

Tore Nasset

**Trykk som fleksjonsformativ i
russiske substantivparadigmer
og
Bybees kognitive morfologi**

Hovedoppgave i russisk, Institutt for øst-europeiske og orientalske studier,
Universitetet i Oslo, våren 1992

Hovedoppg.

8435

Forord

At «ord blir fattige» er en klisjé, men den uttrykker det jeg føler, når jeg nå skal takke alle som har hjulpet meg i løpet av de tre semstrene jeg har arbeidet med denne hovedoppgaven i russisk. Fremfor alt vil jeg takke mine veiledere, professor Terje Mathiassen og førsteamanuensis Rolf Theil Endresen, som har gitt kritikk og oppmuntring jeg ikke ville vært foruten. La meg også takke forskningsstipendiat Arnfinn Muruvik Vonen som har lest og kritisert tidlige versjoner av kapittel 2 og 3. Cand.philol. Hans-Olav Enger skal ha takk for mange interessante diskusjoner og for sine utførlige kommentarer til kapittel 1 og 2.

Fra mai til september 1991 utførte jeg lingvistisk feltarbeid i Moskva. Jeg vil takke professor Elena Samojlovna Kubrjakova og andre ansatte ved Institut jazykoznanija akademii nauk SSSR for invitasjon og annen praktisk hjelp, samt for inspirerende samtaler. Jeg er også mine sporty og tålmodige informanter en stor takk skyldig.

Jeg vil videre gjerne rette en takk til Rådet for humanistisk forskning (RHF) som fra og med våren 1991 har gitt meg studentstipend under programmet «Internasjonale studier», og som også har finansiert Moskva-oppholdet mitt.

Til slutt vil jeg takke min far, cand.philol. Trygve Nettet, som tok seg tid til å lese hele manuskriptet, og som var den første til å stimulere min interesse for språk og språkvitenskap.

Selvsagt er jeg alene ansvarlig for alle feil og unøyaktigheter.

Oslo, januar 1992

TN

Innhold

Forord	side	iii
Innhold		v
Forkortelser, symboler og transkripsjon		ix
Kapittel 1: Innledning		1
1.1 Siktemål		1
1.1.1 Empirisk siktemål		1
1.1.2 Teoretisk siktemål		1
1.2. Kognitiv lingvistikk		2
1.2.1 Begrepsrealistisk og nominalistisk lingvistikk		2
1.2.2 Autonom og ikke-autonom lingvistikk		3
1.2.3 Definisjon av kognitiv lingvistikk		4
1.3 Bybees kognitive morfologi og klassiske morfologiske modeller		4
1.3.1 Klassiske morfologiske modeller		4
1.3.2 Bybees kognitive morfologi		5
1.3.2.1 Fonologisk representasjon		5
1.3.2.2 Semantisk representasjon		6
1.3.2.3 Eksponensrelasjonen		6
1.3.2.4 Identitetsrelasjonen		6
1.3.2.5 Base-derivert-relasjonen		6
1.3.2.6 Retningsløse koblingsregler		8
1.4 Typer generaliseringer i teoretiske diskusjoner		9
1.4.1 Ledeforbaserede generaliseringer		9
1.4.2 Produktorienterte generaliseringer		9
1.4.3 Delvis motiverthet og prediktabilitet		9
1.4.4 Informasjonshierarkier		10
1.5 Avgrensing av objektsområdet		11
1.5.1 Russisk		11
1.5.2 Substantiv		11
1.5.3 Paradigme		12
1.5.3.1 Genitiv 2 (G2)		12
1.5.3.2 Lokativ 2 (L2)		12
1.5.3.3 Genitiv 3 (G3)		13
1.5.3.4 Vokativ (V)		13
1.5.3.5 Adverbialiserte former		13
1.5.4 Trykk som fleksjonsformativ		13
1.6 Data		14
Kapittel 2: Klassifikasjonsmodell for paradigmer der trykk er fleksjonsformativ		15
2.1 Ledeform eller stamme?		15
2.1.1 Stammebasert analyse med utgangspunkt i WP		15
2.1.2 Ledeforbaseret analyse med utgangspunkt i PM		18
2.1.3 Ledeforbaseret analyse med utgangspunkt i BKM		18
2.1.4 Oppsummering		19
2.2 Kilde- eller produktorienterte generaliseringer?		19
2.2.1 BKM		20
2.2.2 PM		21
2.2.3 IA: Paul Gardes analyse		23
2.2.4 IP: Morris Halles analyse		25
2.2.5 IP: Herbert S. Coats' analyse		26
2.2.6 Konklusjon		27
2.3 Forslag til klassifikasjonsmodell		27

Kapittel 3: Klassifikasjon og trykkplassering i bevegelsesstedet	29
3.1 Grunnleggende generaliseringer	29
3.1.1 Generaliseringene og hypotese 1 (H1)	30
3.1.2 Generaliseringene og hypotese 2 (H2)	32
3.1.3 Generaliseringene og hypotese 3 (H3)	32
3.1.4 Generaliseringene og hypotese 4 (H4)	32
3.2. Trykk på fleksjonsformativer med mer enn én stavelse	33
3.2.1 Generalisering D og de fire hovedhypotesene	33
3.2.2 Vurdering av h2	34
3.2.2.1 Prediksjon 1: Frekvens	35
3.2.2.2 Prediksjon 2: Markerthet	35
3.2.2.3 Prediksjon 3: Analogisk utjevning	36
3.2.2.4 Analogisk omdannelse	36
3.2.3 Konklusjon	37
3.3 Trykk i substantiver med mer enn én fleksjonsformativ	38
3.4 Klitiske preposisjoner med trykk	39
3.5 Ord med trykk på /ej#/ i G pl	41
3.6 Kan russiske substantivparadigmer ha mer enn ett bevegelsessted?	43
3.6.1 Empirisk argumentasjon	44
3.6.2 Argumentasjon med utgangspunkt i BKM	44
3.6.3 Vitenskapsteoretisk argumentasjon og konklusjon	46
3.7 Konklusjon med en merknad om nøytralisering	47
Kapittel 4: Motiverthet og sentrale bevegelsessteder	49
4.1 Stammeutlyd og bevegelsessted	49
4.1.1 Hovedtese	49
4.1.2 Klassifikasjon av substantiver etter konsonant i stammeutlyd	49
4.1.3 Sammenhengen mellom bevegelsessted og stammeutlyd	50
4.1.4 Marginale og sentrale bevegelsessteder	52
4.2 Substantiver med palatalisert konsonant i stammeutlyd	53
4.2.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder	53
4.2.2 Test mot data fra informanter	54
4.2.3 Test mot data fra eksperimenter med nonsens-ord	56
4.3 Substantiver med palatal konsonant i stammeutlyd	58
4.3.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder	58
4.3.2 Test mot data fra informanter	58
4.3.3 Test mot data fra eksperimenter med nonsens-ord	61
4.4 Substantiver med ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd	61
4.4.1 Substantiver som ender på konsonant i N sg	62
4.4.1.1 Test mot data fra informanter	62
4.4.1.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord	63
4.4.2 Substantiver som ender på vokal i N sg	64
4.5 Substantiver med veksling i stammeutlyd	64
4.5.1 Substantiver med veksling mellom palatalisert og ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd	64
4.5.2 Substantiver med veksling mellom palatal og ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd	65
4.6 Oppsummering	66
4.6.1 Er det noen sammenheng mellom stammeutlyd og bevegelsessted?	66
4.6.2 Er bevegelsesstedet prediktabelt?	67
Kapittel 5: Motiverthet og marginale bevegelsessteder	68
5.1 Nominativ plural	68
5.1.1 Enstavelsesstammer	68
5.1.2 Flerstavelsesstammer	71
5.2 Akkusativ singular	74
5.3 Lokativ 2 singular	77
5.4 Oblike kasus	79

5.5 Oblike kasus i singular og hele plural	82
5.6 Instrumentalis singular	84
5.7 Hele plural unntatt genitiv	85
5.8 Genitiv 3	87
5.9 Genitiv og instrumentalis plural	88
5.10 Dativ, instrumentalis og lokativ plural	89
5.11 Oblike kasus i singular	89
5.12 Oppsummering	90
5.12.1 Motiverende informasjon	90
5.12.2 Prediktabilitet eller delvis motiverthet?	90
Kapittel 6: Motiverthet og trykkplassering i bevegelsesstedet	92
6.1 Hovedtese	92
6.2 Substantiver som ender på konsonant i N sg	93
6.2.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder	93
6.2.2 Test av H1'	95
6.2.2.1 Test mot data fra informanter	95
6.2.2.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord	96
6.2.3 Test av H2	97
6.2.3.1 Test mot data fra informanter	97
6.2.3.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord	98
6.2.3.3 Distinksjonen animatum - inanimatums betydning	99
6.2.4 Test av H3	102
6.2.5 Test av H4	103
6.2.6 Test av H5	104
6.2.7 Test av H6	104
6.3 Substantiver som ender på vokal i N sg	105
6.3.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder	105
6.3.2 Test av H12	106
6.3.2.1 Test mot data fra informanter	106
6.3.2.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord	107
6.3.3 Test av H13	108
6.3.3.1 Test mot data fra informanter	108
6.3.3.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord	109
6.3.4 Test av H14	110
6.3.4.1 test mot data fra informanter	110
6.3.4.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord	111
6.3.5 Test av H15	111
6.3.6 Test av H16	112
6.3.7 Test av H17	112
6.3.7.1 Test mot data fra informanter	112
6.3.7.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord	114
6.3.7.3 En prototypisk definert kategori som alternativ	115
6.3.7.4 Oppsummering	115
6.4 Konklusjon	116
6.4.1 Motiverende informasjon	116
6.4.2 Prediktabilitet eller delvis motiverthet?	116
Kapittel 7: Formalisering	117
7.1 Bevegelsessted og trykkplassering i bevegelsesstedet i WP og BKM	117
7.1.1 Bevegelsessted og trykkplassering i bevegelsesstedet i WP	117
7.1.2 Bevegelsessted og trykkplassering i bevegelsesstedet i BKM	118
7.1.3 Oppsummering	120
7.2 Ledeforbaserede generaliseringer	120
7.2.1 Ledeforbaserede generaliseringer og WP	120
7.2.1.1 Strategi 1: Reformulering av reglene	121
7.2.1.2 Strategi 2: Opprettelse av fleksjonsklasser	125
7.2.2 Ledeforbaserede generaliseringer og BKM	127

7.2.3 Konklusjon	127
7.3 Informasjonshierarkier	128
7.3.1 Informasjonshierarkier og WP	128
7.3.2 Informasjonshierarkier og BKM	130
7.3.3 Proper inclusion precedence og Wilenskys lov	131
7.3.4 Noen spekulasjoner omkring et problematisk tilfelle	131
7.4 Prediktabilitet vs. delvis motiverthet	133
7.4.1 WP	133
7.4.2 BKM	134
7.4.3 Konklusjon	135
7.5 Konklusjon	135
Kapittel 8: Konklusjon	136
8.1 Empiri	136
8.1.1 Klassifikasjon	136
8.1.2 Motiverthet	136
8.1.3 Perspektiver og problemer	137
8.2 Teori	139
8.2.1 Finnes det empiriske argumenter som favoriserer BKM?	139
8.2.2 Vitenskapsteoretiske perspektiver og problemer	140
Appendiks 1: Informant-tester og psykologiske eksperimenter	142
Appendiks 2: Materiale	156
Bibliografi	172

Forkortelser, symboler og transkripsjon

1. Forkortelser og symboler

A:	Akkusativ	pl:	Pluralis
ark.	Arkaisk form	R:	1. Data hentet fra Red'kin, 1971 (appendiks 2)
BKM:	Bybees kognitive morfologi		2. Regel (andre steder)
bs:	Bevegelsessted	RKR:	Retningsløs koblingsregel
C:	Konsonant	sg:	Singularis
Ci:	Palatalisert konsonant	talespr.	talespråklig form
C°:	Ikke-palatalisert konsonant	tib:	Trykkplassering i bevegelsesstedet
C*:	Konsonantveksling mellom palatal(isert) og ikke-palatalisert konsonant	U:	Universale
D:	Dativ	ulitt.	Ulitterær form
dial.	Dialektform	V:	1. Vokativ (avsnitt 1.5.3)
dim.	Diminutiv		2. Vokal (andre steder)
fagspr.	Form som forekommer i fagspråk eller i fagfolks sjargong	WP:	Word and Paradigm
GPSSG:	Generalized Phrase Structure Grammar	1h:	Første stavelse fra høyre ordgrense
G1:	Genitiv 1	1v:	Første stavelse fra venstre ordgrense
G2:	Genitiv 2	2h:	Annen stavelse fra høyre ordgrense
G3:	Genitiv 3	Σ:	Stavelleskjerne som har et ikke spesifisert antall konsonanter knyttet til seg, og som gjentar seg i mer enn én fonologisk representasjon.
H:	Hovedhypotese	σ	Stavelleskjerne som har et ikke spesifisert antall konsonanter knyttet til seg.
h:	Hjelpetypotese	®:	Realisasjonsrelasjon
I:	Instrumentalis	#:	Ordgrense
IA:	Item and Arrangement	*:	Ikke akseptabel form
IP:	Item and Process	<:	Er utviklet fra
IPA:	The International Phonetic Association	“:	Morfologisk prosess
L1:	Lokativ 1		
L2:	Lokativ 2		
Meta-R:	Metaregel		
MR:	Morfoleksikalsk regel		
obl:	Oblike kasus		
P:	Prediksjon		
PIP:	Proper Inclusion Precedence		

2. Transkripsjon

Eksempler er gjengitt i kyrillisk skrift, mens russiske personnavn og navn på siterede russiskspråklige arbeider er transkribert etter det system som benyttes i *Scando-slavica* (jf. *Scando-slavica* 26, 1980). I fonetisk og fonemisk transkripsjon har jeg benyttet IPA-systemet. Trykk er i kyrillisk markert med ´ over den trykksterke vokalen (f.eks. á), mens jeg i fonetisk og fonemisk transkripsjon markerer trykk med ' før den trykksterke vokalen ([ˈa] og /'a/).

kapittel 1:

Innledning

1.1 Siktemål

Jeg har to siktemål, ett empirisk og ett teoretisk:

1.1.1 Empirisk siktemål

Det empiriske siktemålet er å finne frem til generaliseringer om trykk som fleksjonsformativ i russiske substantivparadigmer. I 1.5 skal jeg avgrense objektsområdet ved å forklare hva jeg mener med «trykk som fleksjonsformativ i russiske substantivparadigmer». Med «generalisering» forstår jeg et utsagn om egenskaper som er felles for en gruppe lingvistiske enheter. Generaliseringene jeg skal diskutere, er knyttet til følgende problemstillinger:

a) Klassifikasjon:

Hvordan bør russiske substantivparadigmer der trykk er en fleksjonsformativ, klassifiseres?

b) Motiverthet:

Finnes det informasjon som motiverer hvilken klasse et substantiv tilhører, eller er dette arbitrært?

I kapittel 2 og 3 skal jeg utvikle en klassifikasjonsmodell for russiske substantivparadigmer der trykket er en fleksjonsformativ, mens kapittel 4, 5 og 6 er viet motiverthet.

1.1.2 Teoretisk siktemål

Det teoretiske siktemålet er å finne ut om de generaliseringer jeg kommer frem til, gir empiriske argumenter som favoriserer Bybees kognitive morfologi (BKM) fremfor andre morfologiske modeller. Med «modell» forstår jeg her et koherent sett av metaspråklige termer for eksplisitt beskrivelse eller forklaring av visse språklige fenomener. Jeg skal argumentere på følgende måte: Først vil jeg finne frem til generaliseringer og dernest undersøke om de lar seg formalisere som regler innenfor ulike modeller. Med «regel» mener jeg en eksplisitt formulering av en generalisering vha. termene innenfor en gitt modell. Dersom mer enn én modell kan gjøre rede for en generalisering, skal jeg vurdere de ulike analysene mot generelle vitenskaps-teoretiske kriterier for hypotesedannelse: Enkelhet, styrke og sikkerhet. Slik Føllesdal et al. (1984, s. 71ff.) viser, veier enkelhetskriteriet tyngst. Bare dersom to alternativer er like enkle, skal jeg derfor trekke inn de andre kriteriene.

Følgende modeller vil i større eller mindre grad trekkes inn i diskusjonene:

- a) Prisciansk morfologi (PM)
- b) Item and Arrangement (IA)
- c) Item and Process (IP)
- d) Word and Paradigm (WP)

I motsetning til BKM er de fire modellene i oppstillingen ovenfor vel-etablerte, og jeg skal derfor bruke samlebetegnelsen «klassiske morfologiske modeller» om dem. Jeg kunne selvsagt ha trukket inn andre retninger, f.eks. s.k. naturlig morfologi og det Bauer (1988, s. 125ff.) kaller «lexicalist Morphology», men for ikke å sprengte rammene for en hovedoppgave har jeg valgt å sammenligne BKM med de klassiske modellene som en ikke kan komme utenom. De teoretiske diskusjonene er konsentrert om kapittel 2 og kapittel 7.

For å forstå forskjellene på BKM på den ene side og de klassiske modellene på den annen er det nødvendig å se dem i en bredere teoretisk sammenheng. Jeg skal derfor i 1.2 vise hva som karakteriserer kognitiv lingvistikk, før jeg i 1.3 gir en kort beskrivelse av de ulike modellene og i 1.4 presenterer de ulike typene generaliseringer som skal ligge til grunn for teoretiske diskusjoner.

1.2 Kognitiv lingvistikk

For å kunne definere «kognitiv lingvistikk» er det nødvendig først å diskutere følgende begrepspar:

- a) Begrepsrealistisk og nominalistisk lingvistikk
- b) Autonom og ikke-autonom lingvistikk

Forholdet mellom begrepsparene kan illustreres med følgende diagram:

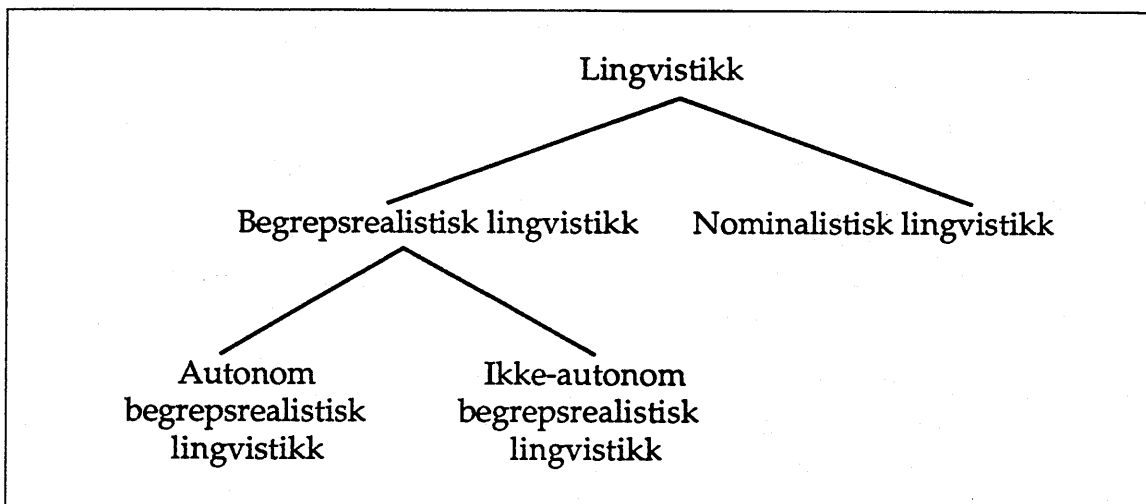

fig.1: Viktige skillelinjer i moderne lingvistikk

1.2.1 Begrepsrealistisk og nominalistisk lingvistikk

Det er ukontroversielt at en språkbeskrivelse er en mengde generaliseringer over det språklige materiale som lingvisten har valgt som objektsområde. Hva slags status generaliseringene har, er imidlertid et omstridt spørsmål. Mange lingvister krever at generaliseringene skal være reelle, dvs. at de skal svare til størrelser i verden utenfor språkbeskrivelsen. Vanligvis er det de psykologiske aspekter ved språket som interesserer lingvisten, og en krever derfor at språkbeskrivelsen skal være psykologisk reell, dvs. at den skal omfatte de og bare de generaliseringer som innfødte talere ubevisst foretar. Med Dyvik (1986, s. 3) kan vi kalle dette «begrepsrealistisk lingvistikk».

Begrepsrealistisk lingvistikk har i de senere år stått sterkt, men det finnes også lingvister som ikke ønsker å ta stilling til om de generaliseringer de kommer frem til, har psykologisk realitet. Denne typen lingvistikk kan en kalle «nominalistisk lingvistikk». Et eksempel er syntaksmodellen GPSG (jf. Gazdar et al., 1985, s. 5).

Skillet mellom begrepsrealistisk og nominalistisk lingvistikk er svært grunnleggende - etter mitt syn kan diskusjonen mellom lingvister som bekjenner seg til de to ulike retningene, betraktes som en forlengelse av middelalderfilosofenes strid om allmennbegreper (generaliseringer i min terminologi) er rene teoretiske konstruksjoner, eller om de har selvstendig eksistens. Skillet mellom begrepsrealistisk og nominalistisk lingvistikk har også sammenheng med spørsmålet om hva vitenskapelig sannhet er. Dersom en er tilhenger av den s.k. korrespondanseteorien som påstår at en analyse er sann hvis den avspeiler forhold i verden utenfor analysen, må en også gå inn for begrepsrealistisk lingvistikk. Hvis en derimot tar utgangspunkt i den s.k. koherensteorien som hevder at en analyse er sann dersom den utgjør en sluttet helhet fri for selvmotsigelser, kan en forsvare nominalistisk lingvistikk¹.

1.2.2 Autonom og ikke-autonom lingvistikk

En kan skille mellom to typer begrepsrealistisk lingvistikk, autonom og ikke-autonom, fordi en innenfor disse to retningene stiller opp innbyrdes uforenlige hypoteser om hvordan språket er organisert i hjernen. Karakteristisk for autonom lingvistikk er det vi kan kalle «den modulære hypotese»:

Den modulære hypotese:

Språket utgjør en autonom modul i hjernen.

Med «modul» forstås en komponent som utgjør en del av hjernen eller hjernevirksomheten. Noam Chomsky (jf. f.eks. Chomsky, 1981, s. 135ff.) og mange andre lingvister er tilhengere av den modulære hypotese. I de senere år er den imidlertid blitt utfordret av det jeg vil kalle «den ikke-modulære hypotese»:

Den ikke-modulære hypotese:

Språket utgjør ikke en autonom modul i hjernen.

Hvilken av de to hypotesene en går inn for, har vidtrekkende implikasjoner. Regner en med at språket ikke er organisert som en egen modul, betyr det at språket må være strukturert etter de samme prinsipper som hjernens øvrige funksjoner. Dette gjør at en må ta hensyn til allmenne psykologiske prinsipper om persepsjon, hukommelse, assosiasjon o.a. når en konstruerer lingvistiske modeller. Videre åpner den ikke-modulære

¹For en kort diskusjon av ulike teorier om vitenskapelig sannhet viser jeg til Føllesdal et al. (1984, s. 34ff.). Jeg viser også til Horrocks (1987, s. 5ff.) for en diskusjon av realisme og nominalisme i lingvistikken. Merk at Horrocks bruker termen «instrumentalisme» i stedet for «nominalisme».

hypotese for utstrakt bruk av data frembrakt ved psykolingvistiske eksperimenter.

Den modulære hypotese innebærer at språket ikke nødvendigvis er strukturert etter de samme prinsipper som hjernens øvrige funksjoner, og at en derfor i utarbeidelsen av lingvistiske modeller ikke behøver å legge vekt på allmenne psykologiske prinsipper. Samtidig viser tilhengerne av den modulære hypotese motvilje mot psykolingvistiske data fra eksperimenter (jf. Newmeyer, 1983, s. 60ff.). Det ville føre for langt å diskutere om den modulære hypotese er velfundert, eller om den er et ledd i en immuniseringsstrategi som tar sikte på å unngå å måtte ta hensyn til allmenne psykologiske prinsipper og eksperimentelt frembrakte data. Mitt anliggende er her bare å vise hvor grunnleggende skillet mellom autonom og ikke-autonom lingvistikk er.

1.2.3 Definisjon av kognitiv lingvistikk

Med «kognitiv lingvistikk» forstår jeg ikke-autonom begrepsrealistisk lingvistikk, dvs. lingvistikk der en søker å gi psykologisk reelle analyser ved bl.a. gjennom psykolingvistiske eksperimenter å undersøke sammenhengen mellom språklige fenomener og allmenne psykologiske prinsipper. Denne definisjonen er min egen, men den ligger nær opp til definisjonene til Geeraerts (1990, s. 1ff.), Hudson (1991, s. 7ff.) og Langacker (1987).

1.3 Bybees kognitive morfologi og klassiske morfologiske modeller

I dette avsnittet skal jeg presentere og sammenligne BKM og de fire klassiske modellene². Jeg begynner med en summarisk presentasjon av de klassiske modellene.

1.3.1 Klassiske morfologiske modeller

De fire klassiske modellene, IA, IP, WP og PM, har det til felles at de består av to komponenter, leksikon og regler, og at det er et klart skille mellom disse komponentene. Leksikon er en liste over grunnelementer uten innbyrdes relasjoner, mens reglene gjør rede for alle generaliseringer. Modellene skiller seg fra hverandre ved å postulere ulike grunnelementer og ulike regler.

IA og IP har morfemet som grunnelement. Morfemet kan defineres som et sett morfer som er semantisk likeverdige og har komplementær distribusjon, der morfer er de minste orddelene med betydning eller grammatisk funksjon (jf. Endresen, 1988, s. 139). Begge modeller forutsetter syntaktiske regler som ordner morfemene sekvensielt, og morfologiske regler som spesifiserer hvordan hvert morfem realiseres. Innenfor IA velger de morfologiske reglene ut en allomorf, dvs. morf som tilhører et gitt morfem, fra en liste. Innenfor IP kan morfemene inneholde trekk som utløser prosesser beskrevet ved de morfologiske reglene. I stedet for å velge ut en allomorf fra en liste, realiseres et morfem innenfor IP ved at reglene modifierer en basialternant. En kan tenke seg flere utforminger av IP - Matthews (1974, s. 227ff.) diskuterer to. Den mest utbredte varianten er den som utgår fra

²Fremstillingen i 1.3 bygger først og fremst på Matthews (1972 og 1974), Bybee (1985 og 1988), Endresen (1988 og 1990) og Johannesen (1990).

Noam Chomskys og Morris Halles arbeider, og som ofte kalles «ortodoks generativ fonologi».

Som en reaksjon på IA og IP lanserte Matthews (1972) WP. I denne modellen forsyner leksikon oss med stammer, dvs. de morfer som i ikke-suppletivistiske paradigmer er felles for ordformer i samme paradigme. Stammene er input i morfoleksikalske regler som definerer morfologiske prosesser. Når en stamme har gjennomgått én eller flere prosesser, får vi dannet ferdige ordformer. Anderson (1982) modifierer WP. Modifikasjonene er imidlertid relativt lite omfattende, og jeg skal bare diskutere Matthews' (1972, 1974 og 1991) egen versjon som er svært eksplisitt og dermed gir et godt grunnlag for diskusjon.

PM, oppkalt etter den latinske grammatiker Priscianus (500-tallet e.Kr.), står WP svært nær. Den eneste substansielle forskjellen er at det i PM er en ordform («ledeformen») og ikke en stamme som er input for reglene som danner de øvrige ordformene i et paradigme.

1.3.2 Bybees kognitive morfologi

I *Morphology* (1985) og «Morphology as Lexical Organization» (1988) legger J.L. Bybee frem en rekke grunnleggende idéer om beskrivelse av morfologi. Noen formalisert modell lanserer hun ikke, men Endresen (1990) har foreslått en del formaliseringer, og vi kan derfor tale om en modell slik jeg har definert begrepet i 1.1.2. Jeg har valgt å kalle modellen «Bybees kognitive morfologi» («BKM»), for å få frem at den bygger på Bybees idéer og for å understreke at modellen er utviklet innenfor rammene av kognitiv lingvistik. Bybee bruker ikke selv termen «kognitiv lingvistik», men det er klart at hun ønsker å beskrive morfologi i tråd med allmenne psykologiske prinsipper (jf. f.eks. Bybee, 1985, s.3). En grunnleggende innsikt i psykologi er at «hjernen har en enorm lagringskapasitet, og ser ut til å foretrekke omfattende og detaljert lagring av enheter som kan hentes fram ferdig til bruk framfor økonomisk og redundansfri lagring av enheter som må gjennomgå mange prosesser før bruk» (Endresen, 1990, s. 12). Skal en ta denne innsikten på alvor, kan en ikke operere med et leksikon som leverer abstrakte underliggende representasjoner som input til regler som definerer mange og kompliserte prosesser. Bybee utvikler derfor en modell der det ikke er noe klart skille mellom leksikonrepresentasjoner og regler: Reglene er i stedet generaliseringer over leksikonrepresentasjonene til fullt ferdige ordformer som er lagret i leksikon. Leksikon kan beskrives som et nettverk av relasjoner mellom representasjonene. I det følgende skal jeg beskrive de representasjoner og relasjoner en må regne med, for så å vise hva slags regler en kan formulere.

1.3.2.1 Fonologisk representasjon

Med «fonologisk representasjon» forstår jeg et utsnitt av språkets uttrykks-side. BKM er forenlig med ulike måter å fremstille språkets uttrykksside på. Jeg skal fremstille språkets uttrykksside som en fonemsekvens, da dette er tilstrekkelig nøyaktig for mine formål. Jeg regner selvsagt med at fonemene kan beskrives som trekkmatriser. På samme måte som Bybee skal jeg unngå abstraksjoner, og jeg regner derfor med at trekkmatrisene inneholder fonetiske trekk.

1.3.2.2 Semantisk representasjon

Et utsnitt av språkets innholdsside skal jeg kalle en «semantisk representasjon». Jeg skal i det følgende gå ut fra at semantiske representasjoner kan fremstilles som mengder av uordnede semantiske trekk. En slik semantisk analyse er selvsagt ikke uproblematisk (jf. Lyons, 1977, s. 317ff.), men etter som den gir grunnlag for å formulere enkle og tilstrekkelig presise regler, skal jeg holde fast ved den uten nærmere diskusjon.

1.3.2.3 Eksponensrelasjonen

For at språket skal kunne fungere som kommunikasjonsmiddel, må talerne koble visse semantiske trekk sammen med en fonologisk representasjon. Denne relasjonen mellom innhold og uttrykk skal jeg kalle «eksponensrelasjonen», idet den fonologiske representasjonen kan sies å være eksponent for eller realisere de semantiske trekkene. Jeg følger Endresen (1990) og symboliserer eksponensrelasjonen med ®. Vi kan fremstille en eksponensrelasjon mellom en fonologisk representasjon bestående av fonemene f_1, f_2, f_3 og f_4 og en semantisk representasjon bestående av trekkene t_1, t_2 og t_3 slik:

$$f_1 f_2 f_3 f_4 \quad \textcircled{R} \quad t_1, t_2, t_3$$

Legg merke til at den fonologiske representasjonen er en sekvens, mens den semantiske består av uordnede trekk. Dette får jeg frem ved å sette komma mellom de semantiske trekkene.

1.3.2.4 Identitetsrelasjonen

Med «identitetsrelasjonen» forstår jeg relasjonen

- a) mellom identiske matriser av fonetiske trekk eller
- b) mellom identiske semantiske trekk

I likhet med Bybee (1985, kapittel 5) vil jeg representere identitetsrelasjonen med linjer som jeg vil kalle «leksikalske koblinger». Dette kan illustreres med følgende tenkte eksempel:

$$\begin{array}{cccc} f_1 & f_2 & f_3 & f_4 & \textcircled{R} & t_1, t_2, t_3 \\ | & | & | & & & | & | \\ f_1 & f_2 & f_3 & f_5 & \textcircled{R} & t_1, t_2, t_4 \end{array}$$

1.3.2.5 Base-derivert-relasjonen

Når en taler prosesserer en form i et paradigme, kan han ta utgangspunkt i en annen form i paradigmet. Vi kan tenke oss at han følger de leksikalske koblingene for finne frem til det ordet han trenger. Bybee (1985, s. 199ff.) gir klar evidens for at noen ord i et paradigme oftere ligger til grunn for prosesseringen enn andre. For å få frem generaliseringer om hvilke ord som ligger til grunn for prosesseringen av hvilke ord, innfører Bybee (1985, s. 50ff.) be-

grepet «the basic-derived relation», som kan defineres som relasjonen mellom et ord og et annet ord som prosesseres på grunnlag av det første³.

Iflg. Bybee oppstår en slik relasjon mellom semantisk nært beslektede ord, der ledeformen er mest autonom. «Autonomi» kan defineres som et mål på et lingvistisk elements gjenfinnbarhet, dvs. på hvor lett eller vanskelig det er for talere å finne frem til et lingvistisk element i hukommelsen (jf. Endresen, 1990, s. 14). Ifølge Bybee (1985, s. 57) bestemmes et ords autonomi⁴ av følgende faktorer:

a) Semantisk markerthet:

Et semantisk umarkert ord er mer autonomt enn et markert.

b) Frekvens:

Jo høyere tekstfrekvens et ord har, jo mer autonomt er det.

c) Morfofonologisk uregelmessighet:

Jo mer morfofonologisk uregelmessig et ord er, jo mer autonomt er det.

Når en skal vurdere et saksforhold i lys av et sett kriterier, er det en forutsetning at kriteriene er logisk uavhengige, dvs. at det ikke finnes kausale relasjoner mellom dem. I motsatt fall vil vurderingen bygge på feilaktig grunnlag: Det styrker ikke vurderingen om den bygger på to kriterier, dersom begge i virkeligheten reflekterer ett og samme saksforhold. Bybees kriterier b) og c) synes ikke å være logisk uavhengige, siden høy frekvens øker et ords motstandsdyktighet mot analogiske endringer (jf. Bybee, 1985, s. 57), slik at ordet kan beholde sin uregelmessige form. Av den grunn stiller jeg meg kritisk til kriterium c), og jeg vil de bort fra det i diskusjoner av konkrete base-derivert-relasjoner.

Når det gjelder forholdet mellom kriterium a) og b), er de uavhengige hvis en holder seg strengt til Jakobsons (1957, s. 136) definisjon av markert-het:

«The general meaning of a marked category states the presence of a certain (whether positive or negative) property A; the general meaning of the corresponding unmarked category states nothing about the presence of A [...].»

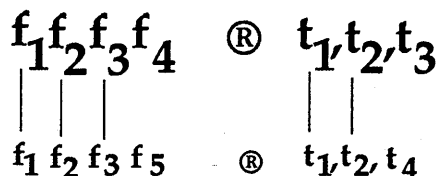
Som det fremgår av denne definisjonen, baserer markerthetsbegrepet seg på semantiske, språkinterne forhold. Det er derfor uavhengig av frekvens som vel er betinget av kognitive og kulturelle faktorer, dvs. språkuavhengige forhold. Legg merke til at markerthetskriteriet bare kan anvendes på opposisjoner som i Trubeckos terminologi er «privative» (jf. Hyman, 1975, s. 27). Bybee er imidlertid ikke konsekvent her. Bl.a. overtar hun ukritisk Tiersmas begrep «lokal markerthet», der «markert» ganske enkelt synes å stå for «lav-frekvent» (jf. Bybee, 1985, s. 74f.). Vi kan konkludere med at vi

³Jeg vil kalle ord som ligger til grunn for prosesseringen for «ledeformer», i stedet for «baser», fordi «ledeform» er en innarbeidet term i norsk.

⁴Mer eller mindre synonymt med autonomi bruker Bybee begrepet «leksikalsk styrke». Dette begrepet skal jeg ikke bruke.

står igjen med to kriterier når vi skal vurdere base-derivert-relasjoner: Markerthet (i snever forstand) og tekstfrekvens.

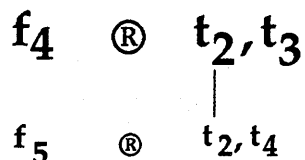
Endresen (1990) foreslår å markere forskjeller i autonomi ved hjelp av forskjellig skriftstørrelse. Dette gjør det mulig å fremstille base-derivert-relasjoner vha. representasjoner som er forbundet med leksikalske koblinger og har ulik størrelse. Vi kan modifisere det tenkte eksemplet fra 1.3.2.4:

1.3.2.6 Retningsløse koblingsregler

Vha. de begreper jeg har innført i 1.3.2.1 - 1.3.2.5, er det mulig å beskrive leksikon som en mengde representasjoner med et nettverk av relasjoner mellom. Retningsløse koblingsregler (RKR) er formaliserte fremstillinger av de generaliseringer talerne gjør over dette leksikalske nettverket. Det som gjør at talerne kan bruke språket, er at representasjoner eller relasjoner mellom dem gjentar seg, dvs. har høy tekstfrekvens. Hvis en hel form i et paradigme har høy tekstfrekvens, kan taleren lett huske den uten å foreta noen generalisering. Hvis formen som en helhet har lav tekstfrekvens, men en del av det, som vi kan kalle «X», ofte gjentar seg, kan taleren foreta generaliseringen at formen hører til klassen som har X. Slike generaliseringer kan formaliseres som RKR. Som illustrasjon kan vi bygge videre på det tenkte eksemplet fra de foregående avsnitt. Hvis vi f.eks. tenker oss at representasjonene og relasjonene nedenfor gjentar seg, kan vi formulere følgende RKR:

RKR1:

Legg merke til at det er en *gradsforskjell* og ikke en *vesensforskjell* mellom alminnelige leksikonrepresentasjoner og RKR. Vi kan tenke oss et kontinuum der ord som ikke inngår i noen klasse, men til gjengjeld som helhet har høy frekvens, utgjør det ene ytterpunktet, mens det andre utgjøres av ord som inngår i store klasser der hvert ord som helhet har lav frekvens. Mellom ytterpunktene står det jeg vil kalle «marginale regler», dvs. regler som definerer små klasser der medlemmene har relativt høy frekvens. Forskjellen på marginale regler og regler som definerer store klasser og derfor kan kalles «sentrale», er et eksempel på forskjeller i gjenfinnbarhet: Jo større klasse en regel definerer, jo lettere gjenfinnbar er regelen. Siden gjenfinnbarhet også er relevant for regler, vil jeg si at regler kan ha ulik grad av autonomi. Dette vil jeg markere vha. ulike skriftstørrelser:

RKR1:

$$f_4 \quad \textcircled{R} \quad t_2, t_3$$

$$f_5 \quad \textcircled{R} \quad t_2, t_4$$

RKR2:

$$f_6 \quad \textcircled{R} \quad t_5, t_6$$

$$f_7 \quad \textcircled{R} \quad t_5, t_7$$

Her får vi frem at RKR1 er mer autonom enn RKR2, samtidig som vi får frem base-derivert-relasjonene mellom øverste og nederste linje i de to reglene.

1.4 Typer generaliseringer i teoretiske diskusjoner

Blant de generaliseringer en trenger i beskrivelsen av mitt objektsområde (jf. 1.5), har jeg valgt å legge generaliseringer som er egnet til å kaste lys over forskjellene mellom BKM og de klassiske modellene, til grunn for de teoretiske diskusjonene.

1.4.1 Ledeforbaserte generaliseringer

Ledeforbaserte generaliseringer er generaliseringer om at et ord O i et paradigme P har egenskapen E_x dersom ledeformen L i det samme paradigmet har egenskapen E_y . Jeg skal diskutere generaliseringer av denne typen i 2.1 og 7.2.

1.4.2 Produktorienterte generaliseringer

Tradisjonelt har en i morfologi operert med s.k. kildeorienterte generaliseringer, der en får frem at to ord har noe til felles ved å anta at de er dannet ut fra én og samme operand («kilde»), eller ved å la ordene gjennomgå de samme regler. Reglene beskriver her prosesser som operandene må gjennomgå for å få dannet de ønskede ordformene. Et alternativ til kildeorienterte generaliseringer er de s.k. produktorienterte generaliseringer. Her får en ikke frem generaliseringer vha. operander og prosesser, men ved å klassifisere fullt ferdige ord («produkter») uten å ta hensyn til hvilke prosesser taleren måtte benytte seg av for å komme frem til dem. I 2.2 skal jeg behandle produktorienterte generaliseringer.

1.4.3 Delvis motiverthet og prediktabilitet

Dersom det lar seg gjøre å finne frem til generaliseringer om trekk som er felles for de lingvistiske enheter som utgjør en kategori, skal jeg som Lakoff (1987, s. 146f.) si at medlemskap i kategorien er *motivert*. Som Lakoff (ibid.) skal jeg sondre mellom to former for motiverthet:

a) Fullstendig motiverthet (prediktabilitet)

Ved fullstendig motiverthet, som jeg skal bruke synonymt med «prediktabilitet», har vi en logisk implikasjon mellom et trekk (A) og medlemskap i en kategori (B): $A \rightarrow B$. Her er m.a.o. A en tilstrekkelig betingelse for medlemskap i kategorien B. Fra russisk morfologi har vi bl.a. følgende eksempel på prediktabilitet: Hvis et substantiv ender på /a/ i N sg, så tilhører det 2. deklinasjon.

b) Delvis motiverthet

Dersom trekket A er felles for mange medlemmer i kategorien B, men A likevel ikke er en tilstrekkelig betingelse, utgjør trekket A delvis motivasjon for medlemskap i kategorien B. Et eksempel på dette er sammenhengen mellom det å ende på /a/ i N sg og feminint genus. De fleste substantiver på /a/ i N sg er feminine, men dette er ingen tilstrekkelig betingelse, ettersom det finnes substantiver på /a/ av typen *убийца* 'morder'. Her er opposisjonen mellom maskulinum og femininum nøytralisert, slik følgende eksempelsetninger viser⁵:

Убийца ушёл '(Den mannlige) morderen gikk'

Убийца ушла '(Den kvinnelige) morderen gikk'

Dersom betingelsene for motiverthet overhodet ikke er til stede, har vi *arbitraritet*. I slike tilfeller tvinges lingvisten til å liste opp medlemmene i en kategori, ettersom det ikke finnes fellestrekk som motiverer medlemskap i den. Forholdet mellom arbitraritet, delvis motiverthet og prediktabilitet fremgår av følgende figur:

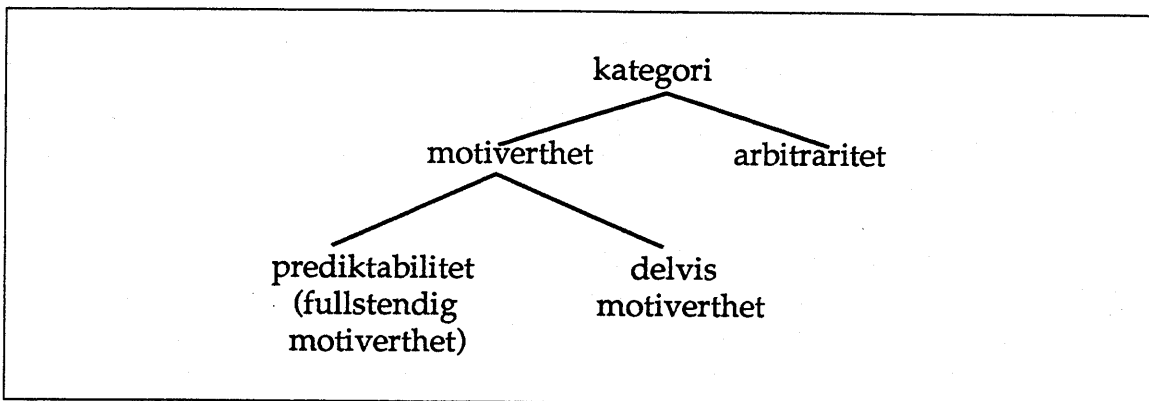

fig. 2: Motiverthet og arbitraritet

I 7.4 skal jeg undersøke om det er mulig å gjøre rede for distinksjonen mellom prediktabilitet og delvis motiverthet innenfor WP og BKM⁶.

1.4.4 Informasjonshierarkier

For å forklare hva jeg mener med «informasjonshierarki», skal jeg anføre et eksempel fra et tenkt språk. La oss tenke oss at vi har følgende regler (R):

R1: a -> x

R2: b -> y

R1 påstår at hvis egenskapen a er til stede, så får vi x, mens R2 innebærer at nærvær av egenskapen b gir y. La oss videre anta at det i det tenkte språket finnes elementer som både har egenskapene a og b, og at disse elementene faller inn under R1, men ikke R2. Vi kan da foreta den generalisering at informasjon om egenskap a har fortrinnsrett i forhold til informasjon om b. I

⁵Flere eksempler av denne typen er gitt av Mathiassen (1990, s. 609ff.).

⁶La meg presisere at det bare er av hensyn til plassen til jeg ikke skal ta de andre klassiske modellene med i diskusjonene av generaliseringene i 1.4.3 og 1.4.4.

slike tilfeller skal jeg si at a står over b i et informasjonshierarki. I 7.3 skal jeg diskutere om generaliseringer om informasjonshierarkier lar seg formalisere i WP og BKM.

1.5 Avgrensning av objektsområdet

Som oppgavens tittel antyder, er mitt objektsområde *trykk som fleksjonsformativ i russiske substantivparadigmer*. Oppgaven er anlagt som en synkron studie av dette objektsområdet. I 1.5 vil jeg forklare hva jeg mener med «russisk», «substantiv», «paradigme» og «trykk som fleksjonsformativ».

1.5.1 Russisk

Når jeg i det følgende bruker termen «russisk», mener jeg moskvadialekten slik den er i dag. På enkelte lesere virker det kanskje overraskende at jeg ikke har valgt å beskrive det russiske standardspråket. Men en lingvist som er interessert i deskriptive analyser av de generaliseringer som innfødte talere ubevisst foretar, kan ikke velge et standardspråk som objekt. De skriftlige kildene jeg har hatt tilgang til, beskriver imidlertid stort sett det russiske standardspråket, og det har derfor vært nødvendig å korrigere materialet med data fra informanter. Ettersom jeg fikk mulighet til å drive lingvistisk feltarbeid i Moskva, valgte jeg å beskrive moskvadialekten. For å isolere sociolingvistiske feilkilder har jeg brukt informanter av begge kjønn og fra ulike alders- og yrkesgrupper.

1.5.2 Substantiv

Med «substantiv» skal jeg i det følgende forstå et ord som

- a) flekteres i kasus og numerus, men ikke i genus, og
- b) har de og bare de segmentale fleksjonsformativer som listes opp av Zaliznjak (1987, s. 869ff., pkt. 1 t.o.m. 12)⁷.

Langacker (1987, kapittel 5) argumenterer for at ordklasser bør defineres vha. semantiske kriterier. Det er mulig at en semantisk definisjon vil være enklere og mer elegant enn den definisjon jeg presenterer, men dette har ingen betydning for min videre argumentasjon, og jeg beholder derfor definisjonen min uforandret. Jeg skal i 1.5.3 definere «fleksjon» og «fleksjonsformativ». Kriterium a) i definisjonen ovenfor skiller substantiver fra adjektiver og tallord, mens kriterium b) er nødvendig for å ekskludere pronomen. Et problem med definisjonen er at den ikke omfatter indeklinabilia (f.eks. кино 'kino') som p.g.a. sine syntaktiske egenskaper regnes blant substantivene. Ettersom jeg beskriver fleksjonsmorfologi, er

⁷Zaliznjaks liste må riktignok suppleres med enkelte formativer. Det dreier seg om substantiver som har mer enn én segmental formativ. For enkelhets skyld oppgir jeg bare eksempelord i ortografisk transkripsjon: *Врем+ен+и* 'tid (AGDL sg)', *мат+ер+и* 'mor (AGDL sg)', *кум+ов+е+й* 'gudfar (G pl)', *англичан+ин* 'engelskmann (N sg)', *неб+ес+а* 'himmel (N pl) og *тел+ён+ок* 'kalv (N sg)'. Definerer vi en fleksjonsformativ slik jeg gjør i 1.5.3, må de kursiverte elementene regnes som fleksjonsformativer, idet de ikke finnes i hele paradigmet. En forutsetning er selvsagt at elementene ikke innføres av fonotaktiske grunner. Zaliznjak (ibid.) taler i eksempler av den typen jeg har ramset opp ovenfor, om vekslinger i stammen.

imidlertid indeklinabilia ikke av interesse, og det er derfor ingen grunn til å modifisere definisjonen.

1.5.3 Paradigme

Med «paradigme» menes en gruppe ord som bare skiller seg fra hverandre ved trekk i en eller flere fleksjonskategorier og de uttrykkselementer som realiserer trekkene. En «kategori» er et sett trekk som står i komplementær distribusjon. Et «trekk» er en semantisk størrelse som har realisasjon på uttrykkssiden. Et uttrykkselement som realiserer ett eller flere trekk, er en «formativ». Hvis en kategori tilfredsstiller de fire kriteriene Endresen (1988, s. 94) summerer opp, er den en «fleksjonskategori» og trekkene i den «fleksjonstrekk». En eksponent for et fleksjonstrekk er en «fleksjonsformativ».

Etter definisjonene av «paradigme» og «substantiv» skiller ordene i russiske substantivparadigmer seg bare fra hverandre ved trekk i kategoriene kasus og numerus og de formativer som er eksponenter for disse trekkene. Hvilke trekk er det snakk om? At numerus har trekkene singular (sg) og plural (pl), og at kasus har trekkene nominativ (N), akkusativ (A), genitiv (G), dativ (D), instrumentalis (I) og lokativ (L), er ukontroversielt⁸. Men om en må regne med flere trekk i kategorien kasus, er et omstridt spørsmål, og jeg skal derfor kort diskutere det.

1.5.3.1 Genitiv 2 (G2)

I «Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre» (1936) påviser Roman Jakobson at en må regne med en sjuende kasus i moderne russisk, idet det er grunnlag for å regne med et trekk som uttrykker «die Funktion des Behälters oder Maßes» (Jakobson, 1936, s. 279), og som realiseres ved formativen /u/. Denne kasusen har bare eget formelt uttrykk i singular, og det er følgelig ikke grunnlag for å regne med G2 i plural.

1.5.3.2 Lokativ 2 (L2)

Jakobson viser også at det er grunnlag for å regne med en åttende kasus, L2. L2 skiller seg formelt ut fra L1:

	1. dekl.:	3. dekl.:
L1:	лесе	двери
L2:	лесу́	дверѝ

L2 og L1 skiller seg også semantisk fra hverandre, noe Jakobson illustrerer med flg. eksempel: Сколько красоты в лесе vs. сколько красоты в лесу́. I det første tilfellet dreier det seg om skjønnhet som en egenskap ved selve skogen, i det andre om skjønnheten ved forskjellige ting som måtte befinne seg der (jf. Jakobson, 1936, s. 280). I likhet med A og G2 er det bare grunnlag for å regne med L2 i sg, siden det bare er her vi har eget formelt uttrykk.

⁸Merk at det kun er grunnlag for å regne med A i sg, da det i pl mangler eget formelt uttrykk.

1.5.3.3 Genitiv 3 (G3)⁹

Følger vi definisjonen av fleksjonstrekk konsekvent, må vi også regne med en niende kasus i sg. Ifølge Zaliznjak (1967, s. 46ff.) kan fem substantiver ha former på trykksterk og trykksvak /a/: Ряда vs. рядá. Denne formelle distinksjonen svarer til en semantisk distinksjon, idet formen med endetrykk bare brukes etter tallordene f.o.m. 1 1/2 t.o.m. 4 og således angir at det dreier seg om et visst antall av det substantivet refererer til.

1.5.3.4 Vokativ (V)

I moderne russisk talespråk har en gruppe substantiver i 2. dekl. former som мам [m'a:m] av мама 'mamma' (jf. Zemskaja, 1983, s. 115). Disse er reservert for tiltale. Vi kan dermed regne med at en innholdsenhet realiseres på uttrykkssiden, og vi må følgelig regne med V i sg i russisk. Merk at jeg ikke regner stivnede former som бóже 'Gud' og гóсподи 'Herre' som V, da de har mistet sin tiltalefunksjon og brukes som milde eder.

1.5.3.5 Adverbialiserte former

Vi har former som берóм 'løpende', верхóм 'til hest' og кругóм 'rundt omkring' eller 'absolutt, bestemt' som skiller seg fra ordenes regulære instrumentaliserter ved trykket. Selv om vi her har et klart formelt skille, kan vi ikke regne med noen egen kasusform, fordi de tre formene ikke har noen klart definert felles betydning. Det eneste alle tre har felles, er at deres betydning ligner adverbs betydning i det at de beskriver på hvilken måte eller i hvilken grad en handling utføres. Det er derfor rimelig å regne dem som (ubøyelige) adverb som står i et avledningsforhold til substantivene бер 'løp' верх 'overside' og кpyр 'ring, krets'. Siden jeg regner dem som adverb, faller de utenfor oppgavens objektsområde.

1.5.4 Trykk som fleksjonsformativ

I fonetikken defineres trykk som et mål på hvor mye luft en stavelse artikuleres med (jf. f.eks. Endresen, 1991, s. 141 og Ladefoged, 1982, s. 104). Jeg følger Endresen (1991, s. 143) og skiller bare mellom to trykkgrader: En stavelse er enten trykksterk eller trykksvak. Forskjellen mellom s.k. primærtrykk og sekundærtrykk, regner jeg med er av tonal karakter («aksent» i Endresens terminologi). F.eks. vil første og tredje stavelse i свёрхъ-естественный 'overnaturlig' ha like sterkt trykk, mens tredje stavelse i tillegg fremheves ved aksent. Fenomenene kvantitativ og kvalitativ reduksjon er i russisk betinget av trykkforholdene (jf. Wiede, 1975, s. 91), og en kan derfor benytte disse fenomenene når en skal bestemme hvilken stavelse som i et gitt tilfelle er trykksterk: En trykksterk stavelse i russisk er verken kvantitativt eller kvalitativt redusert.

I 1.5.3 definerte jeg en fleksjonsformativ som et uttrykkselement som realiserer et trekk i en fleksjonskategori. Dette innebærer i praksis at dét på uttrykkssiden som er forskjellig mellom ordene i et paradigme, er formativer, fordi det gjør det mulig for taleren å gjenkjenne en kasus og/eller numerus. Hvis f.eks. en russer støter på дамами 'dame (I pl)' vil han kunne

⁹Isačenko (1982, s. 530) foreslår termen «numerativ» for Vinogradovs «счётная форма». Jeg bruker ikke Isačenkos term, fordi den dekker flere tilfeller enn de fem substantivene som er aktuelle her.

fastslå at dette er I pl fordi det ender på /amji/ selv om ordet skulle forekomme løsrevet fra enhver kontekst. Trykket er ham imidlertid ikke til hjelp, for det beveger seg ikke i dette paradigmet og er derfor ikke med på å realisere noen kasus eller numerus. I мастрéа 'mester (N pl)' derimot, er det trykket som forteller taleren at det er N pl han har å gjøre med, idet bare trykket skiller det fra G1 sg. Vi kan m.a.o. slutte at *trykket bare er fleksjonsformativ når det er bevegelig*. Jeg skal derfor begrense meg til å behandle russiske substantivparadigmer der trykket beveger seg fra en stavelse til en annen innenfor paradigmet. Dette gir et objektsområde som ifølge Zaliznjak (1967, s. 172f.) omfatter omtrent 750 paradigmer, eller om lag 2,2% av alle russiske substantivparadigmer. Objektsområdet er dermed såvidt lite at det skulle la seg gjøre å beskrive det relativt inngående uten å sprengne rammene for en hovedoppgave.

1.6 Data

Jeg har benyttet data av følgende typer:

- a) Data fra skriftlige kilder
- b) Data fra informanter
- c) Data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord

Viktigst av de skriftlige kildene er Zaliznjak (1967) som jeg har supplert med data fra Red'kins (1971) oversikter. Data om substantiver av typen *овиá 'sau'* (N pl: *овицы*, G pl: *овéц*, D pl: *овицáм*) er hentet fra Worth (1968). De andre verkene om trykk i russisk som jeg kjenner til, ser ikke ut til å gi ytterligere kildemateriale. Det materiale jeg fremlegger i appendiks 2, pretenderer derfor å inneholde alle substantiver som i moderne russisk har bevegelig trykk. Zaliznjak og Red'kin tar imidlertid utgangspunkt i det russiske standard-språket, og de beskriver dermed en annen variant av russisk enn jeg (jf. 1.5.1). For å korrigere data fra skriftlige kilder har jeg benyttet data fra informanter: Til sammen 20 moskovitter ble bedt om å oppgi en del former i et stort antall substantivparadigmer.

For å teste mine hypoteser ytterligere har jeg gjennomført eksperimenter med nonsens-ord¹⁰. Slike ord er selvsagt ukjente for informantene, og de er derfor nødt til å ta utgangspunkt i generaliseringer når de bøyer dem. På denne måten avdekker slike tester hvilke generaliseringer talerne foretar. Særlig innenfor kognitiv lingvistik legges en stor vekt på eksperimentell evidens. Ettersom det er BKM som spiller hovedrollen i de teoretiske diskusjonene, har jeg funnet å måtte trekke inn evidens av denne typen, selv om mange lingvister som er tilhengere av autonom lingvistik, er skeptiske til data fra psykolingvistiske eksperimenter (jf. 1.2.2).

Trolig ville det være fruktbart å trekke inn språkhistoriske data. Av hensyn til tiden og plassen som har stått til min disposisjon, har jeg imidlertid bare i et par enkeltstående tilfeller kunnet gjøre dette.

¹⁰I appendiks 1 presenterer jeg informant-testene og de psykolingvistiske eksperimentene med nonsens-ord.

kapittel 2:

Klassifikasjonsmodell for paradigmer der trykk er fleksjonsformativ

I 2.3 skal jeg foreslå en klassifikasjonsmodell for russiske substantivparadigmer der trykket er en fleksjonsformativ. Før jeg kan gjøre det, er det imidlertid nødvendig å undersøke om en slik klassifikasjonsmodell må kunne gjøre rede for ledeformbaserte og produktorienterte generaliseringer. Dette skal jeg gjøre i 2.1 og 2.2, samtidig som jeg skal diskutere om det er mulig å få frem slike generaliseringer innenfor ulike morfologiske modeller.

2.1 Ledeform eller stamme?

Karakteristisk for russiske substantivparadigmer er de segmentale fleksjonsformativene /am/ (D pl), /amʲi/ (I pl) og /ax/ (L pl) som går igjen i så godt som alle paradigmer som har plural¹. En kan formulere tre generaliseringer om disse formativene:

Generalisering A:

Alle formativene inneholder /a/.

Generalisering B:

Både D pl- og I pl-formativene inneholder trekkene [nasal], [labio-labial], og [stemt], dvs. vi har enten /m/ eller /mj/.

Generalisering C:

Dersom /a/ er trykksterk i en av de tre kasusene, er den det i alle.

Ettersom disse generaliseringene gjelder nesten alle russiske substantiver, er det rimelig å anta at innfødte talere av russisk foretar dem. Jeg vil derfor betrakte det som et argument mot en modell hvis det ikke er mulig å gjøre rede for generaliseringene innenfor den.

For å unngå problemer som er irrelevante for argumentasjonen, skal jeg i diskusjonen av formaliserte regler holde meg til en gruppe animata som har pl-formativene /j/, f.eks.: зять 'svoger, svigersønn' som har formene /zʲatʲ/ (N sg), /zʲitʲ'am/ (D pl), /zʲitʲ'amʲi/ (I pl), /zʲitʲ'ax/ (L pl). Jeg skal for enkelhets skyld ofte referere til denne gruppen som «klasse J».²

2.1.1 Stammebasert analyse med utgangspunkt i WP

Kan en få frem generaliseringene A, B og C innenfor en stammebasert modell som WP? Jeg kan tenke meg en WP-analyse av DIL pl med følgende morfoleksikalske regler (MR)³:

¹De eneste unntakene er det fåtall substantiver som i I pl har formativene /mj/, f.eks. детьми 'barn (I pl)'. For ikke å komplisere diskusjonen unødig vil jeg i 2.1 se bort fra denne gruppen og regne A, B og C som unntaksløse generaliseringer.

²At /j/ her er en pl-formativ er i tråd med definisjonene i 1.5.2 og 1.5.3, siden /j/ bare forekommer i pl i substantivene i denne gruppen.

³Jeg formulerer reglene på samme måte som Matthews (1972, s. 173).

MR1:
 Referanse: s_1 (D pl)
 Begrensning:
 Operand: s_0
 Operasjon: Suffiger /am/

MR2:
 Referanse: s_1 (I pl)
 Begrensning:
 Operand: s_0
 Operasjon: Suffiger /am'i/

MR3:
 Referanse: s_1 (L pl)
 Begrensning:
 Operand: s_0
 Operasjon: Suffiger /ax/

MR4:
 Referanse: DIL pl
 Begrensning: Klasse J, animatum
 Operand: s_1 (DIL pl)
 Operasjon: Legg trykket på /a/ i den segmentale fleksjonsformativen til høyre

Jeg har ikke formulert noen MR som innfører pl-formativen /j/, da denne formativen ikke er relevant for generaliseringene A, B og C. I reglene står s for stamme; den stamme som finnes i leksikon, kaller jeg « s_0 », mens s_1 er et element som inneholder én fleksjonsformativ, men ikke er en ferdig ordform. Merk at jeg i MR4 forutsetter at stammen mangler trykk. Det er nødvendig fordi paradigmene til animata i klasse J har bevegelig trykk mellom sg og pl, noe som gjør trykket til en numerusformativ. I WP må fleksjonsformativer innføres vha. MR, og det er derfor umulig at substantiver der trykket er en slik formativ, kan ha trykk i leksikon.

Vha. MR1-4 får vi dannet de riktige formene. Vi får også frem generalisering C, i og med at trykkplasseringen i hele pl bestemmes av én regel. Generaliseringene A og B om de segmentale formativene klarer imidlertid modellen ikke å gjøre rede for: Formene dannes vha. 3 forskjellige og logisk uavhengige regler (MR1, 2 og 3), noe som får det til å se ut som likhetene mellom de segmentale formativene er tilfeldige. Dette gjør WP-analysen utilfredsstillende.

Skulle en innenfor WP få frem generalisering A og B vha. MR, måtte en postulere fire segmentale formativer /a/, /m/, /x/ og /i/. Da kunne en regne med en regel som suffigerte -a i DIL pl, og regler som etterpå la til de øvrige suffiksene. I tillegg måtte vi regne med en regel som i I pl endret /m/ til /mj/. Spørsmålet er om det er selvstendig empirisk belegg for segmentering i fire formativer. For at det skal være det, må vi ha eksempler der de

postulerte suffiksene opptrer hver for seg⁴. I gammelbulgarsk («gammelkirkeslavisk») og østslavisk («gammelrussisk») før jerenes fall/vokalisering har vi slike eksempler; vi kan f.eks. sammenligne DIL pl i a- og i-deklinasjonene:

	a-dekl:	i-dekl:
D	горамъ	костъмъ
I	горами	костъми
L	горахъ	костъхъ

Her har vi i det minste belegg for å skille /a/ ut som et eget element. I moderne russisk er de gamle deklinasjonene så godt som unifisert i DIL pl. Det eneste unntaket er den ubetydelige gruppen substantiver med I pl-former som детьмѣ 'barn'. Vi har dermed såvidt svake argumenter for å segmentere i mer enn de tre tradisjonelle formativene /am/, /amj/ og /ax/ at jeg vil forkaste analyser som innebærer segmentering i fire formativer. Jeg trekker derfor den slutning at en innenfor WP-modellen ikke kan få frem generalisering A og B vha. MR.

Matthews (1972) gir parasittiske dannelser en nokså summarisk behandling: Selv om han (1972, s. 393) innrømmer at parasittiske dannelser er et problem for WP-modellen, lanserer han ingen løsninger. I Matthews (1991, kapittel 10) har han imidlertid hentet inspirasjon fra GPSG og foreslår å løse problemet vha. «metaregler»⁵. En metaregel er en regel som gjør en regel om til en annen regel (jf. Gazdar et al., 1985, s. 57ff.; Horrocks, 1987, s. 177ff. og Sells, 1985 s. 90ff.). For DIL pl i russiske substantiver kan vi tenke oss følgende metaregler (Meta-R):

Meta-R1:
D pl: '+yq' <=> I pl: '+yqi'

Meta-R2:
D pl: '+yq' <=> L pl: '+yz'

Formaliseringene er mine egne, selv om de i noen grad bygger på formaliseringer fra GPSG. Jeg bruker '' for å betegne morfologiske prosesser, mens + står for affigering. Bokstavene q og z står for vilkårlige konsonanter, mens y betegner en vilkårlig vokal. Tegnet <=> betyr at regelen på venstre side av tegnet kan gjøres om til regelen på høyre side og vice versa. Meta-R1 kan leses slik: «En regel som danner D pl ved å affigere et element bestående av trykksterk vokal og en ikke-palatalisert konsonant kan gjøres om til en regel som danner I pl ved å affigere et element som inneholder den samme vokalen, det palataliserte motstykket til konsonanten og /i/, og vice versa». Ved hjelp av de to metareglene får vi frem generaliseringene A, B og C. Likevel er jeg skeptisk til løsningen, for etter mitt syn er det heftet to innvendinger ved den. For det første er den nokså komplisert, idet metareglene

⁴For diskusjoner av analoge problemer viser jeg til Matthews (1972, s. 310ff.). Kriteriet om at formativene skal opptre hver for seg, er i tråd med Matthews' diskusjoner.

⁵Merk at Matthews (1991) har forlatt termen «parasittisk dannelselse» til fordel for «morfologisk transformasjon».

ikke erstatter, men kommer i tillegg til morfoleksikalske regler. For det annet synes metareglene - i det minste innenfor en ikke-autonom begrepsrealistisk (jf. 1.2) kontekst⁶ - å savne selvstendig empirisk belegg, og innføringen av dem kan dermed betraktes som en ad hoc-hypotese uten annen funksjon enn å berge WP fra falsifikasjon. Dette er alvorlige innvendinger, og det er derfor all grunn til å undersøke om andre modeller kan gi mer tilfredsstillende analyser av ledeformbaserte generaliseringer.

2.1.2 Ledeforbaseret analyse med utgangspunkt i PM

Antar vi at D pl er ledeform for I og L pl, kan vi i PM analysere de tre kasusene vha. følgende regler (R)⁷:

R1:

Referanse: I pl
 Begrensning: Klasse J, animatum
 Operand: D pl
 Operasjon: Suffiger trykklett /i/, og gjør /m/ om til /mj/.

R2:

Referanse: L pl
 Begrensning: Klasse J, animatum
 Operand: D pl
 Operasjon: Erstatt /m/ med /x/.

Ettersom I og L dannes på grunnlag av D, kommer likheten mellom D på den ene siden og I og L på den annen frem som en konsekvens av formuleringen av reglene. Som Matthews (1974, s. 72) påpeker, har imidlertid PM den svakhet at den ikke kan gjøre rede for hvordan ledeformen er oppbygd: Det er ingen regler som forteller hvordan D pl dannes. Det hjelper selvsagt ikke å anta at D pl dannes på grunnlag av en annen ledeform - det bare flytter problemet uten å løse det. Som vi ser, får reglene ikke frem at alle formene inneholder /a/ (generalisering A). Generalisering B og C kommer bare indirekte til uttrykk: At D og I inneholder trekkene [nasal], [labio-labial], og [stemt], kan en slutte seg til vha. R2, og at trykkforholdene er identiske, kan en se av at R1 legger til trykklett /i/. På dette grunnlag må jeg gi Matthews rett i at prisciansk morfologi er en lite tilfredsstillende modell, og at vi har med «a loss in generalisation» å gjøre (jf. Matthews, 1974, s. 72). Som vi skal se av avsnitt 2.1.3, går imidlertid Matthews for langt når han av den grunn forkaster ledeformbaserte analyser.

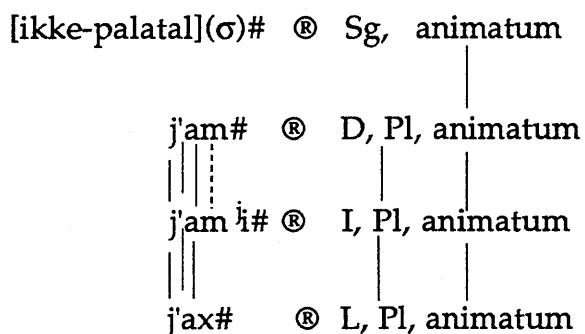
2.1.3 Ledeforbaseret analyse med utgangspunkt i BKM

I BKM kan en beskrive DIL pl i animata i klasse J vha. følgende RKR:

⁶Matthews har neppe tenkt WP som en begrepsrealistisk modell. Imidlertid vurderer jeg i denne oppgaven WP i lys av BKM som er utarbeidet innenfor ikke-autonom begrepsrealistisk lingvistikk, og vurderingen av WP må derfor finne sted på ikke-autonom begrepsrealistisk lingvistikks premisser.

⁷Jeg vil i 3.2.2 vurdere holdbarheten av denne antagelsen. For argumentasjonen her spiller det imidlertid ingen rolle hvilken ledeform en velger.

RKR1:

Sg-formen er tatt med i regelen for å vise at /j/ er en pl-formativ. De leksikalske koblingene, markert ved streker, får frem likhetene mellom formene. Strekene mellom a-ene illustrerer generalisering A, den stiplede linjen⁸ mellom /m/ og /mʲ/ illustrerer generalisering B, og vha. strekene mellom apostrofene får en gjort rede for generalisering C. Selv om BKM tar utgangspunkt i hele ord og derfor må kalles ledeformbasert, er ikke Matthews' innvending mot den ledeformbaserte priscianske morfologien relevant, siden de leksikalske koblingene også får frem generaliseringene om ledeformens interne struktur.

2.1.4 Oppsummering

Jeg har diskutert tre analyser, og diskusjonen har vist at en innenfor PM ikke får frem alle relevante generaliseringer. Dette er et klart argument *mot* PM. Både innenfor WP og BKM er det mulig å få frem generaliseringene A, B og C, og vi må derfor ty til vitenskapsteoretiske kriterier for å finne ut hvilken av modellene som gir den beste analysen. Ettersom en innenfor BKM kan få frem de tre generaliseringene med én eneste regel, må BKM sies å gi den enkleste og dermed den beste analysen. Vi har m.a.o. et argument *mot* WP og *for* BKM.

Diskusjonen har også vist at en må regne med ledeformbaserte generaliseringer i klassifikasjonen av russiske substantivparadigmer der trykket er en fleksjonsformativ. Mot dette kunne en innvende at generaliseringene A og B ikke er relevante fordi de ikke direkte handler om trykk. Jeg vil avvise denne innvendingen: Fordi jeg beskriver trykket som en del av fleksjonsmorfologien, er også generaliseringene A og B relevante, og en klassifikasjonsmodell må derfor kunne gjøre rede for ledeformbaserte generaliseringer⁹.

2.2 Kilde- eller produktorienterte generaliseringer?

Skal en gi kildeorienterte generaliseringer om trykk, er det første en må ta stilling til, om operandene har trykk eller ikke. Har de det, får en regler av følgende type:

⁸Jeg skal i RKR bruke stiplede linjer for å symbolisere delvis likhet, dvs. identitet mellom ufullstendige trekkmatriser.

⁹I kapittel 4, 5 og 6 skal jeg gi en rekke eksempler på ledeformbaserte generaliseringer om trykk i russisk, noe som støtter opp under konklusjonen i 2.1. Jeg viser også til diskusjonen av ledeformbaserte generaliseringer i 7.2.

«Finn operander med merket m, og flytt trykket x stavelser i retning y for å danne former som er med i mengden f.»

Dersom en regner med operander uten trykk, trenger en regler av følgende type:

«Finn operander med merket m, og legg trykket på stavelse x for å danne former som er med i mengden f.»

En produktorientert generalisering om trykk vil ha formen:

«Paradigmer i klassen k har trykket på stavelse x i formene som er med i mengden f.»

At en klassifikasjonsmodell for substantivparadigmer der trykk er en fleksjonsformativ, må kunne gjøre rede for kildeorienterte generaliseringer, er ukontroversielt - langt de fleste generaliseringer jeg skal presentere i denne oppgaven, er kildeorienterte. Imidlertid må klassifikasjonsmodellen i tillegg kunne få frem produktorienterte generaliseringer av den typen jeg skisserte ovenfor. I det minste kan jeg gi ett eksempel:

Generalisering D:

«Inanimata i klasse J har i hele plural trykk på 2. stavelse fra høyre ordgrense¹⁰.»

Følgende delparadigmer illustrerer at trykkplasseringen i pl er uavhengig av trykkplasseringen i sg:

<u>N sg:</u>	<u>N pl:</u>	<u>Betydning:</u>
дéрево	- дерéвья	'tre'
колéно	- колéнья	'ledd (mekanisk)'
перó	- пéрья.	'penn'

Riktignok er det bare om lag 35 inanimata som får pl-formativen /j/, men generaliseringen har i det russiske standardspråk bare ett eneste unntak, og det er derfor rimelig å anta at dette er en generalisering innfødte talere foretar¹¹.

2.2.1 BKM

Generalisering D kan formaliseres som en RKR:

¹⁰Formuleringen «2. stavelse fra høyre ordgrense» kan virke kontraintuitiv, siden vi har D pl-former som дерéвьям og I pl-former som дерéвьями. I kapittel 3 skal jeg imidlertid argumentere for den.

¹¹At talerne foretar generaliseringen, indikerer ikke minst det faktum at det enslige unntaket үголь 'kull' blant mine informanter viser tendens til regularisering fra үгольа til угóльа i N pl. Forøvrig viser jeg til diskusjoner i 4.2 og 6.2.3.

Med en slik analyse av trykkforholdene i inanimata i klasse J får vi dannet de riktige formene, men vi får ikke gjort rede for generalisering D, i og med at ordene i klassen verken har samme trykkforhold i kilden eller gjennomgår de samme reglene. Legg også merke til at modellen tvinger oss til å formulere begrensingskomponenten i reglene svært komplisert. Konklusjonen må bli at denne analysen er underlegen i forhold til BKM-analysen jeg skisserte i 2.2.1.

Jeg har ikke sett referanser til Priscianus i litteraturen om trykk i russisk. Worths (1968) «alpha-switching rule» er imidlertid en regel av denne typen, siden den flytter trykket fra stamme til formativ eller omvendt. Implisitt forutsetter også f.eks. Shapiro (1986) en prisciansk modell. Hans «Type E» (jf. Shapiro, 1986, s. 196) består f.eks. av paradigmer som kjennetegnes ved at trykket flytter seg fra formativen i sg til siste stavelse i stammen i pl, og denne typen svarer således til R5 ovenfor. Også Zaliznjak (1967), Red'kin (1971), Fedjanina (1982), Mustajoki (1981), Tornow (1984) og Schütz (1987) ordner paradigmene i grupper som forutsetter slike trykkbevegelser. At de ulike forfatterne bruker ulike systemer for å betegne gruppene, er i denne sammenheng uinteressant, for ingen av dem makter å få frem generalisering D.

En mer sofistikert prisciansk analyse vil imidlertid kunne få frem generalisering D vha. to regler:

R6:

Referanse: Plural
 Begrensning: klasse J
 inanimatum
 Operand: Nominativ singular
 Operasjon: Fjern trykket i ledeformen.

R7:

Referanse: Plural
 Begrensning: klasse J
 inanimatum
 Operand: Nominativ singular
 Operasjon: Legg trykket på 2. stavelse fra høyre ordgrense.

Ettersom en kan få frem generalisering D innenfor både BKM og PM, må vi gripe til vitenskapsteoretiske kriterier for å finne ut hvilken analyse som er best (jf. 1.1.2). Det sentrale og avgjørende kriteriet er i denne sammenheng *enkelhet*, slik Føllesdal et al. (1984, s. 72) fastslår. Ettersom BKM-analysen bare inneholder én generalisering, må den sies å være enklere enn den priscianske som innebærer to regler, og dette favoriserer BKM-analysen. Videre er BKM-analysen *sikrere* enn den priscianske. Denne påstanden krever utdypning. Saken er at den priscianske analysen forutsetter et mellomstadium i genereringen der ordene, avhengig av om R6 eller R7 virker først, enten har trykk på to ulike stavelser eller ikke har trykk i det hele tatt. Substantiver uten trykk forekommer bare i visse tilfeller i forbindelse med proklitiske preposisjoner (jf. 3.4), og det er bare enkelte komposita som kan ha trykk på to forskjellige stavelser samtidig (jf. 1.5.4 og Garde, 1980, s. 117). Begge tilfeller må sies å være marginale i russisk sub-

stantivmorfologi, og ingen av dem er relevante i dette tilfellet. Vi ser m.a.o. at den priscianske analysen forutsetter substantiver av en type som normalt ikke eksisterer i russisk. Denne analysen går altså lenger ut over det vi vet om det russiske språket enn BKM-analysen, og BKM-analysen må derfor anses som sikrere. Konklusjonen blir at både enkelhets- og sikkerhetskriteriet favoriserer BKM-analysen, slik at den er å foretrekke fremfor den priscianske løsningen med R6 og R7.

Er det mulig å slå R6 og R7 sammen for på den måte å forenkles analysen? Jeg kan tenke meg følgende mulighet:

R8:

Referanse: Plural

Begrensning: klasse J
inanimatum

Operand: Nominativ singular

Operasjon: Flytt trykket til 2. stavelse fra høyre ordgrense.

Vha. denne regelen får vi dannet alle de riktige formene, og vi får således frem generalisering D om at alle inanimata i klasse J har trykk på samme stavelse i plural. Ettersom vi klarer oss med én regel, er analysen like enkel som den produktorienterte analysen jeg foreslo i 2.2.1. Heller ikke sikkerhetskriteriet disfavoriserer R8, idet denne regelen ikke forutsetter noe abstrakt mellomnivå i dannelsen¹³. Konklusjonen må derfor bli at R8 gir en like god analyse av trykkforholdene i inanimata i klasse J som BKM-analysen jeg skisserte i 2.2.1.

2.2.3 IA: Paul Gardes analyse

Paul Garde har i *Grammaire russe 1* (1980) og en rekke artikler analysert trykkforholdene i russiske substantivparadigmer vha. en variant av morfemmodellen som må kunne betegnes som IA. Gardes (1973, s. 312) utgangspunkt kan formuleres som en hypotese (H):

H1: Alle allomorfer til et morfem er bærere av informasjon som bestemmer hvor trykket faller i et gitt ord.

Denne informasjonen spesifiserer om trykket faller på stavelsen før morfemet, på morfemets første stavelse eller på stavelsen etter morfemet. I tillegg regner Garde med s.k. recessive morfemer som ikke har noen innvirkning på trykkforholdene¹⁴. Ord kan være oppbygd av morfemer med

¹³R8 skiller seg fra RKR2 i 2.2.1 ved å postulere at trykket *flytter seg*. Forutsetningen for at trykket skal kunne flytte seg fra en stavelse til en annen, er at en antar at trykket er en selvstendig enhet som har en uavhengig status i forhold til stavelsen. I lys av definisjonen av trykk (jf. 1.5.4) kan dette synes som en noe tvilsom antagelse. Kanskje er det derfor i vitenskapsteoretisk forstand sikrere å operere med at «stavelse X har trykk» (BKM), enn å regne med at «trykket flytter seg til stavelse X» (PM). Denne innvendingen mot PM er imidlertid såvidt subtil at jeg bare nevner den her.

¹⁴Jeg følger Gardes notasjon. Lar vi <a> stå for en allomorf i et tilfeldig morfem {M}, er <'a> «pré-accentué», dvs. at det får trykket til å falle på stavelsen umiddelbart før morfemet. <á> er «auto-accentué» slik at trykket faller på selve morfemet. <a'> er «post-accentué» og får trykket til å falle på stavelsen umiddelbart etter morfemet. <°a> står for recessivitet.

motstridende informasjon om trykk. Dette problemet løser Garde (1973, s. 313) ved å gjøre følgende antagelse:

H2: Trykkforholdene i ord som inneholder morfemer med motstridende informasjon om trykk, bestemmes vha. nærmere presiserte regler.

Jeg håper dette er en rettfærdig formulering av de grunnleggende prinsippene i Gardes modell, selv om han selv ikke formulerer hypotesene med de samme ord som jeg har brukt. Garde (1980, s. 181) beskriver trykkforholdene i klasse J. H1 predikerer at <j>, som må sies å være en allomorf av morfemet {Pl}, er bærer av informasjon om trykkforholdene i pluralformene, og Garde kommer frem til følgende hypotese:

H3: Morfemet {Pl} har allomorfen <'j>

Dette innebærer at allomorfen er «*pré-accentué*», noe som får trykket til å falle på stavelsen umiddelbart før <j>. Når en tester H3, bekreftes den bare av inanimata. Garde (1980, s. 181) slår seg til ro med dette og regner animata som unntak. Garde maktet m.a.o. ikke å få frem sammenhengen mellom trekket [±animatum] og trykkforholdene i klasse J, og vi kan bare konstatere at generaliseringen om trykkforholdene i klasse J ikke kommer frem gjennom hans analyse.

Dette betyr imidlertid ikke at det er umulig å få frem generaliseringen innenfor rammene av Gardes modell. La oss forsøke å modifisere H3:

H3': Morfemet {Pl} har to allomorfer: <'j> som utelukkende forbindes med morfemer som er [+animatum], og <j> som utelukkende forbindes med morfemer som er [+animatum].

Her splittes altså allomorfen opp i to allomorfer der den eneste forskjellen på dem er at den ene er «*pré-accentué*» og den andre «*post-accentué*». Det er her på sin plass å nevne at Garde i andre sammenhenger går inn for løsninger av denne typen, bl.a. regner han (1980, s. 176) i N pl med allomorfene <í> og <i>, der den første får trykket på seg selv, mens den andre er recessiv. Det karakteristiske for H3' er at den forutsetter at det finnes allomorfer som utelukkende skiller seg fra hverandre ved trykkegenskapene. Dette er ingen selvfølgelig antagelse:

H4: Det finnes allomorfer som bare skiller seg fra hverandre ved å inneholde ulik informasjon om trykk.

Her er det nødvendig å stoppe opp og vurdere om en er villig til å godta en slik hypotese. Den kjennetegnes ved to ting: For det første beskytter den H3' mot forkastelse, slik at det blir mulig å få frem generaliseringen om trykkforholdene i klasse J. For det annet savner H4 selvstendig belegg, og det er ikke mulig å utlede testbare prediksjoner fra den i og med at det utelukkende er trykkegenskapene som skiller de postulerte allomorfene. Vi kan m.a.o. fastslå at H4 er en ad hoc-hypotese. Dette er en alvorlig innvending mot Gardes analyse, fordi en kan hindre forkastelse av enhver

hypotese om trykk ved å postulere en allomorf som bare skiller seg ut ved sine trykkegenskaper. På denne måten blir det umulig å forkaste hypoteser i det hele tatt, og Gardes analyse blir i siste instans uempirisk. Etter min mening er denne innvendingen mot Gardes analyse såvidt grunnleggende og alvorlig at det er grunn til å foretrekke BKM-analysen fra 2.2.1 og den enkleste av PM-analysene jeg skisserte i 2.2.2 (R8).

2.2.4 IP: Morris Halles analyse

Innenfor den varianten av IP som ofte går under betegnelsen «ortodoks generativ fonologi» er Halle (1975) det enkleste utgangspunkt for diskusjon. Halles analyse modifiseres i Halle/Kiparsky (1979), men ikke på noen punkter som er relevante for argumentasjonen her. Forutsetningene for Halles analyse kan formuleres som to hypoteser:

H5: Underliggende representasjoner kan ha trykk på en gitt stavelse eller mangle trykk.

H6: Regler som virker på de underliggende representasjoner, kan fjerne eller flytte trykket.

Halle (1975, s. 108) innfører regelen «metatony» - en synkron parallell til de Saussures/Fortunatovs lov - som flytter trykket én stavelse til høyre i leksikalsk merkede ord. Vi kan anta at alle inanimata i klasse J har følgende leksikalske merking:

[+klasse J, +animatum] -> [+metatony] i plural

På denne måten kan Halle få frem generaliseringen om at alle inanimata i klasse J i plural får trykket på siste stavelse i stammen. Som vi ser, trenger Halle kun én regel, og hans løsning er derfor like enkel som de løsningene jeg skisserte i 2.2.1 og 2.2.2¹⁵. Imidlertid hefter det etter mitt syn innvendinger ved Halles analyse, fordi han (1975, s. 107) forutsetter at følgende hypoteser («assumptions» i Halles terminologi) er sanne:

H7: Substantivers kasusendelser er inherent trykksterke.

H8: Substantiver i gruppe A har inherent trykk, andre substantiver mangler inherent trykk.

Med «inherent» trykksterk og «inherent» trykksvak siktes det her til trykkforholdene i leksikon. Halles gruppe A omfatter substantiver som i tradi-

¹⁵En kan kanskje hevde at Halles analyse er mindre enkel enn BKM-analysen fra 2.2.1, idet Halle i tillegg til metatoni-regelen trenger leksikalsk merking. I realiteten innebærer dette at informasjon om fleksjonsklasser både må finnes i leksikon og i regelkomponenten. Siden en i BKM ikke skiller klart mellom leksikon og regler (jf. Bybee, 1988, s. 125), har en her ikke noe tilsvarende problem. Det må her tilføyes at det ikke bare er innenfor ortodoks generativ fonologi at en må regne med leksikalsk merking: I alle de klassiske modellene, som skiller klart mellom leksikon og regler, vil leksikalsk merking være en forutsetning for å skille mellom fleksjonsklasser.

sjonell terminologi har fast stammetrykk. Både H7 og H8 er typiske ad hoc-hypoteser. De hindrer forkastelse av Halles analyse ved å gjøre det mulig å få frem den riktige generaliseringen, men de savner selvstendig belegg. Halles analyse av trykkforholdene til inanimata i klasse J bygger dermed på et såvidt spinkelt grunnlag at det er grunn til å foretrekke analysene innenfor BKM (2.2.1) og PM (R8, 2.2.2).

2.2.5 IP: Herbert S. Coats' analyse

I likhet med Halle analyserer Coats (1976) trykk i russisk innenfor rammen av ortodoks generativ fonologi, og Coats godtar H5, H6, H7 og H8 (jf. Coats, 1976, s. 2ff.). Likevel skiller Coats' analyse av inanimata i klasse J seg såpass sterkt fra Halles at det er grunn til å behandle den for seg. Coats (1976, s. 68) regner med at den underliggende representasjonen til j-suffikset er /'ɤj/. Han opererer med tre regler, som vi uten å formalisere kan formulere slik:

a) Stress Adjustment Rule («SA»):

«Fjern trykket fra alle stavelser i ordet, bortsett fra den trykksterke stavelsen lengst til venstre» (jf. Coats, 1976, s. 3.)

b) Stress Retraction Yer Rule («SR yer»):

«Legg trykket på stavelsen før en jer» (jf. Coats, 1976, s. 9f.)

c) Yer Rule («Yer»):

«Fjern jerer hvis stavelsen til høyre ikke inneholder en jer.» (jf. Coats, 1976, s. 10.)

Plural-formene (her representert ved N pl) til inanimata i klasse J genereres på følgende måte (jf. Coats, 1976, s. 68ff.):

	/#kolos+'ɤj+'a#/
SA:	↓
	/#kolos+'ɤj+a#/
SR yer:	↓
	/#kol'os+'ɤj+a#/
SA:	↓
	/#kol'os+ɤj+a#/
Yer:	↓
	/#kol'os+j+a#/

Ettersom alle inanimata i klasse J genereres på denne måten, får Coats frem generaliseringen om trykkforholdene i klassen. Likevel har analysen etter mitt syn klare svakheter. For det første er Coats' analyse mindre enkel enn den produktorienterte analysen jeg presenterte i 2.2.1, siden Coats trenger hele tre regler. For det annet har Coats' analyse den svakhet at den bygger på de samme ad hoc-hypotesene som Halles (H7 og H8). I tillegg til dette regner Coats jerene som systematiske fonemer i moderne russisk (jf. Coats, 1976, s. 9):

H9: Russisk har de to systematiske fonemene /ɤ/ og /ɤ̣/.

Problemet med denne hypotesen er at disse fonemene enten faller sammen med allofoner av /o/ eller /e/ eller ikke realiseres i det hele tatt. Det finnes m.a.o ikke selvstendig belegg for å regne med disse fonemene, og H9 er følgelig en ad hoc-hypotese uten annen funksjon enn å beskytte analysen mot forkastelse. Siden Coats' analyse er relativt komplisert, samtidig som han må godta ad hoc-hypoteser, har vi gode grunner til å foretrekke analysene jeg presenterte i 2.2.1 og 2.2.2.

2.2.6 Konklusjon

Innledningsvis viste jeg at det i det minste finnes ett eksempel på produktorienterte generaliseringer som det er rimelig å kreve at en klassifikasjonsmodell for paradigmer der trykket er en fleksjonsformativ, må kunne gjøre rede for. Jeg har vist at det er mulig å få frem den aktuelle produktorienterte generaliseringen i alle de morfologiske modellene jeg har undersøkt. Enkelhetskriteriet for hypotesedannelse favoriserer imidlertid analyser innenfor BKM og PM, samtidig som analyser innenfor IA og IP tvinger lingvisten til å godta ad hoc-hypoteser.

2.3 Forslag til klassifikasjonsmodell

I 2.1 fant jeg argumenter mot en stammebasert analyse av trykket som formativ i russiske substantivparadigmer, mens jeg i 2.2 viste at en klassifikasjonsmodell for slike paradigmer ikke bare må kunne gjøre rede for kildeorienterte, men også produktorienterte generaliseringer. For å unngå innvendingene mot stammebasert morfologi vil jeg foreslå en klassifikasjonsmodell som tar utgangspunkt i trykket i de faktisk eksisterende ordformer i paradigmene. Paradigmer der trykket er en fleksjonsformativ, kan deles i to deler: Den del der trykket faller på samme stavelse som i den primære ledeformen, og den del der trykket har beveget seg til en annen stavelse¹⁶. Ser vi f.eks. på город (N pl: городá) 'by', flytter trykket seg mellom sg og pl, noe vi kan illustrere med følgende figur:

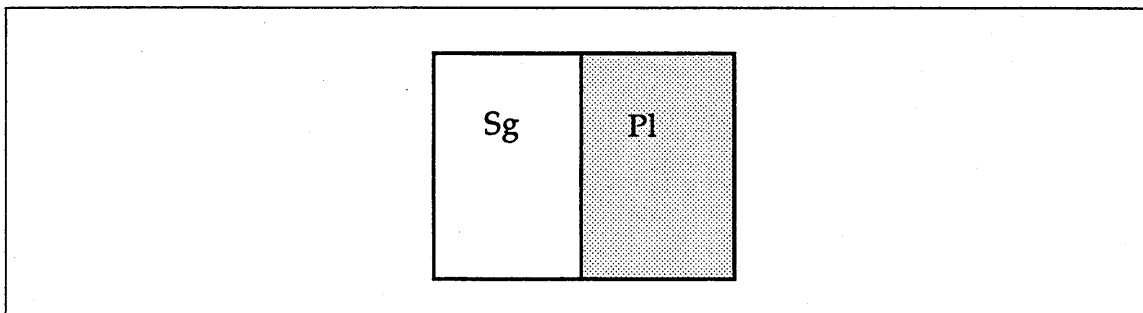

fig. 3: Skjematisk fremstilling av paradigme

Som nevnt i 2.2.2 ligger en slik todeling av paradigmene til grunn for en rekke klassifikasjonsmodeller som er brukt i litteraturen om trykk i russisk. Fedjanina (1982) bruker en bokstav for å betegne hvilken stavelse som er trykksterk i de to delene av paradigmat, og paradigmene klassifiseres der-

¹⁶Med «primær ledeform» forstår jeg et ord i et paradigme som ligger til grunn for dannelsen av andre ord i paradigmat uten selv å være dannet på grunnlag av noe annet ord i paradigmat. Som jeg var inne på i 2.2.2, skal jeg uten inngående diskusjon regne med at N sg normalt er den primære ledeform i russiske substantivparadigmer.

med vha. to bokstaver, én for hver del. F.eks. får *гóрод* 'by' bokstavkoden AB siden trykket her flytter seg fra stamme til endelse i pl. Inanimata i klasse J skaper imidlertid problemer for denne og lignende klassifikasjonsmodeller: *Перó* (N pl: *Пéрья*) 'penn' får bokstavkoden BA, mens *колéно* (N pl: *Колéнья*) 'ledd (mekanisk)' og *дéрево* (N pl: *Дерéвья*) 'tre' får AA. Ettersom ikke alle inanimata i klasse J får samme bokstavkode, går generalisering D tapt. For å bøte på denne svakheten vil jeg i klassifikasjonen foreslå kun å ta hensyn til den del av paradigmet der trykket faller på en annen stavelse enn i den primære ledeformen. Denne delen av paradigmet skal jeg i det følgende kalle «bevegelsessted», som jeg vil forkorte «bs». Innenfor en slik klassifikasjonsmodell kan vi få frem den produktorienterte generalisering D ved å si at inanimata i klasse J har pl som bs. Samtidig er det mulig å få frem kildeorienterte generaliseringer om at substantiver med egenkapen X i N sg, har Y som bs - i kapittel 4 og 5 skal jeg foreslå en rekke slike generaliseringer.

Substantiver med samme bs behøver ikke ha identisk trykkplassering i bs, noe delparadigmene til *гóрод* 'by' og *колбасá* 'pølse' illustrerer:

N sg:	<i>гóрод</i>	<i>колбасá</i>
N pl:	<i>городá</i>	<i>колбáсы</i>

For å få gjort rede for slike forskjeller vil jeg i tillegg til bs innføre ytterligere en variabel i klassifikasjonen: «Trykkplassering i bevegelsesstedet» som jeg vil forkorte «tib». Jeg skal si at to substantiver har samme tib hvis trykket i bs faller på samme stavelse. Dersom to substantiver har X som bs og Y som tib, skal jeg si at de tilhører samme trykk-klasse.

For å oppsummere: Jeg har argumentert for en klassifikasjonsmodell som deler substantiver der trykket er en fleksjonsformativ, inn i trykk-klasser vha. to variabler:

- a) **Bevegelsessted (bs)**, dvs. den del av paradigmet der trykket faller på en annen stavelse enn i paradigmets primære ledeform.
- b) **Trykkplassering i bevegelsesstedet (tib)**, dvs. den stavelse som er trykksterk i bs.

kapittel 3:

Klassifikasjon og trykkplassering i bevegelsesstedet

I forrige kapittel kom jeg frem til en klassifikasjonsmodell der nøkkelbegrepene var *bevegelsessted* (*bs*) og *trykkplassering i bevegelsesstedet* (*tib*). Før modellen kan anvendes, trenger vi imidlertid et prinsipp for å angi hvilken stavelse som har trykk i *bs*. Zaliznjak (1967, s. 123ff.) nevner to slike prinsipper. Det første innebærer telling av stavelser fra en ordgrense. Med utgangspunkt i dette prinsippet kan en sette opp tre hovedhypoteser (H):

H1: To ord har trykk på samme stavelse hvis og bare hvis den trykksterke stavelsen i begge ord har samme nummer regnet fra venstre ordgrense.

H2: To ord har trykk på samme stavelse hvis og bare hvis den trykksterke stavelsen i begge ord har samme nummer regnet fra høyre ordgrense.

H3: To ord har trykk på samme stavelse hvis og bare hvis den trykksterke stavelsen i begge ord har samme nummer regnet fra nærmeste ordgrense¹.

I stedet for å telle seg frem til den trykksterke stavelsen, kunne en angi hvilken morf den tilhører, dvs. om vi har trykk på stammen eller en segmental fleksjonsformativ. Vi kan stille opp følgende hovedhypotese:

H4: To ord har trykk på samme stavelse hvis den trykksterke stavelsen i begge ord tilhører stammen, eller hvis den trykksterke stavelsen i begge ord tilhører den samme segmentale fleksjonsformativen².

I det følgende vil jeg drøfte hvilken av de fire hovedhypotesene som er å foretrekke, ved å undersøke deres evne til å få frem generaliseringer om trykk i russisk.

3.1 Grunnleggende generaliseringer

Trykket i *bs* i russiske substantivparadigmer kan falle på tre forskjellige plasser, slik eksemplene fra disse tre klassene viser:

a) Голова́-klassen:

Голо́вы 'hode (N pl)', скóвороды 'stekepanne (N pl)'

¹En kunne selvsagt tenke seg en hypotese som forutsatte telling fra den ordgrense som er lengst unna den trykksterke stavelsen, men en slik hypotese er så lite hensiktsmessig at den ikke fortjener seriøs behandling, og jeg tar den derfor ikke med i diskusjonen.

²Jeg har valgt denne litt paradoksale formuleringen for å understreke parallelliteten med H1, H2 og H3. En alternativ formulering av H4 ville være: «Trykkforholdene i to ord er identiske, hvis den trykksterke stavelse i begge ord tilhører samme morf».

b) Глубинá-klassen:

Глуби́ны 'dybde (N pl)', вели́чины 'størrelse (N pl)'

c) До́ктор-klassen:

До́кторá 'doktor' (N pl), дире́кторá 'direktør (N pl)'

Eksemplene i a) representerer en gruppe substantiver i 2. deklinasjon som m.h.t. segmentale formativer bøyes likt, og som fonologisk kjennetegnes ved sekvensen /'o/ + likvid + /a/ i innlyd³. Siden klassen er så klart morfologisk og fonologisk avgrenset, er det rimelig å kreve av et klassifikasjonsprinsipp at det kan få frem at ordene i denne gruppen har trykk på samme stavelse i bs. Vi kan formulere følgende generalisering:

Generalisering A:

Substantivene i головá-klassen har trykk på samme stavelse i plural.

Глубинá-klassen i punkt b) er en gruppe adjektivavledninger med formativen /in/. Også her har vi med en klart avgrenset klasse å gjøre, og det synes rimelig å kreve at en klassifikasjonsmodell skal få frem generaliseringen om at alle medlemmene i klassen har trykk på samme stavelse i bs:

Generalisering B:

Substantivene i глубинá-klassen har trykk på samme stavelse i plural.

Eksemplene i c) representerer en klasse lånord på /ar/ om får /'a/ i N pl. Etter samme resonnement som ovenfor er det grunn til å kreve at klassifikasjonsmodellen kan gjøre rede for følgende generalisering:

Generalisering C:

Substantivene i до́ктор-klassen har trykk på samme stavelse i plural.

I 3.1 vil jeg undersøke om det med utgangspunkt i de hovedhypotesene jeg satte opp i begynnelsen av kapitlet, er mulig å få frem de tre grunnleggende generaliseringene A, B og C. Diskusjonen vil bare bygge på de former som har en enstavelses segmental formativ. De spesielle forhold ved formativer med mer enn én stavelse og ord uten segmentale formativer vil bli behandlet i hhv. 3.2 og 3.6.

3.1.1 Generaliseringene og hypotese 1 (H1)

Kan vi med utgangspunkt i H1 gjøre rede for generaliseringene A, B og C? Generalisering A er uproblematisk, idet en kan si at trykket i klassens bs faller på stavelse nr. 1 regnet fra venstre ordgrense. Глубинá-klassen skaper derimot problemer, siden trykket i глуби́ны faller på annen stavelse regnet fra venstre ordgrense, mens trykket i вели́чины faller på tredje stavelse fra venstre ordgrense. Dette problemet kan imidlertid løses om en setter opp en hjelpehypotese (h):

³Jeg bruker «likvid» som samlebetegnelse for /l/, /lʲ/, /r/ og /rʲ/. I dette tilfellet er det bare de to ikke-palataliserte fonemene som er aktuelle. I trykksvak stilling er den første vokalen i sekvensen /a/.

h1: Når den trykksterke stavelse befinner seg nærmere en annen ordgrense enn den nummereringen tar utgangspunkt i, nummereres den trykksterke stavelse vha. parameteren t , der t står for antall stavelser i stammen.

Vha. denne hjelpehypotesen får en lett frem at trykket i bs i *глубина́*-klassen faller på stavelse nr. t fra venstre. Samtidig får alle substantivene i *доктор*-klassen trykk på stavelse nr. $t+1$, slik at vi vha. $h1$ også får frem generalisering C. Dette betyr imidlertid ikke at det ikke finnes innvendinger mot en slik hjelpehypotese. For det første synes jeg prinsippet virker for sofistikert til å kunne ha psykologisk realitet: Det ser ut til at språket mentalt organiseres vha. enkle prinsipper med mye redundans, i stedet for mer sofistikerte klassifikasjonsprinsipper (jf. f.eks. Endresen, 1990, s. 12). Så lenge jeg ikke har psykolingvistisk evidens for trykk i russisk å støtte meg til, er dette imidlertid bare en observasjon, og ikke noe argument. En mer alvorlig innvending er det at det telleprinsippet som $h1$ innebærer, ser ut til å skille seg sterkt fra de prinsipper for telling av stavelser i forbindelse med trykk i andre språk. De prinsipper jeg kjenner til, kan oppsummeres slik⁴:

- a) Trykk på 1. stavelse regnet fra venstre ordgrense (jf. f.eks. finsk, ungarsk og tsjekkisk).
- b) Trykk på 2. stavelse regnet fra høyre ordgrense (jf. f.eks. polsk og swahili).
- c) Trykk på 3. stavelse regnet fra høyre ordgrense (jf. f.eks. georgisk og makedonsk).
- d) Trykk på 1., 3. og 5. stavelse regnet fra venstre ordgrense (jf. f.eks. samisk).
- e) Trykk på 2. mora før siste stavelse (jf. f.eks. latin)
- f) Trykk på en av de 3 siste stavelsene regnet fra høyre ordgrense etter nærmere spesifiserte regler (jf. f.eks. spansk og moderne gresk)

På grunnlag av dette materialet kan vi sette opp to tentative universalialia (U)⁵:

U1:

En teller aldri mer enn tre stavelser fra høyre ordgrense for å komme frem til den trykksterke stavelsen.

U2:

En teller aldri mer enn to stavelser fra venstre ordgrense eller fra trykksterk stavelse for å komme frem til trykksterk stavelse.

⁴Opplysningene i oversikten har jeg fra Rolf Theil Endresen og Terje Mathiassen (personlig kommunikasjon).

⁵Materialet er for spinkelt til at jeg våger å foreslå noe universale for moratellende språk.

At h1 innfører et telleprinsipp som strider mot universaliala, er etter mitt syn en klar innvending mot hypotesen. Imidlertid er U1 og U2 såvidt tentative at vi ikke har vektige nok grunner til å forkaste h1.

3.1.2 Generaliseringene og hypotese 2 (H2)

La oss så undersøke om vi kan få frem de ønskede generaliseringer med utgangspunkt i H2. Det er uproblematisk å gjøre rede for trykket i N pl i *глубина́-* og *до́ктор-*klassen: I *глуби́ны* og *величи́ны* faller trykket på stavelse nr. 2 fra høyre ordgrense, mens trykket i *до́ктора́* og *ди́ректора́* faller på stavelse nr. 1 regnet fra høyre ordgrense. For å få frem generalisering A må vi innføre h1. Gjør vi det, får vi frem at ordene i *голова́-*klassen i bs har trykk på stavelse nr. t+1.

3.1.3 Generaliseringene og hypotese 3 (H3)

Er det mulig å få gjort rede for generalisering A, B og C om en tar utgangspunkt i H3? Generalisering A gjøres rede for på samme måte som ved H1, i og med at den trykksterke stavelsen er nærmest venstre ordgrense. Dette medfører at en ikke trenger å regne med h1 her. I bs i *голова́-*klassen befinner den trykksterke stavelsen seg nærmest den høyre ordgrensen, og en får derfor gjort rede for at trykket faller på første stavelse regnet fra høyre ordgrense. Også her er h1 overflødig. Når det gjelder eksemplene fra *глубина́-*klassen, ser vi at den trykksterke stavelsen i *величи́ны* står nærmest høyre ordgrense. Det er derfor rimelig å nummerere den trykksterke stavelsen fra høyre i *глуби́ны* også, selv om den her befinner seg midt mellom høyre og venstre ordgrense. Gjør vi det, får vi frem at ordene i *глубина́-*klassen i bs har trykket på andre stavelse fra høyre. Legg merke til at vi heller ikke for denne klassen trenger h1.

3.1.4 Generaliseringene og hypotese 4 (H4)

I praksis legger sovjeterne Zaliznjak (1967, s. 151ff.), Red'kin (1971, s. 5) og Fedjanina (1982, s. 18ff.) og tyskerne Tornow (1984, s. 156) og Schütz (1987, s. 31f.) H4 til grunn for analysen av trykkforholdene i russisk, idet de opererer med begrepene «stamme-» og «endetrykk». Lar det seg gjøre å få frem de grunnleggende generaliseringene om trykk i russiske substantivparadigmer med utgangspunkt i denne hovedhypotesen? Ordene i *до́ктор-*klassen er uproblematisk, i og med at alle ordene har trykk på N pl-formativen /a/. Sammenligner vi ord innenfor samme paradigme, f.eks. *до́ктора́* (N pl) og *до́ктора́м* (D pl) får vi imidlertid vanskeligheter, i og med at /a/ og /am/ ikke kan kalles «samme fleksjonsformativ». For å få frem at disse ordene har trykk på samme stavelse, kan vi modifisere H4:

H4': To ord har trykk på samme stavelse hvis den trykksterke stavelsen i begge ord tilhører stammen, eller hvis den trykksterke stavelsen i begge ord tilhører den segmentale fleksjonsformativen.

Denne modifikasjonen løser problemet, og vi får en tilfredsstillende analyse av ordene i *до́ктор-*klassen.

Når det gjelder ordene i *голова́-* og *глубина́-*klassene, overgeneraliserer H4, idet alle sammen får stammetrykk. På den måten får en ikke gjort rede for forskjellen på trykk på første stavelse og siste stavelse i stammen. Ikke

minst er dette beklagelig siden det finnes paradigmer der trykket beveger seg mellom første stavelse og siste stavelse i stammen (typen *кóлос* (N sg) - *колóсья* (N pl) 'aks'). Bare Zaliznjak (1967, s. 127) forsøker å løse problemet, idet han stiller opp en hjelpehypotese: «Признак 'сдвиг ударения'». I praksis betyr dette at han innfører telling i forhold til den trykksterke stavelse i paradigmets primære ledeform. Jeg vil ikke behandle denne løsningen inngående da det synes enklere å modifisere H4':

H4'': To ord har trykk på samme stavelse hvis den trykksterke stavelsen i begge ord enten

- i) ligger på første stavelse i ordet,
- ii) ligger på siste stavelse i stammen, eller
- iii) tilhører den segmentale fleksjonsformativen.

Nå gjør hypotesen rede for generaliseringene A, B og C. I de følgende avsnitt vil jeg diskutere andre generaliseringer som jeg mener er av betydning for beskrivelsen av trykkets rolle som formativ i russiske substantivparadigmer.

3.2 Trykk på fleksjonsformativer med mer enn én stavelse

De aller fleste segmentale fleksjonsformativer i russiske substantivparadigmer har bare én stavelse. Vi har bare to tostavellesformativer: Instrumentalisformativene *-ами* (pl) og *-ою* (sg, 2. deklinasjon)⁶. Den siste av dem er såvidt arkaisk at den knapt forekommer i talt russisk i dag. Den faller derfor utenfor objektsområdet slik jeg har avgrenset det (jf. 1.5.1), og jeg vil i det følgende se bort fra den. Til I pl-formativen knytter det seg følgende generalisering m.h.t. trykk (Jf. 2.1):

Generalisering D:

«Hvis trykket i D pl faller på *-ám*, så faller det på *-áми* i I pl, dersom det aktuelle substantivet har denne segmentale formativen i I pl.»

3.2.1 Generalisering D og de fire hovedhypotesene

Jeg vil nå undersøke om en med utgangspunkt i de fire hovedhypotesene kan få frem generalisering D. Figuren nedenfor angir hvilket nummer den trykksterke stavelsen får om en legger ulike hypoteser til grunn for analysen:

	H1	H2	H3	H4
<i>колоколáм</i> (klokke, D pl)	t+1	1	1. fra høyre	formativ
<i>колоколáми</i> (klokke, I pl)	t+1	2	2. fra høyre	formativ

Som vi ser, gir H1⁷ både i D og I trykk på stavelse t+1. På denne måten får en frem generalisering D. H4 gir formativtrykk i begge kasus. For å få frem at

⁶For enkelhets skyld gjengir jeg her formativene ortografisk.

⁷Jeg vil i det følgende for enkelhets skyld bare si «H1» og «H2» når jeg mener hhv. «H1 og h1» og «H2 og h1». Merk videre at når jeg sier HX, mener jeg den siste modifikasjonen av HX, f.eks. HX''.

trykket bare kan falle på *første* stavelse i en formativ - for det er det som ligger i generalisering D, - må vi modifisere H4:

H4''': To ord har trykk på samme stavelse hvis den trykksterke stavelsen i begge ord enten

i) ligger på første stavelse i ordet, eller

ii) ligger på siste stavelse i stammen, eller

iii) ligger på første stavelse i den segmentale fleksjonsformativen.

For H2 og H3 er det mer problematisk å få frem generaliseringen, i og med at begge disse hypotesene gir den trykksterke stavelsen i I pl ett nummer høyere enn i D pl. I stedet for å prøve å løse problemet ved å innføre en hjelpehypotese, vil jeg reise spørsmålet om det er *nødvendig* å angi nummeret til den trykksterke stavelsen i både D pl og I pl for å få frem generalisering D. Dette kan virke kryptisk, men jeg skal forklare hva jeg mener. Som det fremgår av 2.3, er klassifikasjonsmodellens oppgave å beskrive trykkplasseringen i former der trykket har flyttet seg i forhold til trykkplasseringen i ledeformen. Former der trykket ikke har flyttet seg, er m.a.o. irrelevante. Som vist i 2.1, er det grunn til å tro at det består en base-derivert-relasjon mellom D pl og I pl fordi disse formene er svært like. Vi kan tenke oss to muligheter:

a) Dativ er ledeform:

I pl = D pl + trykklett -и.⁸

b) Instrumentalis er ledeform:

D pl = I pl ÷ trykklett -и.

Trykket ligger i begge formene på /a/, ettersom forskjellen mellom dem beskrives som *trykklett* /i/, og generalisering D kommer således implisitt til uttrykk. Siden trykket ikke beveger seg mellom D og I pl, er det klart at klassifikasjonsmodellen ikke behøver å beskrive trykkplasseringen i både D pl og I pl. Vi kan dermed nøye oss med å nummerere den trykksterke stavelsen i den av de to kasusene som er ledeform. Her er vi fremme ved det springende punkt: For at ledeformen skal få trykk på samme stavelse som resten av bs, må vi anta at *D pl er ledeform i forhold til I pl*. Vi tvinges m.a.o. til å innføre følgende hjelpehypotese (h):

h2: I base-derivert-relasjonen mellom D pl og I pl er D pl ledeform.

Spørsmålet er nå om det finnes selvstendig belegg for h2, eller om den er ad hoc. Dette spørsmålet vil jeg drøfte i 3.2.2.

3.2.2 Vurdering av h2

Hjelpehypotesen gir fire prediksjoner (P):

⁸Jeg bruker her ortografisk gjengivelse av forskjellen mellom I pl- og D pl-formene. Dette tilslører at det er ytterligere en forskjell mellom formene, idet D pl inneholder på /m/, mens I pl inneholder /m^l/. Dette har imidlertid ingen betydning for min argumentasjon og jeg nevner det derfor bare her.

- Hvis D er ledeform i base-derivert-relasjonen mellom D pl og I pl, så
- har D pl høyere frekvens enn I pl (P1).
- er D pl semantisk umarkert i forhold til I pl (P2).
- ligger D pl til grunn for analogisk utjevning av D pl- og I pl-formene, mens det motsatte ikke er tilfelle (P3).
- ligger D pl til grunn for analogisk omdannelse av D pl- og I pl-formene, mens det motsatte ikke er tilfelle (P4).

Jeg vil behandle prediksjonene én etter én og begynner med P1.

3.2.2.1 Prediksjon 1: Frekvens

Ifølge Josselson (1953, s.11ff.) har I pl høyere frekvens enn D pl. Selv om forskjellen ikke er stor, tvinges vi derfor til å trekke den slutning at P1 er usann.

3.2.2.2 Prediksjon 2: Markerthet

Jakobson drøfter markerthet i forhold til dativ og instrumentalis:

«Wie der A so auch der D geben die Betroffenheit des bezeichneten Gegenstandes von einer Handlung an, wogegen der I gleich dem N nichts darüber besagt, ob der Gegenstand von einer Handlung betroffen ist oder nicht, bzw. an einer Tätigkeit beteiligt ist.» (Jakobson, 1936, s. 261.)

Jakobson (ibid.) viser til eksempler som

- a) Страна (N) управляется министрами (I).
'Landet styres av ministere.'
- b) Министры (N) управляют страной (I).
'Ministere styrer landet.'

Som vi ser, kan N og I brukes uansett om frasens denotatum er berørt («betroffen») av handlingen eller selv utfører den. Iflg. Jakobson kan altså D derimot bare brukes når frasen denoterer noe som er berørt av handlingen. At dette gjelder når dativfrasen er indirekte objekt, er ukontroversielt, siden frasen her tildeles den semantiske rollen «benefactive»⁹. Jakobson viser videre at det også for D etter preposisjon er karakteristisk at frasen er berørt av handlingen. Han anfører eksemplene к, навстречу, по потоку som han oversetter med 'zum, entgegen, längs dem Strom'. Her tildeles dativleddet den semantiske rollen «location», og jeg synes Jakobsons påstand er rimelig. D har imidlertid også andre bruksområder. Mathiassen (1990, s. 304f.) anfører bl.a. følgende eksempler:

- a) Куда нам идти? 'Hvor skal vi gå?'
- b) Вам начинать. 'De får begynne.'

⁹For en nærmere redegjørelse for teorien om semantiske roller viser jeg til Radford, 1988, s. 372ff.

I både a) og b) får dativfrasen den semantiske rollen «agent» fordi det er dativfrasens denotatum som utfører verbalhandlingen. Dativfrasens denotatum kan dermed ikke sies å være berørt («betroffen») av verbalhandlingen. Jeg trekker derfor den slutning at det i dativs betydning ikke ligger informasjon om at frasen er berørt av en handling, og jeg godtar derfor ikke Jakobsons påstand om at dativ er markert i forhold til instrumentalis. På den annen side har jeg heller ikke opplysninger som tyder på at det motsatte er tilfelle, og jeg klarer således ikke å avgjøre om prediksjonen (P2) er sann eller usann.

3.2.2.3 Prediksjon 3: Analogisk utjevning

Resonnementet bak denne prediksjonen er som følger: Hvis det skjer en analogisk utjevning mellom to former i et paradigme, er det vanskelig å tenke seg at den ikke skulle skje på grunnlag av den av de to formene som er ledeform, ettersom ledeformen er lettest å huske for taleren. I det russiske standardspråket har D og I pl aldri samme form: I dativ har vi den segmentale formativen -ам, mens instrumentalisformen kan ende på -ами eller -ьми. Sammenfall mellom D og I pl er derimot karakteristisk for nordstorrussiske dialekter. I *La langue russe* (1947, s. 19) anfører Vinokur bl.a. følgende eksempel:

«ГУЛЯТЬ С ДЕВУШКАМ»
'Fly etter jenter'

Ettersom substantivet her er styrt av en instrumentalispreposisjon, kan det ikke herske tvil om at det er I vi har med å gjøre, og vi kan slutte at I pl formelt har falt sammen med D pl. Det er ingen grunn til å tro at sammenfallet har lydlike årsaker, siden apokope er ukjent i nordstorrussiske dialekter - her har man jo ikke en gang vokalreduksjon i trykksvak stilling (s.k. *аканье*). Det er derfor klart at vi har en analogisk utjevning av I pl der D pl ligger til grunn. Jeg kjenner ikke til eksempler på det motsatte og konkluderer derfor med at P3 er sann.

3.2.2.4 Prediksjon 4: Analogisk omdannelse

Etter samme resonnement som i 3.2.2.3 vil analogiske omdannelser skje på grunnlag av ledeformen. Dersom D pl er ledeform for I pl, skulle en derfor forvente at denne formen ligger til grunn for analogiske omdannelser av I pl, men at det motsatte ikke er tilfelle. I russisk språkhistorie er det ukontroversielt at de segmentale formativene -ам og -ами har spredd seg fra 2. deklinasjon til 1. og 3. deklinasjon. Oppstillingen nedenfor viser utviklingen i de ulike deklinasjonene:

		1. deklinasjon: («o-stammer»)	2. deklinasjon: («a-stammer»)	3. deklinasjon: («i-stammer»)
Før:	D pl	морозомь ¹⁰	воронамь	костьмь
	I pl	морозы	воронами	костьми
Nå:	D pl	морозам	воронам	костям
	I pl	морозами	воронами	костями

Nøyaktig hvordan unifikasjonen fant sted, er imidlertid et omstridt tema (jf. Sørensen, 1959, s. 87 og Thomas, 1973, s. 227), og jeg skal ikke forsøke å løse det her. En mulig relativ kronologi er:

a) вороны : воронамь = морозы : морозX

X = амь

b) воронамь : воронами = морозамь : морозX

X = ами

Er denne relative kronologien riktig, er det grunn til å tro at P4 er sann, siden D pl ligger til grunn for omdannelsen av I pl. H.C. Sørensen, som bygger på et omfattende materiale fra 1600-tallet, kommer frem til at den relative kronologien jeg har skissert ovenfor, har gyldighet for nøytra i 1. deklinasjon (jf. Sørensen, 1959, s.114). Dette gir således belegg for at P4 er sann. Som Sørensen (ibid.) påpeker, er imidlertid forholdene for maskulina i 1. deklinasjon omvendt, idet instrumentalis på -ами i de fleste tekster er langt mer innovativ enn dativ på -амь. Vi har m.a.o. både data som tyder på at P4 er sann og usann, og jeg klarer derfor ikke å bestemme prediksjonens sannhetsverdi.

3.2.3 Konklusjon

I 3.2.1 viste jeg at en kan få frem generalisering D uansett hvilken hovedhypotese en legger til grunn for analysen, selv om H2 og H3 forutsetter hjelpehypotesen h2. I 3.2.2 har jeg vurdert denne hypotesen ved å undersøke sannhetsverdien til fire prediksjoner. Denne undersøkelsen har gitt et blandet resultat: P1 er usann, P3 er sann, mens jeg ikke har klart å bestemme sannhetsverdien til P2 og P4. Spørsmålet er om P1's usannhet er nok til å forkaste h2. Innenfor rammen av Karl Poppers falsifikasjonisme («naiv falsifikasjonisme» i Lakatos' terminologi (jf. Lakatos, 1970, s. 116)) er én usann prediksjon tilstrekkelig til å forkaste en hypotese. I mer moderne vitenskapsteori er det derimot ikke vanlig å regne med at grunnlaget for forkastelse er til stede før en har et alternativ som kan gi en bedre redegjørelse av data (jf. Lakatos, 1970, s. 116ff.). Dette ser ikke ut til å være tilfelle her: Hvis vi forkaster h2, kan vi ikke gjøre rede for den analogiske utjevningen av I pl på grunnlag av D pl (P3). Vi kunne selvsagt anta at D er ledeform i nordstorrussisk, mens I er det i det russiske standardspråket. Dette ville imidlertid være ad hoc, siden vi ikke har selvstendig belegg for å anta ulike ledeformer i de to variantene av russisk, i og med at kasus-systemene forøvrig er identiske. Av den grunn er det heller ikke grunnlag

¹⁰Jeg bruker for enkelthets skyld ortografisk gjengivelse, og jeg skriver derfor jerene i de gammelrussiske eksemplene. Dette betyr selvsagt ikke at jeg antar at jerene på den tiden unifikasjonen av D og I pl fant sted, ikke var vokalisert eller falt.

for å anta at frekvensforholdene i nordstorrussiske dialekter skiller seg fra frekvensforholdene i det russiske standardspråket. Jeg velger derfor ikke å forkaste h2. Det er imidlertid klart at H1 og H4 gir en *enklere* analyse enn H2 og H3, siden H1 og H4 ikke forutsetter hjelpehypoteser, og H1 og H4 gir også den *sikreste* analysen, i og med at h2 er relativt svakt fundert.

3.3 Trykk i substantiver med mer enn én segmental fleksjonsformativ

De fleste russiske substantiver kan sies å bestå av stamme + én segmental fleksjonsformativ. Imidlertid har vi også substantiver som inneholder to eller tre elementer i tillegg til stammen. Som eksempel kan vi se på 4 animata i klasse J, зять 'svoger, svigersønn', деверь 'svoger', сын 'sønn' og кум 'gudfar':

N sg	/zʲatʲ/	/dʲevʲirʲ/	/sin/	/kʲum/
N pl	/zʲitʲ-j-a/	/dʲivʲirʲ-j-a/	/sin-avʲ-j-a/	/kum-avʲ-j-a/
G pl	/zʲitʲ-j-of/	/dʲivʲirʲ-j-ej/	/sin-avʲ-j-ej/	/kum-avʲ-j-of/
D pl	/zʲitʲ-j-am/	/dʲivʲirʲ-j-am/	/sin-avʲ-j-am/	/kum-avʲ-j-am/

Ettersom disse elementene legges til stammen i visse deler av paradigmet og de ikke innføres av fonotaktiske grunner, må jeg ut fra definisjonen i 1.5.3 regne dem som fleksjonsformativer.

La oss så se på trykkforholdene i animata i klasse J. Oppstillingen nedenfor viser hvordan en med utgangspunkt i de fire hovedhypotesene kan angi trykkplasseringen i fire forskjellige delparadigmer:

	H1	H2	H3	H4
зятья́	t+1	1	1. fra høyre	formativ
зятьёв	t+1	1	1. fra høyre	formativ
зятьям	t+1	1	1. fra høyre	formativ
деверья́	t+1	1	1. fra høyre	formativ
деверей	t+1	1	1. fra høyre	formativ
деверьям	t+1	1	1. fra høyre	formativ
сыновья́	t+2	1	1. fra høyre	formativ
сыновей	t+2	1	1. fra høyre	formativ
сыновьям	t+2	1	1. fra høyre	formativ
кумовья́	t+2	1	1. fra høyre	formativ
кумовьёв	t+2	1	1. fra høyre	formativ
кумовьям	t+2	1	1. fra høyre	formativ

Trykket faller bare på formativen lengst til høyre i ordet. Med ett unntak (зна́мя - знаме́на 'fane') gjelder dette for alle ord med bevegelig trykk og mer enn en formativ, og vi må derfor få frem følgende generalisering:

Generalisering E:

«Dersom et ord med mer enn én segmental fleksjonsformativ har be-
vegelig trykk og trykket i bs faller på en fleksjonsformativ, er det
formativen lengst til høyre som får trykk.»

For å få frem denne generaliseringen må H4 presiseres, slik at vi får H4''':

H4''': To ord har trykk på samme stavelse hvis den trykksterke stavelsen i begge ord enten

i) ligger på første stavelse i ordet, eller

ii) ligger på siste stavelse i stammen, eller

iii) ligger på første stavelse i den segmentale fleksjonsformativen lengst til høyre.

Om vi endrer ordlyden i generalisering E, kan vi få gjort rede for den vha. H2 og H3 også:

Generalisering E':

«Dersom et ord med mer enn én segmental fleksjonsformativ har be-
vegelig trykk og trykket i bs faller på en stavelse som ligger nærmest
høyre ordgrense, faller trykket på første stavelse fra høyre.»

Selv om ordlyden er noe forskjellig, er generalisering E og generalisering E' helt likeverdige.

Kan vi gjøre rede for en tilsvarende generalisering om vi legger H1 til grunn for analysen? Som vi ser av tabellen, har ordene ikke trykk på samme stavelse, og vi er derfor nødt til å innføre følgende hjelpehypotese (h) for å endre dette:

h3: Segmentale formativer som har en segmental formativ til høyre for seg, teller ikke med i nummereringen av den trykksterke stavelsen.

Godtar vi denne hjelpehypotesen, får alle animata i klasse J trykket på stavelse t+1, og vi kan formulere en generalisering som svarer til generalisering E og generalisering E':

Generalisering E'':

«Dersom et ord med mer enn én segmental fleksjonsformativ har be-
vegelig trykk og trykket i bs faller på en stavelse som ligger nærmest
høyre ordgrense, faller trykket på stavelse t+1.»

Hjelpehypotesen h3 redder H1 fra forkastelse, men h3 savner fullstendig selvstendig belegg, og er følgelig ad hoc. H1 gir derfor ikke bare en mer komplisert, men også en dårligere begrunnet analyse av trykkforholdene i substantiver med mer enn én segmental fleksjonsformativ. Dette favoriserer H2, H3 og H4 fremfor H1.

3.4 Klitiske preposisjoner med trykk

I russisk utgjør en preposisjonsfrase som kun består av en énstavelsespreposisjon og et substantiv, ett fonologisk ord, hvis en med fonologisk ord

i russisk mener en «lingvistisk enhet med én og bare én trykksterk stavelse». Vi har altså her et eksempel på at grensene til syntaktiske og fonologiske ord i russisk ikke alltid faller sammen¹¹. Normalt tilhører den trykksterke stavelsen substantivet, men Fedjanina (1982) nevner om lag 100 tilfeller der trykket faller på den klitiske preposisjonen, mens det etterfølgende substantivet ikke får trykk. Som et eksempel kan *zá городом* 'utenfor byen' nevnes. Det knytter seg følgende generalisering til fenomenet:

Generalisering F:

Trykket kan bare falle på den proklitiske preposisjonen dersom

- a) trykket faller på første stavelse når den kasus/numerusformen det er snakk om, står uten preposisjon,
- b) det ikke står noe fonologisk ord mellom preposisjonen og substantivet og
- c) preposisjonen bare inneholder én stavelse¹².

En kunne m.a.o. ikke tenke seg *zá городом* dersom den preposisjonsløse instrumentalformen ikke hadde vært *гóродом* (med trykk på første stavelse). En preposisjonsfrase som **zá маленьким городом* er heller ikke mulig, og så vidt jeg kan se, finner en ikke eksempler på klitiske flerstavelsespreposisjoner med trykk.

La oss så undersøke om det er mulig å få frem generalisering F om en legger de ulike hovedhypotesene til grunn for analysen. I oppstillingen nedenfor er nummeret til den trykksterke stavelsen angitt:

		H1	H2	H3	H4
A uten prep.	гóрод	1.	t	1. fra venstre	1.
A med prep.	zá город	1.	t+1	1. fra venstre	1.
I uten prep.	гóродом	1.	t+1	1. fra venstre	1.
I med prep.	zá городом	1.	t+2	1. fra venstre	1.

Forutsetningen for de tre analysene som gir den trykksterke stavelsen nummer 1 (H1, H3 og H4), er imidlertid at vi teller fra det *fonologiske* ordets venstre grense. Vi må m.a.o. regne med følgende hjelpehypotese (h):

h4: Med «ord» forstås normalt syntaktisk ord og med «ordgrense» grense mellom syntaktiske ord, men i forbindelse med klitiske preposisjoner forstås under de betingelser som er nevnt i generalisering F, hhv. fonologisk ord og grense mellom fonologiske ord.

¹¹I denne sammenheng må også eksempler av typen «ракéта-носитель» 'bærerakett' og «межарабский» 'interarabisk' nevnes. Vi har selvstendig belegg for å regne med to fonologiske ord, i og med at elementet «меж» realiseres som /mʲeʂʲ/. Dette innebærer at vi har avstemming, en prosess som bare finner sted i slutten av fonologiske ord (jf. Garde, 1980, s. 118).

¹²Disse betingelsene er nødvendige, men ikke tilstrekkelige til å forutsi når preposisjonen får trykk. Ettersom det er uvesentlig for argumentasjonen her, har jeg ikke forsøkt å bestemme betingelsene nærmere. Dette er trolig heller ingen enkel jobb, da en først må rense materialet for rene adverbialiseringer og arkaismer på vei ut av muntlig russisk.

Godtar vi denne hypotesen, får H2, H3 og H4 frem generalisering F. På den måten unngår vi å måtte regne med bevegelig trykk. Dette er en fordel fordi vi i tilfelle måtte regne med at trykket i forbindelse med klitiske preposisjoner skulle være uttrykk for fleksjon, noe som i det minste virker svært kontraintuitivt.

Tar vi utgangspunkt i H2, må vi gjøre rede for trykksterke proklitika på en annen måte. I og med at vi her nummererer fra høyre ordgrense, hjelper ikke h4 oss, og det synes vanskelig å unngå å måtte regne med at den trykksterke stavelsen har forskjellige nummer når den står med og når den står uten preposisjon. F.eks. får vi i *zá городом* trykk på t+1, mens vi i *гóродом* får trykk på t. Denne analysen påstår m.a.o. at trykket beveger seg og at trykket følgelig har formativfunksjon. For å unngå dette kan vi innføre en hjelpehypotese (h):

h5: I nummereringen av den trykksterke stavelsen teller en bare med stavelser som tilhører det syntaktiske ordet en analyserer.

Selv om denne hypotesen er helt ad hoc, unngår vi å måtte godta bevegelig trykk: Den klitiske preposisjonen blir rett og slett ikke med i regnestykket, og en får frem at trykket både i *zá городом* og i *гóродом* faller på stavelse nr. t+1. Generalisering F får vi imidlertid ikke frem: Det er nemlig ikke slik at trykket i forbindelse med trykksterke proklitika alltid faller på stavelse nr. t+1 slik det gjorde i eksemplet ovenfor. I *zá город* og *гóрод* får vi f.eks trykk på stavelse nr. t. Jeg kan ikke se noen vei ut av dette uføret og konkluderer derfor med at vi for å kunne gi en fullgod analyse av trykkforholdene i substantiver i forbindelse med klitiske preposisjoner er nødt til å ta utgangspunkt i H1, H3 eller H4.

3.5 Ord med trykk på /ej#/ i G pl

La oss se på følgende G pl-former: /stupn^hej/ 'trinn', /skam^hej/ 'benk' og /s^hl^hej/ 'baksele'. Har disse ordene trykk på samme stavelse? Svaret er ikke et så opplagt «ja» som en kanskje skulle tro, fordi ordene har forskjellig morfologisk struktur. Ordet /stupn^hej/ kan analyseres som stamme + den segmentale formativen /ej/, mens /ej/ i de andre eksemplene tilhører stammen:

<u>Stamme:</u>	<u>Segmental formativ:</u>
/stupn ^h /	/ej/
/s ^h l ^h ej/	
/skam ^h ej/	

Analysen av /s^hl^hej/ er udiskutabel, men også i /skam^hej/ må den trykksterke vokalen analyseres som en del av stammen. I ledeformen ender stammen på sekvensen /Cj/. I russisk har vi den fonotaktiske restriksjonen *Cj#, og stammen utvides derfor i G pl som mangler segmental formativ. Dette skjer ved en sandhiregel som kan formuleres slik:

Ø -> e / C^h_j#

Jeg vil sette opp følgende generalisering:

Generalisering G:

«Ordene i ступня́-, скамя́- og шлея́-klassene har trykk på samme stavelse i G pl.»

Generalisering G er etter min mening av betydning for beskrivelsen av trykk i russisk, fordi ступня́-, скамя́- og шлея́-klassene til sammen utgjør én naturlig klasse. Det er to grunner til at jeg hevder dette synet. For det første har alle substantivene morfologiske fellestrekk, idet de tilhører 2. dekl. For det annet viser data fra Zaliznjak (1977) at det er en klar tendens til at /ej/ i G pl foregår av konsonantgruppe der den siste konsonanten er /nj/ eller et fonem som skiller seg fra /nj/ med få trekk.

Jeg går så over til å undersøke om en med utgangspunkt i de forskjellige hypotesene jeg har stilt opp, kan få frem generalisering G. Oppstillingen nedenfor viser hvordan en med utgangspunkt i H1, H2, H3 og H4 kan bestemme den trykksterke stavelsen i ordene i ступня́-, скамя́- og шлея́-klassene:

	H1	H2	H3	H4
ступня́	t+1	1	1. fra høyre	formativ
ступне́й	t+1	1	1. fra høyre	formativ
скамя́	t+1	1	1. fra høyre	formativ
скамей	t	1	1. fra høyre	stamme
шлея́	t+1	1	1. fra høyre	formativ
шлей	t	1	1. fra høyre	stamme

Som vi ser, kan en ikke få frem generalisering G om en tar H1 eller H4 som utgangspunkt for analysen. I tillegg hefter det en innvending ved disse analysene: De gir bevegelig trykk i скамя́- og шлея́-klassene med G pl som bs. Jeg har ikke funnet eksempler der det er udiskutabelt å regne med G pl som bs, og H1 og H4 gir derfor en unødvendig komplisert analyse av trykkforholdene i скамя́- og шлея́-klassene.

Konklusjonen på dette er at H1 og H4 gir en dårligere analyse av trykkforholdene i G pl-former på /ej/. For å redde H1 og H4 fra forkastelse kan vi imidlertid sette opp en hjelpehypotese (h):

h6: G pl-former uten segmental formativ i overflatestilling, har i den underliggende representasjon trykk på en segmental formativ som aldri har fonetisk realisasjon, dersom trykket i D pl faller på en stavelse som tilhører en segmental fleksjonsformativ.

Dette er det samme som Zaliznjaks (1967, s. 151ff.) «betingede trykk», og også Halle og Coats gjør lignende antagelser, i og med at de i G pl regner med en trykksterk jer som segmental fleksjonsformativ (jf. Halle, 1975, s. 107 og Coats, 1976, s. 9ff.). Jerene faller imidlertid i utlyd, og trykket overføres automatisk til siste stavelse i stammen. Vha. h6 får en frem generali-

sering G, siden trykket også i скамѣй og шлѣй faller på formativen i underliggende representasjon.

Etter mitt syn finnes det klare innvendinger mot å gjøre antagelser av typen h6. For det første får en ikke frem at det i alle tilfellene er stavelsen /Cej#/ som får trykk, og en får ikke frem generaliseringene om at den stavellesinitiale konsonanten er /nj/ eller et fonem som skiller seg fra /nj/ med få trekk. For det annet har jeg prinsipielle betenkeligheter med å anta segmentale formativer uten fonetisk realisasjon. Det kan ikke tenkes selvstendig belegg for slike hypoteser, og siden h6 ikke har annen funksjon enn å redde H1 og H4 fra forkastelse, er den klart ad hoc. Etter mitt syn er dette et relativt kraftig argument mot H1 og H4. Vi kan derfor konkludere med at H2 og H3 gir de beste analysene av trykkforholdene i ступня-, скамья- og шлѣя-klassene.

3.6 Kan russiske substantivparadigmer ha mer enn ett bevegelsessted?

Som jeg var inne på i 3.5, vil analysen av trykkforholdene i ord som mangler segmental formativ, variere avhengig av hvilken hovedhypotese en tar utgangspunkt i. Som et eksempel på dette kan vi se på голова-klassen. I oppstillingen under er de relevante formene analysert:

			H1	H2	H3	H4
Sg	N	голова́	t+1	1.	1. fra høyre	formativ
	A	го́лову ¹³	1/t+1	t+1/1	1. fra venstre/ 1. fra høyre	1./formativ
Pl	N	го́ловы	1.	t+1	1. fra venstre	1.
	G	го́лов	t	1.	1. fra høyre	siste i stammen
	D	голова́м	t+1	1.	1. fra høyre	formativ

Det er én vesentlig forskjell på disse analysene: Mens alle hypoteser gir N pl/A sg som bs, så predikerer H1 og H4 i tillegg bs G pl. Det må her presiseres at N pl og A sg utgjør ett og samme bs, fordi trykket i begge kasus faller på samme stavelse slik at det er mulig å gjøre rede for trykkplasseringen i begge kasus med én regel. Bygger en på H2 eller H3, behøver en så vidt jeg vet, aldri regne med to bevegelsessteder i ett paradigme, og en kan derfor formulere følgende generalisering:

Generalisering H:

I russiske paradigmer har en aldri mer enn ett bs.

Legger en derimot H1 eller H4 til grunn for analysen, må generalisering H omformes:

¹³Ifølge Zaliznjak (1967, s. 164) har en bare tilbaketrekning av trykket i betydningen «hode», dvs. ikke i betydningen «overhode».

Generalisering H':

I russiske paradigmer har en aldri mer enn ett bs, bortsett fra i visse tilfeller med ord som mangler segmental formativ.

I det følgende vil jeg drøfte hvilken av disse generaliseringene som bør foretrekkes, for på den måten å finne ut hvilken av hovedhypotesene som gir den mest innsiktsfulle analysen av trykkforholdene i голова́-klassen og andre parallelle tilfeller.

3.6.1 Empirisk argumentasjon

Vi har et empirisk argument for generalisering H hvis følgende krav er oppfylt:

Vi har et paradigme som

- a) i G pl har segmental formativ med trykk,
- b) i øvrige former har trykkforhold som er identiske med dem en finner i голова́-klassen og
- c) kan tilordnes samme klasse som голова́.

Den eneste mulige gruppen å sammenligne med, er den fåtallige klassen av substantiver som flekteres som ноздря́ 'nesebor', selv om også denne sammenligningen halter siden ordene i ноздря́-klassen ikke kan ha tilbakeføring av trykket i A sg.:

Sg.	N	ноздря́
	A	ноздрю́
Pl.	N	ноздри
	G	ноздрей
	D	ноздрям

Som nevnt i 4.1, er det sekvensen /'o/ + likvid + /a/ i innlyd som er karakteristisk for голова́-klassen. Denne sekvensen finner vi ikke igjen i ноздря́-klassen. Vi har m.a.o. ikke noe argument for generalisering H. På den annen side har vi heller ikke noe motargument, for det er ikke gitt at alle substantivene i en trykk-klasse skal ha de samme fonologiske og morfologiske egenskaper.

3.6.2. Argumentasjon med utgangspunkt i BKM

Som vi har sett, er det spørsmålet om G pl er et eget bs som avgjør om generalisering H eller H' er sann. I 3.6.2 skal jeg ut fra Bybees begrep «leksikalsk kobling» (jf. 1.3.2.4) vurdere om G pl er et sannsynlig bs. Jeg vil i den forbindelse sammenligne med N pl som jo er et udiskutabelt bs i голова́-klassen. Leksikalske koblinger beskriver hvor sterke relasjonene mellom ord i et paradigme er. En skulle forvente at koblingen mellom bevegelsesstedets ledeform og det ord denne ledeformen dannes på grunnlag av, er relativt svak, i og med at disse ordene i tillegg til forskjellige segmentale fleksjonsformativer også har trykk på ulike stavelser. Jeg regner med at N pl dannes på grunnlag av N sg, og at G pl dannes på grunnlag av N pl. Vi får m.a.o. to forskjellige leksikalske koblinger å vurdere: Koblingen mellom N sg og N pl og koblingen mellom N pl og G pl. Dersom koblingen mellom

G pl og N pl viser seg å være sterk, blir G pl et lite sannsynlig bs, noe som favoriserer generalisering H. Hvis derimot det motsatte er tilfelle, taler dette til fordel for generalisering H'. For å komme videre må vi altså bestemme de to koblingenes styrke. Bybee regner med at følgende faktorer er av betydning:

a) Semantisk slektskap

i) Antall felles trekk

Jo flere trekk to ord har felles, jo sterkere er den leksikalske koblingen mellom dem.

ii) Type felles trekk

Jo lavere relevans kategorien som fellestrekkene tilhører, har, jo sterkere er den leksikalske koblingen mellom dem. Relevans defineres av Bybee (1985, s.13) slik: «A meaning element is relevant to another meaning element if the semantic content of the first directly affects or modifies the semantic content of the second».

b) Frekvens

Jo lavere frekvens det utledede ordet har, jo sterkere er den leksikalske koblingen mellom det og ledeformen.

c) Fonologisk likhet

Jo større fonologisk likhet mellom to ord, jo sterkere er den leksikalske koblingen mellom dem.

La oss ta semantikken først. I begge de aktuelle koblingene har ordene ett trekk felles: Enten N eller pl. Kriterium a) er m.a.o. ikke til hjelp. Kasus modifierer bare i liten grad substantivets betydning, idet det bare angir hva slags relasjon som består mellom substantivet og andre ord i en ytring. Numerus, derimot, modifierer betydningen i langt større grad, siden sg- og pl-former refererer til ulikt antall ting i verden. På dette grunnlag kan vi si at numerus må regnes som en mer relevant kategori enn kasus. Dette tyder på at den leksikalske koblingen mellom N sg og N pl er svakere enn koblingen mellom N pl og G pl.

Når det gjelder frekvens, er situasjonen denne: Iflg. Josselson (1953, s. 19) har N pl med 10,1% høyere frekvens enn G pl som har 4,4%. N pl blir således en sannsynlig ledeform, mens G pl blir lite sannsynlig. Dette taler for at koblingen mellom N sg og N pl er svak, mens koblingen mellom N pl og G pl er sterkere.

Til slutt må vi vurdere den fonologiske formen. Jeg kan tenke meg tre indikatorer på liten fonologisk likhet:

a) Suppletivisme mellom stammene

b) Ikke synkretisme mellom kasus-/numerusformativene

c) Andre fleksjonsformativer skiller formene

Med «andre fleksjonsformativer» forstås her de fleksjonsformativer i s.k. heteroklitika som kommer i tillegg til fleksjonsformativene en finner i «normale» substantivparadigmer. Det er f.eks. klart at sg-formativen -ин gjør sg og pl mer forskjellig i substantiver som крестьянин 'bonde' (N pl: крестьяне) enn i substantivparadigmer uten denne formativen.

Suppletivisme finner vi både mellom sg og pl (ребенок - дети) og mellom G pl og resten av paradigmet (год - лет¹⁴), selv om vi mellom G pl og resten av paradigmet bare har ett isolert tilfelle. Synkretisme har vi ikke i noen av de aktuelle kasus-/numerusformene. Heteroklitika får lagt til en ekstra fleksjonsformativ f.o.m. G sg (время-typen), men i de fleste tilfeller er det numerusformativer vi har med å gjøre (klasse J, крестьянин-typen og paradigmer av typen слонёнок - слонята 'elefantunge'). Tabellen nedenfor summerer opp resultatene for kriteriet om fonologisk likhet:

Kobling:	a)	b)	c)
N sg - N pl	+	+	+
N pl - G pl	+	+	-

Jo flere plusser, jo svakere er den leksikalske koblingen. Den svakeste koblingen finner vi altså mellom N sg og N pl. Ettersom både semantisk slektskap, frekvens og fonologisk likhet tyder på at koblingen mellom N sg og N pl er svakere enn den mellom N pl og G pl, kan vi trekke den slutning at G pl er et relativt lite sannsynlig bs. Dette favoriserer generalisering H fremfor generalisering H', ettersom bare generalisering H' forutsetter G pl som bs. Imidlertid er det her bare snakk om mer eller mindre *sannsynlige* bevegelsessteder, og vi har følgelig ikke grunnlag for å forkaste generalisering H'. Ettersom argumentasjonen forutsetter begrepsapparatet i BKM, vil den vel også neppe overbevise lingvister som er tilhengere av andre modeller.

3.6.3 Vitenskapsteoretisk argumentasjon og konklusjon

Generalisering H og generalisering H' kan betraktes som alternative hypoteser. Ettersom vi ikke har empiriske argumenter som peker i en bestemt retning, er det på sin plass å anvende alminnelige kriterier for hypotese-dannelse (jf. Føllesdal et al., 1984, s.69ff.). Generalisering H og generalisering H' er identiske, men generalisering H' inneholder tillegget «... bortsett fra i visse tilfeller med ord som mangler segmental formativ». Det er m.a.o. klart at generalisering H er enklere enn generalisering H' og derfor bør foretrekkes.

Dette er i utgangspunktet et klart argument for analysene som gis av H2 og H3. Her skal det imidlertid ikke stikkes under en stol at det også med utgangspunkt i H1 og H4 er mulig å få frem generalisering H. Da må vi imidlertid godta h6 som jeg diskuterte i 3.5. Som nevnt, innebærer denne hypotesen i praksis det samme som Zaliznjaks «betingede trykk¹⁵» eller Coats' og Halles trykksterke jerer. Imidlertid er h6 like ad hoc her som i 3.5. Innføringen av h6 rokker således ikke ved min konklusjon om at H2 og H3 gir grunnlag for bedre analyser av trykkforholdene i голова́-klassen, idet en uten å innføre ad hoc-hypoteser kan få frem generalisering H om at ingen russiske substantivparadigmer har mer enn ett bs.

¹⁴Merk at en i visse konstruksjoner også har G pl годов.

¹⁵Mustajoki (1981) reviderer Zaliznjaks regler for tildeling av betinget trykk, slik at det bare er i ord uten segmental formativ i G pl at en kan få betinget trykk. Ettersom jeg har valgt голова́-klassen som eksempel i diskusjonen, blir hans argumentasjon ikke relevant for min diskusjon, og jeg nevner den derfor bare her.

3.7 Konklusjon med en merknad om nøytralisering

Etter at jeg nå har sett de fire konkurrerende hovedhypotesene i forhold til 8 forskjellige generaliseringer, skulle jeg ha grunnlag for å vurdere hvilken av hypotesene som i sum gir det beste grunnlag for bestemmelse av trykkplasseringen i bs. Oppstillingen nedenfor viser hvilke hypoteser som kan gjøre rede for hvilke generaliseringer. Jeg tar her ikke hensyn til om hovedhypotesene må forutsette hjelpehypoteser for å frem den aktuelle generaliseringen. Tegnet + markerer at hypotesen er i stand til å få frem den aktuelle generaliseringen:

	Gen A	Gen B	Gen C	Gen D	Gen E	Gen F	Gen G	Gen H
H1	+	+	+	+	+	-	+	+
H2	+	+	+	+	+	+	+	+
H3	+	+	+	+	+	+	+	+
H4	+	+	+	+	+	+	+	+

Som vi ser, er forskjellene små. Med utgangspunkt i H1 får vi imidlertid ikke frem generalisering F om trykket i klitiske preposisjoner. Ettersom vi har hypoteser som kan få frem alle generaliseringer som H1 kan få frem, og i tillegg generalisering F, er det klart at H1 er empirisk underlegen og må forkastes (jf. Lakatos, 1970, s. 116). Vi står dermed igjen med H2, H3 og H4. For å skille disse er det hensiktsmessig å se på hvilke hjelpehypoteser de forutsetter. I oppstillingen nedenfor betyr + at hovedhypotesen trenger den aktuelle hjelpehypotesen:

	h1	h2	h3	h4	h5	h6
H1	+	-	+	+	-	+
H2	+	+	-	-	+	-
H3	-	+	-	+	-	-
H4	-	-	-	+	-	+

Av disse hjelpehypotesene er h3, h5 og h6 ad hoc-hypoteser (jf. hhv. 3.3, 3.4 og 3.5). Ad hoc-hypoteser er vitenskapsteoretisk sett uønskede, og det er derfor grunnlag for å forkaste hovedhypoteser som bygger på ad hoc hjelpehypoteser. Ettersom H2 trenger h5 og H4 trenger h6, må altså H2 og H4 forkastes. Vi står da igjen med H3 som den beste av de fire konkurrerende hovedhypotesene. Dette betyr ikke at det ikke er heftet problemer ved H3: Den relativt svakt funderte h2 er som en akilleshæl for hovedhypotesen. Siden H3 er den empirisk beste av de fire hovedhypotesene, vil jeg imidlertid i det følgende legge den til grunn for beskrivelsen av tib.

Jeg er kommet frem til at det er grunn til å regne med tre forskjellige trykkplasseringer i bs:

- a) Trykk på 1. stavelse fra venstre ordgrense (1v), f.eks.:
Гóловы 'hode (N pl)', скóвороды 'stekepanne (N pl)'
- b) Trykk på 2. stavelse fra høyre ordgrense (2h), f.eks.:
Глубíны 'dybde (N pl)', величíны 'størrelse (N pl)'

c) Trykk på 1. stavelse fra høyre ordgrense (1h), f.eks.:
 Докторá 'doktor' (N pl), директорá 'direktør (N pl)')

Dette betyr imidlertid ikke at vi i alle substantiver har opposisjon mellom 1v, 2h og 1h:

- a) I tostavellesord er opposisjonen mellom 1v og 2h nøytralisert.
- b) I énstavellesord er opposisjonen mellom 1v og 1h nøytralisert.

Følgende figur illustrerer de to tilfellene av nøytralisering:

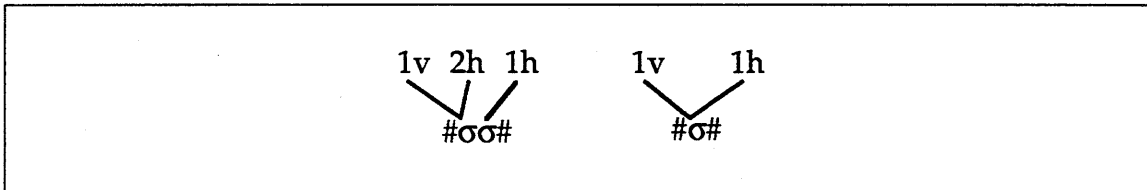

fig. 4: Nøytralisering

Hvis trykket faller på den stavelsen der vi har nøytralisering, kan en i a) med like stor rett tale om trykk på 1v som på 2h, og i b) er det like riktig å bestemme den trykksterke stavelsen som 1v som 1h. Jeg skal derfor i det følgende beskrive den trykksterke stavelsen i стол 'bord (N sg)' som 1v/1h, og den trykksterke stavelsen i жёны 'hustru (N pl)' som 1v/2h.

kapittel 4:

Motiverthet og sentrale bevegelsessteder

4.1 Stammeutlyd og bevegelsessted

4.1.1 Hovedtese

Min hovedtese kan formuleres i to punkter:

- a) Det er en sammenheng mellom et substantivs bs og hvilken konsonant det har i stammeutlyd.
- b) Denne sammenhengen består i at informasjon om stammeutlydende konsonant er tilstrekkelig til å predikere bs¹.

La meg understreke at punkt a) ovenfor ikke er grepet ut av løse lufta: *Fordi stammeutlyd er av betydning for regler for tildeling av segmentale fleksjonsformativer, er det rimelig å anta at stammeutlydende konsonant også er viktig for trykkets rolle som fleksjonsformativ.* Årsaken til at jeg i utgangspunktet regner med prediktabilitet og ikke delvis motiverthet, er vitenskapsteoretisk: Jeg ønsker å formulere hypotesene mine så sterkt som mulig. Bare hvis data tvinger meg til det, vil jeg svekke dem ved å regne med delvis motiverthet i stedet for prediktabilitet. Før vi kan se nærmere på sammenhengen mellom stammeutlyd og bs, er det nødvendig å klassifisere substantivene med hensyn på hvilken konsonant de har i stammeutlyd.

4.1.2 Klassifikasjon av substantiver etter konsonant i stammeutlyd

Med «stammeutlyd» forsås her den fon som kommer før eventuelle segmentale fleksjonsformativer. Merk at termen kun er ment som et hjelpemiddel i diskusjonen, og ikke indikerer at diskusjonen tar utgangspunkt i noen spesiell morfologisk modell, der termen «stamme» har en mer spesifisert betydning. Jeg skal dele substantiver i følgende grupper etter hva slags stammeutlyd de har:

a) Substantiver uten veksling i stammeutlyd:

- i) Substantiver med *palatalisert* konsonant i stammeutlyd, f.eks. сопля 'snørrklyse', ноготь 'negl' og область 'område'.
- ii) Substantiver med *palatal*² konsonant i stammeutlyd, f.eks. бой 'kamp' og судья 'dommer'.
- iii) Substantiver med *ikke-palatal(isert)* konsonant i stammeutlyd, f.eks. гнездо 'reir', стол 'bord' og адрес 'adresse'. Med en «ikke-palatal(isert) konsonant» mener jeg en konsonant som verken er palatalisert eller palatal.

¹Informasjon som predikerer eller delvis motiverer et bs, skal jeg i det følgende kalle bevegelsesstedets «motiverende informasjon».

²Merk at alle substantivene i denne gruppen har /j/ i stammeutlyd: De palatale obstruentene [ç], [j] og [ç] forekommer i stammeutlyd, men ikke i alle formene i paradigmene, og slike substantiver faller derfor inn under punkt b) i oppstillingen.

b) Substantiver med veksling i stammeutlyd³:

Med «veksling i stammeutlyd» mener jeg at artikuleringen av konsonanten umiddelbart før eventuelle segmentale fleksjonsformativer varierer innenfor ett og samme paradigme⁴. Vi har to typer veksling:

- i) Veksling mellom *ikke-palatal(isert)* og *palatal* konsonant i stammeutlyd, som f.eks. i *танк* 'stridsvogn' (G sg: *Тáнка*, N pl: *Тáнки*). Som det fremgår av ortografien, har vi her en veksling mellom [k] og [c].
- ii) Veksling mellom *ikke-palatalisert* og *palatalisert* konsonant, som f.eks. i *чѐрт* 'djevel' (G pl: *Чѐрта*, N pl: *Чѐрти*). Den ortografiske transkripsjonen viser at vi har veksling mellom [t] og [tʲ].

I oppstillingen er «palatal» og «palatalisert» sentrale termer. At en fon er palatalisert, innebærer at den i tillegg til det primære artikulæringsstedet også artikuleres med en innsnevring mellom dorsum og palatum (jf. Endresen, 1991, s. 117). F.eks. artikuleres [sʲ] ved at lamina heves mot alveoli/dentes, men i tillegg til dette har vi også en innsnevring mellom dorsum og palatum. Innsnevringen mellom dorsum og palatum er den videste, og den sies derfor å være det sekundære artikulæringsstedet. Også i substantivene i punkt aii) artikuleres den stavelsesutlydende konsonant ved en innsnevring mellom dorsum og palatum, men her utgjør denne innsnevringen det eneste og dermed det primære artikulæringsstedet. Konsonanten i stammeutlyd i substantivene i punkt aiii) har også bare ett artikulæringssted, men her har vi ingen innsnevring mellom dorsum og palatum. Forskjellene og likhetene mellom artikuleringen av stammeutlydende konsonant i punkt ai), aii) og aiii) oppsummeres i tabellen nedenfor:

	Har substantivene sekundært artikulæringssted?	Har substantivene innsnevring mellom dorsum og palatum?
Palatalisert konsonant i stammeutlyd	ja	ja
Palatal konsonant i stammeutlyd	nei	ja
Ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd	nei	nei

4.1.3 Sammenhengen mellom bevegelsessted og stammeutlyd

For å få et inntrykk av sammenhengen mellom bs og stammeutlyd, kan vi se på tabell 1 nedenfor. Som det fremgår av tabellen, har jeg ikke bare lagt stammeutlyd til grunn for klassifikasjonen. I tabellen inngår også informasjon om hvilken deklinasjon substantivene tilhører, og om de ender på vo-

³La meg for ordens skyld presisere at substantivene i b) utgjør en langt mindre gruppe enn substantivene i a), noe som imidlertid ikke er av betydning for klassifikasjonen.

⁴At vi har veksling innenfor paradigmet, innebærer at taleren kan bruke informasjon om konsonantens artikulæringssted(er) for å skille ordene i et paradigme, og konsonantens artikulæringssted kan dermed sies å være en fleksjonsformativ. Termen «stammeutlydende konsonant» er derfor misvisende. Dette er imidlertid av liten betydning for argumentasjonen her, og for enkelhets skyld vil jeg derfor fortsette å bruke termen.

kal eller konsonant i N sg. Dette er både fordi slik informasjon vil spille en vesentlig rolle i de følgende diskusjoner, og fordi den gjør tabellen oversiktlig. Merk at jeg i motsetning til de fleste grammatikker ikke bruker informasjon om genus for å skille substantiver som место 'sted' og стол 'bord', men skiller dem ved å si at det første i N sg ender på vokal, mens det andre ender på konsonant. Dette er fordi Corbett (1991, s. 34ff.) gir gode argumenter for at genus i russisk er prediktabelt på grunnlag av informasjon om sexus og deklinasjon. For at argumentasjonen hans ikke skal være sirkulær, må han imidlertid skille место 'sted' og стол 'bord' uten å nevne genus. Corbett løser dette problemet ved å regne med at de tilhører ulike deklinasjoner. Etter mitt syn er dette en uheldig løsning, fordi en da ikke får frem at substantiver som ender på konsonant i N sg, og substantiver som ender på vokal i N sg, har de samme segmentale formativer i oblike kasus i sg. Om en derimot skiller substantiver som место 'sted' og стол 'bord' ved å referere til om de i N sg ender på konsonant eller vokal, kan en beholde Corbetts generalisering om at genus er prediktabelt uten å miste generaliseringen om at substantiver som место 'sted' og стол 'bord' har de samme segmentale formativer i oblike kasus i sg.

	1. deklinasjon								2. deklinasjon				3. deklinasjon		
	C# i N sg				V# i N sg				V# i N sg				C# i N sg		V# i N sg
	Ci#	/j/#	C#	C*#	CiV#	/j/V#	C°V#	C*V#	CiV#	/j/V#	C°V#	C*V#	Ci#	C#	CiV#
Pl	37	12	222	38	2	3	76	12	4	6	93	10	-	-	9
Obl pl	30	-	18	5	-	-	1	1	2	-	-	-	89	1	-
Obl sg + hele pl	47	1	132	22	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Obl	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
N pl	-	-	-	-	1	-	2	-	7	1	42	10	-	-	-
A sg	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	19	8	-	-	-
L2 sg	1	10	75	10	-	-	-	-	-	-	-	-	24	1	-
I sg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	4	-
G3 sg	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pl+G	-	-	-	-	-	1	6	-	1	3	2	-	-	-	-
Obl sg	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

tabell 1: Sammenhengen mellom deklinasjonstilhørighet, endelse i N sg, stammeutlyd og bs.

Forklaring til tabellen:

I venstre kolonne oppgis de ulike bevegelsesstedene, mens tallene i de øvrige kolonner angir antall substantiver som ifølge skriftlige kilder obligatorisk eller fakultativt har det aktuelle bevegelsesstedet. Forkortelsene for bevegelsesstedene skulle være selvforklarende. Øvrige forkortelser:

- V# i N sg: Substantivet ender på vokal i N sg.
- C# i N sg: Substantivet ender på konsonant i N sg.
- Ci(V)#: Palatalisert konsonant i stammeutlyd,
- /j/(V)#: /j/ i stammeutlyd
- C°(V)#: Ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd
- C*(V)#: Veksling i stammeutlyd

Merk forøvrig at tabellen kun omfatter substantiver med bevegelig trykk, og at pluralia tantum og suppletivistiske paradigmer er utelatt. Av disse har

bare tre paradigmer bevegelig trykk: Дѣньги med DIL pl som bevegelsessted, og дѣти og лю́ди med GI pl som bevegelsessted.

For at tabellen skal være lettere å tyde for leseren, skal jeg oppgi en del eksempelord. Eksempelene er ordnet kolonnevis: Det første substantivet for hver kolonne har det bs som er nevnt i øverste rad i tabellen, deretter følger ett eksempel på et substantiv som har bs i annen rad osv.

Kolonne 1: учи́тель '(skole)lærer', гость 'gjest', рубль 'rubel', гвоздь 'spiker', хмель 'fyll'.

Kolonne 2: бой 'kamp', кий 'kø', рай 'paradis'.

Kolonne 3: а́дрес 'adresse', зуб 'tann', стол 'bord', вор 'tyv', год 'år', шар 'kule', перѣд 'forside'.

Kolonne 4: мозг 'hjerne', бог 'gud', штык 'bajonett', долг 'plikt'.

Kolonne 5: мо́ре 'hav', плечо́ 'skulder'.

Kolonne 6: копьѣ 'spyd', ружьѣ 'gevær'.

Kolonne 7: ме́сто 'sted', у́хо 'øre', сельцо́ 'landsby', яйцо́ 'egg'.

Kolonne 8: де́рево 'tre', око́ 'øye'.

Kolonne 9: заря́ 'revelje', дере́вня 'landsby', свеча́ 'talgllys', заря́ 'soloppgang', земля́ 'jord'.

Kolonne 10: змея́ 'slange', скамы́я 'benk', семья́ 'familie'.

Kolonne 11: вдова́ 'enke', слеза́ 'tåre', голова́ 'hode', овца́ 'sau'.

Kolonne 12: река́ 'elv', блоха́ 'lorpe', доска́ 'tavle'.

Kolonne 13: но́вость 'nyhet', пусть́ 'vei', степь́ 'steppe', любóвь 'kjærlighet'.

Kolonne 14: мышь́ 'mus', тишь́ 'stillhet', глушь́ 'ravnekrok'.

Kolonne 15: вре́мя 'tid'.

Merk at data i tabellen er hentet fra skriftlige kilder.

4.1.4 Marginale og sentrale bevegelsessteder

I tabellen har vi 11 forskjellige bs. Noen forekommer i svært mange paradigmer, mens andre bare er representert i et fåtall paradigmer. På samme måte som jeg i 1.3.2.6 skilte mellom marginale og sentrale regler på grunnlag av antall substantiver som omfattes av dem, vil jeg skille mellom marginale og sentrale bs. Jo flere paradigmer et bs er representert i, jo mer sentralt er det, og jo færre paradigmer et substantiv er representert i, jo mer marginalt er det. For at diskusjonen i dette kapitlet ikke skal bli for innviklet, skal jeg i dette kapitlet kun behandle de to mest sentrale bs: hele pl og obl pl, mens jeg i kapittel 5 skal diskutere marginale bs. Denne disposisjonen av stoffet får betydning for spørsmålet om prediktabilitet, fordi den avskjærer meg fra å diskutere en rekke potensielle unntak som kan gjøre det nødvendig å svekke hovedtesen ved å regne med delvis motiverthet i stedet for prediktabilitet. Jeg vil derfor i dette kapitlet forutsette at det finnes egne regler som gjør det mulig å predikere de marginale bs. Om denne forutsetningen holder, skal jeg selvsagt komme tilbake til i neste kapittel.

Av tabellen kan en få inntrykk av at bevegelsesstedet obl sg + hele pl omfatter en relativt stor gruppe og følgelig burde regnes blant de mest sentrale bs. Når jeg likevel regner det blant de marginale bs, har dette sammenheng

med at dette bs bare med unntak av sju⁵ substantiver forekommer ved enstavelsesstammer av typen *впар* 'fiende': *впар* (N sg), *впарá* (G sg), *впарí* (N pl), *впарóв* (G pl). Som jeg var inne på i 3.7, har vi her i N sg nøytralisering – en kan med like stor rett tale om trykk på 1v som på 1h. Regner en med trykk på første stavelse fra høyre ordgrense i N sg, får substantiver av typen *впар* fast trykk på denne stavelsen i hele paradigmet. Jeg skal derfor i den følgende diskusjonen se bort fra substantiver av typen *впар*. Etersom vi da bare står igjen med sju substantiver som utvetydig har obl sg + hele pl som bs, blir dette bs marginalt, og jeg vil behandle det sammen med de øvrige marginale bevegelsessteder.

Jeg skal i det følgende behandle substantivene med de ulike typene stammeutlyd hver for seg.

4.2 Substantiver med palatalisert konsonant i stammeutlyd

4.2.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder

Som det fremgår av tabellen, er obl pl det klart vanligste bs for substantiver med palatalisert konsonant i stammeutlyd. Dette leder meg til å lansere følgende hypotese:

H1: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og palatalisert konsonant i stammeutlyd, så er obl pl substantivets bs.

La meg presisere at vi her ikke kan erstatte informasjon om stammeutlyd med informasjon om deklinasjon eller genus: For å få frem at *гость* 'gjest' og *кость* 'ben' har samme bs, kan vi ikke basere oss på informasjon om deklinasjon eller genus, for de to substantivene tilhører forskjellige deklinasjoner og genera. Begge substantiver har imidlertid palatalisert konsonant i stammeutlyd, og jeg har derfor benyttet denne informasjonen i H1.

Vha. H1 kan vi gjøre rede for mange, men ikke alle substantiver med bevegelig trykk og palatalisert konsonant i stammeutlyd. En gruppe på 42 substantiver er fortsatt problematisk. Problemtilfellene faller i tre grupper:

- a) Substantiver som har N pl-formativen /a/, f.eks. *учитель* '(skole)lærer' (N pl: *Учителя*)
- b) Substantiver som har pl-formativen /j/, f.eks. *зять* 'svigersønn' (N pl: *зятья*).
- c) De isolerte substantivene *харч* 'kost, mat', *шпиль* 'spir', *броня* 'panser', *заря*, 'soloppgang' og *пешня* 'ispil'.

For å få gjort rede for substantivene i a) og b) kan vi sette opp følgende hypoteser:

H2: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og den segmentale fleksjonsformativen /a/ i N pl, så er hele pl substantivets bs.

⁵De sju substantivene er: *Заём* 'lån', *наём* 'leie', *перенаём* 'fremleie', *поднаём* 'fremleie', *угол* 'hjørne', *угорь* 'ål' og *узел* 'knote'.

H3: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og den segmentale fleksjonsformativen /j/ i pl, så er hele pl substantivets bs.

Legg merke til at H2 og H3 er formulert slik at de ikke bare omfatter substantiver med palatalisert konsonant i stammeutlyd, fordi også andre substantiver kan få de to aktuelle formativene.

Tilsammen gir H1, H2 og H3 sanne implikasjoner for så godt som alle substantiver som i det russiske standardspråket har bevegelig trykk og palatalisert konsonant i stammeutlyd. De isolerte substantivene i punkt c) i oppstillingen ovenfor skal jeg komme tilbake til i 4.2.2. Merk at hypotesene «overlapper» i den forstand at et substantiv kan omfattes av mer enn én av hypotesene. F.eks. tilfredsstillende зя́ть 'svigersønn' (N pl: зя́тья) betingelsene i alle hypotesene, idet det har bevegelig trykk, palatalisert konsonant i stammeutlyd, N pl-formativen /a/ og pl-formativen /j/. Ettersom зя́ть har hele pl som bs, kan vi slutte oss til at H2 og H3 veier tyngre enn H1: Bare hvis et substantiv ikke tilfredsstillende betingelsene i H2 eller H3, kan det falle inn under H1. Dette gjør det nødvendig å modifisere H1:

H1': Hvis et substantiv har bevegelig trykk, palatalisert konsonant i stammeutlyd og det verken har pl-formativen /j/ eller N pl-formativen /a/, så er obl pl substantivets bs.

Legg merke til at vi ikke kan klare oss uten H3, selv om alle substantiver med denne formativen i ortografien ender på я. Årsaken er at inanimata med /j/ i pl ikke har trykk på første stavelse fra høyre ordgrense i bs (jf. f.eks. стул 'stol' (N pl: сту́лья), og at opposisjonen mellom /a/ og /i/ er nøytralisert i trykksvak stilling etter palatal eller palatalisert konsonant (jf. Podolskaja, 1970, s. 22). I denne posisjonen gir det derfor ikke mening å snakke om noen formativ /a/, og vi trenger dermed H3 for å gjøre rede for inanimata med pl-formativen /j/.

4.2.2 Test mot data fra informanter

For at informant-testene ikke skulle ta urimelig lang tid, valgte jeg å konsentrere dem om de mindre trykk-klassene. Jeg har derfor bare testet H2 og H3 mot data fra informanter. Til gjengjeld har jeg testet H1' mot et stort materiale av nonsens-ord (jf. 4.2.3).

Hypotesene H2 og H3 har følgende prediksjoner:

P1 (av H2): Hvis en informant gir et substantiv bevegelig trykk og N pl-formativen /a/, så får det hele pl som bs.

P2 (av H3): Hvis en informant gir et substantiv bevegelig trykk og pl-formativen /j/, så får det hele pl som bs.

Resultatene av informant-testene fremgår av tabellen nedenfor:

	Pl	Obl pl	Andre
Subst. med /j/ i pl	13	-	-
Substantiver på C med /a/ i N pl	241	-	-
Substantiver på V med /a/ i N pl ⁶	27	-	61

tabell 2: Sammenhengen mellom segmentale formativer og bs

Som det fremgår av tabellen, er P2 sann uten unntak, og det samme kan sies om P1 når det gjelder substantiver som ender på konsonant i N sg. Tallene for substantiver som i N sg ender på vokal og får /a/ i N pl, tyder derimot på at P1 er usann for disse substantivene. Imidlertid er det grunn til å anta at det her er materialet det er noe i veien med, og ikke hypotesen. Saken er at så godt som alle problemtilfellene skyldes en liten gruppe substantiver med dobbel konsonant eller affrikat i stammeutlyd, f.eks. *кольцо* 'ring' og *окно* 'vindu'. Disse har det marginale bs pl ÷ G. Jeg skal diskutere denne gruppen inngående i neste kapittel, og den trenger ikke bekymre oss her. Til tross for tallene i tabellen vil jeg altså anta at P1 er sann. At sammensetningen av informant-testene er såvidt skjev som i dette tilfelle, har sammenheng med at de ikke var laget spesielt med tanke på å teste H2.

Til slutt skal jeg se på de isolerte substantivene *харч* 'kost, mat', *шпиль* 'spir', *броня* 'panser', *заря*, 'revelje' og *пешня* 'ispil'. Jeg har testet hvordan informanter bøyer disse substantivene:

	Bevegelig trykk			Fast trykk
	Pl	Obl pl	N pl	
<i>броня</i>	1	-	14	3
<i>заря</i>	13	-	3	1
<i>пешня</i>	-	3	1	12
<i>шпиль</i>	1	4	-	12
<i>харч</i>	10	7	-	-

tabell 3: Bs i isolerte substantiver

Броня hadde i det overveiende antall tilfeller N pl som bs. Dette bs skal jeg behandle nærmere i neste kapittel, og jeg vil derfor ikke ta det opp her. *Пешня* og *шпиль* har fast trykk og faller således ikke innenfor mitt objektsområde. Når det gjelder *заря*, har vi her i de fleste tilfeller pl som bs, noe som er i strid med H1'. Dette kan ha sammenheng med at vi her har polysemi, idet substantivet ved siden av betydningen 'revelje' kan ha den beslektede betydningen 'soloppgang'. Informant-testene viser at 'soloppgang' får N pl som bs, mens 'revelje' får hele pl. Det er et universale at ulike betydninger har en tendens til å utvikle ulik form. Uansett er det imidlertid påfallende at ingen av betydningene får det bs en ut fra H1' skulle vente. En mulighet er derfor å regne *заря* som unntak. Dette ville imidlertid føre til at vi måtte svekke H1', idet ett eneste unntak er nok til at vi har delvis motiverthet, og ikke prediktabilitet. Det er derfor fristende å modifisere H1' slik at *заря* faller utenfor. Imidlertid må H1' fortsatt omfatte *деревня* 'landsby' og *доля* 'lodd' som har oblike kasus som bs. Hvis den ikke gjør det,

⁶Formuleringene «substantiver på C» og «substantiver på V» refererer seg til N sg og skiller substantiver som *стол* 'bord' fra *место* 'sted'.

må vi regne disse substantivene som isolerte unntak der *bs* er arbitrært, og det er en utilfredsstillende løsning siden de jo har palatalisert konsonant i stammeutlyd. Vi kan benytte oss av at *заря́* i motsetning til *дерёвня́* og *до́ля* i N sg har trykk på første stavelse fra høyre ordgrense:

H1": Hvis et substantiv

a) har bevegelig trykk,

b) har palatalisert konsonant i stammeutlyd,

c) i N sg har trykk på en annen stavelse enn den første fra høyre ordgrense og

d) verken har pl-formativen */j/* eller N pl-formativen */a/*,
så er obl pl substantivets *bs*.

Til tross for at *харч* har palatalisert konsonant i stammeutlyd og verken har */a/* i N pl eller */j/* i pl, skal det i det russiske standardspråket ha bevegelig trykk med hele pl som *bs*. Tallene i tabellen viser at informantene vakler: 7 informanter oppgir formene *харчи́* - *харчѐй* i pl, mens jeg i 10 tilfeller fikk oppgitt formene *харчи́* - *харчѐй*. Ettersom russisk er et språk der normen har stor prestisje og derfor står sterkt, tolker jeg resultatet som vakling mellom norm og hovedregel: Siden *харч* etter stammeutlyden skulle få obl pl som *bs*, mens normen krever at hele pl er *bs*, får vi vakling. Merk at vi ikke kan gjøre rede for denne vaklingen uten H1": Uten den har vi ingenting som kan få såvidt mange informanter til å avvike fra den prestisjetunge normen. Det isolerte substantivet *харч* gir oss på denne måten evidens for H1". Oppsummerende kan vi si at informant-testene gir evidens til fordel for H1", H2 og H3.

4.2.3 Test mot data fra eksperimenter med nonsens-ord

H3 har følgende prediksjon:

P3: Hvis en informant gir et nonsens-substantiv bevegelig trykk og pl-formativen */j/*, så er hele pl substantivets *bs*.

I tabellen nedenfor gjengis resultatene av de relevante eksperimentene:

	Pl	Andre
Stammer på palatalisert konsonant	19	3
Stammer på ikke-palatalisert konsonant	19	4
Stammer med veksling i stammeutlyd	1	0
Totalt	39	7

tabell 4: *Bs i nonsens-substantiver med pl-formativen /j/*

Tallet på tilfeller med andre *bs* enn hele pl er beskjedent, men likevel stort nok til at en kunne lure på om det ligger en generalisering til grunn for det. Imidlertid har jeg ikke funnet noe som tyder på dette, og en skal også være klar over at kolonnen «andre» omfatter flere forskjellige *bs*. Uansett valgte det overveldende flertall av informantene pl som *bs*, og det er derfor grunn til å regne med at P3 er sann.

Jeg går så over til å teste H2. Denne hypotesen gir følgende prediksjon:

P4: Hvis en informant gir et nonsens-substantiv bevegelig trykk og N pl-formativen /a/, så er hele pl substantivets bs.

I tabellen nedenfor gjengis resultatene av de relevante eksperimentene. Når det gjelder P4, har jeg utelatt substantiver med palatal(isert) konsonant i stammeutlyd i de tilfeller der trykket i N pl ikke faller på første stavelse fra høyre ordgrense, fordi opposisjonen mellom /i/ og /a/ under disse betingelsene er nøytralisert.

	Bs: Pl	Bs: Obl pl	Andre bs
Eksperiment 3c	23	2	2
Eksperiment 5	167	10	6
Eksperiment 7	30	3	3
Totalt	190	15	11

tabell 5: Bs i nonsens-substantiver med N pl-formativen /a/

Tendensen er her tindrende klar. Det er imidlertid litt for mange av nonsens-substantivene som har fått andre bs enn hele pl, til at vi uten videre kan godta P4. La oss derfor se nærmere på problemtilfellene. 12 av dem kommer fra eksperiment 5a. I dette eksperimentet ble informantene bedt om å lese nominativ- og genitivformene av substantivene. Informantene kunne ikke selv velge når de skulle bruke den segmentale formativen /a/, og de kan dermed ha blitt tvunget til å bruke denne formativen i tilfeller der dette stred med deres intuisjoner om bs. I flere tilfeller påpekte også informantene at de ville foretrekke /i/ og fast trykk. Vi har m.a.o. her lokalisert en feilkilde i eksperiment 5a, noe som forklarer en stor del av problemtilfellene. Tar vi denne feilkilden med i beregningen, står vi igjen med et ubetydelig antall problematiske tilfeller, og vi kan dermed konkludere med at P4 er sann.

Til slutt skal vi se på testen av H1'. Denne hypotesen gir:

P5: Hvis en informant gir et nonsens-substantiv med palatalisert konsonant i stammeutlyd bevegelig trykk og det verken får /j/ i pl eller /a/ i N pl, så er obl pl substantivets bs.

I tabellen nedenfor har jeg samlet de relevante testresultatene:

	Bs: Pl	Bs: Obl pl	Andre bs
Nonsens-substantiver	25	184	26

tabell 6: Bs i nonsens-substantiver med palatalisert konsonant i stammeutlyd

Som vi ser, er det en meget klar tendens til at substantiver med palatalisert konsonant i stammeutlyd får obl pl som bs. De 26 tilfellene med «andre bs» trenger ikke å bekymre oss her - marginale bs skal jeg ta opp i neste kapittel. Tallet på substantiver med pl som bs er imidlertid litt for stort til at man kan slå seg til ro med det. Jeg skal derfor peke på en mulig feilkilde. At tallet er såvidt stort, skyldes trolig at jeg i eksperiment 5 ikke ba de første informantene om å oppgi G sg av nonsens-ordene. I tilfeller av typen читáрь og яльпáрь (N pl -арй, G pl -арéй) har vi dermed ikke grunnlag for å skille mellom bevegelig trykk med pl som bs og fast trykk på siste stavelse, fordi vi

ikke har formene *читаря́* eller *чита́ря* å forholde oss til. I dette tilfellet er det imidlertid grunn til å tro at fast trykk er den mest sannsynlige løsningen, fordi alle virkelige russiske substantiver med avledningsformativen /ar^j/ har fast trykk dersom trykket i N sg faller på siste stavelse (f.eks.: *фона́рь* 'lykt'). Bare hvis trykket i N sg faller på første stavelse, kan disse ordene få formativen /a/ i N pl og derved bevegelig trykk med hele pl som bs (f.eks.: *то́карь* 'dreier'). Dette er et eksempel på et mer generelt prinsipp: Maskulina med bevegelig trykk og pl som bs har aldri trykkflytting fra nest siste til siste stavelse. Av den grunn er det rimelig å interpretere testresultater av typen *треко́бь* (N sg) - *треко́би* (N pl) - *трекобе́й* (G pl) som fast trykk på første stavelse fra høyre ordgrense. Godtar vi denne argumentasjonen, kan vi se bort fra 13 av de problematiske tilfellene. Da blir det bare et insignifikant antall problemtilfeller igjen, og vi har grunn til å anta at P5 er sann. Eksperimentene med nonsens-ord gir derfor et klart argument for H1'.

4.3 Substantiver med palatal konsonant i stammeutlyd

4.3.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder

En mindre gruppe substantiver med bevegelig trykk har /j/ i stammeutlyd:

a) 1. deklinasjon:

i) Substantiver som ender på konsonant i N sg:

Бой 'strid', *буй* 'bøye', *зуй* 'snipe', *кий* '(biljard)kø', *клей* 'lim', *край* 'kant', *рой* 'sverm', *слой* 'skikt', *строй* '(samfunns)system, (militær)formasjon' og *чай* 'te'.

ii) Substantiver som ender på vokal i N sg:

Жнивья́ 'stubbmark', *ружьё́* '(hagle)gevær' og *копьё́* 'spyd'.

b) 2. deklinasjon:

Змея́ 'slange', *лития́* 'gudstjeneste', *свинья́* 'svin', *семья́* 'familie', *скамья́* 'benk', *струя́* 'strøm' og *судья́* 'dommer'.

Med unntak av *скамья́* som kan ha N pl eller pl + G som bs, har alle substantiver med /j/ i stammeutlyd ifølge de skriftlige kildene jeg bygger på, hele pl som fakultativt eller obligatorisk bs. Vi kan m.a.o. sette opp følgende hypotese:

H4: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og /j/ i stammeutlyd, er hele pl substantivets bs.

4.3.2 Test mot data fra informanter

H4 har følgende prediksjon:

P6: Hvis en informant gir et substantiv med /j/ i stammeutlyd bevegelig trykk, så får det hele pl som bs.

Nesten alle substantivene fra det skriftlige materialet inngikk i informanttestene, men dessverre mangler jeg pålitelige data om *змея́*, *струя́*, *жнивья́* og *копьё́*. Testresultatene fremgår av tabellen:

	Pl	Obl. pl	Andre	Fast
бой	17	0	0	0
буй	13	2	0	2
край	15	0	0	0
слой	13	3	0	0
чай	14	2	0	1
зуй	2	8	0	8
клей	7	3	0	7
рой	7	8	0	4
строй	2	10	0	7
кий	1	8	0	12
ружьё	13	0	3	0
лития	0	0	0	8
свинья	0	0	18	0
семья	0	0	16	0
скамья	0	0	3	13
судья	8	0	8	0

tabell 7: Bs i nonsens-substantiver med /j/ i stammeutlyd

Ut av tabellen leser jeg følgende:

a) 1 deklinasjon:

i) Substantiver som ender på konsonant i N sg:

For de fem øverste substantivene i tabellen er avvikene såvidt små at vi kan se bort fra dem og anta at P6 er sann. I de fem neste substantivene har vi vakling mellom hele pl og obl pl som bs.

ii) Substantiver som ender på vokal i N sg:

For det eneste substantivet jeg har data om, er P6 sann.

b) 2 deklinasjon:

Substantiver i annen deklinasjon har fast trykk eller marginale bs, mens det enslige maskuline судья vakler.

Om vi skal unngå å forkaste H4, må vi modifisere den:

H4': Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
 - b) har /j/ i stammeutlyd og
 - c) tilhører første deklinasjon,
- så er hele pl substantivets bs.

H4' ekskluderer substantiver i annen deklinasjon, som enten har marginale bs eller fast trykk. H4' er imidlertid likevel ikke tilfredsstillende fordi den ikke kan gjøre rede for at seks av substantivene i første deklinasjon har vakling. Jeg vil derfor lansere følgende hypotese:

H5: Hvis et substantiv tilhører en kategori med få medlemmer, har det høy frekvens.

De substantiver som faller inn under H4', utgjør en liten kategori. Vi har dermed følgende prediksjon:

P7: Substantiver med /j/ i stammeutlyd og hele pl som bs, har høy frekvens.

Ifølge data fra Morkovkin (1985) er бой, край, слой, строй og чай blant de 4000 mest frekvente leksemer i russisk⁷. Dette stemmer rimelig bra med prediksjonen, ettersom fire av ordene som faller inn under H4', er blant de mest frekvente ordene. Det gjenstår imidlertid å gjøre rede for at det lavfrekvente буй faller inn under H4', mens det høyfrekvente строй har vakling. Jeg vil fremsette følgende hypoteser om dette:

H6: Det lavfrekvente буй faller inn under H3, fordi det er svært likt det høyfrekvente бой.

H7: Det høyfrekvente строй har vakling, fordi det har to betydninger som svarer til hver sin trykk-klasse.

Jeg har ingen eksperimentelle data som støtter opp under H6 eller H7, men heller ingen som er i strid med dem. Etter mitt syn er begge hypotesene rimelige antagelser, og jeg lar dem stå i mangelen av bedre forslag. H7 stemmer også med opplysninger fra normative ordbøker. Ožegov (1990) oppgir f.eks. at строй i betydningen «samfunnssystem» har fast trykk, mens det i betydningen «militær formasjon» har trykk på første stavelse fra høyre ordgrense i hele pl⁸. Jeg ba imidlertid ikke informantene om å oppgi betydningen av строй, og jeg kan derfor ikke være 100% sikker på at min tolkning av data er riktig.

De eneste spørsmålene som står igjen, er hvorfor зуй, клей og рой tenderer mot nettopp obl pl som bs, og hvorfor судья tenderer mot G ÷ pl som bs. Det siste spørsmålet skal jeg komme tilbake til i 5.7, men det første må besvares her. Den mest nærliggende løsningen er å anta at substantivene på /j/ både faller inn under H1" og H4', og at de lavfrekvente substantivene /j/ faller inn under den hypotesen som definerer den største kategorien. Dette er i tråd med H5. For å få til en slik løsning, må vi modifisere H1" slik at den i tillegg til substantiver på palatalisert konsonant også omfatter substantiver med palatal konsonant i stammeutlyd:

H1''': Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
- b) har palatal(isert) konsonant i stammeutlyd,
- c) i N sg har trykk på en annen stavelse enn 1h og
- d) verken har pl-formativen /j/ eller N pl-formativen /a/,

⁷Jeg vil i det følgende basere diskusjoner om frekvens på data fra Morkovkin (1985), fordi denne frekvensordboken bygger på data fra en rekke andre frekvensordbøker og derfor presenterer et svært omfattende materiale. Substantiver som hører til de 4000 mest frekvente leksemer i russisk, må betegnes som høyfrekvente når en tar i betraktning at en ordbok som Zaliznjak (1977) inneholder ca. 70 000 leksemer.

⁸Jeg gjengir her opplysningene om trykk i min egen terminologi.

så er obl pl substantivets bs.

Merk at det er fonetisk grunnlag for å regne med et trekk [palatal(isert)] ettersom både palatale og palataliserte lyder artikuleres ved innsnevring mellom dorsum og palatum (jf. diskusjonen i 4.1.2).

4.3.3 Test mot data fra eksperimenter med nonsens-ord

I eksperimentene med nonsens-ord inngikk kun substantiver i første deklinasjon som ender på konsonant i N sg. Disse skal kunne falle inn under både H1''' og H4' som har prediksjonene:

P8 (av H1'''): Hvis en informant gir et nonsens-substantiv med palatal(isert) konsonant i stammeutlyd bevegelig trykk, så er obl pl substantivets bs.

P9 (av H4'): Hvis en informant gir bevegelig trykk til et nonsens-substantiv som

- a) har /j/ i stammeutlyd og
 - b) tilhører første deklinasjon,
- så er hele pl substantivets bs.

Resultatene av testene er oppsummert i tabellen nedenfor:

	Pl	Obl pl
склой	6	8
круй	7	6
кой	4	5
пирай	2	0
грей	0	2
sum	19	21

tabell 8: Bs i nonsens-substantiver med /j/ i stammeutlyd

Som det fremgår av tabellen, har vi vakling. Jeg tar dette som evidens for at begge prediksjoner er sanne. Substantivene med /j/ i stammeutlyd faller m.a.o. mellom to stoler, og det er dette vaklingen beror på.

4.4 Substantiver med ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd

I de skriftlige kildene jeg bygger på, får de aller fleste substantiver med ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd hele pl som bs. Dette leder meg til å sette opp følgende hypotese:

H8: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd, så er hele pl substantivets bs.

Det er hensiktsmessig å behandle substantiver som i N sg ender på konsonant og vokal, hver for seg.

4.4.1 Substantiver som ender på konsonant i N sg

4.4.1.1 Test mot data fra informanter

Denne gruppen består nesten utelukkende av substantiver i første deklinasjon, men inkluderer også det isolerte *мышь* 'mus' i tredje deklinasjon. Hovedtyngden av disse substantivene får hele pl som bs, men i en mindre gruppe paradigmer er obl pl bs. Jeg har ikke klart å finne fonologiske eller andre særtrekk ved substantivene i denne gruppen, og jeg har derfor ikke kunnet modifisere H8 slik at disse substantivene faller utenfor. En må derfor forvente at substantivene i informant-tester enten viser seg å falle inn under H8 eller viser seg å være isolerte unntak. H8 har følgende prediksjon:

P10: Hvis en informant gir et substantiv med ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd bevegelig trykk, så får det hele pl som bs.

Tabellen nedenfor viser resultatene av informant-testene:

	Pl med /a/ iN	Pl med /i/ iN	Obl Pl	Obl	Andre	Fast trykk
	pl	pl				
боров	7	1	4	-	-	5
ветер	13	-	4	-	-	-
волос	2	-	13	-	1	1
вор	-	-	6	6	-	4
гром	5	1	8	-	-	4
год	10	-	8	-	-	-
дол	0	3	7	-	-	7
зуб	-	-	15	-	-	2
кон	6	1	10	-	-	-
лом	6	1	7	-	-	3
пол	8	0	4	-	-	1
порт	4	4	8	-	-	2
ток	10	-	2	-	-	-
тон	10	-	5	-	-	2
флот	8	4	5	-	-	-
фронт	10	6	6	-	-	-
ход	3	11	3	-	-	-
швец	2	4	6	-	-	-
юс	1	2	1	-	-	12

tabell 9: Bs i substantiver med ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd

Tre av substantivene faller klart inn under H2: *Вéтер* 'vind' og *то́к* '(tiur)leik' som begge har /a/ i N pl, og *хо́д* 'gang' som har /i/ i N pl. To substantiver er udiskutable unntak: *Во́лос* 'hår' og *зуб* 'tann'. Begge disse hører ifølge Morkovkin (1985) med til de 1000 mest frekvente leksemer i russisk, og det skulle således ikke være noe i veien for å regne dem som unntak. Vi kan også konkludere med at *юс* 'kirkeslavisk bokstav' har fast trykk. Ser vi bort fra *во́р* 'tyv' som jeg skal komme tilbake til i 5.4, vakler de øvrige substantivene i tabellen mellom obl pl og hele pl som bs. Vi kan gjøre rede for vaklingen på følgende måte: Normen i det russiske standard-språket krever for disse substantivene oblike kasus som bs, men ettersom

dette er i strid med H8, får vi vakling hos informantene, idet de snart følger normen, snart H8. Oppsummerende kan vi m.a.o. si at informant-testene ikke inneholder opplysninger som er i strid med H8.

4.4.4.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord
H8 har følgende prediksjon:

P11: Hvis et nonsens-substantiv har bevegelig trykk og ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd, så er hele pl substantivets bs.

I eksperimentene med nonsens-ord inngikk en rekke ord med ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd. Tabellen viser resultatene av eksperimentene for disse ordene:

	Pl	Obl pl	N pl	Obl	Andre
Substantiver med /a/ i N pl	170	11	20	5	5
Substantiver med /i/ i N pl ⁹	21	43	0	0	0

tabell 10: Bs i nonsens-substantiver med ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd

Av tabellen kan vi lese følgende:

- Substantiver med /a/ i N pl får i det alt overveiende antall tilfeller pl som bs.
- Substantiver med /i/ i N pl har en tendens til å få oblike kasus som bs.

At substantiver med /a/ i N pl får hele pl som bs, stemmer ikke bare med P11 av H8, men også med P4 av H2, som sier at alle substantiver med /a/ i N pl, har hele pl som bs (jf. 4.2.3). Når det gjelder substantivene med /i/ i N pl, er imidlertid situasjonen problematisk. Vi ser at 43 substantiver får obl pl som bs mot 21 med pl som bs. Jeg klarer ikke å finne fonologiske trekk som skiller disse to gruppene. Vi må derfor bite i gresset og godta at P11 ikke er sann for substantiver som i N sg ender på konsonant og i N pl har /i/. Situasjonen er dermed for denne gruppen at H8 har én sann og én usann prediksjon. Jeg klarer ikke å peke på feilkilder som kan ha forårsaket det uventede resultatet i eksperimentet med nonsens-substantiver, og jeg forkaster derfor H8 til fordel for H8':

H8': Hvis et substantiv

- har bevegelig trykk,
 - har ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd og
 - ender på vokal i N sg,
- så er hele pl bs.

Denne hypotesen er ikke i strid med de resultatene jeg har fremlagt ovenfor. Merk at den ikke omfatter substantiver som får N pl-formativen /a/, da disse uansett får hele pl som bs, ettersom de faller inn under H2.

⁹Tabellen inkluderer selvsagt ikke substantiver som i N sg ender på vokal (f.eks. место 'sted'), da disse ikke er gjenstand for diskusjon i dette avsnittet.

4.4.2 Substantiver som ender på vokal i N sg

Av substantivene i denne gruppen har ifølge de skriftlige kildene 93 i annen deklinasjon og 70 i første deklinasjon hele pl som bs. Kildene oppgir ingen tilfeller med obl pl som bs. I en del paradigmer har en imidlertid N pl, A sg eller pl + G som bs. Disse bs skal jeg diskutere nærmere i neste kapittel, og de behøver ikke bekymre oss her. Informant-testene var fokusert på unntak fra reglene, og siden de skriftlige kildene er såvidt entydige som de er, har jeg få informant-data til støtte for H8'. Det er imidlertid verdt å merke seg at vi i substantivene *слеза́, скоба́, скирда́, грядá, гора́, порá* og *волна́* har vakling mellom N pl og hele pl som bs. N pl er her i overensstemmelse med normen. Det er rimelig at det er under påvirkning av H8' at mange informanter gir substantivene hele pl som bs. Vi kan derfor vanskelig gjøre rede for denne vaklingen uten H8', og vi har dermed et argument til fordel for denne hypotesen.

Dessverre er materialet fra eksperimentene med nonsens-ord svært mangelfullt. Når det gjelder annen deklinasjon, var det stort sett bare substantiver med formelle kjennetegn som motiverer N pl som bs, som av informantene fikk bevegelig trykk¹⁰. Dette materialet gir dermed ikke grunnlag for å trekke konklusjoner om H8', og jeg vil derfor bare fremlegge det i forbindelse med diskusjonen i neste kapittel av N pl som bevegelsessted. Blant substantivene i første deklinasjon som ender på vokal i N sg, var det heller ikke mange som informantene ga bevegelig trykk. Jeg vil derfor ikke trekke slutninger på grunnlag av dette materialet. Oppsummerende kan vi si at vi med unntak av data fra skriftlige kilder har relativt svak evidens for H8'. Det har imidlertid ikke fremkommet noe som tyder på at H8' må forkastes, og siden de skriftlige kildene er nokså entydige, er det grunn til å la H8' bli stående.

4.5 Substantiver med veksling i stammeutlyd

4.5.1 Substantiver med veksling mellom palatalisert og ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd

I denne gruppen inngår et mindre antall substantiver med sg-formativen /in/. Ifølge de skriftlige kildene har følgende av disse substantivene bevegelig trykk med pl som bs: *Армянин* 'armener', *дворянин* 'adelsmann', *славянин* 'slaver', *гражданин* 'borger', *христианин* 'kristen', *чужанин* 'fremmedkar' og *мещанин* 'spissborger'. Av disse inngikk de tre første i informant-testene. Resultatene av testene var i 100% av tilfellene i overensstemmelse med opplysningene fra de skriftlige kildene. Jeg setter derfor opp følgende hypotese:

H9: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og sg-formativen /in/, så er hele pl substantivets bs.

Jeg har ikke psykolingvistisk evidens fra eksperimenter med nonsens-ord som er relevant for hypotesen.

¹⁰Det kanskje viktigste av disse kjennetegnene er sekvensen vokal + likvid + vokal, som en finner i substantiver som *голова́* 'hode'. I neste kapittel vil jeg diskutere N pl som bevegelsessted inngående.

Også de to isolerte substantivene чѣрт 'djevel' og цѣрковь 'kirke' har ifølge skriftlige kilder veksling mellom palatalisert og ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd. Чѣрт inngikk i informant-testene og fikk av de fleste informantene obl pl som bs slik normen krever. Цѣрковь har jeg ikke testet. Jeg har ikke klart å inkorporere de to substantivene i noen generaliseringer, og jeg er derfor tvunget til å regne dem som isolerte tilfeller.

4.5.2 Substantiver med veksling mellom palatal og ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd

Denne gruppen inneholder ifølge skriftlige kilder et mindre antall substantiver i første og annen deklinasjon. Samtlige er listet opp nedenfor. Legg merke til at alle har /i/ i N pl. Dette har sammenheng med at sekvensen palatal obstruent + /a/ er i strid med russisk fonotaks.

a) 1. deklinasjon:

i) Substantiver med hele pl som bs:

Верх 'overdel, topp', вьюк 'kløv', долг 'plikt, gjeld', клок 'dott', круг 'ring', луг 'eng', мозг 'hjerne', плуг 'plog', пук 'bunt, knippe', торг 'handel' og шлях 'vei'.

ii) Substantiver med obl pl som bs:

Бог 'gud', волк 'ulv', слог 'stavelse' og ток 'treskeplass'.

b) 2. deklinasjon:

i) Feminina med hele pl som bs:

Доха 'pels', дрога 'del av vogn', дуга 'bue', кирка 'hakke', лука 'buktning', ольха 'or', река 'elv', рука 'arm', слуга 'tjener', соха 'ard' og стреха 'takskjegg'.

ii) Feminina med N pl som bs:

Блоха 'lorpe', доска 'tavle', кроха 'smule', нога 'fot', река 'elv', рука 'hånd', серьга 'øreting', слера 'stang' og строка 'linje'

Bare et fåtall av disse substantivene inngikk i informant-testene, da jeg først etter hjemkomsten fra Moskva ble oppmerksom på at det var nødvendig å regne dem som en egen gruppe. Informant-testene ga følgende resultater:

	Pl	Obl pl	N pl	Andre	Fast trykk
бог ¹¹	5	14	-	-	-
волк	1	16	-	-	-
слог	9	8	-	-	-
ток	10	2	-	-	-
щека	6	-	12	-	-
строка	15	-	20	-	-
рука	6	-	12	-	-
слега	3	-	3	-	10
блоха	14	-	3	-	-
серьга	6	-	11	-	-
кроха	1	-	1	-	14
нога	2	-	15	-	-
доска	12	-	6	-	-
река	15	-	1	-	-
дрога	1	-	1	-	14

tabell 11: Bs i substantiver med veksling mellom palatal og ikke-palatalisert konsonant

Når det gjelder substantiver som ender på konsonant i N sg, er data så mangelfulle at jeg ikke våger å trekke noen slutninger. For de øvrige er datamaterialet noe mer omfattende, og jeg drister meg derfor til å antyde følgende hypotese:

H10: Hvis et substantiv i annen deklinasjon har

a) bevegelig trykk og

b) veksling mellom velar og palatal konsonant i stammeutlyd, så er hele pl substantivets bs.

H10 dekker de relevante tilfellene, og jeg lar den derfor stå som den er¹².

4.6 Oppsummering

Etter at jeg nå har gjennomgått de data jeg har hatt tilgang til, er det på tide å vende tilbake til hovedtesen som jeg presenterte i 4.1.1.

4.6.1 Er det noen sammenheng mellom stammeutlyd og bevegelsessted?

Det første leddet i min hovedtese var at det er en sammenheng mellom bs og stammeutlyd. Diskusjonen har vist at dette er tilfelle, men at også andre faktorer er relevante. Følgende typer informasjon har vist seg å være relevante:

a) Informasjon om stammeutlydende konsonant,

b) Informasjon om segmentale formativer,

c) Informasjon om substantivet ender på V eller C i N sg, og

d) Informasjon om trykkplassering i N sg.

¹¹Med ett eneste unntak fikk de maskuline substantivene i tabellen bare hele plural som bevegelsessted når de fikk N pl-formativen /a/.

¹²Jeg skal i 5.1.1 komme tilbake til de fire substantivene som i majoriteten av tilfellene fikk N pl som bs, og lar dem derfor ligge her. Det samme gjelder *crpoka* 'linje' som har vakling.

I forbindelse med H1 har vi sett at det har oppstått konflikt mellom informasjon om stammeutlydende konsonant og segmentale formativer, idet den segmentale formativen /a/ i substantiver som учитель '(skole)lærer' krever hele pl som bs, mens den palataliserte konsonanten i stammeutlyd krever obl pl. I disse tilfellene er det den segmentale formativen som bestemmer bs. Vi aner her konturene av et informasjonshierarki (jf. 1.4.4) der informasjon om segmentale formativer står over informasjon om stammeutlyd, og selv om det empiriske grunnlaget er relativt svakt, vil jeg driste meg til å formulere følgende hypotese:

H11: Hvis stammeutlydende konsonant og segmental formativ krever forskjellige bs, er det den segmentale formativen som bestemmer bs.

4.6.2 Er bevegelsesstedet prediktabelt?

Den andre påstanden i hovedtesen er at bs i russiske substantivparadigmer er prediktabelt. På bakgrunn av diskusjonen i 4.2 - 4.5 kan vi nå avgjøre om påstanden er riktig. Det har vist seg vi både har tilfeller av arbitraritets og prediktabilitet:

a) Arbitraritet:

For de isolerte substantivene чѣрт, цѣрковь og запя́ og for substantiver som

i) ender på konsonant i N sg og

ii) har ikke-palatal(isert) konsonant eller veksling mellom ikke-palatalisert og palatal konsonant i stammeutlyd, er bs arbitrært.

b) Prediktabilitet:

For de øvrige substantiver med bevegelig trykk er bs prediktabelt.

Det er verdt å merke seg at jeg ikke har funnet noen tilfeller av delvis motiverthet. Det er i den sammenheng nødvendig å minne om en av forutsetningene for diskusjonen: At jeg bare har tatt utgangspunkt i de to mest sentrale bs: Hele pl og obl pl. Jeg har således feiet en hel del avvik fra hypotesene under teppet. Diskusjonen i neste kapittel skal vise at det blir nødvendig å svekke flere av hypotesene i dette kapitlet ved å regne med delvis motiverthet i stedet for prediktabilitet.

I to tilfeller har jeg fastslått vakling mellom hele pl og obl pl som bs. I forbindelse med maskulina med /j/ i stammeutlyd skyldes vaklingen at disse substantivene tilfredsstiller betingelsene i to hypoteser og dermed faller inn under begge. I tilfellet харч kan vaklingen beskrives som konflikt mellom norm og regel. Felles for de to tilfellene er at de ikke er i strid med hypotesene om prediktabilitet. Tvert imot har vist seg vanskelig å gjøre rede for vaklingen uten disse hypotesene, og vaklingen kan dermed brukes som argument til fordel for hypotesene (jf. diskusjonene i 4.2.2 og 4.3.2).

kapittel 5:

Motiverthet og marginale bevegelsessteder

Dette kapitlet har i likhet med kapittel 4 en rent empirisk målsetning. Det første spørsmålet jeg vil forsøke å finne svar på, kan formuleres slik:

- a) Er det sammenheng mellom hvilket marginalt bs et substantiv har, og annen informasjon om substantivet?

Dersom jeg finner frem til slike sammenhenger, er de marginale bs motiverte, og følgende spørsmål må derfor besvares:

- b) Er informasjonen tilstrekkelig til at vi har prediktabilitet, eller er det bare tale om delvis motiverthet?

Jeg vil i kapittel 5 behandle de ulike marginale bs ett for ett. I det alt vesentlige vil jeg basere diskusjonene på data fra skriftlige kilder og informanttester, da marginale bs bare sporadisk dukket opp i eksperimentene med nonsens-ord.

5.1 Nominativ plural

Som et eksempel på substantivparadigmer med N pl som bs, vil jeg anføre ноздря́ 'nesebor':

N sg: Ноздря́
 G sg: Ноздри́
 N pl: Ноздри
 G pl: Ноздрей́

Jeg vil diskutere én- og flerstavellesstammer hver for seg, da forskjellige generaliseringer gjelder for de to gruppene.

5.1.1 Enstavelsesstammer

Ifølge de skriftlige kildene har om lag 40 enstavelsesstammer i annen deklinasjon og 3 enstavelsesstammer i første deklinasjon N pl som bs. Alle disse inngikk i informant-testene, der det viste seg at mange færre fikk N pl som bs. Resultatene av informant-testene ble som følger:

- a) Substantiver som klart har N pl som bs:

Ноздря́ 'nesebor', моща́ 'relikvium', свеча́ 'talglys', сопля́ 'snørrklyse', броня́ 'panser', вожжа́ 'tøyle', заря́ 'soloppgang', рука́ 'arm', щека́ 'kinn', серьга́ 'ørering', нога́ 'fot' og губа́ 'leppe'.

- b) Substantiver med vakling mellom hele pl og N pl som bs:

Слезá 'tåre', скоба́ 'håndtak', скирдá 'stakk, såte', грядá 'bed', горá 'fjell', порá 'tid', волна́ 'bølge', плечó 'skulder'.

c) Substantiver med vakling mellom fast trykk og bevegelig trykk med N pl som bs:

Пятá 'hæl'.

d) Substantiver med fast trykk:

Обжа 'vognstag', кошма 'filsort', кила 'brokk', дежа¹ 'trau'.

e) Substantiver med hele pl som bs:

Øvrige substantiver.

Substantivene i punkt d) faller utenfor mitt objektsområde, og jeg skal heller ikke kommentere substantivene i punkt e) nærmere, da disse faller inn under H8' eller H10 fra kapittel 4.

Når det gjelder substantivene i punkt a), vil jeg lansere følgende hypotese:

H12²: Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
 - b) har palatalisert konsonant i stammeutlyd,
 - c) har trykk på 1h i N sg og
 - d) ender på vokal i N sg³,
- så er N pl substantivets bs.

Denne hypotesen dekker alle substantivene i punkt a), unntatt rybá som jeg skal komme tilbake til. Merk i denne forbindelse at вожжá i den normale uttalen har palatalisert stammeutlyd (jf. Avanesov/Ožegov, 1959). Legg også merke til at H1^{'''} fra forrige kapittel og H12 utfyller hverandre, idet H12 dekker substantiver som i N sg har trykk på første stavelse fra høyre ordgrense, mens H8' dekker substantiver som i N sg har trykk på andre stavelser. Ser vi de to hypotesene under ett, åpenbarer det seg en interessant generalisering: Alle substantiver med bevegelig trykk og palatalisert konsonant i stammeutlyd har det til felles at trykket i obl pl faller på 1h. Det er trykkplasseringen i N sg som bestemmer om bs blir N pl, som f.eks. i ноздрá (N pl: ноздри) eller obl pl, som f.eks. i област (G pl: областéй). Jeg finner bare to substantiver som faller utenfor denne generaliseringen. Begge må regnes som unntak til H12: Заря́ 'revelje' som har hele pl som bs (jf. 4.2.2), og земля́ 'jord' som har pl + G som bs (jf. 5.7). Ettersom ett eneste unntak er nok til at en ikke kan tale om prediktabilitet, er det nødvendig å svekke H12:

H12': Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
- b) har palatalisert konsonant i stammeutlyd,
- c) har trykk på 1h i N sg og
- d) ender på vokal i N sg,

¹Jeg oppgir ikke trykkplassering her da enkelte informanter hadde fast trykk på 1v/2h, mens andre hadde fast trykk på 1h. Dette tyder på at disse temmelig lavfrekvente substantivene er ukjente for informantene, noe flere av dem også bekreftet.

²Tidligere har jeg begynt nummereringen av hypotesene på nytt i hvert kapittel. Ettersom kapittel 4 og 5 henger så nært sammen, vil jeg imidlertid ikke følge denne praksis her.

³Kriterium d) i hypotesen er med for å skille ut substantiver med I sg som bs (jf. 5.6).

så motiverer dette delvis at N pl er substantivets bs.

Рукá 'arm', щекá 'kinn', ногá 'fot' og губá 'leppe' har N pl som bs, men faller ikke inn under H12'. Ettersom alle sammen betegner parvis forekommende kroppsdel, kan vi sette opp følgende hypotese:

H13: Hvis et substantiv

a) har bevegelig trykk,

b) tilhører annen deklinasjon og

c) har en betydning som er nært knyttet til en parvis forekommende kroppsdel,

så er substantivets bs N pl.

Jeg har valgt formuleringen «betydning som er nært knyttet til en parvis forekommende kroppsdel» for at hypotesen også skal omfatte серьгá 'ørering'. Merk at hypotesen også omfatter носдря́ 'nesebor' som dermed både faller inn under H12' og H13. Dette er imidlertid uproblematisk, ettersom begge hypoteser gir N pl som bs. Problematisk er det derimot at скула́ 'kinnben' tilfredsstillende kravene i H13, men likevel har hele pl som bs. Dessverre inngikk dette substantivet ikke i informant-testene. En kunne tenke seg at informanter ville oppgi N pl som bs, men så lenge jeg ikke har slike data å vise til, må jeg regne скула́ som unntak fra H13. Vi må derfor svekke H13:

H13': Hvis et substantiv

a) har bevegelig trykk,

b) tilhører annen deklinasjon og

c) har en betydning som er nært knyttet til en parvis forekommende kroppsdel,

så er dette delvis motivasjon for at substantivets bs er N pl.

Губá og ногá oppfyller betingelsene i hhv. H8' og H10, men får likevel N pl som bs. For å få frem dette kan vi modifisere H8' og H10 slik at disse hypotesene ikke omfatter substantiver med betydning som er nært knyttet til parvis forekommende kroppsdel:

H8'': Hvis et substantiv

a) har bevegelig trykk,

b) har ikke-palatal(isert) konsonant i stammeutlyd,

c) ender på vokal i N sg og

d) betydning som ikke er nært knyttet til parvis opptredende kroppsdel,

så er hele pl bs.

H10': Hvis et substantiv i annen deklinasjon har

a) bevegelig trykk,

b) veksling mellom velar og palatal konsonant i stammeutlyd og

c) betydning som ikke er nært knyttet til parvis opptredende kroppsdel,

så er hele pl substantivets bs.

I substantivene i punkt b) i oppstillingen i begynnelsen av 5.1.1 har vi vakling mellom N pl og hele pl som bs. For substantivene i annen deklina-sjon er situasjonen her at de tilfredsstiller betingelsene i H8", som gir hele pl som bs, samtidig som normen i standardspråket krever N pl som bs. Jeg antar derfor at vaklingen beror på at norm og regel er i konflikt. Jeg vil ikke diskutere dette nærmere her, men i stedet vise til den helt parallelle disku-sjonen av vaklingen i харч 'kost, mat' i 4.2.2. Vi står nå igjen med det iso-lerte substantivet плечó 'skulder', som tilfredsstiller kravene i H12', men i tillegg til N pl også kan ha pl som bs. Jeg kan ikke finne noen grunn til at плечó skulle få pl som bs, og jeg ser derfor ingen annen utvei enn å regne dette som et isolert tilfelle. Пятá 'hæl' tilfredsstiller kriteriene i H13', men har likevel vakling mellom fast trykk og bevegelig trykk med N pl. At dette substantivet av mange informanter fikk fast trykk, har trolig sammenheng med at det er lavfrekvent. Det er ikke nevnt av Morkovkin (1985), og ifølge Ožegov (1991) er det diminutivformen пята́ som normalt brukes, mens пята́ er arkaisk.

5.1.2 Flerstavelsesstammer

I dette avsnittet er det bare aktuelt å ta opp substantiver i annen deklina-sjon. Ifølge skriftlige kilder faller de i følgende grupper:

a) Flerstavelsestammer med N pl som bs:

i) Med ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd:

-Med sekvensen /'ora/ (i trykklett stilling /ara/) i innlyd:

Борода 'skjegg', борозда 'plogfure', борона 'harv', скорода 'harv', сковорода 'stekepanne', сторона 'side'.

-Med sekvensen /'ola/ (i trykklett stilling /ala/) i innlyd:

Голова 'hode', полоса 'stripe', сорвиголова 'våghals'.

-Med sekvensen /'eli/ (i trykklett stilling /ili/) i innlyd:

Железа 'kjertel'.

-Andre:

Просвира 'oblat', просфора 'oblat', слобода 'forstad, landsby'.

ii) Med palatalisert konsonant i stammeutlyd:

Простыня 'laken'.

b) Flerstavelsesstammer med hele pl som bs. Alle har ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd:

i) Adjektiv-avledninger med avledningsformativen /in/, f.eks. величинá 'størrelse, storhet'.

ii) Adjektiv-avledninger med avledningsformativen /ot/⁴, f.eks. высотá 'høyde'.

iii) De isolerte substantivene колбаса 'pølse', лития 'slags guds-tjeneste', пасти́ла 'slags fruktsukkertøy', скорлупа 'skall' og стрекоза 'øyenstikker'.

⁴I trykklett stilling, dvs. i singular, har formativen selvsagt formen /at/.

Data fra informant-testene modifierer imidlertid dette bildet. Resultatene er oppsummert i tabellen nedenfor:

	Pl	N pl	fast trykk
болона	-	2	4
борода	-	8	-
борозда	1	4	3
борона	1	5	1
голова	-	8	-
полоса	2	6	-
простыня	1	4	3
сковорода	1	5	1
скорода	1	4	2
слобода	-	6	-
сорвиголова	-	6	2
сторона	-	7	-
колбаса	7	1	-
железа	2	2	2
стрекоза	4	3	-
просвира	-	-	7
просфора	-	1	6
лития	-	-	8
пастила	2	1	5

tabell 12: Substantiver (flerstavellesstammer) med N pl som bs

Adjektiv-avledningene på /ot/ og /in/ inngikk ikke i informant-testene, og jeg er derfor i det følgende tvunget til å se bort fra substantiver i disse gruppene. Ved en feil falt dessverre også скорлупа ut. Jeg tolker resultatene av testene slik:

- a) Колбаса har hele pl som bs.
- b) Følgende substantiver har N pl som bs:
 - i) Простыня,
 - ii) Substantivene med V/r/V og V/l/V i innlyd og
 - iii) Слобода.
- c) Følgende substantiver har fast trykk:
Болона, просвира, просфора, лития og пастила.
- d) Стрекоза og железа vakler mellom N pl og hele pl som bs.

Колбаса følger H8", простыня faller inn under H12', mens substantivene med fast trykk ikke er relevante for oppgavens objektsområde. Jeg vil derfor konsentrere meg om de resterende substantivene. Jeg kan tenke meg tre alternative hypoteser for å gjøre rede for substantivene i punkt bii) og biii):

H14: Hvis et ikke-avledet substantiv i 2. deklinasjon har sekvensen VCV i innlyd, får det N pl som bs.

H15: Hvis et ikke-avledet substantiv i 2. deklinasjon har mer enn én stavelse i stammen, får det N pl som bs.

H16: Jo flere leksikalske koblinger som relaterer et ikke-avledet substantiv i 2. deklinasjon til en prototype som i innlyd har sekvensen /'o/ + likvid + /a/ (/a/ + likvid + /a/ i trykksvak stilling)⁵, jo større er sjansen for at N pl er bs.

Jeg bruker termen «ikke-avledet» for å utelukke avledningene som jeg ikke har data om. Spørsmålet er nå om vi har argumenter for å foretrekke noen av hypotesene ovenfor fremfor de andre. Alle hypotesene dekker substantivene i punkt bii) og biii), og disse substantivene gir derfor ikke grunnlag for å trekke noen slutninger. Imidlertid kan vaklingen vi har konstatert i substantivene *стрекоза* og *железа* i punkt d), være til hjelp. Begge substantiver har ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd og faller således inn under H8". Samtidig tilfredsstiller begge substantivene kravene i H14 og H15. Det er derfor ikke unaturlig at vi i disse tilfellene får vakling, idet enkelte informanter ser disse substantivene i sammenheng med H8", mens andre relaterer dem til H14 eller H15. Imidlertid er det en rekke andre substantiver som også tilfredsstiller kriteriene i både H8", H14 og H15. Spørsmålet blir dermed hvorfor vi ikke har vakling i disse tilfellene også. Et mulig svar er at det er de minst frekvente som vakler, idet disse er vanskeligst å huske for talerne (jf. 4.3.2 for en diskusjon av et parallelt tilfelle). Verken *стрекоза* eller *железа* hører iflg. Morkovkin (1985) med til de 4000 mest frekvente leksemer i russisk. Imidlertid gjelder det samme for flere andre av de aktuelle substantivene, f.eks. *колбаса* og *борона*. Frekvens kan m.a.o. ikke hjelpe oss ut av problemet. Jeg konkluderer derfor med at verken H14 eller H15 kan gjøre rede for hvorfor bare *стрекоза* og *железа* vakler, mens de andre substantivene enten har N pl eller hele pl som bs.

Dersom H16 kan gjøre rede for vaklingen, har vi et argument for å foretrekke denne hypotesen fremfor H14 og H15. Både *стрекоза* og *железа* har forbindelsen VCV i innlyd, slik at de står nærmere prototypen i H15 enn *колбаса* som har sekvensen VCCV i innlyd. På denne måten får vi frem at *стрекоза* og *железа* står nærmere prototypen enn *колбаса*. Det eneste problemet er nå at *слобода* som heller ikke er prototypisk, likevel ikke vakler. En mulig løsning på dette problemet kan være at det viktigste trekket ved prototypen er *vokalkvaliteten* i innlydssekvensen, mens konsonantkvaliteten kommer i annen rekke. Vi kan sette dette opp som en hjelpehypotese (h) til H16:

h1: Vokalkvaliteten i innlydssekvensen i H16 er viktigere enn konsonantkvaliteten.

Som h1 står, er den en ad hoc-hypotese uten selvstendig belegg fra informant-testene. La oss derfor se om eksperimentene med nonsens-ord gir slikt belegg. Hjelpesyntesen gir følgende prediksjon:

P12: Hvis en informant gir bevegelig trykk til ikke-avledede substantiver i 2. deklinasjon som i innlyd har sekvensen VCV, er det

⁵Som i 3.1 bruker jeg «likvid» som samlebetegnelse for /l/, /lʲ/, /r/ og /rʲ/. I dette tilfelle er bare de ikke-palataliserte likvidene relevante.

størst sannsynlighet for at substantiver med /o/ (/a/ i trykksvak stilling) i sekvensen får N pl som bs.

De relevante resultatene fra eksperimentene med nonsens-ord er oppsummert i tabellen nedenfor:

	Pl	N pl	Andre
Subst. med /'oCa/ ⁶	12	21	6
Andre med VCV i innlyd	4	4	1

tabell 13: Nonsens-substantiver (flerstavellesstammer) med N pl som bs

Det fremgår av tallene i tabellen at vaklingen er mest markant for substantiver med andre vokaler enn /o/ og /a/ i innlydssekvensen. Vi kan dermed konkludere med at P12 er sann. Dermed synes H16 å gi en tilfredsstillende analyse av vaklingen, og det er derfor grunnlag for å foretrekke H16 fremfor H14 og H15. Siden H16 tar utgangspunkt i en prototype, har vi her evidens for prototypeteorien, slik den presenteres av Lakoff (1987).

5.2 Akkusativ singular

A sg kan aldri utgjøre bs alene, men de skriftlige kildene mine oppgir at A sg inngår i bs for i alt 28 substantiver i 2. deklinasjon der enten hele pl eller N pl utgjør resten av bs. De to substantivene борода 'skjegg' og зима 'vinter' kan tjene som eksempler:

N sg:	Борода	зима
A sg:	Броду	зиму
G sg:	Бороды	зимы
N pl:	Бороды	зимы
D pl:	Бородам	зимам

Jeg har testet alle disse substantivene på informanter. Resultatene fremgår av tabellen nedenfor. At tabellen inneholder mer enn 28 substantiver, beror på at enkelte informanter inkluderte A sg i bs i paradigmer der normen i det russiske standardspråket ikke krever det. Jeg har inkludert informasjon om relativ frekvens i tabellen, da dette har betydning for argumentasjonen. Jeg har ikke data fra eksperimenter for nonsens-ord: Enda eksperimentene ga informantene mulighet til det, ble ikke A sg i noen tilfeller oppgitt som (en del av) bs. Argumentasjonen i dette avsnittet vil derfor utelukkende bygge på de data som fremlegges i tabellen.

⁶Denne sekvensen veksler etter trykkforholdene med /aCa/.

		A sg ⁷	Relativ frekvens ⁸
борода	'skjegg'	18	2000
борона	'harv'	12	-
голова	'hode'	19	500
полоса	'stripe'	13	1500
сторона	'side'	19	1000
сорвиголова	'våghals'	9	-
болона	'sykdom på trær'	5	-
скорода	'harv'	5	-
сковорода	'stekepanne'	5	-
слобода	'landsby, forstad'	4	-
колбаса	'pølse'	1	3500
борозда	'plogfure'	1	-
железа	'kjertel'	2	-
простыня	'laken'	3	-
вода	'vann'	17	500
гора	'fjell'	15	1000
душа	'sjel'	13	1000
зима	'vinter'	14	500
пора	'tid'	14	500
спина	'rygg'	11	1000
среда	'onsdag'	14	2500
цена	'pris'	14	1000
изба	'bondestue'	5	2000
скоба	'håndtak'	4	-
среда	'miljø'	5	1500
заря	'revelje'	1	-
сопля	'snørrklyse'	2	-
моща	'relikvium'	2	-
щека	'kinn'	10	1500
строка	'linje'	10	2000
рука	'hånd'	16	500
блоха	'loppe'	3	-
серьга	'ørering'	3	-
кроха	'smule'	-	-
нога	'fot'	17	1000
доска	'tavle'	14	1500
река	'elv'	16	500
дрога	'vogn'	1	-

tabell 14: Nonsens-substantiver (flerstavellesstammer) med A sg som bs

⁷Tallene i denne kolonnen angir hvor mange informanter som oppga at A sg inngår i bevegelsesstedet.

⁸Opplysningene i kolonnen er hentet fra Morkovkin (1985). Dersom det i kolonnen står et tall X, betyr det at det aktuelle substantivet hører med blant de X mest frekvente leksemer i russisk. Der det ikke er oppgitt noe tall, betyr det at substantivet ikke er blant de 4000 mest frekvente leksemer i russisk.

For oversiktens skyld kan vi dele substantivene inn i følgende grupper:

- a) Substantiver der det er klar tendens til at A sg inngår i bevegelsesstedet:
 - i) Substantiver med mer enn én stavelse i stammen:
Борода, борода, голова, полоса, сторона.
 - ii) Substantiver med én stavelse i stammen:
Вода, гора, душа, зима, пора, среда 'onsdag', рука, нога, доска, река, спина og цена.
- b) Substantiver der A sg ikke inngår i bs:
 - i) Substantiver med mer enn én stavelse i stammen:
Колбаса, борозда, железа og простыня.
 - ii) Substantiver med én stavelse i stammen:
Заря 'revelje', сопля, моща, блоха, серьга, кроха og дрога.
- c) Substantiver med vakling:
Øvrige substantiver i tabellen.

Vi kan på grunnlag av opplysningene i oppstillingen ovenfor stille opp følgende hypoteser:

H17: Hvis et substantiv i 2. deklinasjon har ikke-palatalisert konsonant eller veksling mellom velar og palatal konsonant i stammeutlyd, så er dette delvis motivasjon for at A sg inngår i bevegelsesstedet.

H18: Hvis et substantiv i 2. deklinasjon er relatert til en prototype som er karakterisert ved innlydsekvensen /'o/ + likvid + /a/ (/a/ + likvid + /a/ i trykksvak stilling), så er dette delvis motivasjon for at A sg inngår i bevegelsesstedet.

Det er ikke tale om prediktabilitet i disse tilfellene, for det finnes substantiver som oppfyller kriteriene i H17 og H18 uten at A sg inngår i bs. Tostavellesstammene i punkt ai) i oppstillingen ovenfor faller inn under både H17 og H18, og er således sterkere motivert enn énstavellesstammene i punkt aii), som bare faller inn under H17. Jo svakere motivert et bs er, jo større grad av autonomi må til for at et substantiv skal kunne ha dette bs.

Før vi går videre, skal jeg kommentere opplysningene om relativ frekvens som er gitt i tabellen ovenfor. Sammenhengen mellom motivert-het og autonomi kan formuleres slik:

H19: Motiverthet og autonomi er omvendt proporsjonale størrelser.

Det som ligger i denne hypotesen, er at jo sterkere motiverthet en har, jo mindre autonomi må en lingvistisk enhet ha for at en taler skal kunne prosessere den, og jo svakere motiverthet vi har, jo større grad av autonomi må en lingvistisk enhet ha for at taleren skal kunne prosessere den. H19 har en prediksjon som kan testes mot materialet i tabellen ovenfor:

P13: Hvis et bs er svakt motivert, så er substantivene som har dette bs, relativt lite autonome.

Jeg skal i det følgende regne relativ frekvens som mål på autonomi, ettersom markerthets-kriteriet her vanskelig lar seg anvende. Godtar vi denne forutsetningen, er det klart at P13 er sann for de aktuelle substantivene, ettersom énstavellesstammene der A sg inngår i bs, jevnt over har høyere frekvens enn flerstavellesstammene med dette bs.

Jeg går så over til å behandle vaklingen. Også her synes forholdet mellom autonomi og motiverthet å være relevant. Ettersom vi kan gjøre rede for substantivene der A sg inngår i bs, vha. marginale regler med delvis motiverthet, må vi forvente at de substantivene som klart har A sg som bs, er mer autonome enn substantivene som vakler. Dette ser ut til å stemme i de aller fleste tilfeller, og bare to tilfeller må diskuteres nærmere.

Det første problemtilfellet utgjør *борона* som er lavfrekvent, men likevel ikke vakler. Dette kan komme av at informantene mine er påvirket av normene i standardspråket. Imidlertid er det ikke særlig sannsynlig at normen skulle slå igjennom i et såvidt lavfrekvent substantiv, ettersom talerne ikke kan ha hørt det særlig ofte og normens påvirkningskraft dermed må antas å være liten. En annen måte å gjøre rede for dette på er å anta at *борона* har A sg som bs fordi det står nærmere prototypen enn ordene som vakler. Dersom dette er riktig, må vi imidlertid reformulere prototypen, siden flere av substantivene som vakler, tilfredsstillt kravene i H18: F.eks vakler *болона*, men ikke *борона*. Dersom *борона* skal være mer prototypisk enn *болона*, må sekvensen /oro/ være mer protoypisk enn /olo/. Dette er det bare svakt grunnlag for å regne med, ettersom både *голова* og *полоса* har A sg som bs. Jeg har på den annen side ikke data som direkte motsier antagelsen, og jeg lar derfor spørsmålet stå åpent.

Det andre problemtilfellet er *среда* 'onsdag' og *среда* 'miljø'. Her er det *среда* 'miljø' som vakler, enda *среда* 'onsdag' iflg. Morokovkin (1985) har høyere frekvens. Jeg kan tenke meg at dette ikke er riktig dersom vi sammenligner *akkusativformenes* frekvens, fordi *среда* 'onsdag' rimeligvis ofte inngår i tidsuttrykk i akkusativ. Det er dermed fullt mulig at *среда* 'onsdag' er mer frekvent enn *среда* 'miljø' i A sg. Dette er selvsagt en spekulasjon, men den er ikke urimelig, og hvis den er riktig, så har vi ingen motsigelse mot antagelsen om sammenhengen mellom autonomi og motiverthet.

5.3 Lokativ 2 singular

De skriftlige kildene jeg bygger på, oppgir at 121 substantiver obligatorisk eller fakultativt har egne L2-former. Jeg har gjennomført en informant-test med alle substantivene. Resultatet av testen viser at bare 40 substantiver i første deklinasjon og 20 substantiver i annen deklinasjon får egne L2-former av minst 14 av 18 informanter. De 60 substantivene er listet opp nedenfor. I de øvrige tilfeller forekommer L2 bare sporadisk.

даль	det fjerne	кровь	blod	тень	skygge
год	år	ночь	natt	цепь	kjede
мель	grunne	ось	akse	дверь	dør
порт	havn	дым	røk	кость	ben
тишь	stillhet	печь	ovn	пир	gjestebud
связь	forbindelse	гроб	kiste	сеть	nett
глубь	dyp	снег	snø	Клин	Klin (by)
грудь	bryst	степь	steppe	мех	skinnfell

бе́рег	bredd	луг	eng	тыл	bakfronts-
край	kant	Крым	Krim		område
бо́рт	skipsside		(halvøy)	шкаф	skap
ве́рх	overdel	мо́ст	bro	пле́н	fangenskap
во́з	vogn	ни́з	underdel	хо́д	gang
а́д	helvete	но́с	nese	ва́л	jordvoll
я́р	ravine	аэро́порт	lufthavn	пы́л	iver, glød
гла́з	øye	бре́д	feber	бе́г	løp
хмель	fyll	по́л	gulv	грязь	skitt
До́н	Don (elv)	по́т	svette	пы́ль	støv
за́д	bakside, bak	ро́д	slekt	мо́зг	hjerne
ле́с	skog	стро́й	system,	ми́р	den verdslige
ра́й	paradis		formasjon		verden

Spørsmålet er nå om forekomsten av L2 er prediktabel, eller om det i det minste er grunnlag for å tale om delvis motiverthet. Det ser ut til at følgende egenskaper er karakteristiske for medlemmene av gruppen:

- a) Alle ender på konsonant i N sg.
- b) Med unntak av бе́рег 'bredd' og de to sammensetningene полуте́нь 'halvskygge' og аэро́порт 'lufthavn' inneholder gruppen bare en-stavellesstammer.

Dette er ikke nok til at vi kan tale om prediktabilitet, for det finnes mange substantiver som har én stavelse i stammen og ender på konsonant i N sg uten at de har L2. Vi må dermed regne med delvis motiverthet og kan sette opp følgende hypotese:

H20: Hvis et substantiv

- a) ender på konsonant i N sg og
 - b) har én stavelse i stammen,
- er dette delvis motivasjon for forekomst av L2.

Jeg har ikke testet hypotesen mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord. Imidlertid kan produktivitet gi oss et argument til fordel for hypotesen. H20 har følgende prediksjon:

P14: Lånord som får L2, ender på konsonant i N sg og har én stavelse i stammen.

L2 er bare i svært liten grad produktiv, og det er derfor ikke lett å få undersøkt om prediksjonen er sann. En av mine informanter bidro imidlertid med følgende setning:

я бу́ду сли́пать на стриту́.
'Jeg skal sove på gaten'.

Ifølge min hjemmelsmann skal denne setningen, som inneholder de to engelske lånordene сли́пать (<«sleep») og стрит (<«street»), være gangbar i russisk gatespråk. Som vi ser, er P14 sann for стрит. Det samme gjelder for de to eldre lånordene бо́рт 'skipsside' og пор́т 'havn' som for lengst er etablert i det russiske standardspråket. Hva angår det nyere аэро́порт, så til-

fredsstiller det bare kriterium a). At det likevel har L2, må ha sammenheng med at порт har det, og vi har derfor ikke noe motargument mot H20. Oppsummerende kan vi dermed si at H20 bekreftes av data om produktivitet.

5.4 Oblike kasus

Et lite antall substantiver har oblike kasus som bs. I de skriftlige kildene oppgis 8 substantiver, men i informant-testene forekommer oblike kasus som bs i ytterligere 3 substantivparadigmer: Дверь 'dør', угорь 'ål' og узел 'knote'. F.eks. fikk jeg resultater som

N sg: угорь
G sg: угря
N pl: угри
D pl: угрям

Jeg skal begynne med å sette opp resultatene fra informant-testene for deretter å drøfte ulike måter å beskrive dem på. Tabellen viser hvor mange informanter som ga substantivene forskjellige bs:

		Obl	Obl pl	pl	Obl sg + hele pl	Fast trykk
вор	'tyv'	6	6	1	-	5
гвоздь	'spiker'	15	1	-	-	1
груздь	'riske'	11	7	-	-	4
гусь	'gås'	15	1	-	-	1
дверь	'dør'	11	7	-	-	1
конь	'hest'	16	1	1	-	1
локоть	'albue'	7	9	1	-	-
уголь	'kull'	4	3	2	4	2
угорь	'ål'	4	2	1	9	1
узел	'knote'	2	1	-	15	-
червь	'mark'	14	2	-	-	1

tabell 15: Substantiver med oblike kasus som bs

En rimelig tolkning av disse data vil være å dele dem i tre grupper:

- a) Substantiver med oblike kasus som bs:
Гвоздь, груздь, гусь, дверь, конь og червь.
- b) Substantiver med obl sg og hele pl som bs:
Узел.
- c) Substantiver med vakling:
Øvrige substantiver i tabellen.

La oss undersøke om medlemskap i gruppen er prediktabelt. I tilfelle må vi finne trekk som er tilstrekkelige betingelser for medlemskap i gruppen. Vi kunne f.eks. prøve oss med følgende hypotese:

H21: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og trekkene som er listet opp nedenfor, så er oblike kasus substantivets bs:

- a) Stammen har én stavelse,
- b) Substantivet begynner på konsonant,
- c) Vokalen i innlyd er [trang] under trykk,
- d) Stammen ender på palatalisert konsonant og
- e) Substantivet ender på konsonant i N sg.

Trekkene er ikke tilstrekkelige til å regne med medlemskap i gruppen, idet det finnes andre substantiver som fyller alle betingelsene i H21 uten å ha oblike kasus som *bs*, f.eks. *речь* 'tale'. Medlemskap i gruppen er derfor kun delvis motivert på grunnlag av kriteriene i H21. Jeg klarer ikke å finne andre tilleggstrekk slik at vi får et sett med tilstrekkelige kriterier, og det er derfor nødvendig å svekke H21. Vi kan f.eks. anta at trekkene er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser:

H21': Bare hvis et substantiv med bevegelig trykk tilfredsstillter kriteriene nedenfor, er oblike kasus substantivets *bs*:

- a) Stammen har én stavelse,
- b) Substantivet begynner på konsonant,
- c) Vokalen i innlyd er [trang] under trykk,
- d) Stammen ender på palatalisert konsonant og
- e) Substantivet ender på konsonant i N sg.

Slik H21' er formulert, er det vanskelig å gjøre rede for substantivene som vakler. De mangler alle minst ett av trekkene i H21', og er således ikke-medlemmer av gruppen. Men hvorfor gir da i det hele tatt noen informanter dem oblike kasus som *bs*? Jeg kan tenke meg to mulige løsninger av dette problemet, og jeg skal raskt skissere begge.

Den første løsningen går ut på å regne med at gruppen er prototypisk definert, og at vi har et kontinuum mellom typiske medlemmer, atypiske medlemmer og ikke-medlemmer. Vi kan f.eks. modifisere H21' på denne måten:

H21'': Det prototypiske medlem av gruppen av substantiver som har oblike kasus som *bs*, har følgende trekk:

- a) Stammen har én stavelse,
- b) Substantivet begynner på konsonant,
- c) Vokalen i innlyd er [trang] under trykk,
- d) Stammen ender på palatalisert konsonant og
- e) Substantivet ender på konsonant i N sg.

H21'' predikerer:

P15: Jo flere trekk et substantiv har felles med prototypen H21'', jo flere informanter vil gi det oblike kasus som *bs*.

Vi skulle m.a.o. vente at vaklingen skulle tilta jo lenger ned vi kom på listen nedenfor til venstre. Listen til høyre angir de virkelige forholdene slik de fremstår på grunnlag av data i tabellen først i avsnittet.

Forventet⁹:

конь, гвоздь, гусь, груздь, червь, дверь
локоть
вор
уголь, угорь
узел

I informant-testene:

конь
гвоздь, гусь
червь
груздь, дверь
локоть
вор
уголь, угорь
узел

Som vi ser, faller de to oppstillingene i rimelig grad sammen, og vi kan derfor konkludere med at prediksjonen er sann. Dette er et klart argument til fordel for H21". Jeg skal likevel utrede et alternativ for å undersøke om det er mulig å gi en tilfredsstillende beskrivelse av de aktuelle data uten å postulere en prototypisk organisering av gruppen.

Dette alternativet består i å forsøke å utvide H21 slik at den omfatter alle substantivene i tabellen, også de som vakler, og så innføre tilleggsprinsipper til å gjøre rede for hvilke substantiver som vakler. Til en slik modifikasjon av H21 kan vi bare benytte trekk som er felles for alle substantivene i tabellen. Vi blir derfor stående igjen med en hypotese som bare inneholder to trekk:

H21^{'''}: For et substantiv med bevegelig trykk er trekkene som er listet opp nedenfor, nødvendige for at oblike kasus skal være bs:

- a) Vokalen i innlyd er [trang] under trykk,
- b) Substantivet ender på konsonant i N sg.

Så over til tilleggsprinsippene. Jeg kan tenke meg to stykker som vi kan formulere som hjelpehypoteser (h):

h2: Substantiver som er slik at de faller inn under mer enn én hypotese, vakler.

h3: Substantiver med lav autonomi vakler.

Når det gjelder h2, er det det å si at alle substantivene unntatt вор faller inn under mer enn én hypotese. Vi skulle derfor forvente at alle substantiver unntatt вор skulle vakle. Som det fremgår av tabellen, er dette ikke tilfelle: Вор er tvert imot et av substantivene med mest utpreget vakling. Dette skulle være tilstrekkelig til å forkaste h2, og vi må dermed sette vår lit til h3. Dersom h3 stemmer, skulle en forvente at substantivene Гвоздь, груздь, гусь, дверь og червь skulle ha høyere frekvens enn de øvrige substantivene i tabellen. Dette er ikke tilfelle. Av de tre substantivene som iflg. Morkovkin (1985) er blant de 4000 mest frekvente leksemer i russisk, vakler riktignok ikke конь, men de to andre, уголь og локоть, vakler. Det er dermed grunnlag for å forkaste h3 også, noe som i sin tur tvinger oss til å for-

⁹Hierarkiet er satt opp på følgende måte. Jeg har beregnet ett poeng for hvert trekk som er tilfredsstillt, og 0 for trekk som ikke er tilfredsstillt. Substantivene med s.k. flyktig vokal i stammen har jeg gitt 0,5 poeng for trekket «én stavelse i stammen» ettersom vi her har veksling mellom én og to stavelser i stammen. Etter den utregningsmåten jeg har skissert, får substantivene i øverste rekke 5 poeng, локоть får 4,5, вор 4, уголь og угорь 3,5 og узел 2,5.

kaste H21". Vi står derfor igjen med H21", og vi har derfor et empirisk argument for prototypeteorien.

5.5 Oblike kasus i singular og hele plural

Som jeg tidligere har vært inne på, opererer de skriftlige kildene med sju substantiver som har obl sg + hele pl som bs¹⁰. Når det gjelder de fire substantivene заём 'lån', наём 'leie', перенаём 'fremleie' og поднаём 'fremleie', kan vi formulere følgende hypotese:

H22: Hvis et substantiv ender på /ajóm/ i N sg og /o/ faller bort i øvrige former i paradigmet, så er obl sg + hele pl substantivets bs.

Informant-testene ga følgende resultater:

		Obl sg + hele pl	Fast trykk
заём	'lån'	22	17
наём	'leie'	22	18
перенаём	'fremleie'	20	15
поднаём	'fremleie'	22	14

tabell 16: Bs i substantiver på /aj'om/# i N sg

I de tilfellene jeg fikk fast trykk, forekom to varianter, her eksemplifisert ved наём:

N sg:	наём	найм
G sg:	наёма	найма
N pl:	наёмы	найма
D pl:	наёмам	наймам

Som vi ser, har vi vakling, og vi må regne med obl sg + hele pl som et mulig bs for de fire substantivene. Hypotesen er unntaksløs, og vi har dermed prediktabilitet.

Ifølge skriftlige kilder har også угол 'hjørne', угорь 'ål' og узел 'knote' obl sg + hele pl som bs. Ved en feil falt dessverre угол 'hjørne' ut av de relevante informant-testene. I strid med normen i det russiske standard-språket ga enkelte informanter уголь 'kull(bit)' obl sg + hele pl som bs. Resultatene av informant-testene summeres opp i tabell 17:

	Obl sg og hele pl	Obl	obl pl	Pl	Fast
уголь	4	4	3	2	2
угорь	9	4	2	1	1
узел	15	2	1	-	-

tabell 17: Øvrige substantiver med oblike kasus som bs

¹⁰Som jeg gikk inn for i avsnitt 4.1.4, tar jeg ikke med paradigmer av typen впар (G sg: впара́, N pl: впары́, G pl: впаро́в). I slike paradigmer har en i N sg nøytralisering av opposisjonen mellom 1v og 1h, og en kan regne med fast trykk på 1h i hele paradigmet.

Jeg skal nå undersøke om bs er prediktabelt, og det kan være hensiktsmessig å starte med å sette opp hvilke fellestrekk de tre substantivene har:

- a) Maskulinum
- b) Konsonant i utlyd i N sg
- c) /u/ i fremlyd
- d) Stemt obstruent etter /u/
- e) Urundet vokal i innlyd som faller bort i alle andre former enn den primære ledeformen,
- f) Stemt oral sonorant i stammeutlyd

Dette er så vidt jeg kan skjønne, tilstrekkelig til å si at bs er prediktabelt. Vi kan m.a.o. lansere følgende hypotese:

H23: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og tilfredsstillende trekkene som er listet opp ovenfor, så er obl sg + hele pl substantivets bs.

Det som vi med denne hypotesen ikke uten videre kan gjøre rede for, er vaklingen:

- a) Hvorfor har vi vakling?
- b) Hvorfor vakler *угорь* og *уголь* mer enn *узел*?

I tråd med h3 i 5.4 kunne jeg tenke meg å foreslå at økende autonomi svarer til minkende vakling. Imidlertid er det *уголь* som vakler mest, enda det iflg. Morkovkin (1985) har høyest frekvens. Det er her ikke grunn til å tro at andre faktorer påvirker substantivenes relative autonomi. Vaklingen kan derfor ikke være bestemt av autonomi. Jeg vil derfor i likhet med i tidligere avsnitt foreslå følgende hjelpehypotese:

h2: Substantiver som er slik at de faller inn under mer enn én hypotese, vakler.

Hjelpehypotesen har følgende prediksjon:

P16: Jo flere hypoteser et substantiv kan falle inn under, jo mere vil det i informant-testene vakle mellom ulike bs.

De tre aktuelle substantivene tilfredsstillende kravene for å falle inn under følgende regler:

Уголь:

-Har palatalisert konsonant i stammeutlyd, noe som gir obl pl som bs (H1''').

-Er relatert til prototypen i H21'' som gir oblike kasus som bs.

-Faller inn under H23 som gir obl sg og hele pl som bs.

-Kan få pl-formativen /j/ som krever hele pl som bs (H2).

Угорь:

-Har palatalisert konsonant i stammeutlyd, noe som gir obl pl som bs (H1''').

-Er relatert til prototypen H21" som gir oblike kasus som bs.

-Faller inn under H23 som gir obl sg og hele pl som bs.

Узел:

-Er relatert til prototypen H21" som gir oblike kasus som bs, men står lenger unna prototypen enn *у́горь* og *у́голь* .

-Faller inn under H23 som gir obl sg og hele pl som bs.

Som det fremgår av denne oversikten, er P16 sann for de tre substantivene, og det er derfor grunn til å tro at vi kan gjøre rede for vaklingen med h2.

5.6 Instrumentalis singular

En mindre gruppe substantiver i tredje deklinasjon har bevegelig trykk og I sg som bs. *Любóвь* 'kjærlighet' kan tjene som eksempel:

N sg: *Любóвь*
G sg: *Любви́*
I sg: *Любóвью*

Hele gruppen inngikk i informant-testene. Resultatene av testene fremgår av nedenstående tabell:

		I sg	Fast tr.
вошь	'lus'	5	14
глушь	'ravnekrok'	17	1
ложь	'løgn'	15	1
рожь	'rug'	14	3
любовь	'kjærlighet'	16	1
нелюбовь	'motvilje' ¹¹	15	2
Кеть		6	10
Обь		13	4
Омь		6	10
Пермь		13	4
Русь		14	4
Тверь		17	-
Томь		3	14

tabell 18: Substantiver med I sg som bs

Jeg tolker disse resultatene slik:

a) Substantiver med bevegelig trykk og I sg som bs:

Глушь, *ложь*, *рожь*, *любовь*, *нелюбовь*, *Обь*, *Пермь*, *Русь* og *Тверь*.

b) Substantiver som har vakling mellom fast trykk og bevegelig trykk med I sg som bs, eller som tenderer mot fast trykk:

Вошь, *Кеть*, *Омь* og *Томь*.

Alle substantivene i denne trykk-klassen har trykk på 1h i N sg (G sg) og tilhører 3. deklinasjon:

¹¹De følgende substantiver er propria.

- H24: Hvis et substantiv
 a) har bevegelig trykk,
 b) tilhører 3. deklinasjon og
 c) i N sg (G sg) har trykk på 1h,
 så er I sg substantivets bs.

Jeg nevner trykkplasseringen i G sg i parentes, fordi vi i de fleste substantiver i denne trykk-klassen har nøytralisering mellom 1h og 1v i N sg, men ikke i G sg. Jeg finner ingen unntak fra H24, og vi kan dermed regne med prediktabilitet.

Vha. frekvens kan vi gjøre rede for vaklingen. Вошь er sammen med глушь det minst frekvente av substantivene som faller inn under H24, og det er derfor ikke unaturlig at вошь vakler. Når det gjelder propria, har jeg ikke eksakte data om frekvens. Det er imidlertid rimelig å anta at toponymer som betegner ubetydelige og/eller fjerntliggende elver eller steder, har lav frekvens. Er denne antagelsen riktig, kan vi slutte at det er lav frekvens som gjør at Кеть, Омь og Томь vakler.

5.7 Hele plural unntatt genitiv

En mindre gruppe substantiver har ifølge de skriftlige kildene pl ÷ G som obligatorisk eller fakultativt bs. Кольцо 'ring' kan tjene som eksempel:

N sg:	Кольцо
G sg:	Кольца́
N pl:	Кольца
G pl:	Кольца́
D pl:	Кольца́м

Alle de aktuelle substantiver inngikk i informant-testene som ga følgende resultater:

		Pl ÷ G	N pl	Pl	Fast tr.
кольцо	'ring'	15	-	-	1
овца	'sau'	17	1	-	-
семья	'familie'	16	-	-	-
сестра	'søster'	18	-	-	-
земля	'jord'	16	-	-	-
яйцо	'egg'	18	-	-	-
окно	'vindu'	15	3	-	-
свинья	'svin'	17	1	1	-
хлопоты	'bekymringer'	16	1	-	1
судья	'dommer'	8	-	8	-
крыльцо	'trapp'	4	4	-	5
ружьё	'gevær'	4	-	13	-
судьба	'skjebne'	1	-	16	-
гумно	'treskelåve'	1	2	11	2
кросно	'vev'	-	-	-	12

tabell 19: Substantiver med pl ÷ G som bs

Informantenes opplysninger gjør det mulig å dele materialet inn i 4 grupper:

- a) Substantiver med Pl ÷ G som bs:
Кольцо, обща, яйцо, семья, свинья, окно, земля, сестра og хлопоты.
- b) Substantiver med vakling:
Судья og крыльцо.
- c) Substantiver med hele Pl som bs:
Гумно, ружьё og судьба.
- d) Substantiver med fast trykk:
Кросно.

Bare substantivene i punkt a) og b) er relevante for temaet i dette avsnittet, og jeg skal kun diskutere disse. La meg begynne med å undersøke hvilke trekk som er felles for substantivene i punkt a):

- a) Alle unntatt хлопоты ender på vokal i N sg¹²,
- b) Alle unntatt хлопоты har én stavelse i stammen,
- c) Alle unntatt хлопоты har mer enn én konsonant i stammeutlyd og
- d) Alle unntatt хлопоты har vokalinnskudd i G pl.

Som det fremgår av denne oppstillingen, står хлопоты i en særstilling i gruppen, og vi tvinges til å regne dette substantivet som et isolert tilfelle. For de øvrige kan vi si at trekkene motiverer forekomst av Pl ÷ G som bs. Prediktabilitet er det imidlertid ikke tale om - det er lett å finne eksempler av typen письмó (G pl: пйсем) som tilfredsstiller kravene i oppstillingen uten å ha Pl ÷ G som bs. Vi kan m.a.o. lansere følgende hypotese:

H25: Hvis et substantiv har trekkene a) - d) ovenfor, så er dette delvis motivasjon for forekomst av Pl ÷ G som bs.

Det som nå gjenstår, er å gjøre rede for de to substantiver som vakler: Судья og крыльцо. Svært mange av informantene hadde problemer med å bøye крыльцо i pl. Etter deres eget utsagn kom dette av at substantivet uhyre sjelden brukes i pl, enkelte av informantene kunne t.o.m. utelukkende tenke seg å bruke diminutivformen крыльчко i pl. Vaklingen i крыльцо har derfor trolig sammenheng med at pluralformene har lav frekvens, dette til tross for at Morkovkin (1985) oppgir at крыльцо hører til de 2000 mest frekvente leksemer i russisk. Den lave frekvensen må også være grunnen til at såvidt mange informanter gir крыльцо fast trykk. At крыльцо av fire informanter får N pl som bs kan interpreteres som påvirkning fra normen (jf. Ožegov, 1991), mens det faktum at крыльцо tilfredsstiller kriteriene i H25, gjør det forståelig at fire informanter hadde pl ÷ G som bs.

Når det gjelder судья, har vi vakling mellom hele pl og pl ÷ G som bs. At mange informanter ga dette substantivet pl ÷ G som bs, er rimeligvis fordi судья tilfredsstiller alle kriteriene i H25. Det er vanskeligere å forstå hvorfor

¹²Хлопоты som er plurale tantum kan ikke oppfylle dette kriteriet. Merk imidlertid at хлопоты i likhet med substantiver på vokal og ikke-palatalisert stammeutlyd ikke har suffiks i G pl. På denne måten er altså хлопоты likevel relatert til gruppen.

судья så ofte fikk hele pl som bs. Det ligger nær å tro at det har sammenheng med at substantiver som бой 'kamp' og край 'kant' som i likhet med судья har /j/ i stammeutlyd, har hele pl som bs (jf. H4' i 4.3.2). Slik H4' er formulert, omfatter den imidlertid kun substantiver i første deklinasjon. Судья faller dermed ikke inn under den, og vi kan ikke få gjort rede for vaklingen. I likhet med бой og край som har hele pl som bs, men i motsetning til семья 'familie' og свинья 'svin' som har pl ÷ G som bs, er судья maskulint. Hvis vi omformulerer H4' slik at den omfatter maskulina og nøytra uavhengig av deklinasjon, vil dermed судья, men ikke семья og свинья, falle inn under den:

- H4": Hvis et substantiv
- a) har bevegelig trykk
 - b) har /j/ i stammeutlyd
 - c) er maskulint eller nøytralt, så er hele pl substantivets bs.

Oppsummerende kan vi si at vaklingen til судья beror på at det som det eneste substantivet faller inn under både H25 og H4".

5.8 Genitiv 3

Som jeg har vært inne på i 1.5.3.3, har enkelte substantiver etter visse tallord en egen kasus, genitiv 3 (G3), som formelt skiller seg fra G1 og 2 ved at trykket faller på første stavelse fra høyre ordgrense. Det heter f.eks. два часа 'to timer', men половина часа 'en halv time'. De skriftlige kildene jeg bygger på, oppgir at en i fem substantivparadigmer har G3: Раз, ряд, след, шар og час. Disse substantivene har til felles

- a) at de tilhører første deklinasjon,
- b) at de ender på konsonant i N sg,
- c) at de har alveolar ikke-palatalisert konsonant i stammens utlyd,
- d) at de har én stavelse i stammen og
- e) at stammevokalen er urundet.

Dette er ikke nok til at vi kan tale om prediktabilitet, for det finnes substantiver som tilfredsstillende alle kravene ovenfor uten å ha G3, f.eks. таз 'vaskevannsfat'. Vi må m.a.o. nøye oss med å tale om delvis motiverthet. Vi kan formulere følgende hypotese:

- H26: Hvis et substantiv med bevegelig trykk har trekkene som er listet opp ovenfor, så er dette delvis motivasjon for at G3 inngår i bs.

H26 har følgende prediksjon:

- P17: Hvis en informant gir et substantiv med trekkene som er listet opp ovenfor, bevegelig trykk, er det sjans for at det får G3.

Jeg har undersøkt om dette er tilfelle. Resultatene fremlegges i tabellen nedenfor:

	m/G3	u/G3
раз	1	8
ряд	4	5
след	4	5
шар	6	4
час	7	2

tabell 20: Substantiver med G3 som bs

På grunnlag av informant-testene er det rimelig å dele substantivene i tre:

a) Substantiver som har G3:

Час.

b) Substantiver som vakler:

Ряд, след og шар.

c) Substantiver som ikke har G3:

Раз.

Selv om alle substantivene har de samme trekkene, varierer resultatene, og P17 er derfor ikke sann for alle substantivene. Det er dermed nødvendig å gjøre noe med H26. En mulighet ville være å legge til ett eller flere trekk slik at раз faller utenfor. Jeg klarer imidlertid ikke å finne passende trekk. Av samme årsak er det heller ikke mulig å postulere noen prototype som er slik at vaklingen øker proporsjonalt med antall trekk som skiller et gitt substantiv og prototypen. Den nærliggende løsning er å beholde H26 som den er, og heller anta at vaklingen øker omvendt proporsjonalt med grad av autonomi:

h4: Jo lavere grad av autonomi, jo mindre sjanse er det for at et substantiv skal kunne tilhøre en liten klasse.

Regner vi frekvens som et mål på autonomi, skulle vi forvente at det minst frekvente substantivet i gruppen fikk G3 av færrest informanter. Ifølge Morkovkin (1985) er раз, ряд og час de mest frekvente i gruppen, og h4 er dermed inkommensurabel med Morkovkins opplysninger. Det kan imidlertid tenkes at Morkovkins opplysninger er noe misvisende, og at час forekommer hyppigst og раз minst hyppig etter de aktuelle tallordene. Grunnen til at jeg holder dette for sannsynlig, er at tallordskonstruksjonen forekommer ved klokkeslett (два часа 'klokken to'), som jeg vil anta er meget frekvent. Det er derimot grunn til å anta at раз sjeldnere forekommer i forbindelse med de aktuelle tallordene, idet два раза 'to ganger' og три раза 'tre ganger' oftest erstattes av adverbene дважды og трижды. Godtar vi disse spekulasjonene, får vi bekreftet h4, og vi kan dermed beholde H26.

5.9 Genitiv og instrumentalis plural

Når informantene ble bedt om å oppgi pl-formene av люд 'folk (koll.)' og дитя 'barn (arkaisk/opphøyd)' fikk de store problemer, og bare en del av dem klarte etter noen tids grubling å komme frem til at det var люди og дети jeg hadde i tankene. Ble de derimot spurt om å bøye люди og дети, svarte alle informantene med en gang uten å tenke seg om. Jeg regner der-

for disse substantivene som pluralia tantum. Samtlige informanter oppga følgende former:

N	люди	дети
G	людéй	детéй
D	людя́м	дэ́тям
I	людьми́	детьми́
L	людя́х	дэ́тях

Jeg regner med at N pl er den primære ledeformen i paradigmer uten sg-former, da N pl har høyest frekvens (jf. Josselson, 1953, s. 16). En kan også som Jakobson (1936) og Stankiewicz (1968 og 1986) argumentere for at N er den umarkerte kasus, men det vil føre for langt å komme inn på dette her. Regner en N pl som primær ledeform, får de to substantivene GI pl som bs. Felles for люди og дети er at de begge:

- er animata,
- er pluralia tantum,
- har én stavelse i stammen,
- har laminoalveolar, palatalisert og stemt konsonant i fremlyd,
- har trang vokal i stammen og
- har laminoalveolar palatalisert plosiv i stammeutlyd.

Til sammen skulle disse trekkene være tilstrekkelige til at bs er prediktabelt. Vi kan m.a.o. sette opp følgende hypotese:

H27: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og egenskapene a) - f) som er listet opp ovenfor, har det GI pl som bs.

Jeg har ikke relevante data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord, men de data jeg har presentert ovenfor, bekrefter hypotesen, og det er derfor ikke grunnlag for å forkaste den.

5.10 Dativ, instrumentalis og lokativ plural

Ifølge de skriftlige kildene har деньги 'penger' DIL pl som bs, og dette bs kan også forekomme for det foreldede сажень 'russisk lengdemål'. Informanttestene bekrefter bs for деньги, mens jeg aldri fikk dette bs for сажень. Vi må derfor regne деньги som et isolert unntak, og det er derfor ikke overraskende at det er høyfrekvent (jf. Morkovkin, 1985). Merk til slutt at jeg regner деньги som plurale tantum, siden informantene enten betegnet sg-formen деньги́ som barnespråklig, sterkt arkaisk eller umulig.

5.11 Oblike kasus i singular

Ifølge de skriftlige kildene har det isolerte substantivet перёд 'forside' obl sg som bs, idet det skal bøyes på følgende måte:

N sg:	Перёд
G sg:	Пéреда
N pl:	Передá
G pl:	Передóв

Mange av mine informanter fant denne bøyningen kunstig. I stedet foretrakk de *пéред* i N sg, slik at hele pl ble bs. Ettersom *пéред* har N pl-formativen /a/, faller det inn under H2. Det er grunn til å tro at det ikke bare er mine informanter som bøyer substantivet på denne måten. Avanesov/Ožegov (1959) og Rozental'/Telenkova (1984) presiserer at formen *пéред* er gal, noe som indikerer at den er utbredt. Enkelte informanter ga også *перёд* fast trykk på 1h i hele paradigmet. At et par informanter bøyde *перёд* «riktig» må kunne tilskrives påvirkning fra normen, og jeg vil dermed se bort fra obl sg som bs.

5.12 Oppsummering

I innledningen til kapitlet reiste jeg to spørsmål som det nå er mulig å besvare. Jeg skal ta dem opp hver for seg.

5.12.1 Motiverende informasjon

Det første spørsmålet var om det er sammenheng mellom hvilket marginalt bs et substantiv har, og annen informasjon om substantivet. Jeg har funnet frem til slik informasjon for alle de marginale bs, og vi kan derfor konkludere med at alle marginale bs er motiverte. Følgende informasjon motiverer de marginale bs:

- a) Informasjon om stammens fonologiske form,
- b) Informasjon om substantivet ender på V eller C i N sg,
- c) Informasjon om hvilken stavelse trykket faller på i N sg,
- d) Informasjon om hvilken deklinasjon substantivet tilhører,
- e) Informasjon om substantivets semantikk,
- f) Informasjon om hvilket genus substantivet tilhører og
- g) Informasjon om et substantiv er plurale tantum.

Informasjonen i punkt a), b), c) og d) er også relevant for sentrale bs, mens den øvrige informasjon kun motiverer marginale bs. Legg merke til at informasjon om segmentale formativer som er relevant for sentrale bs, ikke motiverer marginale bs.

For substantiver i annen deklinasjon med betydning som er nært knyttet til parvis forekommende kroppsdeler (*нога* 'fot' m.fl.), oppsto det konflikt mellom H8", H10' og H13', idet den semantiske informasjonen krever N pl som bs, mens den øvrige informasjon krever hele pl. Som vi har sett, får denne gruppen substantiver N pl som bs, og vi kan slutte at semantisk informasjon står øverst i et informasjonshierarki (jf. 1.4.4):

H28: Hvis semantisk og annen informasjon krever ulike bs, er det den semantiske informasjonen som bestemmer bs.

5.12.2 Prediktabilitet eller delvis motiverthet?

Det andre spørsmålet jeg reiste i begynnelsen av kapitlet, var om de marginale bs var prediktable eller bare delvis motiverte. Jeg har i dette kapitlet kommet frem til at vi har prediktabilitet i følgende tilfeller:

- a) At et substantiv oppfyller kriteriene i H22 eller H23, predikerer at substantivets bs er obl sg og hele pl (jf. 5.5).
- b) At et substantiv oppfyller kriteriene i H24, predikerer at substantivets bs er I sg (jf. 5.6).
- c) At et substantiv oppfyller kriteriene i H27, predikerer at substantivets bs er GI pl (jf. 5.9)

For substantiver som oppfyller kriteriene i H12', H13', H16, H17, H18, H20, H21", H25, eller H26¹³ er bs delvis motiverthet, idet disse kriteriene ikke utgjør tilstrekkelige betingelser for at substantivene skal ha de aktuelle bs. Ettersom de marginale bs i punkt a) - c) ovenfor til sammen bare omfatter en liten gruppe substantiver, kan vi konkludere med at det er delvis motiverthet som er det normale for marginale bs. At jeg også har funnet enkelte isolerte tilfeller som деньги 'penger' og хлопоты 'bekymringer' der bs er arbitrært, rokker ikke ved denne konklusjonen.

I forrige kapittel kom jeg frem til at den informasjon som er listet opp i 4.6.1, er tilstrekkelig til å predikere hvilket bs et gitt substantiv har. Forutsetningen var imidlertid at en også fant frem til informasjon som var tilstrekkelig til å predikere forekomst av alle de marginale bs. Som vi har sett, er dette ikke tilfelle. Jeg skal illustrere konsekvensene av dette med et eksempel. Substantivet окно 'vindu' oppfyller alle kriteriene i H2 og H8", men har likevel pl ÷ G som bs idet det faller inn under H25. Hadde H25 gitt tilstrekkelige kriterier til å predikere dette bs, kunne vi ha formulert H2 og H8" slik at de bare omfatter substantiver som ikke faller inn under H25. Imidlertid gir kriteriene i H25 bare delvis motivasjon. Tilfeller som окно blir derfor unntak til H2 og H8", og vi tvinges til å svekke H2 og H8" ved å regne med delvis motiverthet i stedet for prediktabilitet.

Når det gjelder H1"', har diskusjonen i 5.4 vist at f.eks. дверь 'dør' får oblike kasus som bs enda det etter H1"' skulle få obl pl. Dette er imidlertid ikke i strid med H1"', for obl pl er en del av oblike kasus. I tråd med H1"' får дверь obl pl som bs, *men i tillegg til dette får det også obl sg*. Godtar en dette resonnementet, er H1"' fortsatt unntaksløs, og vi behøver dermed ikke svekke den. Heller ikke for H3, H4", H9 eller H10' har diskusjonene i kapittel 5 gitt unntak, så her har vi prediktabilitet. Vi kan nå besvare spørsmålet om vi har prediktabilitet i forbindelse med de sentrale bs, i tre punkter¹⁴:

- a) For substantiver som oppfyller kriteriene i H1"', predikerer disse kriteriene at bs er obl pl.
- b) For substantiver som tilfredsstill kriteriene i H3, H4", H9 eller H10', predikerer disse kriteriene at bs er hele pl.
- c) For substantiver som oppfyller kriteriene i H2, H8", motiverer disse kriteriene delvis at bs er hele pl.

¹³Merk at H19 om relasjonen mellom motiverthet og autonomi ikke er relevant i denne sammenheng, mens H14 og H15 i 5.1.2 ble forkastet.

¹⁴Merk at H5, H6 og H7 som behandler forholdet mellom frekvens og bs, ikke er relevante her. Legg også merke til at medlemskap i prototypisk definerte kategorier ikke er prediktabelt, fordi det her er tale om at sjansen for medlemskap øker med økende antall felles-trekk med prototypen.

Kapittel 6:

Motiverthet og trykkplassering i bevegelsesstedet

6.1 Hovedtese

Som i kapittel 4 og 5 kan hovedtesen uttrykkes i to punkter:

- a) For russiske substantiver er det en sammenheng mellom trykkplasseringen i bs på den ene side og om substantivet i N sg ender på vokal eller konsonant på den annen.
- b) Denne sammenhengen består i at informasjon om at et substantiv ender på vokal eller konsonant i N sg, er tilstrekkelig til å predikere trykkplasseringen i bs.

For å få et første inntrykk av hvordan hovedtesen står, kan vi se på tabellen nedenfor. I kapittel 3 kom jeg frem til at trykket i bs kan falle på første stavelse fra venstre ordgrense, annen stavelse fra høyre ordgrense eller første stavelse fra høyre ordgrense. Tabellen nedenfor viser hvordan substantiver med de tre mulige trykkplasseringene i bs fordeler seg på substantiver som ender på vokal og konsonant. Tallene i tabellen refererer seg utelukkende til skriftlige kilder.

	1. deklinasjon		2. dekl.	3. deklinasjon	
	C# i N sg	V# i N sg	V# i N sg	C# i N sg	V# i N sg
1v	2	-	16	-	-
1v/2h	19	56	129	12	-
2h	18	16	23	2	1
1h	387	33	3	90	8

tabell 21: Sammenhengen mellom deklinasjonstilhørighet, endelse i N sg og tib

Forklaring til tabellen:

V# i N sg: Substantivet ender på vokal i N sg. Eks.: Место 'sted'.

C# i N sg: Substantivet ender på konsonant i N sg. Eks.: Стол 'bord'.

1v: Trykket faller på første stavelse fra venstre ordgrense i bs. Eks.: Скородá (N sg) - скóвороды (N pl) 'stekepanne'.

2h: Trykket faller på annen stavelse fra høyre ordgrense i bs. Eks.: Колесó (N sg) - колёса (N pl) 'hjul'.

1h: Trykket faller på første stavelse fra høyre ordgrense i bs. Eks.: Учитель (N sg) - учителя́ (N pl) '(skole)lærer'.

1v/2h: Trykket faller i bs på en stavelse som p.g.a. nøytralisering både kan sies å være første fra venstre ordgrense og annen fra høyre ordgrense. Eks.: Пчелá (N sg) - пчёлы (N pl) 'bie'¹.

¹I tabellen tar jeg hensyn til tilfeller der opposisjonen mellom trykk på 1v og 2h er nøytralisert, slik som i пчёлы 'bier (N pl)'. Slik nøytralisering har vi kun i tostavellesord. I enstavellesord har vi nøytralisering av opposisjonen mellom trykk på 1v og 2h, som f.eks. i мест 'steder (G pl)' og пчёл 'bier (G pl)'. Ettersom slike enstavellesformer aldri utgjør bs alene, har vi aldri nøytralisering av denne typen i hele bs. Når en skal lage regler for trykkplassering i

Forkortelsene i tabellen vil også bli benyttet i teksten. Jeg skal i det følgende behandle substantiver som i N sg ender på konsonant, og substantiver som i N sg ender på vokal, hver for seg.

6.2 Substantiver som ender på konsonant i N sg

6.2.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder

Som det fremgår av tabellen i 6.1, har de aller fleste av substantivene som ender på konsonant i N sg, trykk på 1h i bs. Dette leder meg til å sette opp følgende hypotese:

H1: Hvis et substantiv har bevegelig trykk og ender på konsonant i N sg, så faller trykket i bs på 1h.

H1 dekker 477 av 530 substantiver som i N sg ender på konsonant. Jeg skal imidlertid sette opp hypoteser som dekker de fleste av de 53 substantivene som faller utenfor.

En mindre gruppe har pl-formativen /j/ og trykk på 2h i hele pl (jf. f.eks. *колѡсья* 'aks (N pl)'). Imidlertid er /j/-formativen ikke tilstrekkelig til å predikere trykk på 2h i pl, for det finnes en liten gruppe substantiver med /j/-formativen og trykk på 1h i pl, f.eks. *зятѣя* 'svigersønner (N pl)'. Substantivene i denne gruppen er alle animata, og for å holde dem utenfor kan vi lansere følgende hypotese:

H2: Hvis et substantiv er inanimatum og har pl-formativen /j/, så faller trykket i pl på 2h.

Selv om vi i mange tilfeller har nøytralisering mellom trykk på 1v og trykk på 2h, regner jeg i hypotesen med trykk på 2h i bs. Dette er fordi gruppen omfatter flere substantiver som *колѡс* (N pl: *Колѡсья*) som ubestridelig har trykk på 2h, men bare ett substantiv der en utvetydig har trykk på 1v (*уголѣ* - *уголѣя* 'kull'). Legg merke til at jeg ikke forutsetter at substantivene skal ende på konsonant i N sg. Dette er for at substantiver som *перѡ* (N pl: *пѣрья*) 'penn' ikke skal falle utenfor. Jeg nevner heller ikke i hypotesen noe om at substantivene skal ha bevegelig trykk. Dette er for at substantiver som *колѣно* (N pl: *колѣнѣя*) 'kne (mekanisk)' skal omfattes av hypotesen. Det er knyttet to problemer til hypotesen: For det første faller *брат* 'bror' utenfor fordi det til tross for at det er animatum, har trykk på 2h (1v) i bs. For det annet faller *уголѣ* 'kull' utenfor, for selv om det oppfyller betingelsene i hypotesen, har det ifølge skriftlige kilder fast trykk på 1v i hele paradigmet. Jeg skal komme tilbake til disse problemene i behandlingen av data fra informanter.

7 av de 53 substantivene som i N sg ender på konsonant, men likevel ikke har trykk på 1h, har sg-formativen /in/. Jeg setter opp følgende hypotese:

bs, kan en derfor ta utgangspunkt i de former i bs der en ikke har nøytralisering. Dermed er nøytralisering mellom trykk på 1v og 1h uten betydning for slike regler, og jeg har av den grunn ikke tatt hensyn til slik nøytralisering i tabellen ovenfor. For en kort diskusjon av nøytralisering viser jeg til 3.7.

H3: Hvis et substantiv har sg-formativen /in/ og trykket i sg enten faller på /in/ eller den umiddelbart foregående stavelse, så faller trykket på 2h i bs.

Denne hypotesen dekker ikke bare substantiver som har bevegelig trykk, men også substantiver av typen англичанин (N pl: англичане) som har fast trykk på 2h. Passusen om trykkplasseringen i sg er med for å utelukke substantiver som рiмлянин - рiмляне der trykket faller på 1v i hele paradigmet. To substantiver er problematiske for hypotesen: Господiн 'herre' som har trykk på 1h i bs, og гражданин 'borger' som har trykk på 1v i bs. Disse problemene skal jeg ta opp når jeg drøfter resultatene av informant-testene.

6 substantiver med /k/ i stammeutlyd er blant de 53 substantivene som i N sg ender på konsonant, men likevel ikke har trykk på 1h: глазóк 'øye (dim)', зубóк 'tann (dim.)', казáк 'kosakk', рожóк 'horn, gevir', сапожóк 'støvel (dim.)' og шенóк 'hundevalp'. Jeg vil foreslå følgende hypotese:

H4: Hvis et substantiv ender på /k/ i N sg og har bevegelig trykk, mer enn én stavelse i stammen og trykk på 1h i sg, så får substantivet trykk på 2h i bs.

Passusen om trykkplasseringen i sg er med for å utelukke substantivet óкорок 'skinke, fenalår' som i bs har trykk på 1h. H4 gir riktige prediksjoner for alle substantivene som faller inn under den. Et fristende alternativ til H4 ville være å sette opp en hypotese som gjaldt diminutiver på /ok/. Казак ville imidlertid ikke falle inn under en slik hypotese, og H4 er derfor å foretrekke slik den står.

De fire substantivene заём 'lån', наём 'leie', перенаём 'fremleie' og поднаём 'fremleie' har ifølge de skriftlige kildene jeg bygger på, trykk på 2h i bs. I заём 'lån' og наём 'leie' kan vi selvsagt med like stor rett tale om trykk på 1v, men for at перенаём 'fremleie' og поднаём 'fremleie' skal falle inn under hypotesen, må vi regne med trykk på 2h i formuleringen av hypotesen:

H5: Hvis et substantiv ender på /ajóm/ i N sg og /o/ faller bort i øvrige former i paradigmet, så får substantivet trykk på 2h i bs.

En gruppe på 13 substantiver i tredje deklinasjon har trykk på 2h i I sg, f.eks. любóвь 'kjærlighet' (G sg: Любвi, I sg: Любóвью). Dette er de samme substantivene som har I sg som bs (jf. 5.6), og vi kan benytte oss av den samme informasjonen som i 5.6:

H6: Hvis et substantiv i 3. deklinasjon har trykk på 1h i N sg (G sg), så faller trykket på 2h i I sg.

Jeg har satt G sg i parentes, fordi opposisjonen mellom 1h og 1v i mange av substantivene i denne trykk-klassen er nøytralisert i N sg, men ikke i G sg. H6 har ingen unntak, og vi kan derfor regne med prediktabilitet. Det som ligger i H6, er at I sg-formativen /ju/ i substantiver ikke kan ha trykk. Det er i den sammenheng interessant å merke seg at informantene for вошь 'lus'

oppge I sg-former som *вбшью* og *вбшьй*, men aldri **вбшью*. Merk imidlertid at tallord som *пять* kan få trykk på 1h i I sg: *Пятью*.

Av de 53 substantivene som var problematiske for H1, er det bare to stykker som ikke oppfyller betingelsene i H2, H3, H4, H5, eller H6: *Перёд* 'forside' og *чёлн* 'båt'². Disse to substantivene faller ikke inn i noen grupper, og vi tvinges dermed til å regne dem som isolerte tilfeller. Jeg skal komme tilbake til dem i forbindelse med behandlingen av data fra informant-testene. For at substantivene som dekkes av H2, H3, H4, H5 eller H6, skal falle utenfor H1, må vi modifisere H1:

H1': Hvis et substantiv har bevegelig trykk, ender på konsonant i N sg og ikke oppfyller betingelsene i H2, H3, H4, H5 eller H6, så faller trykket i bs på 1h.

Jeg skal nå teste hypotesene én for én.

6.2.2 Test av H1'

6.2.2.1 Test mot data fra informanter

H1' har følgende prediksjon (P):

P1: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et substantiv som ender på konsonant i N sg og ikke oppfyller betingelsene i H2, H3, H4, H5 eller H6, så vil trykket i bs falle på 1h.

Resultatene av informant-testene er oppsummert i tabellen nedenfor:

	tib = 1v	tib = 1v/2h	tib = 2h	tib = 1h
eksperiment 1	-	6	-	101
eksperiment 2	4	-	1	888
totalt	4	6	1	989

tabell 22: Tib i substantiver som ender på konsonant i N sg

Det skulle være unødvendig å si at tendensen i tabellen er tindrende klar. La oss imidlertid likevel se litt nærmere på de spredte tilfellene der trykket i bs ikke faller på 1h. De seks forekomstene av trykk på 1v/2h stammer alle fra *чёлн* 'båt', som ellers (av 12 informanter) fikk fast trykk. Det ser altså ut som dette substantivet tenderer mot fast trykk, men kan ha bevegelig trykk med trykk på 1v/2h i bs. Jeg sier «ser ut som», fordi testresultatene kan tolkes annerledes. Saken er at informantene i eksperiment 1 ikke ble bedt om å oppgi G sg-formen. I de 6 tilfellene jeg har tatt med i tabellen ovenfor, fikk jeg oppgitt følgende former: *чёлн/челн* (N sg) og *чёлны* (N pl). Dette kan tolkes som bevegelig trykk, dersom vi forutsetter genitivformen *челна́*. Men det kan også oppfattes som fast trykk på 1v. Den siste tolkningen er kanskje mest rimelig, ettersom *чёлн* er et temmelig arkaisk og lite brukt ord, slik at det ikke ville være uventet om vi fikk fast trykk hos mange in-

²I tillegg til dette er, som nevnt ovenfor, *уголь* 'kull' problematisk siden det oppfyller betingelsene i H2 uten at trykket i pl faller på første stavelse fra høyre ordgrense. Videre er *Господин* 'herre' og *гражданин* 'borger' problematiske, da de oppfyller betingelsene i H3, men ikke har trykk på første stavelse fra høyre ordgrense.

formanter. Selv om grunnlaget er spinkelt, vil jeg derfor ikke regne чѐлн som unntak til H1'.

Det var bare перѐд 'forside' som fikk trykk på 1v. Imidlertid ga hele 13 informanter det fast trykk, og det fåtall tilfeller med trykk på 1v må tilskrives påvirkning fra normen i det russiske standardspråket. Jeg vil derfor ikke regne перѐд som unntak. Det enslige tilfellet med trykk på 2h fikk jeg i paradigmet цыгáн 'sigøyner'. Ettersom jeg i 16 tilfeller fikk fast trykk, må vi kunne se bort fra bevegelig trykk i dette paradigmet og regne det som en glipp fra informantens side. En annen sak er at det er forklarlig at цыгáн nettopp får trykk på 2h, når det først får bevegelig trykk. Det må ha sammenheng med at цыгáн har klare fonologiske likhetstrekk med substantiver som faller inn under H3, f.eks. армянáн 'armener'.

6.2.2.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord H1' har følgende prediksjon:

P2: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et nonsens-substantiv som ender på konsonant i N sg og ikke oppfyller betingelsene i H2, H3, H4, H5 eller H6, så faller trykket i bs på 1h.

Et betydelig antall substantiver som oppfyller betingelsene i H1', inngikk i de psykolingvistiske eksperimentene med nonsens-ord. Resultatene av eksperimentene er samlet i nedenstående tabell:

	Tib = 1v	Tib = 1v/2h	Tib = 2h	Tib = 1h
Eksperiment 3a og 3c	-	-	2	293
Eksperiment 3b	1	-	13	163
Eksperiment 5a	1	6	4	212
Eksperiment 5b	-	-	-	75
Eksperiment 7	1	-	2	44
Totalt	3	6	21	787

tabell 23: Tib i nonsens-substantiver som ender på konsoanant i N sg

Det er svært få tilfeller som er i strid med P2. La meg likevel kommentere et par slike tilfeller før jeg trekker slutninger på grunnlag av tallmaterialet i tabellen. I 13 tilfeller fikk jeg i eksperiment 3b trykk på 2h i bs. I 12 av tilfellene dreide det seg om substantiver som tilhører tredje deklinasjon og har mer enn én stavelse i stammen. Faktisk var det slik i dette eksperimentet at hvis slike substantiver fikk bevegelig trykk, så fikk de alltid trykk på 2h i bs. F.eks. fikk jeg oppgitt former som пúльтость (N sg) - пультóсти (N pl). Spørsmålet er nå om resultatene gir grunnlag for å modifisere H1', eller om vi kan isolere en feilkilde som gir svar på hvorfor vi fikk disse uventede resultatene. Jeg kan vanskelig se at resultatene kan gi grunnlag for å modifisere H1', fordi det trykkmønstret jeg fikk i nonsens-substantivene, overhodet ikke eksisterer i virkelige russiske substantiver. Ettersom jeg bare fikk resultater av denne typen i eksperiment 3b, mens de samme substantivene oppførte seg normalt i eksperiment 3a og 3c, er det rimelig å anta at det er noe ved eksperiment 3b som har forårsaket de uventede resultatene. Eksperiment 3b skiller seg bare fra 3a og 3c ved en liten detalj: I eksperiment 3a og 3c ble informantene bedt om å lese sg-formene før pl-

formene, mens rekkefølgen i eksperiment 3b var motsatt. Det er vanskelig å si hva som rent konkret kan ha forårsaket de uventede resultatene, men siden de bare er knyttet til ett eksperiment, og siden de representerer et ikke-eksisterende trykkmønster, vil jeg ikke tillegge resultatene vekt.

Det andre problemet som må kommenteres, er fra eksperiment 5a. Som det fremgår av tabellen, fikk jeg her i seks tilfeller trykk på 1v/2h i bs. I alle tilfellene dreide det seg om nonsens-substantivet ябуль. Jeg hadde lagt inn vokalbortfall i oblike former i dette paradigmet, og jeg fikk følgende respons: Ябуль (N sg) - ябли (G sg) - ябли (N pl) - яблей (G pl). Trykkmønstre av denne typen forekommer ikke i virkelige substantiver i tredje deklinasjon, og i eksperiment 5b ga alle informanter ябуль fast trykk. Det er derfor rimelig å anta at det uventede resultatet for ябуль i eksperiment 5a beror på en eller annen feilkilde i dette eksperimentet. Den eneste forskjellen på eksperimentene var at informantene i eksperiment 5a ble bedt om å lese ferdig dannede oblike former, mens de i eksperiment 5b selv måtte danne disse formene. At informantene i eksperiment 5b sto friere, resulterte i at de ikke regnet med vokalbortfall i oblike former. Det kan derfor tenkes at det var vokalbortfallet i eksperiment 5a som forvirret informantene og dermed var årsaken til det uventede resultatet i dette eksperimentet. Siden det her er snakk om et trykkmønster som ikke er representert i virkelige russiske substantivparadigmer, og siden trykkmønstret bare forekommer i ett eneste paradigme i ett eneste eksperiment, vil jeg regne det som insignifikant. Vi står nå igjen med så få og spredte forekomster av trykk på annen stavelse enn 1h i bs at vi kan se bort fra dem. Jeg vil derfor trekke den slutning at P2 er sann.

6.2.3 Test av H2

6.2.3.1 Test mot data fra informanter

H2 har følgende prediksjon:

P3: Hvis en informant skal gi et substantiv som er inanimatum og har pl-formativen /j/, trykk, så vil trykket i pl falle på 2h.

For sammenligningens skyld skal jeg ta med resultatene fra informanttestene for alle substantiver med /j/-formativen, og ikke bare konsentrere meg om inanimata:

		1v	1v/2h	2h	1h
деверь	'svoger'	-	-	-	8
кум	'gudfar'	-	-	-	16
сын	'sønn'	-	-	-	18
дядя	'onkel'	-	-	-	13
шурин	'svoger'	-	-	-	1
муж	'ektemann'	-	-	-	19
князь	'fyrste'	-	-	-	19
друг	'venn'	-	-	-	19
зять	'svoger'	-	-	-	19
брат	'bror'	-	16	-	5
уголь	'kull'	10	-	14	2
груздь	'riske' ³	-	2	-	-
зуб	'tann'	-	4	-	-
волос	'hår'	-	-	1	-

tabell 24 Tib i substantiver med pl-formativen /j/

La meg først av alt presisere at tabellene bare inkluderer de tilfellene der substantivene fikk /j/-formativen. De substantivene som er representert med lave tall i tabellen, har parallelle former uten /j/-formativen. F.eks. oppga de aller fleste informantene волосы som N pl-form av волос, mens bare én informant sa волосья⁴.

P3 er sann for alle inanimata i tabellen, ettersom alle har trykk på 2h. At уголь 'kull' i tillegg har trykk på 1v, må ha sammenheng med at normen i standardspråket krever fast trykk på 1v. Vi kan dermed gjøre rede for vaklingen vha. følgende hypotese:

H7: Hvis normen i standardspråket krever trykk på en annen stavelse enn det deskriptive regler gir, får vi vakling.

6.2.3.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord
Vi har følgende prediksjon av H2:

P4: Hvis en informant skal lese et nonsens-substantiv som er inanimatum og har pl-formativen /j/, så vil han i pl legge trykket på 2h.

Resultatene fra eksperimentene er summert opp i tabellen:

	Trykk på 2h i pl	Trykk på 1h i pl
куген	11	1
ламень	12	-
програсто	11	1
самыл	10	3
скропето	12	-

³At substantivet груздь 'riske' av to informanter fikk pl-formativen /j/, er stikk i strid med normen i det russiske standardspråket. Resultatet må ha sammenheng med at informantene blander det sammen med гроздь 'klase' som i det russiske standardspråket kan få /j/ i plural.

⁴Ingen av mine informanter oppga N pl-formen волосá.

ФИНДОТ (an)	12	-
ГОКАМ	12	-
МЕВЕРЬ (an)	6	5
ЯМОН	12	-
КОЛЕМО	12	-
ФИКТУЛ	11	1
ГРЕМПОЛЬ	9	4
КАБРОН (an)	12	0
СКРОТАК	11	0
ПЕМЕРЬ (an)	6	6
МИСТАН	12	0
ГУЖ (an)	4	8

tabell 25: Tib i nonsens-substantiver med pl-formativen /j/

Substantivene som er merket med (an), er animata. De øvrige substantivene i tabellen er inanimata. Jeg skilte i eksperimentet mellom inanimata og animata ved å oppgi substantivene i konteksten видеть __. ('se ___'). Animata skiller seg fra inanimata ved å ende på /a/ når de står som objekt i setningen.

Jeg tolker dataene i tabellen på følgende måte:

a) Substantiver med trykk på 1h i pl:

Гуж (animatum)

b) Substantiver med vakling mellom trykk på 1h og 2h i pl:

i) Animata:

Меверь og пемерь

ii) Inanimata:

Самыл og гремполь

c) Substantiver med trykk på 2h i pl:

i) Animata:

Каброн og финдот

ii) Inanimata:

Øvrige substantiver i tabellen

Som vi ser, får de to inanimata самыл og гремполь av flere informanter trykk på 1h. Dette er stikk i strid med P4. Det ser dermed ut til at P4 er usann, og at H2 dermed må forkastes. Hvis vi forkaster H2, innebærer det at det ikke er noen sammenheng mellom distinksjonen animatum - inanimatum på den ene side og trykkplasseringen i pl på den annen. Før jeg er villig til å forkaste H2, vil jeg se nærmere på om det er grunnlag for å regne med at en slik sammenheng ikke finnes.

6.2.3.3 Distinksjonen animatum - inanimatums betydning

La meg begynne med de virkelige substantivene. Hvis det ikke er distinksjonen animatum - inanimatum som er utslagsgivende for trykkplasseringen i substantiver med formativen /j/, hva er det da? Jeg er ikke i stand til å finne andre trekk enn inanimatum som er felles for de virkelige substantiver som får trykk på 2h i pl, og jeg finner heller ingen andre trekk enn animatum som forener de virkelige substantivene med trykk på 1h i pl. Det eneste alternativet til H2 synes derfor å være å regne substantivene med

trykk på 1h i pl som isolerte unntak, og si at alle substantiver forøvrig får trykk på 2h hvis de har pl-formativen /j/. Vi kan formulere følgende hypoteser:

H8: Hvis et substantiv får pl-formativen /j/ og det ikke er nevnt i H9, så faller trykket i pl på 2h.

H9: Substantivene *деверь, кум, сын, дядя, шури́н, муж, князь, друг, зять* og *брат* er unntak fra H8 idet de har trykk på 1h i pl.

Hvis vi godtar H2, må vi regne med følgende hypotese for animata:

H10: Hvis et substantiv er animatum og får pl-formativen /j/, så faller trykket i pl på 1h.

Vi har altså to alternative analyser å ta stilling til:

Alternativ 1: H2 og H10

Alternativ 2: H8 og H9

H2 og H8 er rivaliserende hypoteser som begge beskriver substantivene med trykk på 2h, mens H9 og H10 er rivaliserende ettersom begge beskriver substantivene med trykk på 1h. Spørsmålet er nå om vi har data som favoriserer noen av de to alternativene jeg har skissert ovenfor. Vi har allerede sett hvordan H2 står i forhold til data, og det er derfor naturlig å sammenligne med den rivaliserende H8. Når det gjelder data fra informanter, har H8 følgende prediksjon:

P5: Hvis en et substantiv får pl-formativen /j/ og det ikke er nevnt i H9, så vil en informant legge trykket i pl på 2h.

Denne prediksjonen er sann for alle de aktuelle substantivene. At vi i *уголь* 'kull' også kan ha trykk på 1v, kan vi imidlertid gjøre rede for ved å peke på at normen krever dette trykkmønstret (jf. H7). Dette er samme argumentasjon som for H2, og H2 og H8 står derfor likt.

Når det gjelder data fra eksperimenter med nonsens-ord, predikerer H8 følgende:

P6: Hvis et nonsens-substantiv får pl-formativen /j/ og det ikke kan relateres til noen av substantivene som er nevnt i H9, så vil en informant legge trykket i pl på 2h.

Гуж kan relateres til *муж* 'ektemann' i den forstand at de er fonologisk meget like, og *гуж* omfattes derfor ikke av P6. De øvrige nonsens-substantivene har 2h som en av to mulige trykkplasseringer eller eneste mulige trykkplassering i pl, og P6 er dermed sann for disse substantivene. Når det gjelder data fra eksperimenter med nonsens-ord, står m.a.o. H8 sterkere enn H2.

Jeg går så over til å sammenligne H9 og H10. For virkelige substantiver har begge hypotesene følgende prediksjon:

P7: Substantivene *деверь, кум, сын, дядя, шурин, муж, князь, друг, зять* og *брат* får trykk på 1h i pl.

Som det fremgår av tabellen i 6.2.3.1, er prediksjonen sann. Det som vi ikke kan gjøre rede for med noen av hypotesene, er at *брат* også kan ha trykk på 2h/1v i pl. Dette problemet kan vi imidlertid løse ved å henvise til at normen i standardspråket krever dette trykkmønstret, slik jeg gjorde i behandlingen av *уголь* 'kull' (jf. H7 i 6.2.3.1). H9 og H10 står altså likt m.h.t. data fra informanter.

Når det gjelder data fra eksperimenter med nonsens-ord, har H9 følgende prediksjon:

P8: Nonsens-substantiver som kan relateres til noen av substantivene som er nevnt i H9, får trykk på 1h i pl.

Som jeg var inne på ovenfor, er dette sant for *гуж*. Det er også rimelig å relatere *меверь* og kanskje også *пемерь* til *деверь*. For *самыл* og *гремполь* kan jeg derimot ikke tenke meg noen relasjoner av denne typen, og vi tvinges derfor til å godta at P8 er usann for disse nonsens-substantivene.

H10 har følgende prediksjon for nonsens-ord:

P9: Hvis et nonsens-substantiv er animatum og får pl-formativen /j/, så faller trykket i pl på 1h.

Denne prediksjonen er usann for *каброн* og *финдот* som - til tross for at de er animata - av samtlige informanter fikk trykk på 2h i pl. På dette grunnlag konkluderer jeg med at både H9 og H10 har problemer med nonsens-ordene.

Til slutt i diskusjonen vil jeg trekke inn diakrone data. H9 predikerer:

P10: Hvis vi ved analogi får endringer av trykkplasseringen i substantiver med pl-formativen /j/, vil disse gjøre unntak med trykk på 1h i pl om til regelrette former med trykk på 2h i pl.

En analogisk endring av trykkplasseringen har vi i *брат* 'bror'. Her er trykk på 1v/2h i pl det opprinnelige⁵, mens trykk på 1h er en innovasjon som ennå ikke har vunnet innpass i det russiske standardspråket. Endringen har m.a.o. skapt et nytt unntak i stedet for å fjerne et, og P10 er derfor usann.

H10 har følgende prediksjon om analogiske endringer:

P11: Hvis det finnes animata som får pl-formativen /j/ og likevel har trykk på 2h i pl, vil disse ved analogi til andre animata, som har trykk på 1h i pl, få trykk på 1h i pl.

Denne prediksjonen er sann for *брат*. Når det gjelder diakrone data, står dermed H10 sterkere enn H9.

⁵Denne opplysningen har jeg fra Terje Mathiassen (personlig kommunikasjon).

Jeg har nå testet de fire hypotesene mot de data jeg har tilgang til, og det er således på tide å summere opp diskusjonen. Jeg har vist at vi bare med utgangspunkt i alternativ 1 (H2 og H10) kan gjøre rede for den diakrone utviklingen av trykk på 1h i бpat. Jeg har også vist at begge de alternative analysene jeg har skissert, får problemer med data fra de psykolingvistiske testene med nonsens-ord, selv om det er litt flere substantiver som blir problematiske om vi godtar alternativ 1. En kan derfor reise spørsmålet om ikke begge alternativer må forkastes. Imidlertid kan jeg, som jeg nevnte innledningsvis i dette avsnittet, ikke finne frem til andre trekk enn animatum og inanimatum som jeg kan bruke til å skille substantiver med trykk på 1h og 2h fra hverandre. Det foreligger dermed ingen alternativer ut over de to jeg har diskutert, og jeg tvinges til å velge mellom dem. Ettersom bare alternativ 1 gjør det mulig å gjøre rede for den diakrone utviklingen i бpat, mens begge alternativer får problemer med nonsens-ordene, konkluderer jeg med at alternativ 1 tross alt er det beste. Jeg vil derfor forkaste H8 og H9 og la H2 og H10 stå.

6.2.4 Test av H3

Jeg har ikke testet H3 mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord. Når det gjelder data fra informanter, har H3 imidlertid følgende prediksjon:

P12: Hvis en informant gir et substantiv sg-formativen /in/ og trykk på /in/ eller den umiddelbart foregående stavelse i N sg, så vil substantivet få trykk på 2h i pl.

En del substantiver som tilfredsstillter kravene i P12, inngikk i informanttestene:

		Trykk på 1v i	Trykk på 2h i	Trykk på 1v i
		pl	pl	pl
христиа́нин ⁶	'kristen'	-	18	-
армя́нин	'armener'	-	17	-
крестья́нин	'bonde'	-	14	-
бо́ярин	'adelsmann'	-	16	-
болга́рин	'bulgarer'	-	17	-
госпо́дин	'herre'	-	-	16
гражда́нин	'borger'	17	-	-
хозя́ин	'vert, eier'	-	17	-
ба́рин	'adelsmann'	-	16	-
дворя́нин	'adelsmann'	-	7	-
славя́нин	'slaver'	-	10	-
англича́нин	'engelskmann'	-	19	-
датча́нин	'danske'	-	19	-

tabell 26: Tib i substantiver med sg-formativen /in/

⁶Jeg setter trykk på to stavelser i dette substantivet, da begge varianter forekom like ofte blant mine informanter. Dette har trolig sammenheng med at de blander христиа́нин 'kristen' sammen med крестья́нин 'bonde'.

P12 er sann for alle substantivene jeg testet, unntatt *господи́н* og *граждани́н*. I motsetning til alle andre substantiver med /in/ i sg har *господи́н* N pl-formativen /a/. Substantiver som ender på konsonant i N sg og har N pl-formativen /a/, har i det russiske standardspråket alltid trykk på 1h i bs (jf. f.eks. *а́дрес* (N sg) - *адреса́* (N pl)). For ordens skyld kan vi formulere dette som en hypotese:

H11: Hvis et substantiv ender på konsonant i N sg og har N pl-formativen /a/, faller trykket i bs på 1h.

Господи́н faller inn under denne hypotesen. Alt vi behøver å gjøre, er å sikre at det ikke også omfattes av H3. Det kan vi f.eks. ordne på følgende måte:

H3': Hvis et substantiv ikke har N pl-formativen /a/, men har sg-formativen /in/ og trykket i sg enten faller på /in/ eller den umiddelbart foregående stavelse, så faller trykket i pl på 2h.

Vi står nå igjen med *граждани́н*. Dette substantivet har så vidt jeg kan se, ingen egenskaper som skiller det fra substantivene som har trykk på 2h i pl. Vi tvinges dermed til å regne *граждани́н* som et unntak fra H3', noe som gjør det nødvendig å svekke hypotesen:

H3'': Hvis et substantiv ikke har N pl-formativen /a/, men har sg-formativen /in/ og trykket i sg enten faller på /in/ eller den umiddelbart foregående stavelse, så er dette delvis motivasjon for at trykket i pl faller på 2h.

6.2.5 Test av H4

Heller ikke denne hypotesen har jeg testet mot data fra eksperimenter med nonsens-ord. Hypotesen har imidlertid følgende prediksjon:

P13: Hvis et substantiv ender på /k/ i N sg og har bevegelig trykk, mer enn én stavelse i stammen og trykk på 1h i sg, så vil en informant legge trykket på 2h i bs.

Dessverre falt *рожо́к* 'gevir' og *щено́к* 'hundevalp' ved en feil ut av testene. For de øvrige relevante substantivene fikk jeg følgende resultater:

		Tib=2h	Fast trykk
<i>глазо́к</i>	'lite øye' ⁷	5	16
<i>зубо́к</i>	'liten tann'	4	15
<i>каза́к</i>	'kosakk'	10	12
<i>сапожо́к</i>	'liten støvel'	8	14

tabell 27: Tib i substantiver (flerstavellesstammer) som ender på 'V/k/# i N sg

⁷I overensstemmelse med normen oppga enkelte informanter at substantivet i betydningene 'kikkehull' og 'groe (på potet)' har fast trykk.

Selv om alle substativnivene har vakling mot fast trykk, er P13 sann for alle substantivene jeg har testet, og jeg lar derfor H4 bli stående uforandret.

6.2.6 Test av H5

H5 har jeg kun testet mot data fra informanter. Hypotesen har følgende prediksjon:

P14: Hvis et substantiv ender på /aj'om/ i N sg og /o/ faller bort i øvrige former i paradigmet, så vil en informant legge trykket på 2h i bs.

Jeg fikk disse resultatene:

		Tib=2h	Fast trykk
заём	'lån'	22	17
наём	'leie'	22	18
перенаём	'fremleie'	20	15
поднаём	'fremleie'	22	14

tabell28: Tib i substantiver som ender på /aj'om/ i N sg

Alle substantiver har vakling og får i omtrent like mange tilfeller fast trykk som bevegelig trykk med trykk på 2h i bs. P14 er dermed sann, og jeg vil derfor beholde H5 uten å modifisere den.

6.2.7 Test av H6

Jeg har ikke data fra eksperimenter med nonsens-ord til støtte for H6, men jeg har testet den mot data fra informanter. Vi har følgende prediksjon:

P15: Hvis en informant skal bøye et substantiv i 3. deklinasjon som har trykk på 1h i N sg (G sg), så vil han legge trykket på 2h i I sg.

De relevante data er samlet i nedenstående tabell:

		Tib=2h	Fast tr.
вошь	'lus'	5	14
глушь	'ravnekrok'	17	-
рожь	'rug'	14	3
Кеть		5	12
Обь		13	4
Омь		6	10
Пермь		13	4
Русь		14	4
Тверь		16	1
Томь		3	14
нелюбовь	'motvilje'	14	2
любовь	'kjærlighet'	17	-
ложь	'løgn'	15	2

tabell 29: Tib i substantiver i tredje dekl. med trykk på 1h i N sg

De substantiver som ikke er oversatt i tabellen, er propria. Som vi ser, har vi i de fleste tilfellene vakling, dvs. at vi må regne med at substantivene i

tabellen både har fast trykk og bevegelig trykk med trykk på 2h i bs. Dermed er prediksjonen sann, og jeg vil godta H6 uten noen modifikasjoner.

6.3 Substantiver som ender på vokal i N sg

6.3.1 Hypotesedannelse på grunnlag av data fra skriftlige kilder

Data i tabellen i 6.1 gir grunnlag for å sette opp følgende hypoteser:

H12:

Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
- b) ender på trykksterk vokal i N sg og
- c) opposisjonen mellom 1v og 2h ikke er nøytralisert, så faller trykket på 2h i substantivets bs.

H13:

Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
- b) ender på trykksvak vokal i N sg og
- c) opposisjonen mellom 1v og 2h ikke er nøytralisert, så faller trykket på 1h i substantivets bs.

H12 er unntaksløs når en ser bort fra substantivene som flekteres som голо-ва́ 'hode'. Disse vil imidlertid omfattes av H17 nedenfor og behøver foreløpig ikke bekymre oss. H13 har ett unntak: Знамя́ 'fane'. Jeg skal komme tilbake til det i forbindelse med testen av hypotesen mot data fra informanter. Legg merke til at vi må ha med informasjonen i hypotesene om trykkplasseringen i N sg for å skille substantiver som зéр-кало (N pl: Зеркала́) 'speil' og ко-леса́ (N pl: Колёса) 'hjul'. Betingelsen om at opposisjonen mellom 1v og 2h ikke må være nøytralisert, kan heller ikke droppes. I tilfeller der denne opposisjonen er nøytralisert, kan trykket bare falle på to forskjellige stavelser i ordet: 1v(=2h) og 1h. Inkluderer vi slike tilfeller i hypotesene, hevder vi at trykket i N sg faller på den ene av de to mulige stavelsene og flytter seg til den andre under forutsetning at vi har bevegelig trykk. Dette er et tautologisk utsagn. Slike utsagn er selvsagt umulige som hypoteser.

Hva skal vi gjøre med substantiver der opposisjonen mellom 1v og 2h er nøytralisert? Når det gjelder substantiver i 2. deklinasjon, kan vi sette opp følgende hypotese:

H14: Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
- b) tilhører 2. deklinasjon og
- c) opposisjonen mellom 1v og 2h er nøytralisert, så faller trykket i substantivets bs på 1v (=2h).

De eneste substantiver som ifølge skriftlige kilder skaper problemer for H14, er до-ля́ og дере-вня́ som jeg skal komme tilbake til i forbindelse med behandlingen av informant-data.

For substantiver i 1. deklinasjon er situasjonen mer uoversiktlig. Jeg vil sette opp følgende hypoteser:

H15: Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
 - b) har palatal konsonant i stammeutlyd og
 - c) ender på vokal i N sg,
- så faller trykket i substantivets bs på 1v (=2h).

H16: Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk og
 - b) ender på trang vokal i N sg,
- så faller trykket i substantivets bs på 1h.

H15 dekker de tre substantivene *жнивьѣ* 'stubmark', *копье* 'spyd, lanse' og *ружьѣ* 'gevær'. I tillegg omfatter hypotesen et lite antall substantiver i annen deklinasjon som imidlertid også faller inn under H14. H16 omfatter *дереvence* 'tre (diminutiv)', *море* 'hav', *поле* 'mark' og *сѣрдце* 'hjerter'. Merk at *дереvence* også omfattes av H13.

Til slutt vil jeg sette opp en hypotese for substantiver som *голова* 'hode' som i bs har trykk på 1v:

H17: Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
 - b) tilhører 2. deklinasjon og
 - c) har sekvensen vokal + likvid + vokal i innlyd,
- så faller trykket i substantivets bs på 1v.

6.3.2 Test av H12

6.3.2.1 Test mot data fra informanter

H12 predikerer følgende:

P16: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et substantiv som ender på trykksterk vokal i N sg, og som ikke har nøytralisering av opposisjonen mellom 1v og 2h, så faller trykket på 2h i substantivets bs.

De fleste av substantivene som i skriftlige kilder faller inn under H12, inngikk i informant-testene. Imidlertid mangler jeg dessverre data om adjektivavledninger med avledningsformativene /ot/ (f.eks. *высота*) og /in/ (f.eks. *величина*), samt om de tre isolerte substantivene *озерцо* 'innsjø (diminutiv)', *ремесло* 'håndverk' og *рукомясло* 'håndverk'. De data jeg har, er samlet i tabellen nedenfor:

		1v	2h	Fast trykk
колбаса́	'pølse'	-	19	-
лѣтѣя́	'gudstjeneste'	-	-	19
пастѣла́	'fruktsukker-tøy'	-	7	13
скорлупа́	'skall'	-	14	5
стрекоза́	'øyenstikker'	-	18	1
веретѣно́	'spindel'	-	6	14

волокну́	'fiber'	-	13	6
гороно́	'byavd. for folkeopplys- ning' ⁸	-	2	17
долото́	'hoggjern'	-	1	12
колесо́	'hjul'	-	17	2
меньшинство́	'mindretall'	-	9	11
полотно́	'lerret'	-	15	3
решето́	'gitter'	-	3	15
слобода́	'landsby, bydel'	8	9	2
простыня́	'laken'	12	1	6
просвира́	'oblat'	-	-	18
просфора́	'oblat'	-	1	17
борозда́	'plogfure'	11	5	5

tabell 30: Tib i substantiver som ender på trykksterk V i N sg og ikke har nøytralisering av opposisjonen mellom 1v og 2h.

Som vi ser, har vi i de aller fleste tilfellene bevegelig trykk med trykk på 2h i bs, enten som eneste mulighet eller i tillegg til fast trykk. I de følgende substantiver har vi imidlertid klar tendens til fast trykk: Гороно́, просвира́, просвира́ og лития́. Слобода́ og борозда́ har i tillegg til trykk på 2h også trykk på 1v. At vi har 2h, bekrefter hypotesen. Den alternative trykkplasseringen skal jeg komme tilbake til i forbindelse med testen av H17 (jf. 6.3.7.). Det eneste problemet for H12 er простыня́ som ikke har trykk på 2h til tross for at den tilfredsstiller kriteriene i hypotesen. En enkel måte å vri seg unna dette problemet på, vil være å modifisere H12, slik at den bare omfatter substantiver med ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd:

H12':

Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
 - b) ender på trykksterk vokal i N sg,
 - c) ikke har nøytralisering av opposisjonen mellom 1v og 2h og
 - d) har ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd,
- så faller trykket på 2h i substantivets bs.

H12' gir sanne prediksjoner for alle substantiver i tabellen, samt for de øvrige substantiver som ifølge skriftlige kilder har trykk på 2h i bs (se ovenfor).

6.3.2.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord

H12' gir følgende prediksjon:

P17: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et nonsens-substantiv som ender på trykksterk vokal i N sg, som ikke har nøytralisering av

⁸De fleste av informantene foretrakk å ikke bøye dette foreldede akronymet som står for городской отдел народного образования.

opposisjonen mellom 1v og 2h og som har ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd, så faller trykket på 2h i substantivets bs.

Når det gjelder substantiver som oppfyller kriteriene i H12', har jeg et relativt begrenset datamateriale:

	Trykk på 1v	Trykk på 2h
eksperiment 3a) og 3c)	-	12
eksperiment 3b)	-	1
eksperiment 5a)	4	2
eksperiment 5b)	3	4
eksperiment 7	1	-
totalt	8	19

tabell 31: Tib i nonsens-substantiver som ender på trykksterk V i N sg og ikke har nøytralisering av opposisjonen mellom 1v og 2h.

Tendensen er her klar nok, og den går i favør av H12'. Imidlertid har vi alt for mange tilfeller med trykk på 1v til at vi uten videre kan si at eksperimentet bekrefter hypotesen. Det som er interessant, er at det i 7 av de 8 tilfellene dreier seg om substantiver med sekvensen vokal + likvid + vokal i innlyd. Jeg vil derfor anta at det er under påvirkning av substantiver som сторона́ 'side' at de tre nonsens-substantivene долорó, мородó og лоротó får trykk på 1v. Substantiver av denne typen er det H17 som skal ta seg av, og jeg skal vende tilbake til problemet i forbindelse med behandlingen av denne hypotesen. Ettersom det trolig er interferens fra substantiver av typen сторона́ som ligger til grunn for 7 av 8 tilfeller med trykk på 1v, kan vi se bort fra disse tilfellene. Gjør vi det, står vi bare igjen med ett eneste problematisk tilfelle, og jeg vil derfor regne med at P17 er sann.

6.3.3 Test av H13

6.3.3.1 Test mot data fra informanter

H13 gir følgende prediksjon:

P18: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et substantiv som ender på trykksvak vokal i N sg, og som ikke har nøytralisert opposisjonen mellom 1v og 2h, så vil han legge trykket på 1h i substantivets bs.

Følgende substantiver ble testet:

		2h	1h	Fast trykk
дерéвня ⁹	'landsby'	-	23	9
дéревце	'tre (dim.)'	-	16	2
зéркало	'speil'	-	19	-
óблако	'sky'	-	17	2

⁹For dette substantivet er det egentlig litt misvisende å operere med en kolonne «2h»: Siden vi i N sg har trykk på 2h, kan vi ikke få bevegelig trykk med trykk på 2h i bs. Derimot kunne trykket falle på 1v. Дерéвня har imidlertid aldri trykk på 1v i bs, og jeg tar derfor ikke med noen slik kolonne.

облачко	'sky (dim.)'	-	12	7
удило	'bissel'	-	6	14
чучело	'utstoppet dyr'	-	6	14
дрéво	'tre'	-	17	2
небо	'himmel'	-	19	-
чúдо	'under'	-	19	-
врéмя	'tid'	-	15	2
знáмя	'fane'	19	-	-

tabell 32: Tib i substantiver som ender på trykksvak V i N sg og ikke har nøytralisert opposisjonen mellom 1v og 2h

Dessverre har jeg bare testet to substantiver i 3. deklinasjon: Врéмя 'tid' og знáмя 'fane'. Forøvrig inneholder tabellen alle substantiver som ifølge skriftlige kilder oppfyller kravene i hypotesen.

Som vi ser av tabellen, har vi i alle tilfeller unntatt знáмя trykk på 1h. At vi i tillegg ofte kan ha fast trykk, er ikke i strid med hypotesen, og jeg skal ikke gå nærmere inn på dette her. Konklusjonen må bli at P18 er sann for alle de relevante substantiver unntatt знáмя. Ettersom ett moteksempel er nok til at vi må regne med delvis motiverthet i stedet for prediktabilitet, tvinges vi til å svekke H13:

H13':

Hvis et substantiv

a) har bevegelig trykk,

b) ender på trykksvak vokal i N sg og

c) opposisjonen mellom 1v og 2h ikke er nøytralisert,

så er dette delvis motivasjon for trykk på 1h i substantivets bs.

6.3.3.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord

Vi har følgende prediksjon av H13':

P19: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et nonsens-substantiv som ender på trykksvak vokal i N sg, og som ikke har nøytralisert opposisjonen mellom 1v og 2h, så vil dette være delvis motivasjon for å legge trykket på 1h i substantivets bs.

Jeg har data om følgende nonsens-substantiver:

	2h	1h
грэсота	-	1
ліпіна	1	-
gréміна	-	1
хроміна	-	1
сэгерэ	-	3
пéлесо	-	6
гйверо	-	7
лóрто	-	3
мóродо	-	3
прйгамо	-	2

tabell 33: Tib i nonsens-substantiver som ender på trykksvak V i N sg og ikke har nøytralisert opposisjonen mellom 1v og 2h

Dataene i tabellen bekrefter hypotesen idet vi bare har ett eneste tilfelle som P19 er usann for. Imidlertid er det litt merkelig at såvidt mange substantiver i annen deklinasjon får trykk på 1h i bs, da dette forekommer uhyre sjelden i virkelige substantiver i denne deklinasjonen. Uansett er data om substantiver i første deklinasjon entydige i favør av H13', og det kommer ikke på tale å modifisere hypotesen.

6.3.4 Test av H14

6.3.4.1 Test mot data fra informanter

H14 gir følgende prediksjon:

P20: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et substantiv som tilhører 2. deklinasjon, og som har nøytralisert opposisjonen mellom 1v og 2h, så vil han legge trykket i substantivets bs på 1v (=2h).

Resultatene av informant-testene er oppsummert nedenfor:

	2h	1h
Forekomster av bevegelig trykk	427	20

tabell 34: Tib i substantiver i 2. dekl. med nøytralisering av opposisjonen mellom 1v og 2h

Tendensen er tindrende klar. Trykk på 1h finner vi bare i tre substantiver: 6 forekomster i доля 'lodd', 1 forekomst i пешня 'ispil' og 13 forekomster i дядя 'onkel'. Forekomsten i пешня er isolert, og jeg velger derfor å se bort fra den. Forekomstene i дядя finner vi når substantivet har pl-formativen /j/ og dermed faller inn under H10. Dette gjør det nødvendig å modifisere H14 slik at den ikke omfatter substantiver som får /j/-formativen. Ettersom jeg ikke kan finne særtrekk ved доля som skiller dette substantivet fra de andre som oppfyller kravene i H14, har vi et moteksempel, og vi må derfor regne med delvis motiverthet og ikke prediktabilitet. Vi får H14':

H14': Hvis et substantiv

- har bevegelig trykk,
- tilhører 2. deklinasjon,
- ikke har pl-formativen /j/ og

d) opposisjonen mellom 1v og 2h er nøytralisert, så motiverer dette delvis at trykket i substantivets bs faller på 1v (=2h).

6.3.4.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord H14' gir følgende prediksjon:

P21: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et nonsens-substantiv som tilhører 2. deklinasjon, som ikke har pl-formativen /j/, og som har nøytralisert opposisjonen mellom 1v og 2h, så motiverer dette delvis at trykket i substantivets bs faller på 1v (=2h).

Datamaterialet er her ganske tynt:

	1v/2h	1h
флега	2	-
гарта	3	-
ремя	2	5
мраля	2	-
мельга	2	-
севша	1	1
рюкля	1	1
Totalt	11	7

tabell 35: Tib i nonsens-substantiver i 2. dekl. der opposisjonen mellom 1v og 2h er nøytralisert

Ved første blick kan resultatene synes problematiske. At *ремя* får så mange forekomster av trykk på 1h, må imidlertid ha sammenheng med at det ligner på *время* og andre substantiver i tredje deklinasjon som ender på /a/, og som faller inn under H13'. Denne formodningen bestyrkes av at enkelte informanter også ga *ремя* den segmentale formativen /in/, slik at jeg fikk N pl-formen *ременá*. Ser vi bort fra *ремя*, gir data i tabellen evidens til fordel for H14', og jeg blir derfor stående ved denne hypotesen.

6.3.5 Test av H15

Vi har følgende prediksjon av H15:

P22: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et substantiv som har palatal konsonant i stammeutlyd og ender på vokal i N sg, så vil han legge trykket i substantivets bs på 1v (=2h).

Datamaterialet er her meget spinkelt. Jeg har overhodet ikke psykolingvistiske data fra eksperimenter med nonsens-ord, og når det gjelder informant-data, er jeg også dårlig forspent, idet jeg mangler opplysninger om to av de tre substantivene i første deklinasjon som ifølge skriftlige kilder faller inn under H15: *Копьѣ* 'spyd, lanse' og *жнивьѣ* 'stubbmark'. Informant-testene ga følgende resultater:

		2h/1v	1h	Fast trykk
ружьѣ	'gevær'	16	-	-
семья	'familie'	16	-	-
свинья	'svin'	16	-	-
судья	'dommer'	16	-	-
змея	'slange'	15	-	-
струя	'strøm'	15	-	-
скамья	'benk'	4	-	12

tabell 3: Tib i substantiver som ender på V i N sg og har /j/ i stammeutlyd

Tabellen viser at P22 er sann for alle de testede substantivene, og H15 blir dermed bekreftet. Selv om datamaterialet er spinkelt, vil jeg derfor beholde hypotesen som den er.

6.3.6 Test av H16

H16 predikerer:

P23: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et substantiv som ender på trang vokal i N sg, så vil han legge trykket i substantivets bs på 1h.

Jeg har ikke relevante data om nonsens-ord, men jeg har testet hvordan informanter bøyer de fire substantivene som ifølge skriftlige kilder omfattes av H16:

		2h/1v	1h	Fast trykk
море	'hav'	-	19	-
поле	'mark, åker'	-	19	-
сердце	'hjerte'	-	19	-
деревце	'tre (dim.)'	-	16	2

tabell 37: Tib i substantiver som ender på trang vokal i N sg

P23 er sann for alle substantivene. Jeg beholder derfor H16.

6.3.7 Test av H17

6.3.7.1 Test mot data fra informanter

Vi har følgende prediksjon av H17:

P24: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et substantiv som tilhører 2. deklinasjon, og som har sekvensen vokal + likvid + vokal i innlyd, så vil han legge trykket i substantivets bs på 1v.

I tabellen nedenfor har jeg samlet de relevante data:

		1v	2h	1h	Fast trykk
борода́	'skjegg'	19	-	-	-
голова́	'hode'	19	-	-	-

сторона	'side'	19	-	-	-
борозда	'plogfure'	11	5	-	5
сковорода	'stekepanne'	16	1	-	2
полоса	'stripe'	18	2	-	-
борона	'harv'	16	-	-	3
сорвиголова ¹⁰	'våghals'	16	-	-	2
простыня	'laken'	12	1	-	6
болона	'sykdom på trær'	7	1	-	11
скорода	'harv'	9	2	-	7
железа	'kjertel'	8	5	-	5
слобода	'landsby, forstad'	8	9	-	2
просфора	'oblat'	-	1	-	17
просвира	'oblat'	-	-	-	18

tabell 38: Tib i substantiver i 2. dekl. med V + likvid + V i innlyd

Som vi ser, har vi i mange tilfeller vakling mellom trykk på 1v i bs og fast trykk. Det ligger nær å anta at det er substantiver med lav frekvens som tenderer mot fast trykk. Jeg vil imidlertid ikke undersøke dette nærmere da fast trykk ikke er i strid med H17. Derimot er tilfellene der vi har vakling mellom 1v og 2h problematiske. I signifikant grad forekommer slik vakling bare i борозда, железа og слобода. Слобода oppfyller ikke kravene i H17, men normen i standardspråket krever likevel trykk på 1v i bs. Vaklingen kan derfor bero på at noen informanter følger den deskriptivt gyldige regelen (H17), mens andre følger normen. Hvis dette er tilfelle, er ikke слобода noe problem for H17, idet det faller inn under H7 (jf. 6.2.3.1).

La oss så se nærmere på vaklingen i борозда og железа. Med unntak av простыня, oppfyller alle substantivene som oppfyller kravene i H17, også kravene i H12'. Vi skulle derfor forvente at alle substantiver som kan få trykk på 1v i bs, også kan få trykk på 2h. Det som er overraskende, er derfor ikke at vi har vakling i борозда og железа, men at ikke de øvrige substantivene i tabellen også vakler. En mulig løsning ville være å anta at kun de med lavest frekvens vakler. Imidlertid gir ikke opplysningene i tabellen grunnlag for en slik antagelse, siden et lavfrekvent substantiv som борона ikke får trykk på 2h i bs. En mulig løsning vil være å modifisere H17 slik at борозда og железа faller utenfor, og så regne med at det er konflikt mellom norm og regel som ligger til grunn for vaklingen, slik jeg antok for слобода. Vi kan f.eks. prøve med H17':

H17': Hvis et substantiv

- har bevegelig trykk,
 - tilhører 2. deklinasjon,
 - har sekvensen /'o/ + likvid + /a/ i innlyd¹¹ og
 - har enkel konsonant i stammeutlyd,
- så faller trykket i substantivets bs på 1v.

¹⁰For сорвиголова́ er det egentlig litt misvisende å snakke om trykk på 1v i bs, fordi N pl-formen er сорвиго́ловы. Dette problemet er imidlertid ikke av betydning for argumentasjonen her, og jeg lar det derfor ligge.

¹¹Dersom trykket ikke faller på den første vokalen i sekvensen, har vi /a/ + likvid + /a/.

Nå faller борозда og железа utenfor hypotesen, og vi kan anta at det er påvirkningen fra normen som forårsaker tendensen til trykk på 1v i bs. Merk at vi for å gjøre rede for at substantiver som faller inn under H17', ikke vakler, er nødt til å modifisere H12' slik at substantiver som omfattes av H17', ikke samtidig faller inn under H12':

H12":

Hvis et substantiv

- a) har bevegelig trykk,
 - b) ender på trykksterk vokal i N sg,
 - c) ikke har nøytralisering av opposisjonen mellom 1v og 2h ,
 - d) har ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd og
 - e) ikke tilfredstiller kriteriene i H16,
- så faller trykket på 2h i substantivets bs.

Vi kan nå gjøre rede for alle data fra informanter, og det er ikke grunnlag for ytterligere modifikasjoner av H17'.

6.3.7.2 Test mot data fra psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord
Vi har følgende prediksjoner:

P25: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et nonsens-substantiv som tilhører 2. deklinasjon, har sekvensen /'o/ + likvid + /a/ i innlyd og har enkel konsonant i stammeutlyd, så vil han legge trykket i substantivets bs på 1v og bare på 1v.

P26: Hvis en informant gir bevegelig trykk til et nonsens-substantiv som ikke oppfyller ett eller flere av kriteriene i H16', så vil han ikke legge trykket i substantivets bs på 1v.

Grunnlaget for formuleringen «og bare på 1v» i P25 er følgende: Det finnes ingen substantiver som både omfattes av H12" og H17', og all vakling skyldes H7 (jf. 6.2.3.1). H7 kan ikke gjelde nonsens-ord, og vi skulle følgelig ikke få vakling blant disse. De relevante data er samlet i tabellen nedenfor:

	1v	2h
Substantiver som oppfyller alle krav i H17'	31	23
Substantiver som oppfyller alle krav i H17', bortsett fra at de har /'e/ + likvid + /a/ i innlyd	-	7
Substantiver som oppfyller alle krav i H17', bortsett fra at de har to konsonanter i stammeutlyd	5	3
Substantiver som oppfyller alle krav i H17', bortsett fra at de tilhører 1. deklinasjon	5	2
Substantiver som oppfyller alle krav i H17', bortsett fra at de tilhører 1. deklinasjon og har sekvensen /'e/ + likvid + V i innlyd	1	3

tabell 39: Tib i nonsens-substantiver med V + likvid + V i innlyd

Som vi ser av øverste rad i tabellen, er P25 usann. Av resten av tabellen kan vi slutte at P26 også er usann. Konklusjonen må således bli at vi vha. H12" og H17' ikke kan gjøre rede for vaklingen vi ser i nonsens-ordene. Vi må derfor se oss om etter alternativer.

6.3.7.3 En protypisk definert kategori som alternativ

Vi kan tenke oss følgende hypotese som alternativ til H17':

H18: Jo nærmere et substantiv er relatert til en prototype som er karakterisert ved:

- a) bevegelig trykk,
 - b) /'o/ + likvid + /a/ i innlyd,
 - c) tilhørighet til 2. deklinasjon og
 - d) enkel konsonant i stammeutlyd,
- jo større sjanse er det for at substantivet i bs får trykk på 1v.

Denne hypotesen predikerer:

P27: Jo flere likhetstrekk et substantiv har med prototypen som er beskrevet i H17, jo flere informanter vil gi det trykk på 1v i bs.

P28: Jo flere likhetstrekk et nonsens-substantiv har med prototypen som er beskrevet i H17, jo flere informanter vil gi det trykk på 1v i bs.

P27 ser ut til å være sann for informantdataene idet de tre substantivene som vakler, skiller seg fra prototypen med ett trekk hver. P28 er derimot usann, idet det bare er kvaliteten til den første vokalen i innlydssekvensen som informantene reagerer på: Hvis den er /o/, får vi i mye større grad vakling enn hvis den er /e/, mens deklinasjon og antall konsonanter i stammeutlyd ikke gir utslag i eksperimentet (jf. tabellen i 6.3.7.2). Vi kan imidlertid ikke fjerne disse trekkene fra hypotesen, for da ville vi ikke kunne gjøre rede for at волокно faller utenfor og борозда vakler. En mulig løsning ville være å lansere følgende hjelpehypotese:

h1: Av trekkene som er nevnt i H18, er det kvaliteten til første vokal i innlydssekvensen som veier tyngst.

Godtar vi h1, kan vi gjøre rede for at det er vokalkvaliteten som gir størst utslag. Imidlertid er ikke løsningen fullgod, for vi kan fortsatt ikke gjøre rede for at deklinasjon og antall konsonanter i stammeutlyd *overhodet* ikke gjør utslag i eksperimentet.

6.3.7.4 Oppsummering

H17' og H18 kan begge gjøre rede for data fra informant-testene, men ingen av dem gir fullgode analyser av data fra de psykologiske eksperimentene med nonsens-ord. Jeg klarer ikke å finne frem til ytterligere alternativer, og vi må derfor velge enten H17' eller H18. Etersom ingen av hypotesene kan gjøre rede for resultatene av eksperimentene med nonsens-ord, må vi legge vekten på andre data. Her står hypotesene likt. Vi må derfor trekke inn kriterier for hypotesedannelse. Som jeg har vært inne på en

rekke ganger, er det sentrale kriteriet her *enkelhet*. H18 må sies å gi den enkleste analysen, siden den ikke forutsetter andre hypoteser, mens H17' forutsetter at H7 er sann. Jeg blir derfor stående ved H18. Dette innebærer at diskusjonen har gitt et argument til fordel for prototypeteorien. Argumentet er imidlertid temmelig svakt, ettersom det bare er kriterier for hypotesedannelse som favoriserer H18 fremfor H17.

6.4 Konklusjon

Er hovedtesen riktig? Jeg skal behandle de to punktene hver for seg.

6.4.1 Motiverende informasjon

Diskusjonene i 6.2 og 6.3 har vist at det er en sammenheng mellom trykkplasseringen i bs og om et substantiv i N sg ender på konsonant eller vokal. Imidlertid har jeg også måttet trekke inn mye annen informasjon:

- a) Informasjon om stammens fonologiske form,
- b) Informasjon om segmentale formativer,
- c) Informasjon om trykk i N sg,
- d) Informasjon om substantivet er animatum eller inanimatum,
- e) Informasjon om opposisjonen mellom 1v og 2h er nøytralisert og
- f) Informasjon om vokaler i stammen faller bort i oblike kasus.

I diskusjonene har vi sett flere eksempler på at et substantiv oppfyller kravene i flere hypoteser som gir ulike trykkplasseringer i bs. Det viser seg at det er tale om et informasjonshierarki, idet det er mulig å sette opp følgende hypotese:

H19: Hvis informasjon om at et substantiv i N sg ender på konsonant eller vokal, og annen informasjon krever ulik trykkplassering i bs, er det den andre informasjonen som bestemmer trykkplasseringen.

6.4.2 Prediktabilitet eller delvis motiverthet?

Resultatene av diskusjonene kan summeres opp i to punkter:

a) Prediktabilitet:

For substantiver som tilfredsstiller kravene i H1', H2, H4, H5, H6, H10, H11, H12'¹², H15 og H16, er trykkplasseringen i bs prediktabel.

b) Delvis motiverthet:

For substantiver som tilfredsstiller kravene i H3'', H13', H14' og H18¹³, er trykkplasseringen i bs delvis motivert.

¹²Merk at når jeg forkaster H17', faller grunnlaget for å modifisere H12' til H12'' bort, og jeg blir dermed stående ved H12'.

¹³Medlemskap i prototypisk definerte kategorier er ikke prediktabelt, fordi det her er snakk om at sjansen for medlemskap øker med økende antall fellestrekk med prototypen. H7 om sammenhengen mellom normens påvirkning og vakling er ikke relevant her, og den er derfor ikke med i oversikten. H8, H9 og H17 er ikke med fordi jeg har forkastet dem.

kapittel 7:

Formalisering

I kapittel 4, 5 og 6 har jeg kommet frem til en rekke generaliseringer som jeg har formulert som hypoteser. I dette kapitlet skal jeg undersøke om disse generaliseringene lar seg formalisere. For at undersøkelsen ikke skal sprengte rammene for en hovedoppgave, vil jeg ikke formalisere alle generaliseringene jeg er kommet frem til. I stedet skal jeg konsentrere meg om følgende spørsmål:

- Er det mulig å formalisere ledeformbaserte generaliseringer?
- Er det mulig å formalisere generaliseringer om informasjonshierarkier?
- Er det mulig å få frem distinksjonen mellom delvis motiverthet og prediktabilitet i de formaliserte reglene?

Enkelte lesere vil kanskje savne en diskusjon av generaliseringer basert på prototypeteorien. Slike generaliseringer har bare spilt en beskjeden rolle i de foregående kapitler, og de hviler på et relativt spinkelt empirisk fundament. En diskusjon av den kontroversielle prototype-teorien ville kreve stor plass og et omfattende datamateriale, og jeg skal derfor ikke komme inn på den her.

Av plasshensyn vil jeg bare diskutere to modeller: Word and Paradigm (WP) og Bybees kognitive morfologi (BKM). At jeg har valgt WP som motstykke til BKM i diskusjonene, skyldes at WP er den mest eksplisitte av modellene jeg har med i oppgaven. Den gir derfor et spesielt godt grunnlag for diskusjon.

Før jeg diskuterer generaliseringene i punkt a) og b) ovenfor, vil jeg i 7.1 vise hvordan en kan beskrive bevegelsessted (bs) og trykkplassering i bevegelsesstedet (tib) med morfologiske regler innenfor de to modellene.

7.1 Bevegelsessted og trykkplassering i bevegelsesstedet i WP og BKM

7.1.1 Bevegelsessted og trykkplassering i bevegelsesstedet i WP

En grunnleggende idé ved WP er at leksikon inneholder en stamme (s) som utvides med fleksjonsformativer, innført ved morfoleksikalske regler (MR). I russiske substantiver kan vi regne med to typer fleksjonsformativer: Segmentale fleksjonsformativer og trykk¹. Et substantiv kan ha inntil tre segmentale fleksjonsformativer, selv om det normale er én. La oss se på dannelsen av substantivet **сын** 'sønn' som har maksimalt antall formativer:

$$/sin/ (s_0) \text{ '+/av/' } \rightarrow /sinav/ (s_1) \text{ '+/j/' } \rightarrow /sinavj/ (s_2) \text{ '+/a/' } \rightarrow /sinavja/ (s_3)$$

For å markere operasjoner har jeg brukt ' ', mens + betegner affigering. Etter dannelsen av s_3 legges trykket til. Merk at rekkefølgen ikke er tilfeldig. Trykket må komme til slutt, fordi bs bl.a. bestemmes av hvilke segmentale formativer substantivet får. Dessuten kan trykket falle på den segmentale formativen lengst

¹Dette er en forenkling. Det kan være grunnlag for å regne med andre ikke-segmentale fleksjonsformativer enn trykk, f.eks. i tilfeller som **чѣрт** (N pl: **чѣрти**) der vi har veksling mellom /t/ og /t̚/. Slike vekslinger er ikke av betydning for argumentasjonen her, og jeg ser derfor ingen grunn til å komplisere resonnementene ved å ta dem med.

til høyre, og det er derfor naturlig at de segmentale formativene innføres først. Jeg tenker meg at trykktildelingen skjer i to etapper: Først bestemmes bs og deretter avgjøres det hvilken stavelse trykket faller på i bs. Den videre dannelsen blir derfor slik:

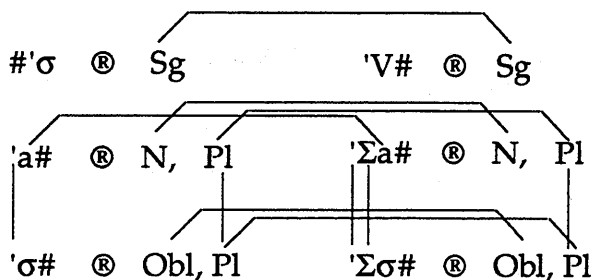
/sinavija/ (s₃) 'bs = pl' -> /sinavija/_{bs=pl} (s₄) 'tib = 1h' -> /sinavij'a/

Operasjonen 'bs = pl' leses «bevegelsesstedet er plural» eller «flytt trykket i hele plural», mens 'tib = 1h' er en forkortelse for setningen «trykkplasseringen i bs er første stavelse fra høyre ordgrense». Jeg har laget en indeksering for å vise hva slags informasjon som skiller s₃ fra s₄.

7.1.2 Bevegelsessted og trykkplassering i bevegelsesstedet i BKM

H2 fra kapittel 6 som beskriver sammenhengen mellom pl som bs og forekomst av formativen /a/, kan tjene som utgangspunkt for diskusjonen. Hypotesen kan formaliseres slik²:

RKR1:

Vha. de to paradigmene får vi frem at forekomst av pl-formativen /a/ gir pl som bs³. Ingen generalisering går dermed tapt, og jeg har heller ikke funnet andre eksempler på generaliseringer om bs og tib som det ikke er mulig å få frem vha. RKR av denne typen. Likevel hefter det en innvending ved RKR1: Den inneholder mer informasjon enn H2, idet den i tillegg til informasjon om bs også angir at trykket i bs faller på 1h eller 2h. RKR1 klarer m.a.o. ikke å skille informasjon om bs og tib. Spørsmålet er om det er mulig å få til dette, slik at en får frem den og bare den informasjon som H2 inneholder.

En mulighet er å innføre en egen indeks i den fonologiske representasjonen til bevegelsesstedet, la oss si «bs»:

²Som i kapittel 2 betegner sigma en stavelseskerne med et ikke spesifisert antall konsoanter knyttet til seg. Stor sigma betyr at den samme stavelseskjernen med de samme konsonantene knyttet til seg går igjen i mer enn en fonologisk representasjon.

³Formaliseringene i 7.1, 7.2 og 7.3 tar ikke hensyn til om vi har prediktabilitet eller delvis motiverthet. Som jeg nevnte i innledningen til dette kapitlet, vil jeg imidlertid i 7.4 diskutere om det er mulig å få frem denne distinksjonen innenfor de to modellene.

RKR1':

$$\begin{array}{c} a_{bs} \# \textcircled{R} N, Pl \\ | \\ bs \textcircled{R} Obl, Pl \end{array}$$

Indeksen i den fonologiske representasjonen markerer at N pl + obl pl, dvs. hele pl, er bs uten at den sier noe om tib. Det er heftet to innvendinger ved denne løsningen. Den første er av vitenskapsteoretisk karakter. Som nevnt i 1.3.2, er RKR sammensatt av følgende komponenter:

- a) Representasjoner:
 - i) Fonologisk representasjon
 - ii) Semantisk representasjon
- b) Relasjoner:
 - i) Realisasjonsrelasjonen
 - ii) Identitetsrelasjonen
 - iii) Base-derivert-relasjonen

I dette ligger det implisitt en påstand om at all morfologisk relevant informasjon skal komme til uttrykk gjennom fonologiske og semantiske representasjoner og de tre typer relasjoner som består mellom dem. Bak begrepet «bevegelsessted» skjuler det seg en relasjon mellom paradigmer som i visse former har trykk på samme stavelse. Hvis vi uttrykker denne relasjonen vha. en indeks, bryter vi prinsippet om at morfologisk relevant informasjon utelukkende skal komme til uttrykk på de måter som er nevnt ovenfor. Det er selvsagt mulig å bryte prinsippet, men etter mitt syn er det gode grunner til ikke å gjøre det. For det første vil et brudd med prinsippet innebære en uthuling av modellen. Dette er fra et vitenskapsteoretisk synspunkt uheldig, ettersom det blir mindre klart hva modellen kan og hva modellen ikke kan, noe som svekker modellens falsifiserbarhet. Og skulle vi likevel bryte prinsippet, måtte vi ha uavhengig evidens for det. Slik evidens foreligger ikke - jeg har ikke annet grunnlag for å innføre indekseringen enn at det vil kunne forenkle reglene, og indekseringen er derfor ad hoc.

Den andre innvendingen er av psykolingvistisk karakter. Rent generelt taler psykolingvistisk evidens for at talerne foretar generaliseringer over konkrete, fullt ferdige ordformer⁴. En representasjon med en indeks av den type jeg har foreslått ovenfor, er imidlertid en abstraksjon, i den forstand at virkelige ordformer ikke kan ha spesifisert et bs uten at trykkplasseringen er nevnt. På generelt psykolingvistisk grunnlag må en derfor være skeptisk til slik bruk av indekser som jeg har foreslått. Imidlertid har jeg ikke psykolingvistisk evidens som spesielt viser at bs og trykkplassering er uadskillelige størrelser. Til sammen synes jeg allikevel at den psykolingvistiske og den vitenskapsteoretiske inn-

⁴For en kortfattet diskusjon med litteraturhenvisninger viser jeg til Endresen (1990, s. 12f.).

vendingen veier såvidt tungt at jeg vil avvise bruk av indekser av denne typen i RKR.

7.1.3 Oppsummering

Det karakteristiske ved WP-analysen jeg har skissert i 7.1.1, er at bs og tib beskrives ved hver sine regler. I 7.1.2 forkastet jeg bruk av indekser for bs i RKR, og jeg kom frem til at det ikke er mulig å formalisere generaliseringer om bs uten å nevne tib. Når det gjelder å formalisere generaliseringer om bs og tib, ligger det m.a.o. innbakt i BKM en restriksjon som WP ikke har. I prinsippet skulle dette gjøre BKM lettere falsifiserbar, idet en kunne tenke seg generaliseringer som ikke lar seg formalisere p.g.a. denne restriksjonen. Jeg har imidlertid ikke funnet frem til slike generaliseringer, og 7.1 har dermed ikke gitt empiriske argumenter for å foretrekke en av modellene fremfor den andre.

7.2 Ledeformbaserte generaliseringer

I 1.4.1 ga jeg følgende definisjon av ledeformbaserte generaliseringer:

«Ledeformbaserte generaliseringer er generaliseringer om at et ord O i et paradigme P har egenskapen E_x hvis ledeformen L i det samme paradigmet har egenskapen E_y ».

I 2.1 drøftet jeg et spesialtilfelle av ledeformbaserte generaliseringer der $E_x = E_y$. F.eks. så vi at hvis en D pl-formativ har den egenskap at den inneholder $/a/$, så inneholder også L pl-formativen dette fonemet (jf. 2.1.1). I 7.2 skal jeg drøfte ledeformbaserte generaliseringer der $E_x \neq E_y$. Her er forholdet at en ut fra en egenskap ved ledeformen kan predikere en annen egenskap ved andre ord i paradigmet. I kapittel 4, 5 og 6 har vi sett en rekke eksempler på ledeformbaserte generaliseringer av denne typen, men jeg skal i 7.2 begrense meg til å undersøke om $H1''$ fra kapittel 4 og $H12'$ og $H24$ fra kapittel 5 lar seg formalisere innenfor WP og BKM.

7.2.1 Ledeformbaserte generaliseringer og WP

I 2.1.1 prøvde jeg to strategier for å få frem ledeformbaserte generaliseringer innenfor WP. Først forsøkte jeg å definere alternative segmentale fleksjonsformater, deretter anvendte jeg metaregler. Jeg fant klare innvendinger mot begge strategiene. I 7.2 skal jeg undersøke ytterligere to strategier. Følgende morfoleksikalske regler (MR) kan tjene som grunnlag for diskusjon:

MR1:

Referanse:

s_4

Begrensning:

- Substantivet har bevegelig trykk,
- Stammen ender på palatal(isert) konsonant,
- Operanden inneholder ikke formativene $/j/$ eller $/a/$ og
- Substantivet har ikke trykk på $1h$ i N sg.

Operand:

s_3

Operasjon:

'bs=obl pl'

MR2:

Referanse: s₄

Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
-Stammen ender på palatalisert konsonant,
-Substantivet har trykk på 1h i N sg og
-Substantivet ender på vokal i N sg.

Operand: s₃

Operasjon: 'bs=N pl'

MR3:

Referanse: s₄

Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
-Substantivet har trykk på 1h i N sg⁵ og
-Substantivet tilhører tredje deklinasjon.

Operand: s₃

Operasjon: 'bs=I sg'

Disse reglene virker ikke som de skal. Begrensningskomponentene inneholder informasjon om N sg-formene, og slik informasjon har ikke operanden - den inneholder informasjon fra leksikon og de operasjoner den har gjennomgått, men ingenting om ordformer som dannes på grunnlag av andre stammer eller andre regler. For å få reglene til å virke, må vi tenke oss at formene i de tre bs dannes på grunnlag av N sg-formen:

Trinn 1: Dann N sg.

Trinn 2: Fjern segmentale formativer i N sg.

Trinn 3: Legg til nye segmentale formativer.

Trinn 4: Flytt trykket i bs.

Når en danner en ferdig ordform på grunnlag av en annen, har vi det som Matthews (1972, s 85ff.) kaller en «parasittisk dannelselse». Slike dannelser bryter med det grunnleggende prinsipp i WP at alle ordformer i et ikke-suppletivistisk paradigme dannes på grunnlag av én og samme stamme. Parasittiske dannelser er derfor uønsket innenfor WP, og en vil prøve å unngå dem. Er det mulig i dette tilfellet?

7.2.1.1 Strategi 1: Reformulering av reglene

Den mest nærliggende løsning av problemet er å forsøke å reformulere reglene ved å erstatte informasjonen om N sg med informasjon som ikke gir parasittiske dannelser. Den eneste muligheten jeg kan tenke meg, er å utnytte informasjon om deklinasjonstilhørighet. Dette ville gi følgende MR:

⁵I 5.6 holdt jeg muligheten åpen for at det er informasjon om G sg eller en annen oblik kasus som er relevant, fordi en i N sg i en del substantiver nøytraliserer av opposisjonen mellom 1v og 1h. Dette spørsmålet er ikke av betydning for diskusjonen her, og jeg skal for enkelhets skyld operere med N sg i reglene.

MR1':

Referanse: s₄
 Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatal(isert) konsonant,
 -Operanden inneholder ikke formativene /j/ eller /a/ og
 -Substantivet tilhører 1. eller 3. deklinasjon.
 Operand: s₃
 Operasjon: 'bs=obl pl'

MR2':

Referanse: s₄
 Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatalisert konsonant og
 -Substantivet tilhører 2. dekl.
 Operand: s₃
 Operasjon: 'bs=N pl'

MR3':

Referanse: s₄
 Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk og
 -Substantivet tilhører 3 deklinasjon
 Operand: s₃
 Operasjon: 'bs=I sg'

Det er heftet flere innvendinger ved disse reglene. For det første gir reglene gale prediksjoner for деревня 'landsby' og доля 'lodd, skjebne'. Disse substantivene får av MR2' N pl som bs, mens de i virkeligheten skal ha obl pl⁶. Dette problemet kan imidlertid løses ved at de to substantivene merkes leksikalsk. Jeg kan tenke meg følgende ufullstendige leksikonoppdrag for доля:

Leksikonrepresentasjon 1:
 Leksem: Доля
 Betydning: 'lodd, skjebne'
 Stamme (s₀): /dolj/
 Trykk: (Bevegelig)
 bs=Obl pl

For at merkingen skal ha noen effekt, må vi modifisere MR1' slik at substantiver med det leksikalske merket «bs=obl pl» faller inn under denne reglen. Samtidig må vi passe på at substantivene med det leksikalske merket ikke faller inn under MR2':

⁶De to substantivene får av en del informanter fast trykk, men dette er ikke av betydning for argumentasjonen, og jeg nevner det derfor bare her. Vakling mellom bevegelig og fast trykk markerer jeg innenfor WP ved å sette merket «bevegelig» i parentes i leksikonrepresentasjonene (jf. leksikonrepresentasjon 1 nedenfor).

MR1":

Referanse: s₄
 Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatal(isert) konsonant,
 -Operanden inneholder ikke formativene /j/ eller /a/ og
 -Substantivet tilhører 1. eller 3. deklinasjon,
 eller
 substantivet har det leksikalske merket «bs=Obl pl».
 Operand: s₃
 Operasjon: 'bs=obl pl'

MR2":

Referanse: s₄
 Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatalisert konsonant,
 -Substantivet tilhører 2. dekl. og
 -Substantiver har ikke leksikalske merker som gir andre bs.
 Operand: s₃
 Operasjon: 'bs=N pl'

Min andre innvending er at MR2" gir gale prediksjoner for дядя 'onkel' som kan ha pl-formativen /j/ og hele pl som bs. Problemet kan løses ved å modifisere MR2" slik at operander som har /j/-formativen ikke faller inn under regelen:

MR2''':

Referanse: s₄
 Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatalisert konsonant,
 -Substantivet tilhører 2. dekl.,
 -Operanden inneholder ikke pl-formativen /j/ og
 -Substantiver har ikke leksikalske merker som gir andre bs⁷.
 Operand: s₃
 Operasjon: 'bs=N pl'

Regelen gir nå sanne prediksjoner, men den er mer komplisert enn MR2", MR2' og MR2, og MR2''' er derfor ikke å foretrekke.

Min tredje innvending er at reglene gir gale prediksjoner for плечó 'skulder' som har N pl som ett av to mulige bs, men likevel faller inn under MR1". For å rette på dette kan vi ekskludere nøytra i 1. dekl. fra MR1 og inkludere dem i MR2. Dette krever følgende modifikasjoner:

⁷Trolig vil en kunne formulere allmenne prinsipper som gjør denne og parallelle setninger overflødige. Ettersom slike forenklinger av reglene ikke angår min argumentasjon, har jeg imidlertid ikke gjort noe forsøk på å formulere prinsipper av denne typen.

MR1'''':

Referanse: s₄

Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatal(isert) konsonant,
 -Operanden inneholder ikke formativene /j/ eller /a/ og
 -Substantivet tilhører 3. dekl. eller er maskulint og tilhører 1. dekl.,
 eller
 substantivet har det leksikalske merket «bs=Obl pl».

Operand: s₃

Operasjon: 'bs=obl pl'

MR2'''':

Referanse: s₄

Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatalisert konsonant,
 -Substantivet tilhører 2. dekl. eller er nøytralt og tilhører 1. dekl.,
 -Operanden inneholder ikke pl-formativene /j/ og
 -Substantiver har ikke leksikalske merker som gir andre bs.

Operand: s₃

Operasjon: 'bs=N pl'

En kan med utgangspunkt i Corbett (1991, s. 34ff.) innvende at genustilhørighet i russisk er prediktabel og dermed redundant informasjon som ikke kan inngå i et WP-leksikon. Imidlertid kan informasjon om genustilhørighet innføres gjennom leksikalske redundansregler som virker før MR, slik at informasjon om genus er tilgjengelig for MR.

Ytterligere en innvending er at substantiver i 3. dekl. som ender på palatal(isert) konsonant i stammeutlyd, f.eks. *любовь* 'kjærlighet' og *новость* 'nyhet', kan falle inn under både MR1' og MR3'. Jeg finner ikke trekk som kan erstatte trykkplassering i N sg, slik at vi kan få skilt substantiver som har I sg som bs (f.eks. *любовь*) og substantiver som har obl pl som bs (f.eks. *новость*). En utvei er å innføre leksikalsk merking for substantiver med I sg som bs, siden dette er den minste gruppen. Leksikalsk merking innebærer imidlertid arbitraritet, og vi mister dermed generaliseringen at I sg som bs er motivert. En slik løsning må dermed forkastes.

Mot analysen med regler der trykkplasseringen i N sg ikke er nevnt, kan en også innvende at en i tillegg til MR1''', MR2'''' og MR3' trenger regler for å bestemme trykkplasseringen i de former som *ikke* inngår i bs. Årsaken til dette er at hvis trykket i et paradigme er bevegelig, så er det en fleksjonsformativ, og formativer må i WP innføres gjennom MR. At en trenger slike regler i tillegg, er med på å komplisere analysen, noe som selvsagt ikke er ønskelig.

En siste innvending mot MR1''' er at den ikke får frem generaliseringen at substantivene som faller inn under den, utgjør en ensartet gruppe. Grunnen til dette er at begrensningskomponenten i MR1''' inneholder en opplisting av to deklinasjoner, mens MR1 får frem at alle substantivene i gruppen har det til

felles at de i N sg har trykk på en annen stavelse enn 1h i N sg. En tilsvarende innvending hefter ved MR2⁸. De innvendingene jeg har kommet med, viser at strategi 1 ikke fører frem. Jeg gir imidlertid ikke opp og prøver en annen strategi.

7.2.1.2 Strategi 2: Opprettelse av fleksjonsklasser

La oss tenke oss at vi oppretter en fleksjonsklasse α som omfatter alle substantiver som var tenkt å falle inn under MR1, og som er representert ved et leksikalsk merke i leksikonrepresentasjonene til disse substantivene. Jeg kan tenke meg følgende ufullstendige leksikonrepresentasjon for очередь 'kø':

Leksikonrepresentasjon 2:
 Leksem: Очередь
 Betydning: 'kø'
 Stamme (s_0): /otʃerjɛdʲ/
 Trykk: Bevegelig
 Fleksjonsklasse: α
 3. deklinasjon

Samtidig som vi innfører fleksjonsklasse α , erstatter vi MR1 med MR4 og MR5:

MR4:

Referanse: $s_4(N \cup sg^8)$
 Begrensning: Fleksjonsklasse α
 Operand: s_3
 Operasjon: 'Legg trykket på en annen stavelse enn 1h'

MR5:

Referanse: $s_4(\text{obl pl})$
 Begrensning: -Fleksjonsklasse α
 -Substantivet har bevegelig trykk,
 -Stammen ender på palatal(isert) konsonant,
 -Operanden inneholder ikke formativene /j/ eller /a/
 Operand: s_3
 Operasjon: 'bs=Obl pl'

Essensen i denne analysen er følgende: Ved å anta at medlemskap i fleksjonsklasse α både motiverer trykkplasseringen i $N \cup sg$ og bs, får vi frem generaliseringen om at trykkplasseringen i $N \cup sg$ som en av flere faktorer motiverer bs. Skjematisk kan vi fremstille dette slik:

⁸ $N \cup sg$ leses «unionsmengden av N og sg», dvs. hele sg + N pl

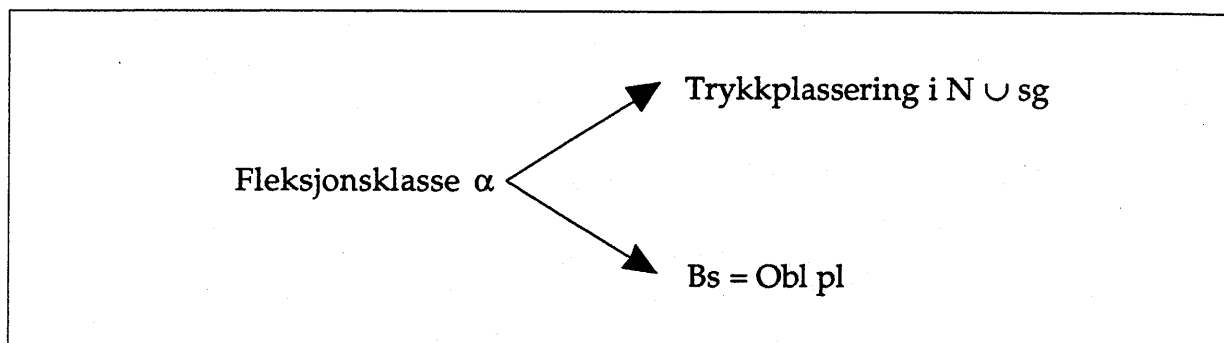

fig. 5 Analyse vha. fleksjonsklasse

Etter mitt syn er det heftet innvendinger ved denne analysen. Den første er at operasjonskomponenten i MR4 ikke spesifiserer nøyaktig hvilken stavelse trykket faller på, slik at regelen ikke virker som den skal. Dette problemet kan vi imidlertid løse ved å erstatte MR4 med MR6 og MR7:

MR6:

Referanse: $s_4 (N \cup sg)$
 Begrensning: Flexjonsklasse α
 2. deklinasjon⁹
 Operand: s_3
 Operasjon: 'Legg trykket på 2h'

MR7:

Referanse: $s_4 (N \cup sg)$
 Begrensning: Flexjonsklasse α
 1. eller 3. deklinasjon
 Operand: s_3
 Operasjon: 'Legg trykket på 1v'

MR6 omfatter деревня 'landsby' og доля 'lodd, skjebne', mens resten av substantivene, bl.a. очередь 'kø', faller inn under MR7. Dette løser problemet med operasjonskomponenten, og min første innvending faller dermed bort.

Min andre innvending mot analysen er at den er komplisert, idet den innebærer hele tre MR. I tillegg til dette må vi regne med leksikalsk merking for å skille medlemmer av flexjonsklasse α fra ikke-medlemmer. Også figuren ovenfor illustrerer at analysen er komplisert. Som vi ser, får vi bare indirekte frem sammenhengen mellom $N \cup sg$ på den ene side og bs på den annen: Vi må gå en «omvei» om en tredje størrelse, flexjonsklasse α .

Min tredje innvending er at vi ikke har selvstendig evidens for å innføre flexjonsklasse α , og opprettelsen av den er dermed ad hoc. I sum veier inn-

⁹Merk at de tre tradisjonelle deklinasjonene i russisk også er flexjonsklasser av samme type som flexjonsklasse α . Min kritikk av bruken av flexjonsklasser i WP-analyser kunne dermed utvides til å gjelde WP-analyser av deklinasjonene i russisk. Denne problemstillingen faller imidlertid utenfor mitt objektsområde, og jeg lar den derfor ligge.

vendingene så tungt at det er grunn til å se seg om etter alternativer. Så vidt jeg kan skjønne, finnes det innenfor WP ingen alternativer til fleksjonsklasser som α , om en skal kunne få frem generaliseringer av den type jeg har behandlet her. For å finne frem til mer tilfredsstillende analyser må en derfor ta utgangspunkt i andre modeller.

7.2.2 Ledeformbaserte generaliseringer og BKM

Lar det seg gjøre å formalisere generaliseringene innenfor BKM? H24 kan formaliseres som følgende retningsløse koblingsregel (RKR):

RKR2:

$$\begin{array}{l} \Sigma C\# \text{ ® N, Sg} \\ \parallel \quad \parallel \\ \Sigma Cju\# \text{ ® I, Sg} \end{array}$$

Konsonanten i N sg er med for å utelukke substantiver som ender på vokal i N sg. Den segmentale formativen i I sg viser at substantivene tilhører 3. dekl. RKR2 inneholder all informasjon i H24, og det er derfor ikke grunnlag for modifikasjoner.

H12' kan formaliseres slik:

RKR3:

$$\begin{array}{l} \Sigma[\text{palatalisert}]'a\# \text{ ® N, Sg} \\ \mid \quad \mid \\ \Sigma[\text{palatalisert}]'i\# \text{ ® N, Pl} \\ \mid \quad \mid \\ \Sigma[\text{palatalisert}]'\sigma\# \text{ ® Obl, Pl} \end{array}$$

Også RKR3 inneholder den samme informasjon som den tilsvarende hypotesen.

H1''' kan formaliseres slik:

RKR4:

$$\begin{array}{l} \#'\sigma\dots[\text{palatal(isert)}]\# \text{ ® N, Sg} \quad \sigma'[\text{palatal(isert)}]a\# \text{ ® N, Sg} \\ \diagdown \quad \diagup \\ [\text{palatal(isert)}]'\sigma\# \text{ ® Obl, Pl} \end{array}$$

7.2.3. Konklusjon

BKM har ingen problemer med å formalisere ledeformbaserte generaliseringer, og det er mulig å få frem hver av generaliseringene med én regel.

Ledeforbaserede generaliseringer av den type jeg har behandlet i 7.2, har vist seg å volde besvær for WP. Ved å opprette fleksjonsklasser kan en imidlertid også innenfor denne modellen få gjort rede for slike generaliseringer. Siden WP-analysen er komplisert, samtidig som innføringen av fleksjonsklassene er ad hoc, er det all grunn til å foretrekke den enklere BKM-analysen som ikke bygger på ad hoc-hypoteser. Jeg har i kapittel 4, 5 og 6 vist at ledeforbaserede generaliseringer spiller en viktig rolle i beskrivelsen av russiske substantiver der trykket er en fleksjonsformativ, og vi har dermed et empirisk argument til fordel for BKM.

7.3 Informasjonshierarkier

Jeg skal i 7.3 undersøke om generaliseringer om informasjonshierarkier lar seg formalisere innenfor WP og BKM. H1' og H4 fra kapittel 6 er utgangspunkt for diskusjonen.

7.3.1 Informasjonshierarkier og WP

H1' og H4 fra kapittel 6 kan formaliseres som følgende MR:

MR8:

Referanse: Substantiv i de former som utgjør bs

Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
-Substantivet ender i N sg på konsonant¹⁰,
uten å oppfylle alle de tre følgende kriterier:
-Substantivet ender på /k/,
-Substantivet har mer enn én stavelse i stammen og
-Substantivet har trykk på 1h i sg.

Operand: s₄

Operasjon: 'tib=1h'

MR9:

Referanse: Substantiv i de former som utgjør bs

Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
-Substantivet ender i N sg på /k/,
-Substantivet har mer enn én stavelse i stammen og
-Substantivet har trykk på 1h i sg.

Operand: s₄

Operasjon: 'tib=2h'

MR8 er noe forenklet i forhold til H1', idet jeg ikke har tatt med kriteriene som skiller ut substantiver som faller inn under andre hypoteser enn H4, fordi det bare er forholdet mellom H1' og H4 som er relevant for argumentasjonen her. Reglene er formulert slik at det ikke spiller noen rolle i hvilken rekkefølge de virker: Vi får dannet de riktige formene uansett. Likevel er analysen problematisk, for den får ikke frem generaliseringen i H19 i kapittel 6:

¹⁰For ikke å komplisere argumentasjonen unødige, tar jeg i dette avsnittet ikke hensyn til problemene med ledeforbaserede generaliseringer.

«Hvis informasjon om at et substantiv i N sg ender på vokal eller konsonant, og annen informasjon krever ulik trykkplassering i bs, så er det den andre informasjonen som bestemmer trykkplasseringen».

For å løse problemet kan vi benytte oss av ekstrinsisk regelordning. Å ordne regler ekstrinsisk innebærer at en i språkbeskrivelsen inkluderer et særskilt utsagn om at reglene virker i en spesiell rekkefølge¹¹. Vi kan formulere følgende utsagn om regelordning:

Regelordning (1):
«MR9 virker før MR8»

Det generelle prinsippet jeg siterte ovenfor, følger direkte av dette utsagnet: Å si at MR9 virker først, er det det samme som å si at den informasjonen som er inneholdt i MR9, har fortrinnsrett i forhold til informasjonen i MR8. Legg merke til at den ekstrinsiske regelordningen ikke bare gjør det mulig å få frem det generelle prinsippet, men også fører til at vi kan forenkle MR8:

MR8':
Referanse: Substantiv i de former som utgjør bs
Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
-Substantivet ender i N sg på konsonant,
Operand: s₄
Operasjon: 'tib=1h'

Vi får nå dannet de riktige formene, samtidig som vi får frem generaliseringen i H19 fra kapittel 6. Analysen kan imidlertid forenkles ved å anvende et universelt prinsipp som ble lansert av Koutsoudas et al. (1974, s. 8):

Proper inclusion precedence (PIP):

«For any representation R, which meets the structural description of each of two rules A and B, A takes precedence over B with respect to R if and only if the structural description of A properly includes the structural description of B»

I WP-terminologi innebærer dette at MRA virker før MRB dersom de elementer som oppfyller kravene i begrensingskomponenten i MRA, er en ekte delmengde av de elementer som oppfyller kravene i begrensingskomponenten i MRB. Dette er tilfelle for MR9 i forhold til MR8, slik det fremgår av nedenstående venndiagram:

¹¹For kortfattede diskusjoner av regelordning viser jeg til Hyman (1975, s. 125ff.) og Durand (1990, s. 134ff.).

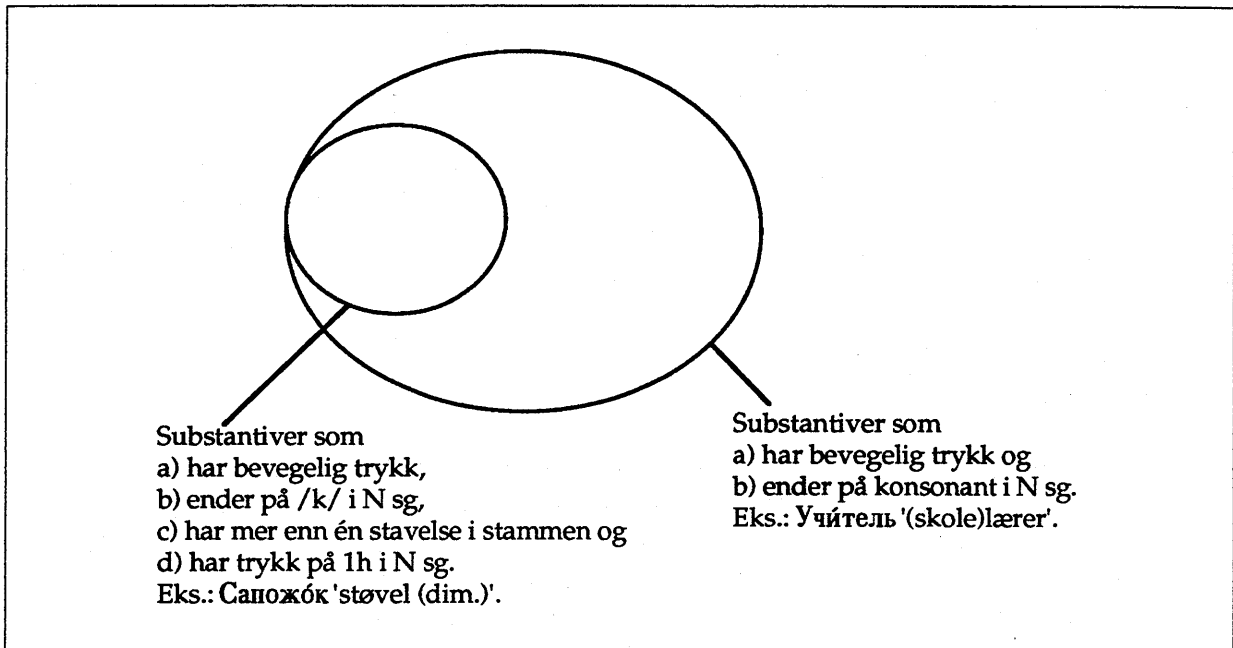

fig. 6: Forholdet mellom MR8 og MR9

Ettersom ordningen av MR8 og MR9 følger et universelt prinsipp, kan vi utelate utsagnet om regelordning fra språkbeskrivelsen av russisk. På denne måten blir språkbeskrivelsen enklere.

7.3.2 Informasjonshierarkier og BKM

En grunnleggende idé i BKM er at reglene er generaliseringer over fullt ferdige ord i leksikon. Slike generaliseringer er statiske i den forstand at de ikke beskriver hvordan ordformer dannes vha. sekvensielt ordnede operasjoner. Følgelig gir det ingen mening å snakke om regelordning innenfor denne modellen. For å få frem generaliseringene om informasjonshierarkier vil jeg i stedet foreslå å benytte følgende allmennpsykologiske prinsipp:

«Always apply the most specific pieces of knowledge available» (Wilensky, 1983, s. 25).

Lakoff (1987, s. 147) kaller dette prinsippet «Wilensky's law», og jeg skal i det følgende referere til det som «Wilenskys lov»¹². Wilenskys lov impliserer at den regel som inneholder mest spesifikk informasjon, vil bestemme substantivets bs eller tib hvis substantivet kan være input i mer enn én regel og disse reglene gir forskjellige bs eller tib. Spørsmålet er hva en skal forstå med «spesifikk». Verken Wilensky eller Lakoff gir noen definisjon av dette begrepet, og jeg klarer heller ikke å finne frem til noen implisitt definisjon på grunnlag av eksemplene deres. Følgende definisjon er den rimeligste jeg kan tenke meg:

¹²Lakoff formulerer Wilenskys lov litt annerledes enn Wilensky selv uten at dette er av betydning for argumentasjonen her.

«Informasjon som avgrenser en mengde A er mer spesifikk enn informasjon som avgrenser en mengde B, hvis og bare hvis A er en ekte delmengde av B.»

Tar vi utgangspunkt i denne definisjonen, dekker Wilenskys lov de samme generaliseringene som PIP. Empirisk står de to prinsippene dermed likt. I 7.3.3 skal jeg undersøke om vitenskapsteoretiske kriterier favoriserer noen av dem.

7.3.3 Proper inclusion precedence og Wilenskys lov

Både PIP og Wilenskys lov gir svært enkle og elegante analyser, og jeg klarer derfor ikke å anvende enkelhetskriteriet. Kriteriet «styrke» (jf. Føllesdal et al., 1984, s. 69ff.) kan imidlertid være til hjelp. Mens PIP kun beskriver språkdata, utsier Wilenskys lov ikke bare noe om språk spesielt, men om kunnskap generelt. Etersom Wilenskys lov dermed favner langt videre enn PIP, er Wilenskys lov som hypotese betraktet sterkere enn PIP, og Wilenskys lov må dermed under ellers like forhold foretrekkes. Haken ved dette resonnementet er at tilhengere av autonom begrepsrealistisk lingvistikk med utgangspunkt i den modulære hypotese trolig vil hevde at ikke-språklige fenomener er irrelevante for lingvistiske modeller (jf. 1.2), og at Wilenskys lov derfor ikke står sterkere enn PIP. Som jeg var inne på i 1.2, vil det innenfor rammene av en hovedoppgave føre for langt å undersøke om den modulære hypotese er velfundert eller ikke. Jeg lar derfor dette spørsmålet ligge og nøyer meg med å konkludere med at de generaliseringer om informasjonshierarkier jeg har undersøkt, både lar seg formalisere innenfor WP (vha. PIP) og BKM (vha. Wilenskys lov).

7.3.4 Noen spekulasjoner om et problematisk tilfelle

Ikke alle de generaliseringer om informasjonshierarkier jeg kom frem til i kapittel 4, 5 og 6, lar seg uten videre formalisere vha. PIP eller Wilenskys lov. Et eksempel er forholdet mellom H1''' og H2 fra kapittel 4. Litt forenklet er situasjonen den at H1''' gir substantiver med bevegelig trykk og palatal(isert) konsonant i stammeutlyd obl pl som bs, mens substantiver med bevegelig trykk og N pl-formativen /a/ ved H2 får hele pl som bs. H2 står over H1''' i et informasjonshierarki, ettersom substantiver som учитель '(skole)lærer' som har bevegelig trykk, palatal(isert) konsonant i stammeutlyd og N pl-formativen /a/, får hele pl som bs. Situasjonen kan oppsummeres vha. følgende venndiagram:

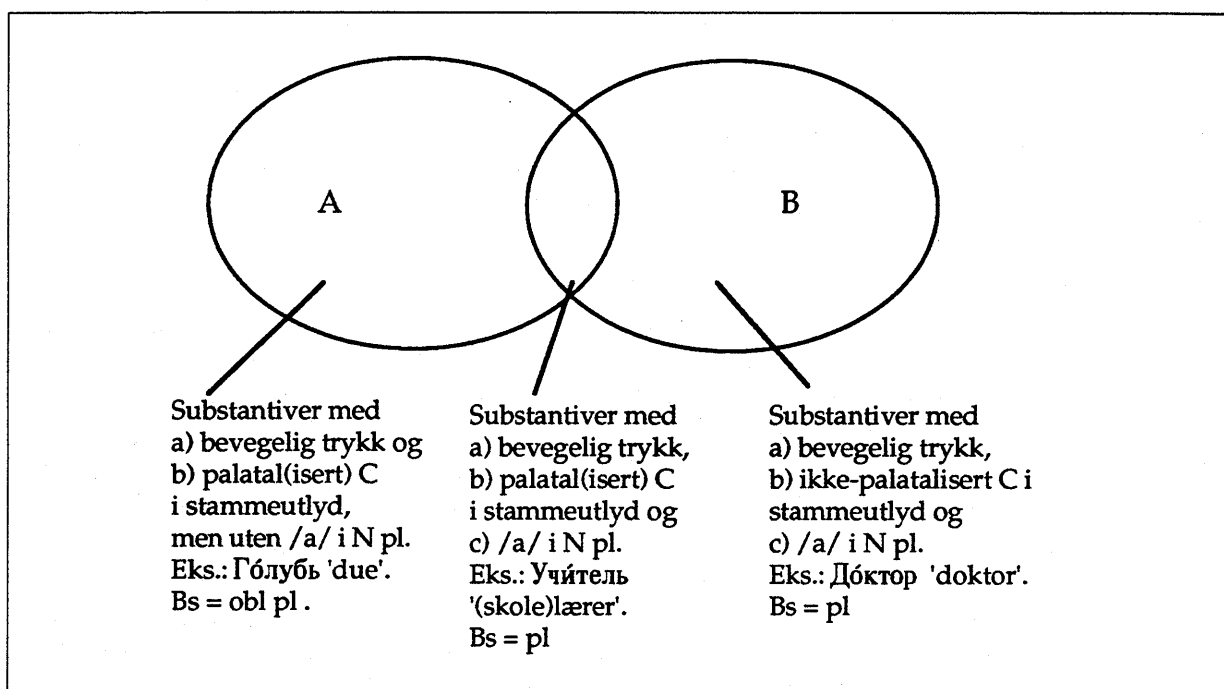

fig. 7: Forholdet mellom H1''' og H2 fra kapittel 4

Vha. Wilenskys lov og PIP kan vi bare få frem at H2 står over H1''' i informasjonshierarkiet hvis B er en ekte delmengde av A. Som diagrammet viser, er dette ikke tilfelle. Konsekvensen av dette er at en innenfor BKM får problemer med å få frem generaliseringen om informasjonshierarkiet, og at en i WP må ty til en ad hoc-løsning basert på ekstrinsisk regelordning. Begge deler er uheldig, og vi må se oss om etter alternative analyser. Her er det imidlertid nødvendig å gå ut over de data jeg har diskutert i kapittel 4, og det følgende får derfor et spekulativt preg.

La oss se bort fra den relativt fåtallige gruppen av substantiver med veksling i stammeutlyd og tenke oss at vi i tillegg til H1''' og H2 også hadde fått bekreftet H8 (jf. 4.4), slik at vi hadde generaliseringen at substantiver med bevegelig trykk og ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd fikk hele pl som bs. For å få oversikt over situasjonen kan vi se på følgende venndiagram:

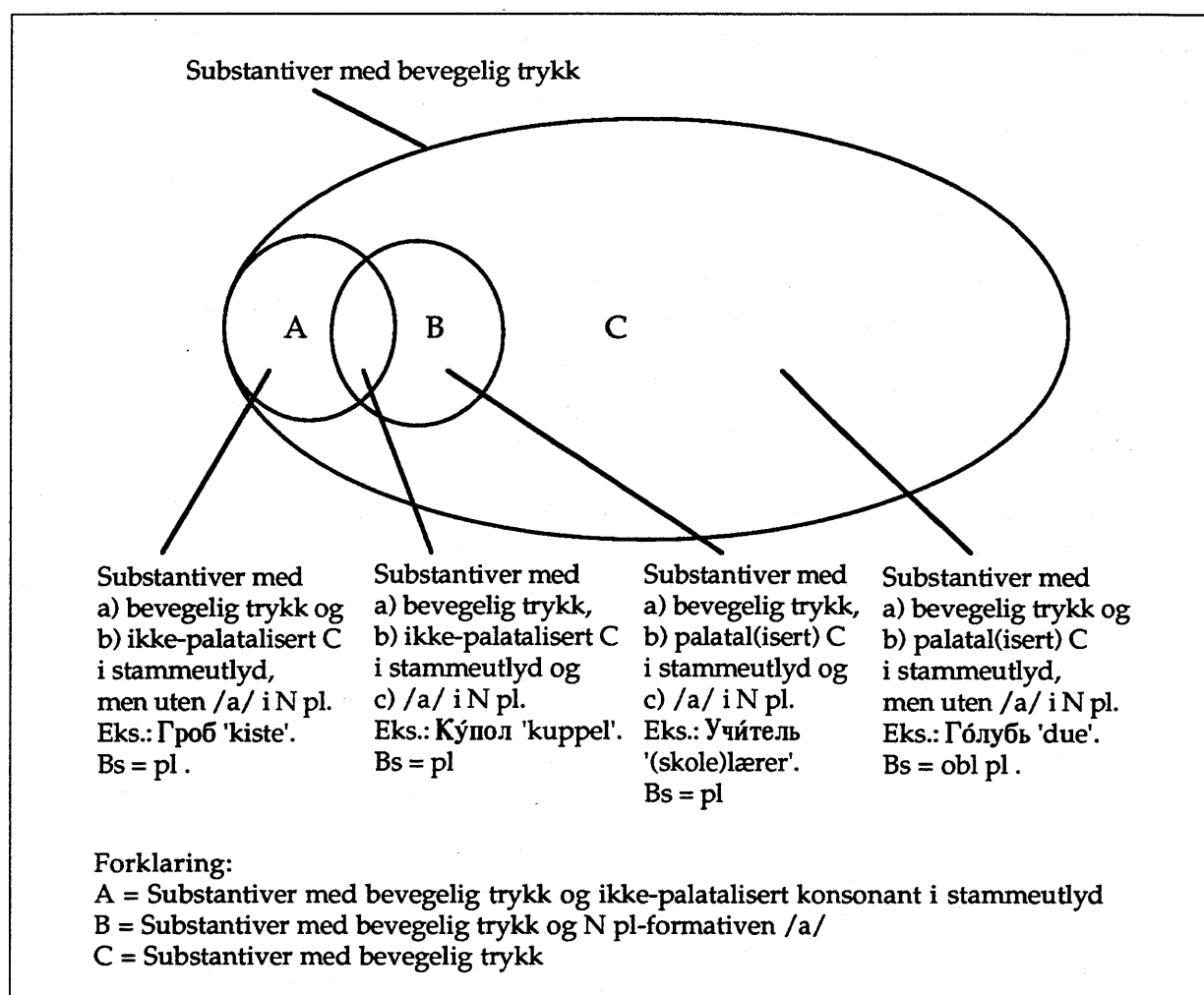

fig. 8: Forholdet mellom H1''', H2 og H8 fra kapittel 4

Diagrammet viser at hvis et substantiv hører til A (H8) eller B (H2), så er bs = pl, mens substantiver som er med i C, men ikke i A eller B (H1'''), har obl pl som bs. Ettersom unionsmengden av A og B er en ekte delmengde av C, er betingelsene for anvendelse av PIP og Wilenskys lov til stede, og problemet er dermed løst. Samtidig åpner dette for en forenkling av H1''', idet vi nå kan regne med at alle substantiver med bevegelig trykk får obl pl som bs med mindre de tilhører mengdene A eller B. La meg til slutt understreke at den analysen jeg her har presentert, er spekulativ, i den forstand at den ikke er tilstrekkelig empirisk underbygd. Det er en utfordring for videre forskning å finne frem til data som støtter opp under den eller gjør det nødvendig å forkaste den.

7.4 Prediktabilitet vs. delvis motiverthet

7.4.1 WP

Kan en innenfor WP få frem distinksjonen mellom prediktabilitet og delvis motiverthet? Begrensningskomponenten i MR innskrenker antall operander til dem og bare dem som har de trekk som er nevnt i begrensningskomponenten. Dermed utgjør trekkene nødvendige og tilstrekkelige betingelser for at et sub-

stantiv skal ha et gitt bs eller en viss trykkplassering i bs, og bs eller tib er således prediktabelt på grunnlag av informasjonen i begrensingskomponenten.

Å beskrive prediktabilitet er m.a.o. uproblematisk, men hva gjør vi når vi har delvis motiverthet? La oss se nærmere på L2 sg der vi har delvis motiverthet (jf. 5.3). Vi kan formulere følgende MR:

MR10:

Referanse: s₄

Begrensning: -Substantivet har bevegelig trykk,
-Substantivet har én stavelse i stammen og
-Substantivet ender på konsonant i N sg¹³.

Operand: s₃

Operasjon: 'bs=L2 sg'

MR10 overgeneraliserer voldsomt. Vi har ikke mer informasjon å tilføye i begrensingskomponenten, og vi kan derfor ikke løse problemet ved å modifisere reglen. Derimot kan vi bli kvitt overgeneraliseringen ved å forsyne alle unntak med et leksikalsk merke som hindrer at de faller inn under reglen. En ufullstendig leksikonrepresentasjon ville da bli seende slik ut:

Leksikonrepresentasjon 3:

Leksem: КОСТЬ

Betydning: 'ben, knokkel'

Stamme (s₀): /kostj/

Trykk: bevegelig

÷MR10

Det leksikalske merket «÷MR10» sørger for at *кость* ikke faller inn under MR10. For en regel med så mange unntak som MR10, vil en slik analyse bli nokså uøkonomisk i og med at den vil innebære omfattende leksikalsk merking. Verre er det imidlertid at vi ikke får frem generaliseringen om at informasjonen i begrensingskomponenten bare er delvis motivasjon: Det er ingenting ved regelen som viser at vi har delvis motiverthet, og de leksikalske representasjonene er isolerte enkelttilfeller uten noen form for relasjoner mellom, slik at heller ikke de får frem noen generalisering. Merk at vi heller ikke kan regne med noen leksikalsk redundansregel som innfører det leksikalske merket, fordi det ikke finnes fellestrekk som motiverer hvilke substantiver som er unntak til regelen. Oppsummerende kan vi si at en innenfor WP ikke kan få frem distinksjonen mellom prediktabilitet og delvis motiverthet, idet modellen behandler alle tilfeller som om det var tale om prediktabilitet.

7.4.2 BKM

De retningsløse koblingsreglene jeg har satt opp i tidligere avsnitt i dette kapitlet, angir sammenhengen mellom den motiverende informasjon på den ene side og

¹³For å unngå unødig kompliserte resonneringer tar jeg i dette avsnittet ikke hensyn til problemene med ledeformbaserte generaliseringer i WP.

bs og tib på den annen. Imidlertid går det ikke frem om vi har prediktabilitet eller delvis motiverthet: Modellen tar rett og slett ikke stilling til dette spørsmålet. En kunne selvsagt innføre en indeks som i hvert tilfelle anga hvilken av mulighetene vi hadde, men en slik indeksering ville måtte forkastes på samme grunnlag som den indekseringen jeg drøftet i 7.1.2. Jeg konkluderer derfor med at det ikke er mulig å få frem distinksjonen mellom prediktabilitet og delvis motiverthet innenfor BKM.

7.4.3 Konklusjon

Som vi har sett, kan ingen av modellene gjøre rede for distinksjonen mellom prediktabilitet og delvis motiverthet. I en psykolingvistisk kontekst betyr dette at begge modeller påstår at distinksjonen ikke er av betydning for innfødte talere. Dette er så vidt jeg kan skjønne, en interessant påstand som kunne følges opp med psykolingvistiske undersøkelser. Det ligger nær å tro at det er viktigere for taleren å vite om en regel har få eller mange unntak, enn om den *har* unntak eller ikke. Her er vi imidlertid fremme ved et svært komplisert spørsmål som det vil føre for langt å komme nærmere inn på.

Til tross for at verken WP eller BKM kan gjøre rede for distinksjonen mellom prediktabilitet og delvis motiverthet, er det forskjeller på de to modellene: MR i WP behandler alle tilfeller som om det var tale om prediktabilitet, mens RKR i BKM ikke tar stilling til hvilken av alternativene vi har. I WPs behandling ligger det implisitt en påstand om at prediktabilitet er den eneste mulige eller i alle fall den normale relasjon mellom motiverende informasjon på den ene side og bs eller tib på den annen. De foregående kapitler har vist at dette ikke er riktig - delvis motiverthet er minst like vanlig som prediktabilitet. Ettersom det ikke ligger noen slik uriktig påstand implisitt i BKM, må vi kunne konkludere med at RKR tross alt er å foretrekke fremfor MR.

7.5 Konklusjon

I 7.1 viste jeg at en innenfor WP kan beskrive bs og tib med hver sine regler, mens en innenfor BKM er nødt til å integrere informasjon om bs og tib i de samme reglene. Denne forskjellen får imidlertid ingen empiriske konsekvenser. Hva angår ledeforbasererte generaliseringer, fant jeg i 7.2 argumenter som favoriserer BKM i forhold til WP. Diskusjonen i 7.3 viser at WP og BKM empirisk sett står likt når det gjelder å formalisere generaliseringer om informasjonshierarkier. At det finnes tilfeller som verken Wilenskys lov (BKM) eller PIP (WP) kan ta hånd om, må betraktes som en utfrdring for videre forskning. I 7.4 har jeg vist at ingen av modellene får frem distinksjonen mellom prediktabilitet og delvis motiverthet. I sum har jeg funnet flere innvendinger og problemer i tilknytning til WP enn BKM. Jeg trekker derfor den slutning at BKM gir det beste grunnlag for formalisering av de generaliseringene jeg har lansert i kapittel 4, 5 og 6.

kapittel 8:

Konklusjon

I 1.1 skilte jeg skarpt mellom et empirisk og et teoretisk siktemål, og også her skal jeg behandle empiri og teori hver for seg.

8.1 Empiri

8.1.1 Klassifikasjon

For klassifikasjon av russiske substantivparadigmer der trykket er en fleksjonsformativ, har jeg i kapittel 2 og 3 utviklet en modell som klart skiller seg fra tidligere foreslåtte klassifikasjonsmodeller. I kapittel 2 har jeg vist at en klassifikasjonsmodell må kunne få frem *produktorienterte* og *ledeformbaserte generaliseringer*. For å få til dette har jeg foreslått å dele substantivparadigmer der trykk er en fleksjonsformativ, inn i *trykk-klasser* ved å

- a) bestemme paradigmets *bevegelsessted* (*bs*),
dvs. angi i hvilke former i paradigmet trykket flytter seg i forhold til paradigmets primære ledeform, og
- b) bestemme *trykkplasseringen i bevegelsesstedet* (*tib*),
dvs. angi hvor trykket faller i bevegelsesstedet.

I kapittel 3 har jeg vist at en tvinges til å innføre ad hoc-hypoteser om en bruker de tradisjonelle begrepene *stamme-* og *endetrykk* når en bestemmer trykkplasseringen i *bs*. I stedet har jeg foreslått å angi hvilken *stavelse*, regnet fra nærmeste ordgrense, som er trykksterk. Det har vist seg nødvendig å regne med 12 *bs*. Det vanligste er plural, og vi ser en tendens til at trykket som fleksjonsformativ er en plural-eksponent. Jeg skiller mellom 3 forskjellige *tib*: Trykk på første stavelse fra venstre ordgrense (1v), trykk på annen stavelse fra høyre ordgrense (2h) og trykk på første stavelse fra høyre ordgrense (1h).

8.1.2 Motiverthet

I kapittel 4, 5 og 6 har jeg undersøkt om det finnes informasjon som motiverer hvilket *bs* og hvilken *tib* et paradigme har. Dette er et spørsmål som så vidt jeg vet, knapt har vært drøftet systematisk i tidligere arbeider om trykk i russisk. Selv om arbitraritet forekommer, har det vist seg at både *bs* og *tib* i de fleste tilfeller er motivert, og ofte også prediktabelt. Mange enkeltobsvasjoner er selvsagt hentet fra andre: For eksempel er det velkjent at N pl-formativen /a/ for substantiver som i N sg ender på konsonant, betinger trykk på 1h i pl. Men de fleste hypotesene jeg har satt opp og testet, er mine egne, og selve hovedtesen har jeg funnet frem til på egenhånd. La meg som en konklusjon sammenfatte hovedtesen i to punkter:

- a) Bevegelsessted:
Hvilket *bs* et substantiv har, er motivert av informasjon om konsonanten i stammeutlyd.

b) Trykkplassering i bevegelsesstedet:

Hvilken stavelse som har trykk i bs, er motivert av om substantivet i N sg ender på konsonant eller vokal.

Hovedtesen har i store trekk vist seg å være riktig. Det har imidlertid i mange tilfeller blitt klart at også annen informasjon er relevant, ikke minst informasjon om segmentale formativer. Vi har sett flere eksempler på at ulik informasjon ved ett og samme substantiv kan kreve ulike bs eller ulike tib. Jeg har klart å finne frem til hypoteser om hva slags informasjon som i slike tilfeller er utslagsgivende, og vi har sett konturene av *informasjonshierarkier*.

8.1.3 Perspektiver og problemer

De resultatene jeg har lagt frem, kan selvsagt ikke betraktes som endelige sannheter. Tvert imot skulle jeg ønske at de kunne vekke diskusjon og stimulere til videre forskning. Blant annet er det stavellesbaserte prinsippet for bestemmelse av trykkplasseringen i bevegelsesstedet, ikke uproblematisk, fordi det forutsetter at D pl er ledeform i forhold til I pl. Jeg har i 3.2 kommet frem til at dette er en holdbar forutsetning, selv om datamaterialet ikke er entydig. Hvis videre forskning kan vise at D pl ikke er ledeform i forhold til I pl, er jeg imidlertid rede til å forkaste mitt stavellesbaserte klassifikasjonsprinsipp.

Et annet problem der videre forskning er påkrevd, er de tilfellene der jeg ikke har klart å finne frem til informasjon som motiverer bs. Det skulle ikke forundre meg om et større materiale av nonsens-ord enn det jeg har samlet, åpenbarte interessante generaliseringer. En omfattende undersøkelse av diakrone data ville også kunne kaste lys over problemtilfellene. Dersom en på grunnlag av slike data kan påvise generaliseringer om motiverthet, vil min påstand om arbitraritet måtte forkastes.

Jeg håper at de resultatene jeg har kommet frem til, ikke bare vil være av vitenskapelig interesse, men at de også kan gi perspektiver for undervisningen av russisk som fremmedspråk. Bevegelig trykk er blant russiskstuderende kjent som noe av et C-moment, fordi en har få generaliseringer å holde seg til. Mange av de generaliseringene jeg har funnet frem til, er imidlertid såvidt enkle og omfatter såvidt mange substantiver at studenter over begynnerstadiet skulle kunne ha nytte av dem. Nedenfor har jeg listet opp de viktigste av dem. Av pedagogiske årsaker har jeg formulert dem uten å bruke lingvistiske fagtermer som en ikke kan forvente at russisk-studerende skal kjenne til. Generaliseringene er ment som hovedretningslinjer - når det gjelder unntak, viser jeg til diskusjonene i kapittel 4, 5 og 6¹.

Generalisering A:

I substantiver som har bevegelig trykk, flyttes trykket normalt i hele plural eller oblike kasus i plural (jf. 4.1.4).

¹Generalisering A, C, D og E omhandler det jeg ellers i oppgaven har kalt «bevegelsessted», mens generalisering B, I og J beskriver det jeg har kalt «trykkplassering i bevegelsesstedet». I de øvrige generaliseringene har jeg både inkorporert informasjon om bevegelsessted og trykkplassering i bevegelsesstedet.

Eks.:

N sg: Женá 'hustru'	вѣчер 'kveld'	нóвость 'nyhet'
D sg: Женé	вѣчеру	нóвости
N pl: Жѣны	вечерá	нóвости
D sg: Жѣнам	вечерáм	нóвостjáм

Generalisering B:

I substantiver som har bevegelig trykk, kan trykket bare flyttes til første, nest siste og siste stavelse (jf. kapittel 3).

Eks.: N sg:

N pl:

Головá 'hode' - гóловы (til første stavelse).

Колесó 'hjul' - колѣса (til nest siste stavelse).

Вѣчер 'kveld' - вечерá (til siste stavelse).

Generalisering C:

I substantiver som har bevegelig trykk og palatalisert konsonant i stammeutlyd, flyttes trykket i oblike kasus i plural (jf. H1''' i kapittel 4).

Eks.: Гость 'gjest' - гóсти - гостjáм².

Кость 'ben' - кóсти - костjáм.

Дерѣвня 'landsby' - дерѣвни - деревнjáм.

Generalisering D:

I substantiver som har bevegelig trykk, ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd og ender på vokal i nominativ singular, flyttes trykket i hele plural (jf. H8' i kapittel 4).

Eks.: Женá 'hustru' - жѣны - жѣнам.

Зѣркало 'speil' - зеркалá - зеркалáм.

Письмó 'brev' - пíсьма - пíсьмам.

Generalisering E:

I substantiver som har bevegelig trykk og i ortografien ender på -a eller -я i nominativ plural, flyttes trykket i hele plural (jf. H2 i kapittel 4).

Eks.: Вѣчер 'kveld' - вечерá - вечерáм.

Учítель '(skole)lærer' - учителjá - учителjáм.

Письмó 'brev' - пíсьма - пíсьмам.

Generalisering F:

I substantiver som har bevegelig trykk, betegner animata og i ortografien ender på -ья i nominativ plural, faller trykket i hele plural på siste stavelse³ (jf. H3 i kapittel 4 og H10 i kapittel 6).

²I eksemplene i generalisering C - J oppgis følgende former: Nominativ singular, nominativ plural og dativ plural.

³Merk at instrumentalis plural står i en særstilling. Der hvor trykket i de øvrige former i plural faller på siste stavelse, faller det i instrumentalis plural på nest siste (jf. f.eks. друзъя 'venn' (nominativ plural) og друзъями (instrumentalis plural)). Der hvor trykket i de øvrige former i plural faller på nest siste stavelse, faller det i instrumentalis plural på tredje siste (jf. f.eks. колѣса 'hjul' (nominativ plural) og колѣсами (instrumentalis plural)).

Eks.: Друг 'venn' - друзья́ - друзья́м.
 Князь 'fyrste' - князьи́ - князьи́м.
 Зять 'svoger, svigersønn' - зятьи́ - зятьи́м.

Generalisering G:

I substantiver som har bevegelig trykk, betegner inanimata og i ortografien ender på -ья i nominativ plural, faller trykket i hele plural på nest siste stavelse (jf. H3 i kapittel 4 og H2 i kapittel 6).

Eks.: Дерево 'tre' - дере́вья - дере́вьям.
 Перо́ 'penn' - пе́рья - пе́рьям.
 Ко́лос 'aks' - колóсья - колóсьям.

Generalisering H:

I substantiver som har bevegelig trykk, i ortografien ender på -a eller -я i nominativ singular og har -оро- eller -оло- i innlyd, flyttes trykket til første stavelse i nominativ plural (jf. H16 i kapittel 5 og H17 i kapittel 6).

Eks.: Голова́ 'hode' - го́ловы - голова́м.
 Сторо́на 'side' - сто́роны - сторо́нам.
 Борода́ 'skjegg' - бо́роды - борода́м.

Generalisering I:

I substantiver som har bevegelig trykk, ender på konsonant i nominativ singular og ikke faller inn under generalisering G, flyttes trykket til siste stavelse (jf. H1' i kapittel 6).

Eks.: Вече́р 'kveld' - вече́ра - вече́рам.
 Но́вость 'nyhet' - но́вости - но́востя́м.
 Но́готь 'negl' - но́гти - но́гтя́м.

Generalisering J:

I substantiver som har bevegelig trykk, i ortografien ender på -a eller -я i nominativ singular og ikke faller inn under generalisering H, flyttes trykket til nest siste stavelse (jf. H12 og H14 i kapittel 6).

Eks.: Величи́на 'størrelse' - величи́ны - величи́нам.
 Колбаса́ 'rølse' - колба́сы - колба́сам.
 Жена́ 'hustru' - же́ны - же́нам.

8.2 Teori

8.2.1 Finnes det empiriske argumenter som favoriserer BKM?

I 1.2 reiste jeg spørsmålet om generaliseringer om trykk som fleksjonsformativ i russiske substantivparadigmer kan gi empiriske argumenter som favoriserer BKM fremfor klassiske morfologiske modeller. Jeg har i kapittel 2 og 7 undersøkt om en rekke generaliseringer lar seg formalisere innenfor forskjellige modeller. I 2.1 og 7.2 har jeg vist at ledeformbaserte generaliseringer skaper problemer for WP og PM, mens de er uproblematisk innenfor BKM. Produktorienterte generaliseringer av den type jeg drøftet i 2.2, lar seg formalisere innenfor BKM og PM, mens en innenfor IA og IP tvinges til å godta ad hoc-hypoteser for å få frem generaliseringene. Verken WP eller BKM kan få gjort rede for distinksjonen

mellom prediktabilitet og delvis motiverthet (jf. 7.4). I motsetning til BKM impliserer WP imidlertid at prediktabilitet er den eneste eller i det minste den normale relasjon mellom motiverende informasjon på den ene side og bs eller tib på den annen. Dette er ikke tilfelle, og WP kommer dermed dårligere ut enn BKM. I diskusjonen av informasjonshierarkier i 7.3 har jeg i BKM anvendt det allmenne psykologiske prinsippet Wilenskys lov i formaliseringen, mens jeg i WP har tatt utgangspunkt i Proper inclusion precedence (PIP) som er et universelt prinsipp for regelordning. Meg bekjent har ingen tidligere lansert Wilenskys lov som alternativ til regelordning. Det har vist seg at en med Wilenskys lov og PIP kan gjøre rede for de samme tilfellene. At en verken med Wilenskys lov eller PIP kan gjøre rede for alle generaliseringer om informasjonshierarkier, må betraktes som en utfordring for videre forskning. I sum kommer BKM best ut - BKM løser kort sagt empiriske problemer som ikke lar seg løse innenfor de klassiske morfologiske modellene. Jeg vil derfor besvare spørsmålet om generaliseringer om trykk som fleksjonsformativ i russiske substantivparadigmer gir empiriske argumenter til fordel for BKM, med et klart «ja».

8.2.2 Vitenskapsteoretiske perspektiver og problemer

Gir de empiriske argumentene til fordel for BKM grunnlag for å forkaste de klassiske modellene? Med utgangspunkt i det Lakatos (1970) kaller «søfistikert metodologisk falsifikasjonisme» kan vi litt upresist formulere betingelsen for forkastelse slik:

«Hvis de generaliseringer en modell A kan gjøre rede for, er en ekte delmengde av de generaliseringer en modell B kan gjøre rede for, er det grunnlag for å forkaste A til fordel for B.»

Som det fremgår av det foregående, har de teoretiske diskusjonene gitt eksempler på generaliseringer som en kan gjøre rede for innenfor BKM, men ikke innenfor klassiske modeller. Å hevde at BKM kan gjøre rede for alle generaliseringer som en kan gjøre rede for innenfor klassiske modeller, ville imidlertid være å ta munnen for full - omfanget av de teoretiske diskusjonene i oppgaven er rett og slett for beskjedent til at en kan trekke bombastiske slutninger på grunnlag av dem. Allikevel har de teoretiske diskusjonene vist at fremgangsmåten min er fruktbar. Det er gjennom omhyggelige empiriske analyser mulig å finne frem til generaliseringer som en ikke kan gjøre rede for innenfor alle modeller, og slike generaliseringer gir med utgangspunkt i søfistikert metodologisk falsifikasjonisme grunnlag for å forkaste modeller.

Søfistikert metodologisk falsifikasjonisme bygger på den forutsetning at modellene har det Dyvik (1986, s. ii) kaller «tilstrekkelig empirisk fortolkning», dvs. at det er mulig å avgjøre nøyaktig hvilke generaliseringer en kan gjøre rede for innenfor en modell, og hvilke generaliseringer en ikke kan gjøre rede for. Når det gjelder å gi BKM tilstrekkelig empirisk fortolkning, er mitt viktigste bidrag at jeg har insistert på at all morfologisk relevant informasjon skal komme til uttrykk gjennom to typer representasjoner og tre typer relasjoner mellom disse representasjonene (jf. 7.1.2). La meg for å være helt eksplisitt formulere dette som en hypotese:

Hypotesen om morfologisk relevant informasjon:

All morfologisk relevant informasjon skal komme til uttrykk gjennom følgende representasjoner og relasjoner:

- a) Representasjoner:
 - i) Fonologisk representasjon
 - ii) Semantisk representasjon
- b) Relasjoner:
 - i) Realisasjonsrelasjonen
 - ii) Identitetsrelasjonen
 - iii) Base-derivert-relasjonen

Denne hypotesen har vidtrekkende implikasjoner. Blant annet gjør den all bruk av arbitrære indekser umulig (jf. 7.1.2). Til tross for denne kraftige restriksjonen har jeg i formaliseringen av generaliseringer innenfor BKM knapt støtt på problemer. Mistanken om at det må gjøres mer for å gi BKM tilstrekkelig empirisk fortolkning, kommer derfor snikende. Med utgangspunkt i allmenne psykologiske prinsipper skulle det imidlertid være mulig å formulere BKM enda mer restriktivt, slik at det blir enda klarere hvilke generaliseringer en kan få frem innenfor modellen, og hvilke generaliseringer det ikke er mulig å få frem. Kanskje er dette den største utfordringen for videre forskning innenfor kognitiv morfologi.

appendiks 1:

Informant-tester og psykolingvistiske eksperimenter

Fra mai til september 1991 utførte jeg lingvistisk feltarbeid i Moskva med informanter. Jeg intervjuet til sammen 20 moskovitter som ble presentert for to typer eksperimenter:

- a) Informant-tester med eksisterende russiske ord (eksperiment 1, 2, 6 og 8)
- b) Psykolingvistiske eksperimenter med nonsens-ord (eksperiment 3, 4, 5 og 7)

I informant-testene ba jeg informantene lese de oppgitte formene og eventuelt fylle inn oblike former i de åpne rommene. Jeg ba dem lese hurtig og uten tanke på om formene de oppga, var i overensstemmelse med normen i det russiske standardspråket. I de psykolingvistiske eksperimentene med nonsens-ord fikk informantene i oppgave å bøye fonologisk og morfologisk sett mulige, men ikke-eksisterende russiske substantiver. Også her ba jeg dem om å lese relativt hurtig, slik at eksperimentene skulle gi resultater som var mest mulig i overensstemmelse med deres intuisjoner om trykkforholdene i russiske substantiver. Jeg tok resultatene opp på bånd og overførte dem etterpå til papir vha. spesielle skjemaer jeg hadde laget før avreisen til Moskva. Hjemme i Norge ble resultatene ytterligere systematisert og bearbeidet. At jeg først etter hjemkomsten fikk bearbeidet materialet, gjorde at jeg ikke kunne gå tilbake og få sjekket nye spørsmål som dukket opp i denne fasen av arbeidet. Datamaterialet, som til sammen utgjør omkring 15 timers båndopptak, er derfor ikke så fullstendig som en kunne ønske. På den annen side har diskusjonene i kapittel 4, 5 og 6 vist at materialet er omfattende nok til å underbygge eller modifisere langt de fleste hypotesene jeg har satt opp. Nedenfor gjengir jeg alle eksperimentene slik de ble presentert for informantene.

A1.1 Eksperiment 1

Одна колбаса, одну колбасу, все колбасы, ко всем колбасам.
 Одно место, все места.
 Одна дама, одну даму, все дамы.
 Одна борозда, одну борозду, все борозды, ко всем бороздам.
 Одна стрекоза, одну стрекозу, все стрекозы, ко всем стрекозам.
 Одно блюдо, все блюда.
 Одна просвира, одну просвиру, все просвиры, ко всем просвирам.
 Один наем, все наймы.
 Одно облачко, все облачка.
 Одно судно, все суда.
 Одна машина, одну машину, все машины.
 Один колокол, все колокола.
 Одно тело, все тела.
 Одно веретено, все веретена.
 Одна сторона, одну сторону, все стороны,

ко всем сторонам.
 Одно колесо, все колеса.
 Одно чудо, все чудеса.
 Одно удило, все удила.
 Одна слобода, одну слободу, все слободы, ко всем слободам.
 Один заем, все займы.
 Один жернов, все жернова.
 Одна девушка, одну девушку, все девушки.
 Одно стадо, все стада.
 Одна тягота, одну тяготу, все тяготы.
 Одна сковорода, одну сковороду, все сковороды, ко всем сковородам.
 Одно сено, все сена.
 Один уголь, все уголья.
 Одна лития, одну литию, все литии.
 Одно чучело, все чучела.
 Одна полоса, одну полосу, все полосы,

ко всем полосам.
 Одна лампа, одну лампу, все лампы.
 Одно сердце, все сердца.
 Одно благо, все блага.
 Одно долото, все долота.
 Один казак, одного казака, все казаки.
 Одна просфора, одну просфору, все просфоры, ко всем просфорам.
 Один боров (=часть дымохода), все борова.
 Один боров, видел борова, борова, борова,
 борова.
 Одно море, все моря.
 Один дядя, все дядя.
 Одно полотно, все полотна.
 Один челн, все челны.
 Одна борона, одну борону, все бороны, ко всем боронам.
 Одно войско, все войска.
 Одно облако, все облака.
 Одно знамя, все знамена.
 Одна голова, одну голову, все головы, ко всем головам.
 Один зубок, все зубки.
 Одно утро, все утра.
 Один город, все города.
 Одна дискета, одну дискету, все дискеты.
 Один перенаем, все перенаймы.
 Одно древо, все дрevesа.
 Одна пастила, одну пастилу, все пастилы, ко всем пастилам.
 Одна железа, одну железу, все железы, ко всем железам.
 Одно кросно, все кросна.

A1.2 Eksperiment 2

Армянин: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Егерь: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Зуи: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Среда (окружение): Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Римлянин: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Бог: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Лицо: Одно ____, многие ____, ко всем ____.
 Гвоздь: Один ____, у одного ____, многие ____, сто ____.
 Обжа: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Кий: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Щека: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Левша: Один ____, многие ____, ко всем ____.
 Строка: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Лекция: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Километр: Один ____, некоторые ____, обо всех ____.
 Крестьянин: Один ____, некоторые ____, сто ____.

Одно горно, все горона.
 Одна скорода, одну скороду, все скороды, ко всем скородам.
 Одно слово, все слова.
 Один сапожок, все сапожки.
 Один окорок, все окорока.
 Одно масло, все масла.
 Одна книга, одну книгу, все книги.
 Одно меньшинство, все меньшинства.
 Одна борода, одну бороду, все бороды, ко всем бородам.
 Одно дело, все дела.
 Одно зеркало, все зеркала.
 Одно плесо, все плеса.
 Одну скорлупу, все скорлупы.
 Одна сорвиголова, одну сорвиголову, все сорвиголовы, к сорвиголовам.
 Одно волокно, все волокна.
 Одно поле, все поля.
 Одно решето, все решета.
 Одно лето, все лета.
 Одно право, все права.
 Один поднаем, все поднаймы.
 Одна болона, одну болону, все болоны, ко всем болонам.
 Одна корова, одну корову, все коровы.
 Одно мясо, все мяса.
 Один глазок, все глазки.
 Одно деревце, все деревца.
 Одно мыло, все мыла.
 Одну простыню, все простыни, ко всем простыням.
 Один парус, все паруса.
 Одно небо, все небеса.
 Один жернов, у жернова, все жернова.

Рука: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Совет: ____, некоторые ____.
 Юс: Один ____, некоторые ____, сто ____, у одного ____.
 Броня (танка) ____, некоторые ____, сто ____.
 Столик: ____, некоторые ____, за всеми ____.
 Волк: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Машина: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Червь: Один ____, у одного ____, многие ____, сто ____.
 Душа: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Училище: Одно ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Зима: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Время: Одно ____, некоторые ____.
 Харч: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Желудок: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Черт: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Боярин: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Сопля: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.

Адрес: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Вожжа: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Лагерь: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Губа: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Стул: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Моща: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Вор: Один ____, у одного ____, некоторые ____, сто ____.
 Христианин: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Слеза: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Дверь: Одну ____, некоторые ____, сто ____.
 Пай: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Корридор: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Ход: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Шарманка: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Скоба: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Рой: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Горн: Один ____, некоторые ____, обо всех ____.
 Фронт: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Болгарин: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Дрога: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Груздь: Один ____, у одного ____, многие ____, сто ____.
 Бритва: Одну ____, некоторые ____, сто ____.
 Цена: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Соболь: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Театр: Один ____, некоторые ____, все ____.
 Год: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Бой: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Дежа: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Галстук: Один ____, некоторые ____, со всеми ____.
 Пята: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Адвокат: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Гром: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Змея: Одну ____, некоторые ____, сто ____.
 Швец: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Флот: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Писарь: Один ____, некоторые ____,

сто ____.
 Норвежец: Один ____, некоторые ____, обо всех ____.
 Грузин: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Кила: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Зуб: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Испанец: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Клей: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Доля: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Заря (солнца): Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Буржуй: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Межа: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Господин: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Слега: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Доклад: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Скирда: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Слюг: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Цыган: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Девушка: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Шпиль: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Щеп: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Кюрин: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Кон: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Око: Одно ____, некоторые ____, сто ____.
 Продукт: Один ____, некоторые ____, обо всех ____.
 Строй: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Лом: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Кошма: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Слесарь: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Пол (человека): Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Край: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Мотор: Один ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Ток: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Коса: Одну ____, некоторые ____, ко всем ____.
 Якорь: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Осетин: Один ____, некоторые ____, сто ____.
 Изба: Одну ____, некоторые ____, ко

всем ____.
 Ветер: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Пешня: Одну ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Конь: Один ____, у одного ____,
 многие ____, сто ____.
 Дама: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Блоха: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Крыльцо: Некоторые ____. Около
 некоторых ____. С некоторыми ____.
 Гряда: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Боров: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Чай: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Блесна: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Текст: Один ____, некоторые ____, по
 всем ____.
 Верста: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Горло: Одно ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Гражданин: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Свинья: Одну ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Тополь: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Тропа: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Болезнь: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Скоба: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Здание: Одно ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Струя: Одну ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Сбой: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Спина: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Лезгин: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Телефон: Один ____, некоторые ____, со
 всеми ____.
 Фельдегер: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Заря (сигнал): Одну ____, не-
 которые ____, сто ____.
 Сельцо: Одно ____, некоторые ____,
 много ____.
 Токарь: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Строка: Одну ____, некоторые ____, обо
 всех ____.
 Метр: Один ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Свеча: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Порт: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Деревня: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.

Ухо: Одно ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Слой: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Хозяин: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Копна: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Кран: Один ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Строфа: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Коммуналка: Одну ____, некоторые ____,
 ко всем ____.
 Судьба: Одну ____, некоторые ____,
 сто ____, ко всем ____.
 Дол: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Река: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Абазин: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Рот: Один ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Ноздря: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Скамья: Одну ____, некоторые ____,
 пять ____, ко всем ____.
 Клуб: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Сergyа: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Вода: Смотреть на ____, некоторые ____,
 ко всем ____.
 Лампа: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Имеретин: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Гора: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Брат: Один ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Кроха: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Буй: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Тавро: Одно ____, некоторые ____,
 много ____.
 Тон: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Волос: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Пекарь: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Стена: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Ящик: Один ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Нога: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Мера: Одну ____, некоторые ____, по
 всем ____.
 Семьянин: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Берег: Один ____, некоторые ____,
 около многих ____.
 Пора: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Бумага: Некоторые ____, по всем ____.
 Плечо: Одно ____, некоторые ____,

много ____.
 Не́бо: Одно ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Локоть: Один ____, у одного ____,
 пять ____, все ____.
 Доска: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Бабушка: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Волна: Одну ____, некоторые ____, ко
 всем ____.
 Взгляд: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____.
 Заем: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____.
 Ряд: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____, без одного ____.
 Грек: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____.
 Победа: Одну ____, две ____,
 пять ____, все ____.
 Раз: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____, без одного ____.
 Шприц: Один ____, два ____,
 пять ____, все ____, без одного ____.
 Наем: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____.
 Карфагянин: Один ____, не-
 которые ____, сто ____.
 Торжество: Одно ____, два ____,
 пять ____, все ____.
 Час: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____, половина ____.
 Работа: Одну ____, две ____,
 пять ____, все ____.
 Статья: Одну ____, две ____,
 пять ____, все ____, без одной ____.
 Перенаем: Один ____, два ____,
 пять ____, все ____.
 Сербиянин: Один ____, некоторые ____,
 сто ____.
 Лагерь: Один ____, два ____,
 пять ____, все ____.
 Сажень: Одну ____, две ____,
 пять ____, все ____.
 След: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____.
 Профессор: Один ____, два ____,
 пять ____, все ____.
 Шар: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____, без одного ____.
 Немец: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____.
 Поднаем: Один ____, два ____,
 пять ____, все ____.
 Среда (день недели): Одну ____,
 некоторые ____, по всем ____.
 Гусь: Один ____, два ____, пять ____,
 все ____, без одного ____.
 Молодец: Один ____, два ____,
 пять ____, все ____.
 Вошь: Вместе с одной _____. Недалеко
 от одной _____.
 Кросно: Некоторые ____. У не-
 которых _____. С некоторыми _____.
 Город: Около _____.
 Клоп: Без _____.
 Дядя: У одного ____, некоторые ____, ко
 всем _____.

Сви́нья: Среди некоторых ____. С
 некоторыми _____.
 Хлопоты: Без всяких ____. Со
 всеми _____.
 Угол: У одного ____, некоторые ____, ко
 всем _____.
 Ассириянин: Один ____, не-
 которые ____, сто _____.
 Гумно: Многие ____. Около не-
 которых _____. С некоторыми _____.
 Правда: Близко к _____. Недалеко
 от _____.
 Деньга: Без всех ____. К многим ____. С
 большими ____. Говорить о многих _____.
 Мост: У одного ____, некоторые ____, ко
 всем _____.
 Ложь: Рядом с одной _____. Без вся-
 кой _____.
 Лимон: У одного ____, некоторые ____,
 ко всем _____.
 Томск/Новороссийск: Между __ и _____.
 Близко к __ и _____.
 Уголь: У одного ____, некоторые ____,
 ко всем _____.
 Колокол: У одного ____, некоторые ____,
 ко всем _____.
 Место: У одного ____, некоторые ____,
 ко всем _____.
 Окно: Некоторые ____. Возле не-
 которых ____. С некоторыми _____.
 Судья: Некоторые ____. Среди не-
 которых ____. С некоторыми _____.
 Рожь: Рядом с _____. Без _____.
 Русь/Византия: Между __ и _____.
 Недалеко от __ и _____.
 Таракан: С _____.
 Онь/Лена: Между __ и _____. Близко
 к __ и _____.
 Земля: Некоторые ____. Около не-
 которых ____. С некоторыми _____.
 Глушь: Над _____. Недалеко от _____.
 Любовь: Вместе с _____. Близко
 к _____.
 Угорь: У одного ____, некоторые ____,
 ко всем _____.
 Дверь: У одной ____, некоторые ____, ко
 всем _____.
 Трактор: У одного ____, не-
 которые ____, ко всем _____.
 Ленинград/Новгород: Между __ и _____.
 Люд: Без всех ____. К многим ____. С
 большими ____. Говорить о многих _____.
 Учитель: У одного ____, некоторые ____,
 ко всем _____.
 Дворянин: У одного ____, все ____, ко
 всем _____.
 Греча: Без _____. Вместе с _____.
 Кеть/Днестр: Между __ и _____. Близко
 к __ и _____.
 Мать: Рядом с _____.
 Клевета: Без _____.
 Ребенок: Без всех ____. К многим ____. С
 большими ____. Говорить о многих _____.
 Урал: Недалеко от _____. Поблизости
 от _____.
 Ячмень: С _____.
 Вилка: С одной _____.
 Обь/Днепр: Между __ и _____. Недалеко
 от __ и _____.
 Нелюбовь: С _____. Близко к _____.

Колхоз: Близко к ____.
 Пермь/Оренбург: Между ____ и ____.
 Близко к ____ и ____.
 Овца: Некоторые _____. Около некоторых _____. С некоторыми _____.
 Село: Недалеко от _____.
 Муравей: Перед _____.
 Деревня: За одной _____. Некоторые _____.
 Пять _____. Близко к пяти _____.
 Румын: Один _____. Некоторые _____.
 сто _____.
 Семья: Некоторые _____. У некоторых _____. С некоторыми _____.
 Нож: Вместо _____. Близко к _____.
 Днепропетровск/Владивосток: Между и _____.
 Масло: Без _____.
 Сестра: Некоторые _____. Среди некоторых _____. С некоторыми _____.
 Крым: Около _____. Близко к _____.
 Тверь/Вологда: Между ____ и _____.
 Недалеко от ____ и ____.

Люди: Без всех _____. К многим _____. С большими _____. Говорить о многих _____.
 Барин Один _____. Некоторые _____.
 сто _____.
 Рыба: У одной _____. Некоторые _____. ко всем _____.
 Узел: У одного _____. Некоторые _____. ко всем _____.
 Перед: Возле нового _____. Рядом с _____.
 Ружье: Некоторые _____. Без некоторых _____. С некоторыми _____.
 Поселок: Около _____.
 Кольцо: Некоторые _____. Около некоторых _____. С некоторыми _____.
 Отец: У _____.
 Яйцо: Некоторые _____. Без некоторых _____. С некоторыми _____.
 Дитя: Без всех _____. К многим _____. С большими _____. Говорить о многих _____.
 Томь/Енисей: Между ____ и _____.
 Недалеко от ____ и ____.

A1.3 Eksperiment 3

A1.3.1 Eksperiment 3a

Один фрем, все фремы.
 Видеть одного гетора, все гетора.
 Один галт, все галты.
 Одну фрелоту, все фрелоты.
 Один куген, все кугенья.
 Одну корозу, все корозы.
 Видеть одного шамора, все шамора.
 Один флин, все флины.
 Одну порозю, все порозы.
 Одну амерь, все амери.
 Один ламень, все ламенья.
 Одну сорозу, все сорозы.
 Один мен, все мены.
 Одно програсо, все програсья.
 Одну липину, все липины.
 Видеть одного клентора, все клентора.
 Один щеп, все щепы.
 Одну голмоту, все голмоты.
 Одну пирозу, все пирозы.
 Один тиж, все тижы.
 Одну ворозу, все ворозы.
 Одну ирь, все ири.
 Одну поросу, все поросы.
 Видеть одного мялтора, все мялтора.
 Один самыл, все самылья.
 Один клам, все кламы.
 Одну клисоту, все клисоты.
 Одну перозу, все перозы.
 Одно скропето, все скропетья.
 Одну пультость, все пультости.
 Одну порозу, все порозы.
 Один ялк, все ялки.
 Видеть одного гужа, все гужья.
 Один гирк, все гирки.
 Одну пурозу, все пурозы.
 Видеть одного финдота, все финдотья.
 Один прок, все проки.
 Одну сумоту, все сумоты.
 Видеть одного крентора, все крентора.
 Одну хорозу, все хорозы.
 Один смак, все смаки.
 Один гокам, все гокамья.
 Одну поролю, все пороли.

Видеть одного япора, все япора.
 Одну якость, все якости.
 Одну порозду, все порозды.
 Один грен, все грены.
 Видеть одного меверья, все меверья.
 Одну тилюту, все тилюты.
 Одну покезу, все покезы.
 Одну хасть, все хасты.
 Видеть одного финора, все финора.
 Одну порону, все пороны.
 Один фир, все фиры.
 Одну улость, все улости.
 Видеть одного пелора, все пелора.
 Одну гресоту, все гресоты.
 Одну перозу, все перозы.
 Один ямон, все ямонья.
 Один кигер, все кигера.
 Один кронь, все крони.
 Одну порожу, все порожы.
 Одно колемо, все колемья.
 Одну трилину, все трилины.
 Один прест, все преты.
 Одну керозу, все керозы.
 Видеть одного хилара, все хилара.
 Одну малюту, все малюты.
 Одну пороню, все порони.
 Один фиктул, все фиктулья.
 Один хал, все халы.
 Одну поезу, все поезы.
 Одну клошь, все клоши.
 Одну поролу, все поролы.
 Один луктер, все луктера.
 Одну прумость, все прумости.
 Один пунь, все пуни.
 Одну порезу, все порезы.
 Одну хромину, все хроминья.
 Один гремполь, все гремполья.
 Одну борозу, все борозы.
 Одну потозу, все потозы.
 Одну принь, все прини.
 Один стюмпер, все стюмпера.
 Один фермь, все ферми.
 Одну берозу, все берозы.

Одну флермину, все флермины.
 Видеть одного каброна, все кабронья.
 Одну спорозу, все спорозы.
 Одну ерпугу, все ерпуги.
 Один крем, все кремы.
 Одну пороцу, все пороцы.
 Видеть одного теглора, все теглора.
 Одну монь, все мони.
 Один гелпер, все гелпера.
 Одну парозу, все парозы.
 Одну посозу, все посозы.
 Один строл, все стролы.
 Один скротак, все скротачья.
 Одну форозу, все форозы.
 Видеть одного плюмора, все плюмора.
 Одну клапость, все клапости.

A1.3.2 Eksperiment 3b

Все фремы, один фрем.
 Все гетора, видеть одного гетора.
 Все галты, один галты.
 Все фрелоты, один фрелот.
 Все кугенья, один куген.
 Все корозы, одну корозу.
 Все шамора, видеть одного шамора.
 Все флины, один флин.
 Все порозы, одну порозу.
 Все амери, одну амерь.
 Все ламенья, один ламень.
 Все сорозы, одну сорозу.
 Все мены, один мен.
 Все програсья, одно програссто.
 Все липины, одну липину.
 Все клентора, видеть одного клентора.
 Все щепы, один щеп.
 Все голмоты, одну голмоту.
 Все пирозы, одну пирозу.
 Все тижы, один тиж.
 Все ворозы, одну ворозу.
 Все ири, одну ирь.
 Все поросы, одну поросу.
 Все мялтора, видеть одного мялтора.
 Все самыля, один самыл.
 Все кламы, один клам.
 Все клисоты, одну клисоту.
 Все перозы, одну перозу.
 Все скропетья, одно скропето.
 Все пультости, одну пультость.
 Все порозы, одну порозу.
 Все ялки, один ялк.
 Все гужья, видеть одного гужа.
 Все гирки, один гирк.
 Все пурозы, одну пурозу.
 Все финдотья, видеть одного финдота.
 Все проки, один прок.
 Все сумоты, одну сумоту.
 Все крентора, видеть одного крентора.
 Все хорозы, одну хорозу.
 Все смаки, один смак.
 Все гокамья, один гокам.
 Все пороля, одну поролю.
 Все япора, видеть одного япора.
 Все якости, одну якость.
 Все порозды, одну порозду.
 Все грены, один грен.
 Все меверья, видеть одного меверя.
 Все тилюты, одну тилюту.
 Все покезы, одну покезу.
 Все хасти, одну хасть.

Видеть одного пемеря, все пемерья.
 Одну полоду, все полоды.
 Один ир, все иры.
 Одну гремину, все гремины.
 Одну фрасть, все фрасти.
 Один трелер, все трелера.
 Одну порофу, все порофы.
 Одну ампоту, все ампоты.
 Один фар, все фары.
 Один мистан, все мистанья.
 Одну полозу, все полозы.
 Одно гермо, все герма.
 Один мидр, все мидры.
 Одну порогу, все пороги.
 Одно кордо, все корда.
 Одну дорозу, все дорозы.

Все финора, видеть одного финора.
 Все пороны, одну порону.
 Все фиры, один фир.
 Все улости, одну улость.
 Все пелора, один пелор.
 Все гресоты, одну гресоту.
 Все перозы, одну перозу.
 Все ямонья, один ямон.
 Все кигера, один кигер.
 Все крони, один кронь.
 Все порожы, одну порожу.
 Все колемья, один колемо.
 Все трилины, одну трилину.
 Все престы, один прест.
 Все керозы, одну керозу.
 Все хилара, один хилар.
 Все малюты, одну малюту.
 Все порони, одну пороню.
 Все фиктуля, один фиктул.
 Все халы, один хал.
 Все поезы, одну поезу.
 Все кломи, одну кломя.
 Все поролы, одну поролу.
 Все луктера, один луктер.
 Все прумости, одну прумость.
 Все пуни, один пунь.
 Все порезы, одну порезу.
 Все хромины, одну хромину.
 Все гремполя, один гремполь.
 Все борозы, одну борозу.
 Все потозы, одну потозу.
 Все прини, одну принь.
 Все стюмпера, один стюмпер.
 Все ферми, одну фермя.
 Все берозы, одну берозу.
 Все флермины, одну флермину.
 Все кабронья, видеть одного каброна.
 Все спорозы, одну спорозу.
 Все ерпуги, одну ерпугу.
 Все кремы, один крем.
 Все пороцы, одну пороцу.
 Все теглора, один теглор.
 Все мони, одну монь.
 Все гелпера, один гелпер.
 Все парозы, одну парозу.
 Все посозы, одну посозу.
 Все стролы, один строл.
 Все скротачья, один скротак.
 Все форозы, одну форозу.
 Все плюмора, видеть одного плюмора.
 Все клапости, одну клапость.

Все пемерья, видеть одного пемеря.
 Все полоды, одну полоду.
 Все иры, один ир.
 Все гремины, одну гремину.
 Все фрасти, одну фрасть.
 Все трелера, один трелер.
 Все порофы, одну порофу.
 Все ампоты, одну ампоту.

A1.3.3 Eksperiment 3c

Один фрем, у фрема, все фремы, ко фремам.
 Один гетор, у гетора, все гетора, к геторам.
 Один галт, у галта, все галты, к галтам.
 Одна фрелота, одну фрелоту, все фрелоты, к фрелотам.
 Один куген, видеть куген, все кугеня, к кугеням.
 Одна короза, одну корозу, все корозы, к корозам.
 Один шампор, видеть шампора, все шампора, к шампорам.
 Один флин, у флина, все флины, к флинам.
 Одна порозя, одну порозю, все порозы, к порозям.
 Одна амрерь, у амери, все амери, амерям.
 Один ламень, видеть ламень, все ламенья, к ламеньям.
 Одна сороза, одну сорозу, все сорозы, к сорозам.
 Один мен, у мена, все мены, к менам.
 Одно програсто, у програста, все програстья.
 Одна липина, одну липину, все липины, к липинам.
 Один клентор, видеть клентора, все клентора, к кленторам.
 Один щеп, у щепя, все щепы, к щепам.
 Одна голмота, видеть голмоту, все голмоты к голмотам.
 Одна пироза, видеть пирозу, все пирозы, к пирозам.
 Один тиж, у тижя, все тижы, к тижам.
 Одна вороза, видеть ворозу, все ворозы, к ворозам.
 Одна ирь, у ири, все ири, к ирям.
 Одна пороса, видеть поросу, все поросы, к поросам.
 Один мялтор, видеть мялтора, все мялтора, к мялторам.
 Один самыл, видеть самыл, все самылья, к самыльям.
 Один клам, у клама, все кламы, к кламам.
 Одна клисота, одну клисоту, все клисоты, к клисотам.
 Одна пероза, одну перозу, все перозы, к перозам.
 Одно скропето, у скропета, все скропетя, к скропетьям.
 Одна пультость, у пультости, все пультости, к пультосям.
 Одна пороза, одну порозу, все порозы, к порозам.
 Один ялк, у ялка, все ялки, к ялкам.
 Один гуж, видеть гужа, все гужи, к

Все фары, один фар.
 Все мистанья, один мистан.
 Все полозы, одну полозу.
 Все герма, одно гермо
 Все мдры, один мидр.
 Все пороги, одну порогу.
 Все корда, одно кордо.
 Все дорозы, одну дорозу.

гужам.
 Один гирк, у гирка, все гирки, к гиркам.
 Одна пуроза, одну пурозу, все пурозы, к пурозам.
 Один финдот, видеть финдота, все финдотья, к финдотьям.
 Один прок, у прока, все проки, к прокам.
 Одна сумота, одну сумоту, все сумоты, к сумотам.
 Один клентор, видеть клентора, все клентора, к кленторам.
 Одна хороза, одну хорозу, все хорозы, к хорозам.
 Один смак, у смака, все смаки, к смакам.
 Один гокам, видеть гокам, все гокамья, к гокамьям.
 Одна пороля, одну поролю, все пороли, к поролям.
 Один япор, видеть япора, все япора, к япорам.
 Одна якость, у якости, все якости, к якостям.
 Одна порозда, одну порозды, все порозды, к пороздам.
 Один грен, у грена, все грены, к гренам.
 Один меверь, видеть меверя, все меверья, к меверьям.
 Одна тилюта, одну тилюту, все тилюты к тилютам.
 Одна покеза, одну покезу, все покезы, к покезам.
 Одна хасть, у хасты, все хасты к хастям.
 Один финор, видеть финора, все финора, к финорам.
 Одна порона, одну порону, все пороны, к поронам.
 Один фир, у фира, все фиры, к фирам.
 Одна улость, у улости, все улости, к уlostям.
 Один пелор, видеть пелора, все пелора, к пелорам.
 Одна гресота, одну гресоту, все гресоты, к гресотам.
 Одна пероза, одну перозу, все перозы, к перозам.
 Один ямон, видеть ямон, все ямонья, к ямоньям.
 Один кигер, видеть кигер, все кигера, к кигерам.
 Один кронь, у кроня, все крони, к кроням.
 Одна порожа, одну порожу, все порожи, к порожам.
 Одно колемо, у колема, все колемья, к колемьям.
 Одна трилина, одну трилину, все трилины, к трилинам.
 Один прест, у преста, все престы, к престам.

Одна кероза, одну керозу, все керозы, к керозам.
 Один хилар, видеть хилара, все хилара, к хиларам.
 Одна малюта, одну малюту, все малюты, к малютам.
 Одна пороня, одну пороню, все порони, к пороням.
 Один фиктул, видеть фиктул, все фиктуля, к фиктулям.
 Один хал, у хала, все халы, к халам.
 Одна поеза, одну поезу, все поезы, к поезам.
 Одна клошь, у кломи, все кломи, к кломям.
 Одна порола, одну поролу, все порола, к поролам.
 Один луктер, у луктера, все луктера, к луктерам.
 Одна прумость, у прумости, все прумости, к прумостям.
 Один пунь, у пуни, все пуни, к пуням.
 Одна пореза, одну порезу, все порезы, к порезам.
 Одна хромина, одну хромину, все хромины, к хроминам.
 Один гремполь, видеть гремполь, все гремполья, к гремпольям.
 Одна бороза, одну борозу, все борозы, к борозам.
 Одна потоза, одну потозу, все потозы, к потозам.
 Одна принь, у прини, все прини, приням.
 Один стюмпер, видеть стюмпер, все стюмпера, к стюмперам.
 Один фермь, у фермя, все ферми, к фермям.
 Одна бероза, одну берозу, все берозы, к берозам.
 Одна флермина, одну флермину, все флермины, к флерминам.
 Один каброн, видеть каброна, все кабронья, к каброньям.
 Одна спороза, одну спорозу, все спорозы, к спорозам.
 Одна ерпута, одну ерпугу, все ерпуги, к ерпугам.
 Один крем, у крема, все кремы, к кремам.

Одна пороца, одну пороцу, все пороцы, к пороцам.
 Один теглор, видеть теглора, все теглора, к теглорам.
 Одна монь, у мони, все мони, к моням.
 Один гелпер, видеть гелпера, все гелпера, к гелперам.
 Одна пароза, одну парозу, все парозы, к парозам.
 Одна посоза, одну посозу, все посозы, к посозам.
 Один строл, у строла, все стролы, к стролам.
 Один скротак, видеть скротак, все скротачья, к скротачьям.
 Одна фороза, одну форозу, все форозы, к форозам.
 Один плюмор, видеть плюмора, все плюмора, к плюморам.
 Одна клапость, у клапости, все клапости, к клапостям.
 Один пемерь, видеть пемеря, все пемерья, к пемерьям.
 Одна полода, одну полоду, все полоды, к полодам.
 Один ир, у ира, все иры, к ирам.
 Одна гремина, одну гремину, все гремины, к греминам.
 Одна фрасть, у фрасти, все фрасти, к фрастям.
 Один трелер, видеть трелера, все трелера, к трелерам.
 Одна порофа, одну порофу, все порофы, к порофам.
 Одна ампота, одну ампоту, все ампоты, к ампотам.
 Один фар, у фара, все фары, к фарам.
 Один мистан, видеть мистан, все мистанья, к мистаньям.
 Одна полоза, одну полозу, все полозы, к полозам.
 Одно гермо, у герма, все герма, к гермам.
 Один мидр, мидра, все мидры, к мидрам.
 Одна порога, одну порогу, все пороги, к порогам.
 Одно кордо, у корда, все корда, к кордам.
 Одна дороза, одну дорозу, все дорозы, к дорозам.

A1.4 Eksperiment 4

a) De kursiverte nonsens-ordene er slektskapstermer:

Он видел одну *плуму*. Пришли все *плумы*.
 Он видел одну *колому*. Пришли все *коломы*.
 Он видел одного *скрата*. Пришли все *скратья*.
 Он видел одного *тарка*. Пришли все *тарки*.
 Он видел одну *блестру*. Пришли все *блестры*.
 Он видел одного *селеря*. Пришли все *селерья*.
 Он видел одного *кебера*. Пришли все *кебера*.
 Он видел одну *солову*. Пришли все *соловы*.

b) De kursiverte nonsens-ordene betegner animata:

Я слышал *блака* потому, что здесь находятся настоящие *блаки*.
 Я слышал *голому* потому, что здесь находятся настоящие *голомы*.
 Я слышал *глума* потому, что здесь находятся настоящие *глумы*.
 Я слышал *фрая* потому, что здесь находятся настоящие *фраи*.
 Я слышал *прявера* потому, что здесь находятся настоящие *пряверы*.
 Я слышал *корозу* потому, что здесь находятся настоящие *корозы*.

Я слышал *грала* потому, что здесь находятся настоящие *гралы*.

c) De kursiverte nonsens-ordene betegner ulike typer penner og blyanter:

Он мне показал старую *корому*, но мне более нравятся новые *коромы*.
 Он мне показал старый *скрак*, но мне более нравятся новые *скраки*.
 Он мне показал старое *трело*, но мне более нравятся новые *трелья*.
 Он мне показал старую *белезу*, но мне более нравятся новые *белезы*.
 Он мне показал старый *скралоб*, но мне более нравятся новые *скралобья*.
 Он мне показал старую *фреду*, но мне более нравятся новые *фреды*.

d) De kursiverte nonsens-ordene betegner kroppsdeler:

Он был ранен в *грул*. У него болят *грулы*.
 Он был ранен в *фармур*. У него болят *фармуры*.
 Он был ранен в *спороду*. У него болят *спороды*.
 Он был ранен в *прал*. У него болят *пралы*.
 Он был ранен в *крул*. У него болят *крулы*.
 Он был ранен в *боролу*. У него болят *боролы*.
 Он был ранен в *брем*. У него болят *бремы*.

e) De kursiverte nonsens-ordene betegner landbruksredskaper:

Он дал мне *ворозу*. У него многие *ворозы*.
 Он дал мне *горт*. У него многие *горты*.
 Он дал мне *прону*. У него многие *проны*.
 Он дал мне *герену*. У него многие *герены*.
 Он дал мне *крап*. У него многие *крапы*.
 Он дал мне *лузу*. У него многие *лузы*.
 Он дал мне *фред*. У него многие *фреды*.

A1.5 Eksperiment 5

A1.5.1 Eksperiment 5a

Одна гальсть, все гальсти, сто гальстей.
 Один сород, все сорода, сто сородов.
 Один лафт, все лафты, сто лафтов.
 Одно лорото, все лорота, сто лорот.
 Один грей, все греи, сто греев.
 Одно гаро, все гара, сто гар.
 Одна кролонь, все кролони, сто кролонеи.
 Одно вармо, все варма, сто варем.
 Один кламус, все кламусы, сто кламусов.
 Одно хале, все халя, сто халей.
 Один гресть, все грести, сто грестей.
 Одно паре, все паря, сто парей.
 Один грис, все грисы, сто грисов.
 Одно клиго, все клига, сто клиг.
 Один склой, все склои, сто склоев.
 Одна соготь, все согти, сто согтей.
 Одно сегере, все сегера, сто сегерей.
 Один мокол, все мокола, сто моколов.
 Одно спруте, все спрутя, сто спрутей.
 Одна скрама, все скрамы, сто скрам.
 Одно падро, все падра, сто падр.
 Один ягимь, все ягими, сто ягимей.
 Один плектер, все плектера, сто плектеров.

Одно гиверо, все гивера, сто гивер.
 Один герт, все герта, сто гертов.
 Одно холе, все холя, сто холей.
 Один трекобь, все трекоби, сто трекобей.
 Одна яльпарь, все яльпари, сто яльпарей.
 Один пирай, все пираи, сто пираев.
 Одно зело, все зела, сто зел.
 Одно пригамо, все пригома, сто пригам.
 Один круй, все круи, сто круев.
 Один фалкон, все фалконы, сто фалконов.
 Одна клать, все клати, сто клатей.
 Одно пелесо, все пелеса, сто пелес.
 Один енсенъ, все енсни, сто енсней.
 Одна фроме, все фромя, сто фромей.
 Один флист, все флисты, сто флистов.
 Одно кремо, все крема, сто крем.
 Одна флега, все флеги, сто флег.
 Один ригмур, все ригмуры, сто ригмуров.
 Одна ябуль, все ябли, сто яблей.
 Одно мородо, все морода, сто мород.
 Один кой, все кои, сто коев.
 Один бизг, все бизги, сто бизгов.
 Одно пино, все пина, сто пин.
 Один читарь, все читари, сто читарей.

A1.5.2 Eksperiment 5b

Гальсть: Одна __, у одной, все __,
 у всех __.
 Лафт: Один __, у одного, все __,

у всех __.
 Грей: Один __, у одного, все __,
 у всех __.

Сород: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Лорото: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Гаро: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Кролонь: Одна __, у одной, все __,
у всех __.
Кламус: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Гресть: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Грис: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Склой: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Сегере: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Скрама: Одна __, у одной, все __,
у всех __.
Ягимь: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Плектер: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Гиверо: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Трекобь: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Зело: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Круй: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Пелесо: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Флист: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Флега: Одна __, у одной, все __,
у всех __.
Мородо: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Бизг: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Вармо: Одно __, у одного, все __,
у всех __.

Хале: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Соготь: Одна __, у одной, все __,
у всех __.
Паре: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Клиго: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Мокол: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Падро: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Спруте: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Герт: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Ялпарь: Одна __, у одной, все __,
у всех __.
Холе: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Пирай: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Пригамо: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Фалкон: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Енсень: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Клать: Одна __, у одной, все __,
у всех __.
Фроме: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Зигмур: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Кремо: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Ябуль: Одна __, у одной, все __,
у всех __.
Кой: Один __, у одного, все __,
у всех __.
Пино: Одно __, у одного, все __,
у всех __.
Читарь: Один __, у одного, все __,
у всех __.

A1.6 Eksperiment 6

Это находится в (Москва) ____.
Это находится в (Комната) ____.
Это находится в (Шелк) ____.
Он сидит в (Машина) ____.
Это находится в (Грязь) ____.
Это находится в (Человек) ____.
Это находится в (Здание) ____.
Это находится в (Сок) ____.
Это находится в (Хлеб) ____.
Это находится в (Трактор) ____.
Это находится в (Даль) ____.
Это находится в (Каша) ____.
Это находится в (Пиво) ____.
Это произошло в (этом Год) ____.
Это находится на (Простыня) ____.
Это находится на (Стан) ____.
Это находится в (Тетрадь) ____.
Это находится в (Стул) ____.
Это находится на (Мель) ____.
Это находится в (Телега) ____.
Это находится в (Молоко) ____.
Это находится в (Чан) ____.
Это находится в (Мебель) ____.

Это находится в (Пыль) ____.
Это находится в (Хутор) ____.
Это находится в (Псков) ____.
Это находится в (Тиф) ____.
Это находится в (Водка) ____.
Это находится в (Пирог) ____.
Это находится в (Икра) ____.
Это произошло в (этом Порт) ____.
Это находится в (Книга) ____.
Это случилось в (Тишь) ____.
Это находится в (Ленинград) ____.
Это находится в (Горта) ____.
Это находится в
(Хмель (растение)) ____.
Он находится в (Большинство) ____.
Он находится в (Связь) ____ с ней.
Это находится в (Контора) ____.
Это находится в (Воробей) ____.
Это находится в (Чай) ____.
Это находится на (Бумага) ____.
Это находится в (Береза) ____.
Это находится на (Шлях) ____.
Это находится в (Фабрика) ____.

- Товар был в (Ход) ____.
- Это произошло в (Февраль) ____.
- Это находится в (Газ) ____.
- Это удалось на (Практика) ____.
- Это находится Ток (для молотьбы) на ____.
- Это находится в (Дерево) ____.
- Это находится в (Академия) ____.
- Это находится в (Гной) ____.
- Это находится в (Магазин) ____.
- Это находится в (Бюро) ____.
- Это находится в (Тверь) ____.
- Это находится в (Щех) ____.
- Это находится в (Мясо) ____.
- Это находится на (Урал) ____.
- Это находится в (Желудок) ____.
- Это находится на (Клей) ____.
- Это находится в (Уголь) ____.
- Это находится в (Гриб) ____.
- Это находится в (Бровь) ____.
- Это находится в (Ящик) ____.
- Это находится в (Горло) ____.
- Это находится на (Мыс) ____.
- Это находится в (Голова) ____.
- Это находится в (Хор) ____.
- Это находится в (Норвегия) ____.
- Это находится в (Шерсть) ____.
- Он сидит в (Тягач) ____.
- Это находится в (Горсть) ____.
- Это находится в (Квас) ____.
- Это находится на (Свет) ____.
- Это произошло на (Холод) ____.
- Это находится в (Печень) ____.
- Это находится в (Глубь) ____.
- Это находится в (Вода) ____.
- Это находится в (Телевизор) ____.
- Это находится в (Спирт) ____.
- Это находится в (Рука) ____.
- Это находится на (Завод) ____.
- Это находится в (Грудь) ____.
- Это находится на (Галстук) ____.
- Это находится в (Хлев) ____.
- Это находится в (Материя) ____.
- Это находится в (Кровь) ____.
- Это находится в (Деревня) ____.
- Это находится в (Автобус) ____.
- Это случилось в (Ночь) ____.
- Это находится в (Борщ) ____.
- Это находится на (Кавказ) ____.
- Это находится в (Лимон) ____.
- Это находится в (Терем) ____.
- Это находится в (Село) ____.
- Это находится в (Озеро) ____.
- Это находится на (Ось) ____.
- Это находится в (Трамвай) ____.
- Это находится в (Таз) ____.
- Это находится в (Кукуруза) ____.
- Это находится в (Дым) ____.
- Это находится в (Кабинет) ____.
- Это находится в (Стог) ____.
- Это находится в (Аптека) ____.
- Это находится в (Печь) ____.
- Это находится на (Сторона) ____.
- Это находится в (Сыр) ____.
- Он находится в (Меньшинство) ____.
- Это находится в (Гроб) ____.
- Это находится в (Библиотека) ____.
- Это находится в (Невод) ____.
- Это находится в (Суп) ____.
- Это находится на (Крейсер) ____.
- Это находится в (Хлопок) ____.
- Это находится в (Кремль) ____.
- Он сидел в (Дуб) ____.
- Это находится в (Очерк) ____.
- Это находится в (Пещь) ____.
- Это находится в (Очаг) ____.
- Это случилось на (Рысь) ____.
- Это находится в (Газета) ____.
- Это находится в (Предикат) ____.
- Это находится в (Снег) ____.
- Это находится в (Польша) ____.
- Это находится в (Степь) ____.
- Это находится в (Предмете) ____.
- Это случилось на (Смотр) ____.
- Это находится в (Плазма) ____.
- Это находится в (Тень) ____.
- Это находится на (Граница) ____.
- Он находится в (Цепь) ____.
- Это находится на (Коврик) ____.
- Это находится в (Патефон) ____.
- Он находится в (Слой) ____.
- Это находится на (Ветвь) ____.
- Это находится в (Щель) ____.
- Это находится в (Здание) ____.
- Это находится в (Слой) ____.
- Это находится в (Черпак) ____.
- Он стоит в (Дверь) ____.
- Это находится в (Желток) ____.
- Это находится в (Рой) ____.
- Это находится в (Железка) ____.
- Это находится в (Кость) ____.
- Это находится в (Грузия) ____.
- Это находится в (Полутень) ____.
- Это находится в (Вулкан) ____.
- Это случилось на (Пир) ____.
- Это находится на (Лестница) ____.
- Это находится в (Сеть) ____.
- Это находится в (Ливер) ____.
- Это находится в (Пай) ____.
- Это находится на (Рубеж) ____.
- Это находится в (Телефон) ____.
- Это находится на (Баз) ____.
- Это находится на (Дача) ____.
- Он живет в (Клин) ____.
- Это находится в (Шприц) ____.
- Он был в (Отпуск) ____.
- Это находится в (Журнал) ____.
- Это случилось на (Бал) ____.
- Это находится в (Локоть) ____.
- Это произошло в (Столетие) ____.
- Это находится в (Район) ____.
- Он сидит на (Мех (шерсть)) ____.
- Это находится в (Глава) ____.
- Это находится в (Компьютер) ____.
- Это случилось в (Бег) ____.
- Это находится на (Полюс) ____.
- Это находится в (Мед) ____.
- Это находится в (Кровать) ____.
- Это находится в (Собака) ____.
- Это находится на (Берег) ____.
- Это находится в (Коробка) ____.
- Это находится в (Лог) ____.
- Это находится в (Вещество) ____.
- Это находится на (Гора) ____.
- Это находится на (Ткань) ____.
- Это случилось в (Бой) ____.
- Это находится в (Кресло) ____.
- Это находится в (Музей) ____.
- Это находится в (Церковь) ____.
- Это находится на (Край (стола)) ____.

- Это находится в (Статья) ____.
 Это находится в (Бор) ____.
 Это находится в (Санаторий) ____.
 Это находится в (Картофель) ____.
 Это находится в (Горб) ____.
 Это находится в (Пища) ____.
 Это находится в (Постель) ____.
 Это находится в (Волк) ____.
 Это находится в (Клуб) ____.
 Это находится в (Корм) ____.
 Это находится в (Область) ____.
 Это находится в (Ботинок) ____.
 Он стоит на (Борт) ____.
 Это находится в (Китай) ____.
 Это находится в (Жир) ____.
 Это находится на (Рукав) ____.
 Это находится на (Вал (ось)) ____.
 Это находится в (Огонь) ____.
 Это находится в (Кастрюля) ____.
 Это находится в (Зоб (птицы)) ____.
 Это находится в (Улей) ____.
 Это находится в (Плацдарм) ____.
 Это находится на (Верх) ____.
 Это находится в (Гусь) ____.
 Это находится на (Грунт) ____.
 Это находится в (Гараж) ____.
 Это находится в (Мешок) ____.
 Это находится на (Воз) ____.
 Это находится в (Перец) ____.
 Это находится в (Номер) ____.
 Это находится в (Ал) ____.
 Это находится в (Пожар) ____.
 Это находится в (Овощ) ____.
 Это находится на (Вьюк) ____.
 Это находится в (Капля) ____.
 Это находится в (Блиндаж) ____.
 Это находится на (Яр) ____.
 Это находится в (Валенок) ____.
 Это находится на (Звезда) ____.
 Это находится в (Глаз) ____.
 Это находится в (Касса) ____.
 Это находится в (Коридор) ____.
 Это случилось во (Хмель (опьянение)) ____.
 Это находится в (Крепость) ____.
 Это было в (Долг) ____.
 Это находится в (Кухня) ____.
 Это находится в (Чайник) ____.
 Это находится в (Харков) ____.
 Это находится в (Чад) ____.
 Это находится в (Труба) ____.
 Это находится в (Жилье) ____.
 Это случилось на (Дон) ____.
 Это находится на (Стык) ____.
 Это находится в (Туча) ____.
 Это находится в (Зад) ____.
 Это находится в (Бойня) ____.
 Это находится в (Сапог) ____.
 Это находится в (Тюрьма) ____.
 Это было в (Цвет (цветение)) ____.
 Это находится на (Губа) ____.
 Это находится в (Зло) ____.
 Это находится на (Кон) ____.
 Это находится в (Питье) ____.
 Это находится на (Доска) ____.
 Это находится в (Битва) ____.
 Это находится на (Торг) ____.
 Это находится в (Войско) ____.
 Это находится в (Круг) ____.
 Это находится в (Судно) ____.
 Это находится на (Рант) ____.
 Это находится в (Греция) ____.
 Это находится на (Палец) ____.
 Это находится в (Озерко) ____.
 Это находится в (Лес) ____.
 Это находится в (Место) ____.
 Это находится в (Море) ____.
 Это находится в (Рай) ____.
 Это находится в (Сковорода) ____.
 Это находится в (Блюде) ____.
 Это находится на (Луг) ____.
 Это находится в (Кольцо) ____.
 Это случилось в (Пыл) ____.
 Это находится в (Виски) ____.
 Это находится в (Знамя) ____.
 Это находится в (Мозг) ____.
 Это находится на (Плечо) ____.
 Это находится на (Путь) ____.
 Это находится на (Темя) ____.
 Это находится в (Пух) ____.
 Это находится в (Поле) ____.
 Это находится в (Крым) ____.
 Это находится в (Жнивье) ____.
 Это находится в (Количество) ____.
 Это находится на (Мост) ____.
 Это находится в (Гумно) ____.
 Это находится в (Низ) ____.
 Это находится в (Подвал) ____.
 Это находится в (Небо) ____.
 Это находится в (Дискета) ____.
 Это находится в (Соль) ____.
 Это находится на (Пластинка) ____.
 Он лежит на (Под) ____.
 Это находится в (Столица) ____.
 Это находится в (Нос) ____.
 Это находится в (Владивосток) ____.
 Он находится в (Аэропорт) ____.
 Это находится в (Паз) ____.
 Это случилось в (Бред) ____.
 Это находится на (Крыльцо) ____.
 Это находится в (Пар) ____.
 Это случилось в (Быт) ____.
 Это находится на (Бревно) ____.
 Это находится в (Полоса) ____.
 Это находится на (Пол) ____.
 Это находится в (Сердце) ____.
 Это случилось на (Вольт (спорт)) ____.
 Это находится в (Мыло) ____.
 Это находится в (Самолет) ____.
 Это находится в (Тело) ____.
 Это находится в (Пот) ____.
 Он весь в (Пот) ____.
 Это находится в (Дело) ____.
 Это случилось в (Жар) ____.
 Это находится в (Племя) ____.
 Это находится в (Род) ____.
 Это находится в (Веретено) ____.
 Это находится в (Омск) ____.
 Это находится в (Изба) ____.
 Это находится в (Троллейбус) ____.
 Это находится в (Мел) ____.
 Это находится в (Скот (животные)) ____.
 Он стоит в (Строй) ____.
 Это находится в (Столб) ____.
 Он находится в (Мир (крестьянский)) ____.
 Это находится в (Клок) ____.

Это находится на (Зеркало) ____.
 Это находится в (Ток (птицы)) ____.
 Это находится в (Провод) ____.
 Это находится на (Мол) ____.
 Это находится на (Штуцер) ____.
 Это находится в (Тыл) ____.
 Это находится в (Сарай) ____.
 Это находится в (Госпиталь) ____.
 Болит в (Пах) ____.
 Это находится в (Летопись) ____.
 Это находится в (Душа) ____.
 Это находится в (Форт) ____.
 Это находится в (Страсть) ____.
 Это находится в (Борозда) ____.
 Это находится на (Плац) ____.
 Это находится в (Вертолет) ____.
 Это находится в (Чердак) ____.
 Это находится на (Камень) ____.
 Это находится в (Шкаф) ____.
 Это находится в (Договор) ____.
 Это находится в (Больница) ____.
 Он находится в (Плен) ____.

A1.7 Eksperiment 7

Одно гарб, все ____, ко всем ____.
 Одна гартá, все ____, ко всем ____.
 Один лалугерь, все ____, ко всем ____.
 Одно пýло, все ____, ко всем ____.
 Одна рéмя, все ____, ко всем ____.
 Один ёльстерь, все ____, ко всем ____.
 Одно долорб, все ____, ко всем ____.
 Одна мралá, все ____, ко всем ____.
 Один трекббь, все ____, ко всем ____.
 Одно бáлико, все ____, ко всем ____.
 Один пирк, все ____, ко всем ____.
 Одна борогá, все ____, ко всем ____.
 Одно вармб, все ____, ко всем ____.

A1.8 Eksperiment 8

Одна полька - все ____.
 Один деверь - все ____.
 Один венгр - все ____.
 Один норвежец - все ____.
 Один кум - все ____.
 Один самоед - все ____.
 Один африканец - все ____.
 Одна внучка - все ____.
 Один сын - все ____.
 Одна девочка - все ____.
 Один эвенк - все ____.
 Один словак - все ____.
 Одна тетьа - все ____.
 Один дядя - все ____.
 Один славянин - все ____.
 Одна словачка - все ____.

Это находится в (Копна) ____.
 Он сделал это на (Ход) ____.
 Это случилось в (Ход) ____ пьесы.
 Это находится в (Фонд) ____.
 Это случилось в (Фильм) ____.
 Это находится на (План) ____.
 Это находится Цвет (растение))
 в ____.
 Это находится в (Воск) ____.
 Это находится в (Банк) ____.
 Это находится в (Лифт) ____.
 Это находится на (Вал (земляной)) ____.
 Это находится на (Горизонт) ____.
 Это находится в (Автомат) ____.
 Это находится в (Край (район)) ____.
 Это находится в (Костер) ____.
 Это находится в (Творог) ____.
 Это случилось в (Пыл) ____ драки.
 Это находится на (Табурет) ____.
 Это находится в (Сахар) ____.
 Это находится на (Фундамент) ____.
 Это случилось на (Бер) ____.

Один скрей, все ____, ко всем ____.
 Одна мýрлога все ____, ко всем ____.
 Одно мéко, все ____, ко всем ____.
 Один бильма́к, все ____, ко всем ____.
 Одно ларовб, все ____, ко всем ____.
 Одна мельгá, все ____, ко всем ____.
 Одно фáне, все ____, ко всем ____.
 Одна сéвша, все ____, ко всем ____.
 Один плéгул, все ____, ко всем ____.
 Одно сико, все ____, ко всем ____.
 Одна рю́кля, все ____, ко всем ____.
 Один у́шарь, все ____, ко всем ____.
 Одно кóрпото, все ____, ко всем ____.

Один шу́рин - все ____.
 Один горожанин - все ____.
 Один чех - все ____.
 Одна дама - все ____.
 Одна жена - все ____.
 Один муж - все ____.
 Один поляк - все ____.
 Один князь - все ____.
 Одна женщина - все ____.
 Один друг - все ____.
 Один датчанин - все ____.
 Одна кассирша - все ____.
 Один зять - все ____.
 Одна бабушка - все ____.
 Один англичанин - все ____.

appendiks 2:

Materiale

I appendiks 2 fremlegger jeg de data fra skriftlige kilder som ligger til grunn for diskusjonene i resten av oppgaven. Materialet er der ikke annet er nevnt, hentet fra Zaliznjak (1967). Data jeg har funnet hos Red'kin (1971), men ikke hos Zaliznjak (1967), er merket med (R). Opplysninger om substantiver med pl ÷ G som bs er tatt fra Worth (1968). Andre arbeider jeg kjenner til, synes ikke å inneholde data som en ikke også finner i de tre ovennevnte verkene, og det materiale jeg her fremlegger, pretenderer dermed å inneholde alle russiske substantiver med bevegelig trykk.

Disposisjonen er som følger: Jeg begynner med de sentrale bs og tar de mest marginale til slutt. I de bs der trykket kan falle på ulike stavelser, lister jeg opp substantiver med forskjellige tib hver for seg. For substantiver med pl som bs har stavelsesutlydende konsonant og segmentale formativer relevans, og jeg har derfor tatt hensyn til disse faktorene i grupperingen av substantivene.

La meg presisere at oversettelsene ikke tar sikte på å være maksimalt presise eller dekke alle betydninger. Jeg håper imidlertid at de kan være til hjelp, i hvert fall for lesere som ikke behersker russisk. Der kildene jeg bygger på, oppgir at et substantiv er arkaisk eller har en trykkvariant som er arkaisk eller avviker fra normen i det russiske standardspråket, har jeg tatt disse opplysningene med i parentes etter oversettelsen av substantivet.

A2.1 Bs: Pl

A2.1.1 Tib: 1v

гражданин	(stats)borger	тягота	byrde
-----------	---------------	--------	-------

A2.1.2 Tib: 1v/2h

A2.1.2.1 Inanimata med pl-formativen /j/

брус	bjelke, skranke	лист	blad (på tre)
гроздь	klase	луб	bast
дно	burn	перо	fjær, penn
звенó	ledd, seksjon	прут	kjepp, stang
зуб	tann (mekanisk)	силó	snare
клин	kile	струп	sårskorpe
клюк	dott, trevl	стул	stol
кол	stokk, stake	сук	kvist, gren
крылó	vinge	шилó	syl
крюк	krok, hake, bolt		

Merknad 1: Гроздь tilhører 3. deklinasjon. De øvrige tilhører 1. deklinasjon.

Merknad 2: Jeg tar med alle substantiver som får /j/ i pl, også dem som ikke har fast trykk. Grunnen til dette er at også substantivene med fast trykk faller inn under de generaliseringer jeg har formulert.

A2.1.2.2 Første deklinasjon: Substantiver på 'V/ok/# i N sg

глазóк	øye (dim.)	казáк	kosakk
зубóк	tann (dim.)	рожóк	horn (dim.)

A2.1.2.3 Første deklinasjon: Øvrige substantiver på konsonant i N sg
чёлн бåt (ark.) (R)

A2.1.2.4 Første deklinasjon: Substantiver på /j/V# i N sg
жнивьѣ stubbmark ружьѣ (hagle)gevær
копьѣ spyd, lanse

A2.1.2.5 Første deklinasjon: Substantiver på C[~]V# i N sg

бедро	hofte	пятно	flekk
бельмо	stær (fugl)	ребро	ribben
берцо	legg	руно	saueskinn
бревно	tømmerstokk	рядно	tykt lerret
ведро	bøtte	сверло	bor
весло	åre	седло	sal
вино	vin	сило	snare
гнездо	rede	скребло	skrapejern
гумно	treskelåve	сопло	dyse
дупло	hull	стебло	skaft (dial.)
жерло	munning, krater	стегно	hofte (R)
зерно	korn	стекло	glass
кайло	hakke	сукно	klede
клеймо	svimerke	тесло	slags øks
лицо	ansikt, person	тягло	pliktarbeid (R)
лузно	buktning, sving (ark.)	хайло	åpning på russisk ovn
озерцо	sjø (dim.)	чело	panne (ark.) (R)
окно	vindu	число	(an)tall
письмо	brev	ядро	kjerne
путло	oppheng til stighbøyle (dial.)	ярмо	åk

A2.1.2.6 Annen deklinasjon: Substantiver på CiV# i N sg
броня panser (R) пешня ispil
заря revelje

A2.1.2.7 Annen deklinasjon: Substantiver på /j/V# i N sg
змея slange струя strøm
свинья svin судья dommer
семья familie

A2.1.2.8 Annen deklinasjon: Substantiver på C[~]V# i N sg

арба	tohjult vogn	десна	tannkjøtt
басма	segl med bilde av khanen (historisk term)	длина	lengde
беда	ulykke	дрофа	trappefugl
блесна	sluk, pilk	дуга	bue
вдова	enke	дыра	hull
верста	russisk lengdemål	жена	hustru
весна	vår	звезда	stjerne
ветла	kvitpil	зола	aske
вина	skyld	зурна	orientalsk
война	krig	игла	blåseinstrument (R)
волна	bølge	игра	spill
глава	kapittel	изба	hytte, stue
гроза	tordenvær	икра	kaviar

кайма	rand, bord	скула	kinnben
коза	geit	слюда	glimmer, kråkesølv
коса	ljå	смола	harpiks, kvae
крупа	gryn	сова	ugle
леса	fiskesnøre	сосна	furu
лиса	rev	софа	sofa
лоза	vidje, vinranke	среда	miljø
луна	måne	стопа	stabel, versefot
мета	mål (ark.)	страда	ørn
метла	kost	страна	land
нора	hull	стрела	pil
нужда	nød, behov	стрельба	skyting
орда	horde	струна	streng
оса	veps	судьба	skjebne
пила	sag	трава	gress
плита	plate, komfyr	труба	pipe
плюсна	mellomfot	толпа	hop
пола	flak	тюрьма	fengsel
пчела	bie	уда	fiskestang (ark./dial.)
роса	dugg	узда	bissel
руда	malm	чухна	finne (ark.) (R)
скала	berg, klippe	шкала	skala

A2.1.2.9 Annen deklinasjon: Substantiver på C*V# i N sg

доха	pels	рука	arm, hånd
кирка	hakke	слуга	tjener
лука	buktning, sving	сноха	svigerdatter
ольха	or, older	соха	treplog, ard
река	elv	стреха	taksjegg

A2.1.3 Tib: 2h

A2.1.3.1 Inanimata med pl-formativen /j/

во́лос	hår (talespr.)	лоску́т	lapp, fille
де́рево	tre	обод	felg
долото́	hoggjern (dial.)	пóвод	tøyle
ка́мень	sten	по́лено	vedskie
коле́но	kne (mekanisk)	пóлоз	meie
копья́л	del av slede (R)	помелó	kost
кóрень	rotfrukt		

Merknad 1: Som i A2.1.2.1 tar jeg med alle substantiver som får /j/ i pl, også dem som ikke har fast trykk. Grunnen til dette er at også substantivene med fast trykk faller inn under de generaliseringer jeg har formulert.

Merknad 2: Substantivet *уголь* 'kull' er ifølge de skriftlige kildene det eneste som har pl-formativen /j/ uten at det får trykk på 2h i pl.

A2.1.3.2 Første deklinasjon: Substantiver med sg-formativen /in/

армяни́н	armener	славяни́н	slaver
дворяни́н	adelsmann	христиани́н	kristen
мещани́н	spissborger	чужани́н	fremmedkar

Merknad: Ettersom dette er en stor gruppe, tar jeg bare med substantiver med bevegelig trykk, enda generaliseringene i kapittel 4 og 6 også omfatter substantiver med fast trykk av typen *крестья́нин* 'bonde'.

A2.1.3.3 Første deklinasjon: Substantiver på 'V /k/# i N sg

сапожок	støvel (dim.)	щенок	hundevalp
---------	---------------	-------	-----------

Merknad: Щенок danner pl på to måter, idet vi har former som Щенята (N pl) og щенки (N pl). Bare i den første varianten har vi bevegelig trykk.

A2.1.3.4 Første deklinasjon: Substantiver på vokal i N sg

веретено	spindel	меньшинство	mindretall
волокно	fiber	озеро	sjø (dim.)
гороно	byavdeling for folkeopplysning (R)	полотно	lerret, bilde
долото	hoggjern	ремесло	håndverk (R)
колесо	hjul	решето	sil, sikt
		рукомесло	håndverk (R)

A2.1.3.5 Annen deklinasjon: Substantiver på /in'a/# i N sg

быстрина	stryk	глубина	dybde
величина	størrelse	седина	grått hår
ветчина	skinke	старшина	stabssersjant
вышина	høyde		

A2.1.3.6 Annen deklinasjon: Substantiver på /at'a/# i N sg

высота	høyde	пустота	tomrom
длиннота	longør	сирота	foreldreløst barn
долгота	lengde	тошнота	kvalme
кислота	surhet, syre	частота	frekvens
красота	skjønnhet,	широта	bredde
мерзлота	tele, permafrost		

A2.1.3.7 Annen deklinasjon: Øvrige substantiver

колбаса	pølse	скорлупа	skall
лития	slags gudstjeneste (R)	стрекоза	øyenstikker
пастила	slags fruktsukkertøy		

A2.1.3.8 Tredje deklinasjon

знамя	fane
-------	------

A2.1.4 Tib: 1h

A2.1.4.1 Animata med pl-formativen /j/ og N pl-formativen /a/

деверь	svoger	кум	gudfar
друг	venn	муж	ektemann
дядя	onkel	сын	sønn (kjødelig)
зять	svigersønn, svoger	шурин	svoger
князь	fyrste		

A2.1.4.2 Substantiver med N/obl-formativen /in/ og N pl-formativen /a/

бремя	byrde	пламя	flamme
время	tid	племя	folkestamme
вымя	jur	семя	såkorn
имя	fornavn	стремя	stigbøyle

Merknad: Jeg tar ikke med беремя 'bør, byrde', полымя 'flamme' og темя 'isse' som ifølge Zaliznjak (1967, s. 163) er singularia tantum

A2.1.4.3 Substantiver som har flere stavelser i stammen, ender på /ar/# i N sg og har N pl-formativen /a/

асессор	assessor (R)	прожектор	lyskaster
директор	direktør	профессор	professor
договор	avtale	редактор	redaktør
доктор	doktor	сектор	sektor
инспектор	inspektør	тенор	tenor
инструктор	instruktør	трактор	traktor
кондуктор	konduktør	хутор	gårdsbruk
корректор	korrekturleser		

A2.1.4.4 Substantiver som har flere stavelser i stammen, ender på /ir/# i N sg og har N pl-formativen /a/

бруствер	brystvern (R)	кучер	kusk
буер	isseilbåt	леер	leider
бункер	bunker	мастер	mester
буфер	buffer, støtfanger	номер	nummer
вахтер	vakt	нумер	nummer (ark.)
веер	vifte	ордер	ordre (dokument)
ветер	vind	пойнтер	pointer
вечер	kveld	сеттер	setter (hund) (fagspr.)
катер	båt, kutter	скутер	racerbåt
кивер	hjelm	фельдшер	legeassistent
клевер	kløver	флюгер	værhane
кливер	klyver	шафер	brudesvenn
клинкер	klinkbygd båt	шкипер	skipper
клипер	klipper (båt)	штуцер	rørstuss
корнер	corner (R)	шулер	falskspiller
крейсер	krysser	юнкер	junker

A2.1.4.5 Substantiver som har flere stavelser i stammen, ender på /ri/# i N sg og har N pl-formativen /a/

егерь	(militær) jeger	слесарь	låsesmed
лагерь	leir (konkret)	токарь	dreier
пекарь	baker	фельдъегерь	feltjeger
писарь	skriver	якорь	anker

A2.1.4.6 Substantiver som har flere stavelser i stammen, ender på /li/# i N sg og har N pl-formativen /a/

вексель	veksel	табель	tabell
вензель	monogram	трензель	bissel (R)
винкель	vinkel	тополь	poppel
грифель	griffel (R)	учитель	(skole)lærer
дупель	dobbeltbekkasin	флигель	fløy
дюбель	slags nagle	шенкель	spore
китель	uniformsjakke	шкентель	trosse (R)
крендель	kringle	штабель	stabel, lunne
нипель	nippel	штемпель	stempel
пудель	puddel	штепсель	stikkontakt
стапель	stabel		

A2.1.4.7 Øvrige substantiver som har flere stavelser i stammen, ender på konsonant i N sg og har N pl-formativen /a/

адрес	adresse	отруб	jordstykke
берег	bredd, kyst	парус	seil
боров	røkkanal	паспорт	pass
вертел	stekespidd	перепел	vaktel
ворох	haug, dyngje	повар	kokk
голос	stemme	погреб	kjeller
город	by	подрез	meie, metallkant
дьякон	hjelpereprest	поезд	tog
жёлоб	takrenne	полуостров	halvøy
жемчуг	perle	порох	støv
жёрнов	møllesten	потрох	innvoll
закром	kornbinge	пояс	belte(sted)
колоб	rundt brød	примус	primus
колюкол	klokke	пристав	politisjef
короб	kurv, kont	провод	ledning
корпус	bygning	промысел	næringsvei (talespr.)
кочет	hane (dial.) (R)	пропуск	adgangstegn
кузов	lasteplan, karroseri (R)	сокол	falk (R)
купол	kuppel	сторож	vaktmann
лацкан	jakkeslag (R)	стрепет	trappfugl (ark./dial.) (R)
лемех	plogskjær	терем	herskaps hus
мичман	flaggkvartermester	тетерев	orrugl
невод	fiskenot, -nett	торбас	hjorteskinnsstøvel
образ	ikon	тормоз	bremse
овод	brems (insekt)	торбс	iskoss (R)
окорок	skinke, sauelår	туес	kurv (til mat)
округ	krets	холод	kulde
омут	kulp	череп	kranium
орден	orden (æresbevisning)	шомпол	pussestokk
остров	øy	штурман	styrmann
откуп	forpaktning	ястреб	hauk
отпуск	permisjon, ferie		

A2.1.4.8 Substantiver som har én stavelse i stammen, ender på konsonant i N sg og har N pl-formativen /a/ i N pl, men ikke pl-formativen /j/

бег	travløp	мех	pelsverk
бок	side	рог	horn, gevir
борт	skipsside	снег	snø
берег	bredd, kyst (ark.)	сорт	sort
век	århundre	стог	høystakk
верх	overside	счёт	regning
вес	vekt	ток	(tiur)leik
воз	vogn (talespr.)	том	bind
глаз	øye	тон	tone, fargetone
год	år	хлеб	korn
дом	hus	хлев	fjøs
корм	for	ход	understell
край	kant	цвет	farge
лес	skog	цех	verksted, avdeling
лог	dalsenkning	шёлк	silke(stoff)
луг	eng		

A2.1.4.9 Substantiver som har flere stavelser i stammen, ender på vokal i N sg og har N pl-formativen /a/

деревце	tre (dim.)	облачко	sky (dim.)
зеркало	speil	удило	bissel (sjelden i sg)
облако	sky	чучело	utstoppet dyr (ulitt.)

A2.1.4.10 Substantiver som har én stavelse i stammen, ender på vokal i N sg og har N pl-formativen /a/

благо	gode (ulitt.)	плёсо	bred og rolig elve- strekning
блюдо	fat, matrett	поле	mark
войско	hær (ark. i sg)	право	rettighet
дело	sak	сено	høy (ulitt.)
древо	tre (ark./poetisk)	сердце	hjerter
кросно	slags vev	слово	ord
лето	sommer (ulitt.)	стадо	hjord
масло	fett	судно	skip
место	sted	тело	kropp
море	hav	утро	morgen
мыло	sepe	чудо	under
мясо	kjøtt (ulitt.)		
небо	himmel		

A2.1.4.11 Substantiver som ender på C# i N sg og har N pl-formativen /i/

харч	kost, føde	шпиль	spir, spill (på skip)
------	------------	-------	-----------------------

A2.1.4.12 Substantiver som ender på /j/# i N sg og har N pl-formativen /i/

бой	kamp	рой	sverm
буй	bøye	сбой	ujevnhet
зуй	snipe (dial.)	слой	lag, skikt
кий	(biljard)kø	строй	militær formasjon
клей	lim, klister	чай	te
пай	andel, part		

A2.1.4.13 Substantiver som ender på C°# i N sg og har N pl-formativen /i/

аз	bokstaven «а» (ark.)	кант	kant (ulitt.)
баз	fjøs	квас	russisk drikk
бал	(danse)ball	клуб	røksky
бант	sløyfe (ulitt.)	кон	spill, parti
бас	bass	кран	kran (ulitt.)
бор	barskog	куб	kar, kjele
бунт	bunt	кус	bit, stykke
вал	voll, aksel	лад	enighet, toneart
вист	whist (ulitt.)	ласт	luffe, svømmefot (ulitt.)
влас	hår (ark.)	лифт	heis (ulitt.)
гол	mål, goal, scoring	мёд	honning
гроб	kiste	мел	kritt (ulitt.)
грунт	jordbunn (fagspr.)	мир	verden, landsbykommune
дар	gave	мост	bro
дуб	eik	муж	mann(spersion)
дым	røk	мыс	nes, kapp
жар	hete, feber	низ	underdel
жир	fett	нос	nese
зад	bakside, rumpe	паз	sprekk
зоб	struma, kro (fugler)	пан	polsk herre

пар	damp	сыр	ost
пас	pasning, sentring (ulitt.)	таз	vaskevannsfat
пим	skinn-/filtstøvel	тиф	tyfus (ulitt.)
пир	gilde, gjestebud	тост	skåltale (ulitt.)
под	ovnsbunn (ulitt.)	тыл	bakfrontsområde
пол	gulv	тын	gjerde, palisade
пот	svette	ус	bart
приз	pris, premie	флюс	fluss(middel)
пруд	dam	форт	fort
пуд	russisk vektenhet	фунт	pund (ulitt.)
рант	rand (ulitt.)	ход	gang
род	type, genus, slekt	хор	kor
сад	hage	чан	tank, kar
сват	frierens talsmann, sviger- sønns far (ulitt.)	чин	rang
сквер	liten park (ulitt.)	чуб	lugg
склад	stavelse	шкаф	skap
смотр	militærparade	шкив	skive (teknikk)
спирт	sprit	шприц	sprøyte (ulitt.)
суп	suppe	шрифт	skrift(type)
сын	sønn (overført bet.)	штаб	stab
		шум	bråk (ulitt.)

A2.1.4.14 Substantiver som ender på C*# i N sg og har N pl-formativen /i/

верх	overdel, topp	мозг	hjerne
вьюк	kløv (R)	плуг	plog
долг	plikt	пук	knippe, bunt
клюк	dott, trevl	торг	handel
круг	ring, sirkel	шлях	vei
мех	belg		

A2.2 Bs: Obl pl

A2.2.1 Tib: 1h

A2.2.1.1 Første deklinasjon: Substantiver på Ci# i N sg

голубь	due	локоть	albue
госпиталь	hospital	ломоть	skive, blings (talespr.)
гость	gjest	лось	elg
грифель	griffel (R)	ноготь	negl
гусь	gås	обруч	ring, tønneband
жёлудь	eikenøtt	овощ	grønnsak
зверь	villdyr	окунь	åbor
камень	sten	омуль	omul(sik)
коготь	klo	парень	fyr, kar
козырь	trumf	перстень	finger링 med sten
корень	rot	соболь	sobel (dyret)
крендель	kringle	стебель	stilk
лапоть	bastsko	трюфель	trøffel
лебедь	svane	уголь	kull
лекарь	lege (folkelig)	фухтель	flatsiden av sverd Klinge

A2.2.1.2 Første deklinasjon: Substantiver på C°# i N sg

боров	galte	гром	torden
ветер	vind	год	år
волос	hår	дол	dal
вор	tyv	зуб	tann

клуб	sky	тон	tone (lyd)
кон	spill, parti	флот	flåte
лом	spett	фронт	front
пол	kjønn	ход	gang
порт	havn	юс	bokstaven «jus»

A2.2.1.3 Første deklinasjon: Substantiver på C*# i N sg

бог	gud	ток	treskegulv
волк	ulv	чёрт	djevel
слог	stavelse		

A2.2.1.4 Første deklinasjon: Substantiver på vokal i N sg

око	øye	ухо	øre
-----	-----	-----	-----

A2.2.1.5 Annen deklinasjon

дерёвня	landsby	доля	lodd, skjebne
---------	---------	------	---------------

A2.2.1.6 Tredje deklinasjon: Flerstavellesstammer

ведомость	fortegnelse	подать	skatt (dial.)
волость	adm. enhet i Russland før 1917	полость	hule, skinnfell
доведь	brikke som i brettspill har nådd motstanderens siste rad (ark.)	полоть	halv dyreskrott
должность	stilling	полутень	halvskygge
крепость	festning	прибыль	gevinst (ulitt.)
летопись	krønike	пристань	brygge, kai
лопась	skovl	пропась	avgrunn
лошадь	hest	росстань	veikryss (dial.)
матерь	moder (ark.)	сажень	russisk lengdemål
мелочь	småting	сволочь	svin
новость	nyhet	скатерть	duk
область	område	скорость	hastighet
отрасль	bransje (ulitt.)	степень	grad
очередь	kø	стерлядь	sterlet (størart)
плоскость	plan, flate	ступень	trinn
площадь	plass	церковь	kirke
повесть	fortelling	челюсть	kjeve
		четверть	fjerdedel
		щёлочь	base, alkali

Merknad: I церковь har vi veksling mellom palatalisert og ikke-palatalisert konsonant i stammeutlyd. Øvrige substantiver har palatalisert konsonant i stammeutlyd.

A2.2.1.7 Tredje deklinasjon: Enstavellesstammer

боль	smerte (fagspr.)	дверь	dør
борть	hulrom i trær med tilhold av bier	десть	måltall for papirark
бровь	øyebryn	дочь	datter
весть	nyhet, budskap	дробь	brøk, hagl
ветвь	kvist	жердь	stang, stake
вещь	ting	зыбь	krapp sjø
власть	myndighet	кисть	hånd, klase
горсть	neve, håndfull	клеть	kurv
гроздь	klase	кость	ben
грудь	bryst	крепь	støtteanordning i gruve (R)

кровь	blod	сеть	nett
масть	farge	скорбь	sorg
мать	mor	сласть	godteri
мышь	mus	смерть	død
ночь	natt	снасть	redskap
ость	snerp	соль	salt
ось	aksel, akse	стать	holdning
печь	ovn	степь	steppe
пещь	ovn (ark.)	страсть	lidenskap
плеть	pisk	тень	skygge
полсть	skinnfell i slede	треть	tredjedel
полть	halv dyreskrott	трость	spaserstokk
пядь	russisk lengdemål	цепь	kjede
речь	tale	часть	del
роль	rolle	честь	ære
рысь	trav	шерсть	pels
селдь	sild	цель	sprekk, revne

Merknad: Мышь 'mus' har ikke-paltalisert konsonant i stammeutlyd. I de øvrige substantivene er stammeutlydende konsonant palatalisert.

A2.3 Bs: Obl sg + hele pl

A2.3.1 Tib: 1v/2h

заём	lån	наём	leie
------	-----	------	------

A2.3.2 Tib: 2h

перенаём	fremleie	поднаём	fremleie
----------	----------	---------	----------

A2.3.3 Tib: 1h

Merknad: I substantivene i A2.3.3.1 - A2.3.3.3 kan en med like stor rett regne med fast som bevegelig trykk (jf. 4.1.4).

A2.3.3.1 Første deklinasjon: Enstavelsesstammer uten s.k. flyktig vokal

аз	bokstaven «а» (ark.)	врун	skrønemaker
альт	alt, bratsj	вьюн	smerling
бинт	bind, bandasje	герб	våpenskjold
бич	pisk, svepe	глист	(innvolls)mark
блин	pannekake	горб	pukkel
блинт	spes. preging av bokbind	грач	kornkråke
боб	bønne	грех	synd
бобр	bever	гриб	sopp
болт	bolt	грош	mynt
борщ	rødbetesuppe	гуж	rep på bogtre
буж	sonde (kirurgi)	гурт	bøling
бунт	bunt	двор	gårds plass
бык	okse	Днепр	Dnepr (elv)
винт	skrue, propell	Днестр	Dnestr (elv)
вождь	høvding	дождь	regn
вол	gjeldokse	драч	høvel
волхв	trollmann	дрозд	trost
враг	fiende	дьяк	skriver (historisk term)
враль	løgnhals	ёж	pinnsvin
врач	lege	ёрш	hork (fisk), flaskebørste,
вред	skade		blanding av øl og sprit

жгут	snodd bunt	плут	bedrager
жезл	(marskalk)stav	плющ	eføy
жид	jøde	полк	regiment
жмых	oljekake	поп	prest
жнец	skurdkar	пост	post, stilling
жрец	offerprest	пращ	slynge (våpen)
жрун	storeter	пруд	dam
жук	bille, smarting	прут	stang (tekn.)
зонт	paraply	прыщ	kvise
кий	(biljard)kø	псарь	hundepasser
кит	hval	пуц	navle
клёст	korsnebb	путь	vei
клевц	midd	пыж	forladning
кюк	dott, trevl	раб	slave
клоп	vegglus	рвач	opptrekker
кзык	hjørnetann	рубль	rubel
ключ	nøkkel	руль	ratt
кнут	pisk	саж	grisefjøs
ковш	øse	свищ	fistel
кол	pel, påle	серп	sigd
корж	slags sandkake	сиг	sik
кот	katt	скирд	såte, stakk
кремль	borg	скит	eremittbolig
крест	kors	скот	buskap
крот	muldvarp	слон	elefant
крыж	katolsk kors (ark.)	сноп	kornband
крюк	krok	сныч	del av lås
ксёндз	polsk prest	сом	malle
куль	sekk, russisk vektmaß	спец	spesialist
куст	busk	ствол	stamme, løp
ларь	kiste	стих	vers
лгун	løgner	стог	(halm)stakk
лещ	brasme	стол	bord
линь	suter	столб	stolpe
лист	papirark	столп	stolpe
лушь	myrhauk	стриж	tårnsvale
луч	stråle	стыд	skam
льстец	smigrer	суд	rett, rettssak
меч	sverd	сук	kvist, gren
морж	hvalross	сыч	kirke-/perleugle
мост	bro	ткач	vever
мяч	ball	труд	arbeid
нож	kniv	туз	ess
ноль	null	тюк	balle, bunt
нуль	null	тяж	rem (til kraftoverføring)
одр	(døds)leie	уж	snøk
паж	pasje	ум	forstand
перст	finger	унт	pelsstøvel
Пётр	Pētr (fornavn)	ферзь	dronning i sjakk
пест	støter (til morter)	фиг	helvete (i eder)
пим	skinnstøvel, filtstøvel	Фрол	Frol (fornavn)
пласт	lag, sjikt	хвост	hale
плащ	regnfrakk	хвощ	kjerringrokk
плод	frukt	хер	bokstaven «x» (ark.)
плот	flåte	хлыст	pisk, svepe

хлыщ	spradebasse	шлык	slags hatt
хлюст	smarting	шмель	humle
холм	ås, høyde	шнур	snør
холст	lerret	шпик	spaner, snushane
хорь	ilder	шпинь	pigg, spiker
хрущ	oldenborre	шплинт	splitt
хрыч	stabeis	шпунт	pløying, fjær
хряк	råne	шпынь	pigg, spiker
хрящ	brusk, grus	штифт	stift
царь	tsar	штрих	linje
цеп	sliul	штык	bajonett
чёлн	båt (ark.)	штырь	stift som noe dreier seg
чиж	sisik		rundt
чтец	oppleser	шут	narr
швец	skredder (ark.)	щит	skjold
шест	stang	щур	konglebit (fugl)
шип	tom	юрт	jordstykke
шиш	grov gest (tommel mellom peke- og langfinger)	язь	vederbuk

A2.3.3.2 Første deklinasjon: Enstavelsesstammer med s.k. flyktig vokal

день	dag	пень	stubbe
лев	løve	пёс	hund
лёд	is	ров	hule
лён	lin	рот	munn
лоб	panne	сон	søvn, drøm
мох	mose	шов	søm

A2.3.3.3 Maskuline tostavelsesstammer

угол	hjørne	узел	knute
угорь	ål		

A2.4 Bs: N pl

A2.4.1 Tib: 1v

A2.4.1.1 Annen deklinasjon

болона	sykdom på trær	простыня	laken
борода	skjegg	просфора	oblat
борозда	plogfure	сковорода	stekepanne
борона	harv	скорода	harv (dial.)
голова	hode, overhode	слобода	landsby, forstad
железа	kjertel	сорвиголова	våghals (R)
полоса	stripe	сторона	side
просвира	oblat		

A2.4.1 Tib: 1v/2h

A2.4.1.1 Første deklinasjon

плечо	skulder	сельцо	landsby (dim.)
тавро	svimerke/-jern		

A2.4.1.2 Annen deklinasjon

блoхá	loppe	волнá	bølge
водá	vann (ark.) (R)	горá	fjell
вожжá	tømme	грядá	bed, ás, skybanke

губá	leppe	свечá	talglys
дежá	trau	серьгá	øring
доска	tavle	скамья́	benk
заря́	soloppgang	скирдá	stakk, såte
килá	brokk	скобá	håndtak, klinke
копнá	stakk, såte	слегá	stang, stake
кошмá	filtsort	слезá	tåre
кроха	smule	сопля́	snørrklyse
межá	grensemerke	среда	onsdag
мощá	relikvium (sjelden i sg)	стена	vegg
нога	ben	строкá	linje
ноздря́	nesebor	строфá	strofe
обжá	vognstag	судьбá	skjebne
пора	tid	тропá	sti
пятá	hæl (ark.)	щека	kinn
река́	elv	щепá	flis
рука	arm, hånd		

A2.5 Bs: A sg

A2.5.1 Tib: 1v

болона	sykdom på trær	голова	hode
борода	skjegg	полоса	stripe
борона	harv	сторона	side

A2.5.2 Tib: 1v/2h

блесна	sluk, pilk (R)	кроха	smule
верста	russisk lengdemål	нога	ben
вода	vann	пора	tid
гора	fjell	река	elv
доска	tavle	рука	arm, hånd
дрога	del av vogn	спина	rygg
душа	sjel	среда	onsdag
заря	revelje	стена	vegg
зима	vinter	строка	linje
изба	hytte, stue	цена	pris
коса	flette, lå	щека	kinn

A2.6 Bs: L2 sg

A2.6.1 Tib: 1h

A2.6.1.1 Første deklinasjon: L2 i alle betydninger

ад	helvete	воз	vogn
аэропорт	lufthavn	вольт	volte (vending)
баз	fjøs	вьюк	kløv (R)
бал	(danse)ball	глаз	øye
бег	trav (R)	год	år
берег	bredd, kyst	долг	plikt, gjeld
бой	kamp	Дон	Don (elv)
бок	side	жар	hete, feber
бор	barskog	зад	bakside, rumpe
борт	skipsside	Клин	Klin (by)
бред	feber, ørske	кон	spill, parti
быт	dagligliv	круг	ring, sirkel
вал	voll, aksel	Крым	Krim (halvøy)
верх	overside	лес	skog

луг	eng	пух	fjær, dun
мел	kritt	пыл	iver, glød
мир	landsbykommune	рай	paradis
мозг	hjerne	рант	rand
мол	molo	род	slekt
мост	bro	строй	militær formasjon
низ	underdel	ток	(tiur)leik, treskegolv
нос	nese	торг	handel
паз	sprekk	тыл	bakfrontsområde
пар	damp	угол	hjørne
пах	lyske	форт	fort
плац	eksersersplass	хмель	fyll
плен	fangenskap	ход	gang
повод	tøyle	цвет	blomstring
под	ovnsbunn	чад	os, røk
пол	gulv	шкаф	skap
порт	havn	яр	steil bredd, ravine
пот	svette		

A2.6.1.2 Første deklinasjon: L2 i visse betydninger

ветер	vind	слой	lag
газ	gass	смотр	militærparade
гниой	materie, verk	снег	snø
гроб	kiste	сок	saft
грунт	jordbunn (fagspråk)	спирт	sprit
дуб	eik	стан	kropp, leir, maskin
дым	røk	стог	høystakk
зоб	struma, kro (fugler)	суп	suppe
жир	fett	сыр	ost
клей	lim, klister	таз	vaskevannsfat
корм	for	терем	herskapshus
край	kant	тиф	tyfus
лог	dalside	хлев	fjøs
луг	eng	хмель	humle (plante)
мёд	honning	ход	gang
мех	skinnfell	холод	kulde
мыс	kapp, nes	хор	kor
отпуск	permisjon, ferie	цех	verksted, avdeling
пай	andel, part	чай	te
перёд	forside	чан	tank, kar
пир	gilde, gjestebud	шёлк	silke(stoff)
рой	sverm	шлях	vei
свет	lys		

A2.6.1.3 Tredje deklinasjon: L2 i alle betydninger

бровь	øyenbryn	печь	ovn
горсть	neve, håndfull	пещь	ovn (ark.)
глубь	dyp	пыль	støv
грудь	bryst	рысь	trav
грязь	skitt	степь	steppe
даль	det fjerne	тьнь	skygge
кровь	blod	тишь	stillhet, stille
мель	grunne	цепь	kjede
ночь	natt	щель	sprekk, revne
ось	aksel		

A2.6.1.4 Tredje deklinasjon: L2 i visse betydninger

дверь	dør	СВЯЗЬ	forbindelse
кость	ben	СЕТЬ	nett
полутень	halvskygge		

A 2.7 Bs: Obl

A2.7.1 Tib: 1h

вор	tyv (ulitt.)	КОНЬ	hest
гвоздь	spiker	ЛОКОТЬ	albue (ulitt.)
груздь	riske (sopp)	УГОЛЬ	kull
гусь	gås (ulitt.)	ЧЕРВЬ	mark, orm

A2.8 Bs: I sg

A2.8.1 Tib: 1v/2h

A2.8.1.1 Appellativer i 3. deklinasjon

вошь	lus	ЛОЖЬ	løgn
глушь	avkrok	РОЖЬ	rug

A2.8.1.2 Propria i 3. deklinasjon

Кеть	Русь
Обь	Тверь
Омь	Томь
Пермь	

A2.8.2 Tib: 2h

любовь	kjærlighet	нелюбовь	motvilje
--------	------------	----------	----------

A2.9 Bs: Pl ÷ G

A2.9.1 Tib: 1v/2h

A2.9.1.1 Obligatorisk

кольцо	ring	сестра	søster
крыльцо	trapp, tram	земля	jord
овца	sau	яйцо	egg
семья	familie		

A2.9.1.2 Fakultativ

гумно	treskelåve	СВИНЬЯ	svin
окно	vindu	СУДЬЯ	dommer
ружьё	(hagle)gevær		

A2.9.2 Tib: 1h

кросно	slags vev		
--------	-----------	--	--

A2.10 Bs: G3 sg

A2.10.1 Tib: 1h

ряд	rad	шаг	skritt
след	spor	шар	kule
час	time		

A2.11 Bs: GI pl**A2.11.1 Tib: 1h**

дети barn

люди

folk

A2.12 Bs: DIL pl**A2.12.1 Tib: 1h**

деньги penger

сажень

russisk lengdemål

A2.13 Bs: Obl sg**A2.13.1 Tib: 1v**

перёд forside

Bibliografi

- Anderson, S.R. (1982): «Where's Morphology?», *Linguistic Inquiry* 13.
- Avanesov, R.I. og Ožegov, S.I. (1959): *Russkoe literaturnoe proiznošenie i udarenie*, Moskva.
- Bauer, L. (1988): *Introducing Linguistic Morphology*, Edinburgh.
- Berkov, V.P. (1987): *Russko-norvežskij slovar'*, Moskva.
- Bybee, J.L. (1985): *Morphology*, Amsterdam/Philadelphia.
- Bybee, J.L. (1988): «Morphology as lexical organization». I Hammond og Noonan (red.), 1988.
- Chomsky, N. (1981): *Lectures on Government and Binding*, Dordrecht.
- Coats, H.S. (1976): *Stress Assignment in Russian. Volume 1: Inflection*, Edmonton.
- Corbett, G. (1991): *Gender*, Cambridge.
- Dressler, W., Mayerthaler, W., Panagl, O. og Wurzel, W. (red.) (1987): *Leitmotifs in Natural Morphology*, Amsterdam.
- Durand, J. (1990): *Generative and Non-Linear Phonology*, London - New York.
- Dyvik, H.J.J. (1986): *Grammatikk og empiri. En syntaktisk modell og dens forutsetninger. Bind 1*, Bergen.
- Endresen, R.T. (1988): «Morfologi». I Simonsen et al. (red.), 1988.
- Endresen, R.T. (1990): «Verbmorfologi i Grenlandsmålet». Upublisert artikkel.
- Endresen, R.T. (1991): *Fonetikk og fonologi*, Oslo.
- Fedjanina, N.A. (1982): *Udarenie v sovremennom russkom jazyke*, 2. utgave, Moskva.
- Folejewski, Z. og Heier, E. (1973): *Canadian Contributions to the Seventh International Congress, Warsaw, August 21 - 27, 1973*, The Hague.
- Fudge, E.C. (red.) (1973): *Phonology. Selected Readings*, Hammondswoth.
- Føllesdal, D., Walløe, L. og Elster, J. (1984): *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*, Oslo - Bergen - Stavanger - Tromsø.
- Gabka, K. (red.) (1975): *Die russische Sprache der Gegenwart 1-4*, Leipzig.
- Garde, P. (1973): «Principles of the Synchronic Description of Stress». I Fudge (red.), 1973.
- Garde, P. (1980): *Grammaire russe 1*, Paris.
- Gazdar, G., Klein, E., Pullum, G. og Sag, I. (1985): *Generalized Phrase Structure Grammar*, Oxford.
- Geeraerts, D. (1990): «Editorial Statement», *Cognitive linguistics* 1:1.
- Halle, M. (1975): «On Russian Accentuation», *Slavic and East European Journal* 19:1.
- Halle, M. og Kiparsky, P. (1979): «Internal constituent structure and accent in Russian words», *Folia Slavica* 3:1-2.
- Hammond, M. og Noonan, M. (red.) (1988): *Theoretical morphology. Approaches in modern linguistics*, San Diego.
- Horrocks, G. (1987): *Generative Grammar*, London - New York.
- Hudson, R. (1991): *English Word Grammar*, Cambridge, Mass.
- Hyman, L.M. (1975): *Phonology. Theory and analysis*, New York.
- Išačenko, A.V. (1982): *Die russische Sprache der Gegenwart. Formenlehre*, München.

- Jakobson, R. (1936): «Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre», *Travaux du Cercle Linguistique de Prague* 6.
- Jakobson, R. (1957): «The Relationship between Genitive and Plural in the Declension of Russian Nouns», *Scando-Slavica* 3.
- Johannesen, J.B. (1990): *Automatisk morfologisk analyse og syntese. Tonivåmodellen benyttet på norsk substantivbøyning*, Oslo.
- Josselson, H. (1953): *The Russian Word Count and Frequency Analysis of Grammatical Categories of Standard Literary Russian*, Detroit.
- Koutsoudas, A., Sanders, G. og Noll, C. (1974): «The Application of Phonological Rules», *Language* 50:1.
- Ladefoged, P. (1982): *A Course in Phonetics*, San Diego.
- Lakatos, I. (1970): «Falsification and the Methodology of Scientific Research Programmes». I Lakatos og Musgrave (red.), 1970.
- Lakatos, I. og Musgrave, A. (red.) (1970): *Criticism and the Growth of Knowledge*, Cambridge.
- Lakoff, G. (1987): *Women, Fire, and Dangerous Things*, Chicago.
- Langacker, R.W. (1987): *Foundations of Cognitive Grammar*, Stanford.
- Lyons, J. (1977): *Semantics 1*, Cambridge.
- Mathiassen, T. (1990): *Russisk grammatikk*, Oslo.
- Matthews, P.H. (1972): *Inflectional morphology. A theoretical study based on aspects of Latin verb conjugation*, Cambridge.
- Matthews, P.H. (1974): *Morphology*, Cambridge.
- Matthews, P.H. (1991): *Morphology*, 2. utgave, Cambridge.
- Morkovkin, V.V. (1985): *Leksičeskie minimumy sovremennogo russkogo jazyka*, Moskva.
- Mustajoki, A. (1981): «O russkom udarenii: Stól + Ø ili stol + 'Ø?», *Russian Linguistics* 6:2.
- Newmeyer, F. (1983): *Grammatical Theory. Its Limits and Possibilities*, Chicago.
- Ožegov, S.I. (1991): *Slovar' russkogo jazyka*, Moskva.
- Podolskaja, T. (1970): *Russisk fonetik*, København.
- Radford, A. (1988): *Transformational Grammar. A first Course*, Cambridge.
- Red'kin, V.A. (1971): *Akcentologija sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*, Moskva.
- Rozental', D. og Telenkova, M.A. (1984): *Slovar' trudnostej russkogo jazyka*, Moskva.
- Schütz, J. (1987): *Die Akzentregeln des Russischen. Leitfaden für die Praxis*, Hamburg.
- Sells, P. (1985): *Lectures on Contemporary Syntactic Theories*, Stanford.
- Shapiro, M. (1986): «The Russian System of Stress», *Russian Linguistics* 10:2.
- Simonsen, H.G., Endresen, R.T. og Hovdhaugen, E. (red.) (1988): *Språkvitenskap. En elementær innføring*, Oslo.
- Stankiewicz, E. (1968): *Declension and Gradation of Russian Substantives*, The Hague - Paris.
- Stankiewicz, E. (1986): *The Slavic Languages. Unity in Diversity*, Berlin - New York - Amsterdam.
- Sørensen, H.C. (1959): «Zur Verallgemeinerung der Endungen -am, -ami, -ach im Russischen», *Scando-Slavica* 5.
- Thomas, G. (1973): «Some Theories Concerning the Unification of the Endings of Dative, Instrumental and Locative Plural of Russian

- Nouns». I Folejewski, Z. og Heier, E., 1973.
- Tornow, S. (1984): *Die häufigsten Akzenttypen in der russischen Flexion (Veröffentlichungen der Abteilung für slavische Sprachen und Literaturen des Osteuropa-Instituts an der Freien Universität Berlin 57)*, Berlin.
- Vinokur, G. (1947): *La langue russe*, Paris.
- Wiede, E. (1975): «Phonteik und Phonologie». I Gabka (red.), 1975, bd. 1.
- Wilensky, R. (1983): *Planning and Understanding. A Computational Approach to Human Reasoning*, London.
- Worth, D.S. (1968): «Grammatical Function and Russian Stress», *Language* 44.
- Zaloznjak, A.A. (1967): *Russkoe imennoe slovoizmenenie*, Moskva.
- Zaloznjak, A.A. (1977): *Grammatičeskij slovar' russkogo jazyka*, Moskva.
- Zaloznjak, A.A. (1987): «Russiske morfologiske tabeller». I Berkov, 1987.
- Zemskaja E.A. (1983): *Russkaja razgovornaja reč'. Fonetika. Morfologija. Leksika. Žest*, Moskva.